

BEŐIKTAŐLI YAHYA EFENDİ'S DIWAN:
TEXT AND TEXTUAL ANALYSIS

ENİS TOMBUL

BOĞAZIĞI UNIVERSITY

2014

BEŐIKTAŐLI YAHYA EFENDİ'S DIWAN:
TEXT AND TEXTUAL ANALYSIS

ENİS TOMBUL

BOĞAZİĞİ UNIVERSITY

2014

BEŐIKTAŐLI YAHYA EFENDİ DİVANI:
METİN VE İNCELEME

ENİS TOMBUL

BOĞAZIĞI ÜNİVERSİTESİ

2014

BEŐIKTAŐLI YAHYA EFENDİ'S DIWAN:
TEXT AND TEXTUAL ANALYSIS

Thesis submitted to the
Institute for Graduate Studies in the Social Sciences
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Master of Arts
in
Turkish Language and Literature

by
Enis Tombul

Boğaziçi University

2014

Beşiktaşlı Yahya Efendi's Diwan:

Text and Textual Analysis

The thesis of Enis Tombul

has been approved by:

Yrd. Doç. Dr. Nezihe Seyhan
(Thesis advisor)

Prof. Dr. Zehra Toska

Yrd. Doç. Dr. Arzu Atik

August 2014

Thesis Abstract

Enis Tombul, “Beşiktaşlı Yahya Efendi’s Diwan:

Text and Textual Analysis”

The purpose of this research is to present the *diwan* of Beşiktaşlı Yahya Efendi, a 16th century figure who is commonly known for his *maqam* in Beşiktaş, his being foster brothers with Süleyman The Lawgiver and his saga. Alongside it's text being identified, the *diwan* is also analyzed in terms of its form, content and style in the thesis. This research also has a purpose to give a portrait of Yahya Efendi, in consideration of his *diwan*. In order to draw information about his personality and to identify the stories that lie in the background of some of his poems, alongside several historical sources, it is often referred to Mehmed Dâî's *Menkabet-i Yahya-yı Beşiktâşî* and *tazkiras*. The poems also found in these sources are compared to the ones in his *diwan* and a textual criticism is applied concerning these common poems.

In this research, after that I present Yahya Efendi's life, personality, saga, poesy, politics, critical views and his mystical aspect; I mention the themes taking part in the *diwan* and Yahya Efendi's environment. I also try to identify his relationship with other poets, in terms of parallelisms and similarities between other poets' poems and his. The last part of the research consists of the transcribed text of *Beşiktaşlı Yahya Efendi’s Diwan* and the original one.

Tez Özeti

Enis Tombul, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Divanı:

Metin ve İnceleme”

Bu çalışmanın amacı, daha çok Beşiktaş'taki makamı, Kanunî'nin sütkardeşi olması ve kerametleriyle tanınan 16. yüzyıl şahsiyeti Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin divanını ortaya çıkarmaktır. Tezde Yahya Efendi'nin divanının metninin tespit edilmesinin yanı sıra eser biçim, içerik ve üslup yönünden incelenmiştir. Bu çalışma aynı zamanda Yahya Efendi'nin, divanı ekseninde bir portresini çizme amacı da taşıyor. Onun kişiliği hakkında bilgi almak ve bazı şiirlerinin arka planındaki hikâyeleri tespit etmek amacıyla tarihi kaynakların yanı sıra Mehmed Dâî'nin yazdığı *Menkabet-i Yahya-yı Beşiktâşî* adlı esere ve tezkirelere başvurulmuş; bu kaynaklarda da geçen şiirleri divandaki şiirlerle karşılaştırılarak tenkitli okuma yoluna gidilmiştir.

Çalışma, Yahya Efendi'nin hayatı, kişiliği, menkabeleri, şairliği, siyasî görüşleri, eleştirileri ve tasavvuf anlayışını ortaya koyduktan sonra divanda işlenen konulara ve Yahya Efendi'nin muhitine değiniyor. Ayrıca çalışmada Yahya Efendi'nin, nazire ve benzerlikler bağlamında öteki şairlerle ilişkisi de tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın son kısmındaysa *Beşiktaşlı Yahya Efendi Divanı*'nın Latin harfleriyle transkripsiyonlu metni ve asıl metin yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ix
1. GİRİŞ: BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ’NİN HAYATI.....	1
1.1. Doğumu	1
1.2. Ailesi	1
1.3. Tahsili	2
1.4. Müderrisliği ve Azledilmesi	3
1.5. Beşiktaş’a Geliş.....	5
1.6. İmar Faaliyeti ve Hızırlık.....	9
1.7. Vefatı	14
2. YAHYA EFENDİ’NİN KİŞİLİĞİ	16
2.1. Cömertliği	16
2.2. Müşfik ve Güler Yüzlü Olması	18
2.3. Zekiliği.....	19
3. YAHYA EFENDİ’NİN MENKABEVÎ HAYATI	21
4. YAHYA EFENDİ’NİN ŞAİRLİĞİ	29
4.1. Söyleyiş Özellikleri	29
4.2. Vezin Özellikleri	33
4.2.1. Yabancı Kelimelerde Yapılan Zihafklar.....	33
4.2.2. Türkçe Kelimelerde Yapılan İmaleler	35
4.2.3. Türkçe Kelimelerde Yapılan Medler	36
4.2.4. Hece Düşürme	37
5. YAHYA EFENDİ DİVANINDA SİYASET	38
5.1. Rafizîlik	38
5.2. Fütihat	41
6. YAHYA EFENDİ DİVANINDA ELEŞTİRİLEN KESİMLER	43
6.1. Zahidler	43
6.2. Âlimler	44
6.3. Mansıp Peşindekiler	46
6.4. Yöneticiler.....	48
6.5. Sufiler	49
7. YAHYA EFENDİ’NİN TASAVVUF ANLAYIŞI VE DİVANDAKİ TASAVVUFİ ÖGELER	51
7.1. Yahya Efendi’nin Meşrebi ve Tarikatı	51
7.1.1. Üveysîlik	51
7.1.2. Mevlevîlik ve Sufiler	54
7.2. Divandaki Tasavvufî Ögeler	56
7.2.1. Vahdet-i Vücut	56
7.2.1.1. Mutlak Mevcut	56
7.2.1.2. Mutlak Fâil.....	58

7.2.2.	Kanaat.....	59
7.2.3.	Uzlet.....	61
7.2.4.	Tevazu / Kendini Kınama	63
7.2.5.	Seyr.....	66
7.2.6.	Hâl	67
7.2.7.	Dünya.....	68
8.	YAHYA EFENDİ DİVANINDA İŞLENEN KONULAR.....	73
8.1.	Tarihî Arka Planı Olan Olaylar	73
8.1.1.	Ayasofya'da Vaaz	73
8.1.2.	Şarap ve Boza Yasakları.....	75
8.1.3.	Muhtemel Pirinç (Hububat) Kıtlığı	79
8.1.4.	Tufan.....	80
8.2.	Günlük Hayat	80
8.2.1.	Sivrisinek	80
8.2.2.	Ateş.....	81
8.2.3.	Hamam.....	82
8.2.4.	Satranç	83
8.2.5.	Doğa.....	84
8.2.6.	Yemekler.....	86
8.2.7.	İlim	87
8.2.8.	Uyuşturucular.....	88
8.2.9.	Pehlivan	89
8.2.10.	Divan Şiiri.....	90
9.	DİVANDA ADI GEÇEN ŞAHISLAR.....	92
9.1.	Kanunî Sultan Süleyman ve Yahya Efendi.....	92
9.2.	II. Selim ve Yahya Efendi.....	98
9.3.	Baba Turak.....	101
9.4.	Balaban	102
9.5.	Gazizade.....	102
9.6.	Bâkî.....	104
9.7.	Rüstem ve Semiz Ali Paşalar	104
9.8.	Pir Mehmed/Mehemmed	107
10.	DİVANLAR ARASINDA MÜDERRİS: YAHYA EFENDİ DİVANINDA NAZİRE VE BENZERLİKLER	109
10.1.	Ahmed Paşa.....	109
10.2.	Ahmedî	114
10.3.	Kemal Paşazade.....	116
10.4.	İshak Çelebi.....	117
10.5.	Du'âyî	118
10.6.	Necâtî.....	118
10.7.	Atâî	121
10.8.	Sultan Cem.....	122
10.9.	Şeyhî	122
10.10.	Hafî	123
10.11.	Kadirî	123
10.12.	Muhibbî.....	123
10.13.	Bâkî.....	131

10.14.	Sadi-i Şirazî.....	132
11.	NÜSHA TAVSİFİ.....	133
12.	METİN TESPİTİNDE İZLENEN YOL.....	135
12.1.	Metnin Transkripsiyonla Yazılmasında Takip Edilen Yol.....	135
12.2.	Farsça ve Arapça Ekler, Kelimeler ve Terkiplerin Yazımı	136
12.3.	Türkçe Ek ve Kelimelerin Yazımı.....	137
13.	TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	138
14.	EK: VEZİN VE KAFİYE ŞEMASI.....	139
15.	SONUÇ.....	142
16.	BİBLİYOGRAFYA	144
17.	TRANSKRİPSİYONLU METİN	147
18.	EK.....	316
19.	ÇİZELGE.....	324
20.	ASIL METİN	325

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

Ar. : Arapça

bkz. : Bakınız

Çev. : Çeviren

Haz. : Hazırlayan

s. : Sayfa

MD : Mehmed Dâî. *Menkabet-i Yahya-yı Beşiktâşî*. Süleymaniye Kütüphanesi, H. Hayri Abdullah Efendi 41.

MY : Müslüm Yılmaz. *Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufî Şahsiyeti ve Dîvânı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

ÖNSÖZ

Beşiktaşlı Yahya Efendi, yarım binyıla yakın bir süredir tekkesinin ziyaretçisinin eksik olmadığı bir 16. yüzyıl şahsiyetidir. Kendisi de müderris olmasının yanında Müderris mahlasıyla şiirler yazmış, divan sahibi bir şairdir. Bu çalışmada onun elimizde sadece tek nüshası olup Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 210 numarada kayıtlı olan divanı incelendi.

Müderris'in divanı tek nüsha olduğundan, bazı şiirlerindeki farkları ortaya koymada menakıbıyla bazı tezkirelerden yararlanıldı. Bu çalışmada çoğu yerde "menakıp" diye bahsedilen eser, Mehmed Dâî'nin *Menkabet-i Yahya-yı Beşiktâşî* adlı eseridir. Bu eser Meral Asa tarafından çalışılmış olup bu çalışmaya erişilemediğinden, eserin Süleymaniye Kütüphanesi H. Hayri Abdullah Efendi 41 numarada bulunan nüshasından, yer yer de Hacı Mahmud Efendi 4604 ve 4592 numaralı nüshalarından faydalanıldı. Mehmed Dâî'nin menakıbı, Yahya Efendi'nin divandaki şiirlerini karşılaştırma imkânı sunduğu gibi, bu şiirlerin bazılarının arka planını da veriyor. Ayrıca Yahya Efendi'nin biyografisinde de, tezkireler ve tarihi kaynaklara ek olarak bu esere de başvuruldu. Bunun yanında, buradaki bilgileri menakıp söylemi çerçevesinde değerlendirmenin lüzumunu eklemek gerekir. Öte yandan, tezkirelerin ve tarihi kaynakların da mutlak kesinlikte bilgiler içerdiğini iddia etmek yanlış olacaktır. Kısaca bu çalışmada, Yahya Efendi'nin portresini çizmede ve divanını ortaya koymada yardımcı olacak her kaynaktan yararlanma yoluna gidilmiş olup Yahya Efendi, referans noktası divanı olmak üzere, her yönüyle ele alınmaya çalışılmıştır.

Yahya Efendi'nin divanı daha önce incelemeye tabi tutulmamışken Haziran 2014'te, bu çalışmanın metin çözümlemesinin tamamlandığı sırada Müslüm Yılmaz'ın *Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufî Şahsiyeti ve Dîvânı* adlı kitabı

yayımlandı. Bu kitaptaki farklı okumalarsa ek bir çalışma neticesinde bu çalışmada tespit edilen metinde dipnotlarla gösterildi.

Bu çalışmayı eşine az rastlanır bir özveriyle omuzlayarak Müderris'i adeta hayatının bir parçası hâline getiren sevgili hocam, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nezihe Seyhan'a; mesaisine mesai eklemek pahasına desteğini eksik etmeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Köksal Seyhan'a; yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Günay Kut, Prof. Dr. Zehra Toska ve Yrd. Doç. Dr. Arzu Atik'e; Çağatayca şiirdeki okuma yardımı için Yrd. Doç. Dr. Tülay Gençtürk Demircioğlu'na; Arapça şiirlerdeki katkısı için Prof. Dr. Ömür Ceylan'a; yazmanın 49a numaralı sayfasındaki, üzerine bant denk geldiği için okunmayan kelimelerin (Beyt 28, "dār-ı dünyā") yarattığı müşkülü gideren Mehmet Konuklar, Özgür İzzet Pektaş ve Asaf Osman Çeken'e teşekkür ederim.

Enis Tombul

GİRİŞ

1. BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ’NİN HAYATI

1.1. Doğumu

Yahya Efendi H. 900/M. 1494-1495 yılında Trabzon’da doğmuştur.¹ Babası Şamlı Ömer Efendi o sıralar Trabzon’da kadı olarak bulunuyordu.² O sırada I. Selim de Trabzon valisiydi.³ Yahya Efendi’den kısa bir süre sonra doğan Şehzade Süleyman’a, annesinin sütü yetmeyince dadılar aranır ancak Süleyman hiçbirinin sütünü beğenmez.⁴ Bunun üzerine onu Yahya Efendi’nin, saraya girip çıkma izni olan⁵ annesi Afife Hatun emzirir. Böylece Yahya Efendi’yle Kanunî Sultan Süleyman sütkardeşi olurlar.⁶

1.2. Ailesi

Yahya Efendi’nin annesi Afife Hatun, büyük oğlu İbrahim Efendi, küçük oğlu Ali Efendi ve karısı Şerife Hatun hakkında elimizde neredeyse hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte Yahya Efendi’nin türbesinde gömülü olduklarını biliyoruz.⁷ Kaynaklarda “şeyh” diye anılan oğullarınınmsa Yahya Efendi’den sonra tekke-

¹ Nev’izâde Atâî, *Hadaiku’l Hakaik Fi Tekmileti’ş-Şakaik*. Haz. Doç. Dr. Abdülkadir Özcan (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), s. 147; Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü’l-Ahbâr*, İÜ Kütüphanesi TY5959, 472b.

² Atâî, *a.g.e.*, s. 147; Âlî, *a.g.e.*, 472b. Âlî’ye göre Ömer Efendi Amasyalıdır.

³ Âlî, *a.g.e.*, 473a.

⁴ Mehmed Dâî, *Menkabet-i Yahya-yı Beşiktaşî*, Süleymaniye Kütüphanesi H. Hayri Abdullah Efendi 41, 8a.

⁵ İbrahim Peçevî, *Tarih-i Peçevî*, c.1 (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1283), s. 455.

⁶ Hatta Mehmed Dâî’ye göre Afife Hatun, memesinin birini Yahya Efendi’ye, ötekini Sultan Süleyman’a vermek suretiyle ikisini bir arada, iki yaşlarına gelinceye kadar emzirir. Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 8b.

⁷ Nazmi Sevgen, *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı - Menkabeleri - Şiirleri* (İstanbul: Türkiye Basımevi, 1965), s. 12.

postnişin oldukları tahmin ediliyor.⁸ Yahya Efendi'nin oğlunun oğlu Şeyh İbrahim Taceddin Efendi'nin adınaysa Mehmed Dâî'nin menakıbında rastlıyoruz. Menakıptaki iki hikâyenin⁹ bu kişiden nakledildiği not düşülmüştür.¹⁰

1.3. Tahsili

Evliya Çelebi, Yahya Efendi'nin müstakbel padişahla birlikte Kostanta adında bir ustadan kuyumculuk dersi aldıklarını, Süleyman Han'ın usta bir kuyumcu olduğunu yazar.¹¹ Buradan yola çıkan Lowry, şehrin bu iki nüfuzlu kişinin çocuklarının daha yakın bir ilişkisi olması gerektiğini; Süleyman'ın ilk hocası Hayreddin Efendi'den birlikte ders almış olabileceklerini ve ikisinin de şiire olan ilgisinin, ilişkilerinde başka bir konu başlığı açmış olabileceğini varsayar.¹² Atâî'ye göre Yahya Efendi Trabzon'da bir mağarada yedi senesini mücahedeyle geçirmiştir.¹³

İstanbul'a geldiğindeyse Zenbilli Ali Efendi diye bilinen Ali el-Cemali'nin talebesi olur. Hocasının ölümüne kadar geçen ve belki Trabzon'daki tahsilini de kapsayan bu sürede öğrendiği ilimleri, kendi yazdığı bir şiirden öğreniyoruz:

‘Ârif ol ey gönül sen kalma bu kıl ü kâle

Hakk'a yarar iş eyle aldanma az hayâle (G79)

⁸ Baha Tanman, “Yahya Efendi Tekkesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi (DBİA)*, c. 7 (İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994), s. 409.

⁹ Bu çalışmanın “Yahya Efendi'nin Menkabevî Hayatı” bölümündeki “Hindistan'dan Gelen Hediyeler” ve “Boğulmaktan Kurtarılan Keşişler” başlıklı hikâyeler, s. 32, 36.

¹⁰ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 23a, 33a.

¹¹ *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 2. cilt 1. kitap (İstanbul: YKY, 2013), s. 110.

¹² Heath W. Lowry, “From Trabzon to Istanbul: The Relationship Between Süleyman The Lawgiver & His Foster Brother (*Süt Karındaşı*) Yahya Efendi”, *Osmanlı Araştırmaları/The Journal Of Ottoman Studies* 10 (1990), s. 40, 42-43.

¹³ Atâî, *a.g.e.*, s. 147.

Öğrendiği zahirî ilimleri “kîl ü kâl” olarak değerlendiren Müderris, şiirde bize bunların bir dökümünü veriyor. Bunlar sarf (morfoloji), nahiv (söz dizimi), mantık, belagat, kelâm, vefk¹⁴, iksîr¹⁵, cifr¹⁶, fıkıh, feraiz (İslam miras hukuku), 10. beytte geçen kelimelere bakarsak tecvid ve son olarak da hikmet olmalıdır.

Döneminde yaşamış olan Âşık Çelebi’ye Yahya Efendi’nin tabiat ilimlerinde (tabi’iyyat), matematik (riyaziyyat), hikmet, astronomi (felekiyyat/nücûm), esîriyyat¹⁷, geometri (hendese), mimarî ve tıpta herkesten ileri olduğunu yazıyor.¹⁸

1.4. Müderrisliği ve Azledilmesi

Yahya Efendi, H. 932/M. 1525-1526 yılında Ali el-Cemali’nin vefatından sonra mülazım olur. Sırasıyla önce 20, sonra 25 akçeyle Canbaz Mustafa Medresesinde; 30 akçeyle Hacı Hasanzade Medresesinde; 40 akçeyle Efdaliye Medresesinde; H. 952/M. 1545-1546 tarihinde Emir Hasan Çelebi yerine Mustafa Paşa Medresesinde; H. 958/M. 1551’de Garik Arapzade yerine Mihrimah Sultan Medresesinde; H. 960/M. 1552-1553 tarihinde de Kadızade Efendi’nin yerine Sahn-ı Seman Medresesinde müderris olur.¹⁹

¹⁴ “Harf, rakam, kelime, esmâ-i hüsnâ, âyet ve sûrelerin belli bir düzene göre kareler içine yazılarak bunda bâtinî mânalar arayan bir tılsım türü.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. 42 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), s. 605.

¹⁵ “Vaktiyle kimya-yı kâzible uğraşanların harikulade bir kuvvet ve te’sîri hâiz zu’m ettikleri bir cismi mevhûm.” Şemseddin Samî, *Kâmûs-ı Türki* (İstanbul: İdeal Kültür &Yayıncılık, 2011), s. 121.

¹⁶ “Gelecekte vuku bulacak olayları değişik metotlarla öğrettiğine inanılan ilmin adı.” *DİA*, c. 7 (1993), s. 215.

¹⁷ “Eşîr: Eskiden uzayı doldurduğu, yıldız ve felekleri oluşturduğu sanılan havadan hafif, saydam ve esnek madde.” *DİA*, c. 11 (1995), s. 390.

¹⁸ Âşık Çelebi, *Meşâ’irü’ş-şu‘arâ*, Haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010), s. 798.

¹⁹ Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

Buradaki göreviyse iki yıl sürüp son görevi olacaktır. Şehzade Mustafa'nın saraydan sürülen annesi Gülbahar/Mahidevran Hatun'un yeniden saraya kabulü için padişaha yazdığı mektup "cüret" olarak algılandığından H. 962/M. 1554-1555 senesinde azledilip yeri Kirmanizade Ahmed Efendi'ye verilir, kendisi de 50 akçeyle emekli edilir.²⁰ Âşık Çelebi, bunun üzerine "yevmî elli akça etmek alurdum, etmegümüz keddiler. Nihayet birkaç gün şorbamuz etmeksüz içelüm" dediğini kaydediyor.²¹ Şu şiirinin azledilmesiyle bağlantılı olduğunu tahmin edebiliriz:

Merhamet umma şaşın ol ehl-i dīvāndan yūri

Qatıdur gönülleri kermān u pūlāddan (G69/4)

Âlî'ye göre bir süre sonra maaşı 60 akçeye tamamlanmıştır.²² Mehmed Nuri de muhtasar menakıbında II. Selim tahta çıkınca Yahya Efendi'nin maaşını 100 akçeye çıkardığını yazar.²³

Âşık Çelebi'nin söylediğine göre 100'den fazla, her fenden istifade eden talebesi vardır. Yine onun belirttiğine göre öğretmenlik yoluna girmekle birlikte öteki öğretmenlerden ayrılıyordu.²⁴ Esprili anlatımıyla şu beyti devrinin önde gelen âlimleriyle arasındaki ayrılığı ortaya koyuyor olsa gerek:

Şanmañ fuhūl şahñı kılmaz bize nazarlar

Erkek eşek qoduğ'na döger gibi bakarlar (B19)

²⁰ Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

²¹ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 798.

²² Âlî, *a.g.e.*, 473a.

²³ Mehmed Nuri, *Menakıb-ı Beşiktaşî Müderris Yahya Efendi İbn-i Ömer El-Arabî* (İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye, 1313), s. 8.

²⁴ "Tariḫ-i tadrîse sülük itdi ammā müderrislerūñ rüsüm-ı 'örfiyye vü izāfiyyelerinden bi'l-külliyeye munqatı' idi." Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 798.

Bununla birlikte mahlası Müderris olup bu mesleği icra etse dahi, mütevazı yapısı gereği aslında öğrenci olmaya gönüllü olduğunu şu beytinde hoş bir tezatla belirtiyor:

Ḳo ‘örfi gel Müderris bul bir mu‘allimi kim

Aça senüñ gözüñi taḥsîn kıla kalanlar (G22/9)

1.5. Beşiktaş’a Geliş

Evliya Çelebi, Yahya Efendi’nin Süleyman Han zamanında zorla İstanbul’a gelerek köşesine çekildiğini yazar.²⁵ Mehmed Dâî’ye göreyse anne ve babasıyla birlikte İstanbul’a, Yavuz Selim’in sultan olmasıyla gelmiştir.²⁶

Mehmed Dâî, *Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün* vezninde yazdığı, H. 1062/M.

1651-1652 yılında tamamladığını not ettiği²⁷ menakıpta bize Yahya Efendi’nin bazı şiirlerinin hikâyesini, hayatından izlerle veriyor. Yine not ettiğine göre menakıbı yazarken “avam ağzından” işittiklerine itibar etmemiş, sadece Yahya Efendi’nin hizmetinde bulunan dedesinin ona anlattıklarını yazmıştır.²⁸ Buna göre Yahya Efendi’nin Beşiktaş’a gelme hikâyesi şöyledir:

Üç gece üst üste gördüğü bir rüyada ondan şehirden taşraya çıkması istenir.

Bunun üzerine kayıkla çıktığı gezintide Beşiktaş civarına gelince buranın, rüyasında ona gösterilen yer olduğunu anlar. Burada köhne bir kilise vardır.²⁹ Yahya Efendi

²⁵ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt 2. kitap, s. 412.

²⁶ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 8b. Nazmi Sevgen, “müteakip vakalara kıyas ederek” onun İstanbul’a 1521 senesinde, 30 yaşındayken geldiğini tahmin ettiğini yazsa da ayrıntı vermiyor. Sevgen, *a.g.e.*, s. 4.

²⁷ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 57a.

²⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 50b.

²⁹ Menakıptaki bu söylemle İ. Demir ve H.O. Yıldırım’ın, kitaplarında yayımladıkları Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’ndeki “Küçük Evkaf (2) Adlı ve 624 Numaralı Defterin 387 Sahife ve 362 Sırasında Kayıtlı (Şeyh Yahya Efendi) Vakfına Ait 10 Cemazelahir 1107 Tarihli Vakfiyenin Örneği” paralellik gösteriyor. Buna göre buradaki dağın tepesinde fetihten sonra da varlığını koruyan bir kilise

burada öğle namazı için ezan okuyunca kilisenin rahiplerini bir titreme alır. Ondan çekinen rahipler Yahya Efendi'nin orada kalıcı olduğunu anlayınca orayı terk ederler. Yahya Efendi burada üç gün kalır, ibadetle vakit geçirir. Bu arada yârânları onu aramaya çıkar. İçlerinden, deniz yoluyla arayan biri onu görür. Yahya Efendi, ona rüyasından bahseder. Yeri böylece belli olur ve çevresindeki, onu özleyen kişiler bulunduğu yere gelir. Yahya Efendi, inzivaya çekilme sebebini şu şiirle anlatır:

N'idem bu mülk-i dünyâyı uşandum cümle varından

*Çü bildüm bî-bekâdur bu çevirdüm yüz diyârından*³⁰ (EK G1)

Yârânları bu durumu padişaha bildirince padişah, ulemasını toplayıp onları Yahya Efendi'yi küstürdükleri için azarlar. Yahya Efendi'nin, kendisine öğüt verdiğini, Hak yoluna sevk ettiğini ve gazaya tahrik ettiğini şu şiirlerinden örnekler vererek söyler:

Pâdişâhâ bu cihānuñ mülkini gözler gerek

İki göz yitmez buña haylice çok gözler gerek (EK Nazm)

Ne müdārâdur şehâ bu bir şeh-i muhtâcıla

Sürh-serdür el alup reng virmek ister tâcıla (G78, G93)

Ehl-i sünnet emriñüze diriken baş üstine

*Leşker-i İslâm'ı çek şâhâ kızılbaş üstine*³¹ (G91)

vardır. Yahya Efendi buraya geldikten sonra Sultan Süleyman'dan buradaki "kefere"nin başka bir yere naklini isteyince sultan onları Karadeniz Boğazı'ndaki Mavramanos denilen yere nakletmiştir. Burası kendisine verilen Yahya Efendi de dağ tepesindeki kiliseyi yıktırarak yerine şu anda türbesi olarak iş gören büyük bir oda, mescid, mescidin yakınlarında, gelen gidenler için bir "mesken" inşa ettirmiş; bu arazinin bir kısmını bağ, bir kısmını da mezarlık olarak belirlemiştir. İsmet Demir ve Hacı Osman Yıldırım, *Beşiktaşlı Yahya Efendi ve Üveysilik* (İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Kültür ve Araştırma Vakfı Yayını, 2000), s. 157-159.

³⁰ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 9b-11a.

³¹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 12b.

Mehmed Dâî'ye göre Yahya Efendi'nin bu son şiirine cevabı, Sultan Süleyman'ın şu şiiridir:

Allah Allah diyelüm sancağ-ı şāhı çekelüm

*Kaşdına sürh-serüñ hayli sipāhî çekelüm*³²

Padişah ulemaya emir vererek onu ziyarete gitmelerini, dilerse onu şeyhülislam yapacağını söylemelerini ister. Yahya Efendi'nin bu kadar tahsilden sonra bir köşeye çekilmesini anlamlandıramayan ulema, padişahın ona her istediği mansıbı vereceğini söyler. Yahya Efendi'ye kâğıt kalem isteyip şu şiiri yazar:

Hamdü li llāh kim bugün cān u dil ārām itdiler

İd-i vaşla irdiler bir ulu bayrām itdiler (G17)

Bu şiirin özellikle şu beyti ona yapılan ısrar hakkında fikir veriyor:

Devr-i dünyādan hurūc itmişiken ben bendeyi

*Ehl-i resm olmağlığa yārān ibrām itdiler*³³ (G17/7)

Dâî'ye göre şu şiiri de bu bağlamda, mansıpta gözü olmadığını belirtmek için söylemiştir:

Ders-i işkı biz fenā şahında tekmīl itmişüz

*Şanmañuz seyr-i Semāniyye'yle tahsîl itmişüz*³⁴ (G36)

Ulemanın Yahya Efendi'nin gelmeye gönlü olmadığını padişaha bildirmesi üzerine bu sefer padişah ona mektup yazar, kendisine karşı bir kusur işlediyse özrünü diler, onu şehre davet eder. Yahya Efendi bu mektubaysa yine şiirlerle cevap verir:

İd-i vaşl umarısak kendümüzü aç idelüm

³² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 13a. Karş. "Allah Allah diyelüm sancağ-ı şāhı çekelüm / Yürüyüp her yañeden Şarka sipāhı çekelüm". *Muhibbî Dîvānı*, Haz. Doç. Dr. Coşkun Ak (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987), s. 562.

³³ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 13b-14a.

³⁴ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 14a.

*Baş açuk yalın ayak yolda yalıñ aç idelüm*³⁵ (G55)

Bu şiirin şu beytiyse bize Kanunî'yle ilişkileri hakkında fikir veriyor:

Çün selâtîmini şehriñ bu Müderris güdemez

Köye iltüp biz anı bārîsığırmaç idelüm (G55/12)

Burada çizilen tabloda şehrin sultanlarıyla başa çıkamayan, onları –koyun gibi– güdemeyen Müderris, kendine ancak köyde çobanlık yapmayı layık görüyor.

Bu şiirin Mehmed Dâî'nin kurguladığı gibi doğrudan padişaha cevaben söylenmediğini, padişahın bundan veya onun herhangi bir şiirinden haberdar olmadığını düşünebiliriz.³⁶ Ancak yine de bunun ortaya çıkma olasılığını ve bu söylemin belli oranda cüret içerdiğini kabul etmek gerekir.³⁷

Bu şiiriye, Dâî'nin attığı başlığa göre, ulu rütbesini remiz yoluyla anlatmak için söylemiştir:

Nüh felekler beyzalıdır zîr-i bālümde benüm

*Deh felekler naḥlelerdür ḥavl-i bālümde benüm*³⁸ (G65)

Âlî ve Atâî'nin aktardığına göre de Beşiktaş'a gördüğü bir rüya sonucu gelmiştir. Ancak burada rahipler değil, bir meczup vardır. Bu meczup işaret edip parmağıyla gösterdiği bahçeleri ona satmayı teklif eder.³⁹ Yahya Efendi de bunda bir hikmet olduğunu anlayarak oranın sahiplerini bulup araziyi satın alır.⁴⁰

³⁵ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 15a.

³⁶ Ayvansarâyî bize şiirlerinin, Yahya Efendi'nin vefatından sonra toplandığının rivayet edildiğini söylüyor. Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, *Hadikatü'l-Cevâmi'*, Haz. Ahmed Nezih Galitekin (İstanbul: İşaret Yayınları, 2001), s. 515.

³⁷ Kanunî-Yahya Efendi ilişkisi için ayrıca bkz. bu çalışmada “Kanunî Sultan Süleyman ve Yahya Efendi” bölümü, s. 92.

³⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 15b.

³⁹ “Baña bir dirhem ‘atâ eyle şu bāğçeleri saña bay‘ ideyin”. Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

⁴⁰ Âlî, *a.g.e.*, 473a.

1.6. İmar Faaliyeti ve Hızırlık

Mansipta gözü olmayan Yahya Efendi, münzevi bir hayat arayışındadır. Dâî'nin aktardığına göre onun dönmesinden ümidi kesen padişah Beşiktaş'taki bahçeleri ona bağışladığı haberiyle birlikte mimarını da gönderir, imar faaliyetine başlanır. Yahya Efendi de bahçe işleriyle uğraşır, eliyle kabak diker. Bu beyti de o zaman demiştir:

Bu Müderris şanmañuz tağı keser bostân düzer

*Belki Haqq'uhn sırrıdur taşu keser insân düzer*⁴¹ (B24)

Devletten veya vakıftan bir kuruluş kabul etmez, kanaat üzere yaşar, masivadan el çeker. Bu şiiiri de bu hâlini dile getirmek için söylemiştir:

Adım adım pāye-i 'ışka başaldan haçvetüm

*Hamdü li 'llāh gün-be-gün durmayup artdı devletüm*⁴² (G67)

Âşık Çelebi'nin tabiriyle “gâh yapup gâh yıkup denizler toldırup topraklar kazdırup taşlar taşıdur”.⁴³ İki mısraı şöyle olan bu kıta, o zamandan olmalıdır:

Faķiri tıfla dönmişdür arada

Beşiktaşu'nda toprağ ile oynar (EK Kıta)

Mehmed Nuri'dense hediye ve yardımlarla gelen paranın çoğunu imar faaliyetine harcadığını; garip binalar, tuhaf bahçeler yaptığını, birini bitirmeden başkasına başladığını, birini yıkıp başkasını yaptığını öğreniyoruz.⁴⁴ Yine Âşık Çelebi'ye söz vermek gerekirse “bina ile aceb hali vardır”.⁴⁵

⁴¹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 16a.

⁴² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 16a.

⁴³ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 796.

⁴⁴ “Şilât u fütüh u nüzürdan gelen emvâlün ekşerini ebniyye-i 'acibe vü hadâik-i ğaribeye sarf ider ve her gâh bir tarh-ı nev' şalup biri tamâm olmadan digerini bināya ibtidā eyleridi.” Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 12.

⁴⁵ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 798.

Mehmed Dâî, Yahya Efendi'nin azledilmesinden bahsetmez. Gelibolulu Âlî'ye Beşiktaş'a yerleşmesini azlolunmasından sonra olmuş gibi değerlendirir.⁴⁶ Nazmi Sevgen de Beşiktaş'taki arazileri satın almaya başlama tarihi olarak onun emeklilik tarihini gösteriyor.⁴⁷ Halbuki üç sayfa sonra Yahya Efendi'nin, kitabesini kendi yazdığı çeşmenin tarihinin H. 945 olduğundan bahsediyor. (EK Tarih) Azlolunduğu tarihin H. 962/M. 1554-1555 olduğunu göz önüne alırsak Yahya Efendi Beşiktaş'taki imar faaliyetine daha erken bir tarihte, yani en geç, çeşmenin tarihi olan H. 945/M. 1538-1539'da başlamış olmalıdır. Aptullah Kuran da buradaki, Mimar Sinan yapısı olduğu bilinen medresenin yapım tarihi olarak H. 947/M. 1540-1541'den önceki bir tarihi gösteriyor.⁴⁸

Nazmi Sevgen'in aktardığına göre söz konusu arazinin o günkü sınırlarıyla bugünkü arasında büyük bir fark vardır. O günkü arazi Yıldız Korusu'nun bir kısmıyla Denizcilik Okulu ve Çırağan Sarayı'nı da kapsıyordu. Yıldız tepesinden denize kadar bütün olarak, kesintisiz inen bu arazide türbe civarında 60, Beşiktaş'la Ortaköy'de 10 ev ve arsa vardı.⁴⁹ Yahya Efendi burada medrese, hamam, mescid ve hankah inşa eder.⁵⁰ Mehmed Dâî, onun beş tane medrese yaptırdığını, bunların bir tanesinin de tıp medresesi olduğunu söylüyor. Ona göre şu şiirini de bu imar faaliyeti üzerine söylemiştir:

İlm-ı tıbb için gerekdür medrese

⁴⁶ "...ekâbir kapularına tereddüden hâlâs u Beşiktaş sâhilinde kendüye bir qarârgâh-ı hâş bulup..." Âlî, *a.g.e.*, 473a.

⁴⁷ Sevgen, *a.g.e.*, s. 5.

⁴⁸ Aptullah Kuran, *Mimar Sinan* (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1968), s. 354.

⁴⁹ Sevgen, *a.g.e.*, s. 5. Vakfın H. 1109/M. 1697-1698 tarihlerinde Beşiktaş ve Anadolu kavağı'ndaki mülklerinin bir dökümü için bkz. İ. Demir ve H.O. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 166-169.

⁵⁰ Âlî, *a.g.e.*, 473a; Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

*Aña himmet lâzım olur herkese*⁵¹ (G87)

Mehmed Dâî'ye göre Yahya Efendi imar faaliyetindeyken padişah da boş durmayıp onun ihtiyacı olup olmadığını sorunca Yahya Efendi de şu şiiriyle ondan sadece kiremit istemiştir:

Kerem idüp kiremid itdühüz ihsân bize

İki 'âlemde ire rahmet-i Raḥmân size (G92)

Bu şiirin son beytiyse onun bütün bu imar faaliyetini özetler nitelikte:

Ey Müderris yapagör sen Haḫ için hücreleri

*Yapmağūñ emrini çün eyledi Ḳur'ân bize*⁵² (G92/5)

Kınalızade'nin söylediğine göre bu medreselerden biri de Yoros'tadır.

Ötekilerin nerede olduğunu bilmiyoruz. Ziyaretçiyle dolup taşan Beşiktaş'tan biraz uzaklaşmak isteyen Yahya Efendi, Yoros'ta ayrıca mescid ve hamam da yaptırmıştır.⁵³ Burası, İstanbul'da ilk yerleştiği iddia edilen yerin kuzeyi olmalıdır.⁵⁴ Menakıbında "Bağçe-i Beykoz" diye geçen yer de burası olsa gerektir.⁵⁵

Yahya Efendi belki de şu beytini, Beşiktaş'ta ziyaretini gereğinden fazla uzatan misafirler için söylüyordu:

*İki kapulu bir evdür bu mesken*⁵⁶ *mişl-i dünyâdur*

⁵¹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 44b.

⁵² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 45a.

⁵³ Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü 'ş-Şuarâ*, c. 2 (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989), s. 883.

⁵⁴ Nazmi Sevgen'e göre onun İstanbul'daki ilk durağı Anadolukavağı'ndaki Haydarpaşa Çiftliği'dir. Burada yaptırdığı çilehanede çilesini ikmal etmekteyken komşularının verdiği rahatsızlıktan kaçarak bugün Yuşa Tepesi olarak anılan mevkie yerleşir. Sevgen, elindeki kayıtlarda vakfin Yuşa Tepesi civarından Yoros'a kadar uzanan arazisine birçok ev, han, dükkân, fırın ve Kabakoz Çiftliği'nin dâhil olduğunu ancak bugün bunların hiçbirinin vakfin kontrolünde olmadığını yazıyor. Sevgen, *a.g.e.*, s. 3-6.

⁵⁵ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 37b.

⁵⁶ Bkz. 29. dipnot.

Ḳarār eyleme gir çık t̄z bunı şanma ki me vādur (B30)

Nitekim Mehmed Dâî'nin menakıbından Yahya Efendi'nin Anadolukavağı, Umuryeri'ndeki bahçesinde bolca zaman geçirdiğini anlıyoruz.⁵⁷ Baba Turak'la olan hikâyesinde Yoros'un kuzeyine düşen Keçilik'te bir çiftliği olduğu söyleniyor.⁵⁸ Yine Kavak yakınlarında Dikiliburnu denen bir yerin ismi zikredilip burayı şeyhin mamur ettiği, burada evler yaptığı söyleniyor. Burası Keçilik'le aynı yer olabilir.⁵⁹ Aynı yazar onun bir de Yeniköy'de bağı olduğundan bahsediyor.⁶⁰ Mehmed Nuri'nin menakıbındaysa Alemdağı'nda da bir makamı olduğu söyleniyor.⁶¹ Şu şiirinin bu ilk beyti burası hakkında olmalıdır:

Sürmedin devr-i felek bizi diyār-ı 'ademe

Varalum 'iṣ idelüm kulle-i kūh-ı 'Alem'e (G83)

Beşiktaş'ınsa Yahya Efendi için yerinin ayrı olduğu, şiirlerinde görülüyor:

'Aceb düşdi benüm gönüm çü bir cāy-ı dil-ārāya

Bulmaya bunuñ mişlin cihānı ger dil araya (G81)

Yahya Efendi, gönlünü süsleyen bu yeri, binaların yanında ağaçlarla da süsleyecektir. Peçevî, gâh ağaç diktiğini gâh aşıladığını yazar.⁶² Âlî de ağaçlardan meyveler topladığını ve yine ağaç aşıladığını yazar.⁶³ Evliya Çelebi'ye güneşin asla girmedığı, içinden dere akan bu yerin büyük çınarlar, salkımsöğütler, sakız ağaçları,

⁵⁷ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 23b, 28a.

⁵⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 29b.

⁵⁹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 42a.

⁶⁰ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 36a.

⁶¹ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 13.

⁶² Peçevî, *a.g.e.*, s. 456.

⁶³ Âlî, *a.g.e.*, 473a.

servi ve Rum cevizi ağaçlarıyla süslenmiş olduğunu söylüyor. Ayrıca sarıasma, karatavuk, ishakkuşu, ispinoz, filorina, baştankara, bülbül-i bednâm, bülbül-i nîknâm da burada bulunan kuşlardır.⁶⁴

Yahya Efendi buraya Hz. Hızır'la Hz. Musa'nın buluştuğu yer olan mecmaü'l-bahreynden mülhem, "Hızırlık" adını vermiştir.⁶⁵ Bunda bu kelimedeki "yeşil" anlamına ve âb-ı hayata olan göndermenin yanında, Yahya Efendi'nin Hızır'la olan ilişkisi de göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Evliya Çelebi'ye göre Yahya Efendi Hz. Hızır'la her cuma gecesi buluşup ondan ledün ilmini öğrenir.⁶⁶ Nazmi Sevgen de bu buluşmalardan birinde türbenin kuzey kenarına, birlikte bir asma fidanı diktiklerinin rivayet edildiğini yazar.⁶⁷ Hatta Yahya Efendi'nin Hz. Hızır'la buluştuğu, Kanunî'nin kulağına kadar gidecek, o da Hızır'ı görmek isteyecektir.⁶⁸

Reşat Ekrem Koçu *İstanbul Ansiklopedisi*'nde Yahya Efendi'nin vefatından sonrası için "bu tekke ve etrafı sonraları Hızırlık adı ile Beşiktaşın namı bir mesîresi olmuştur" yazsa da⁶⁹ buraya bu ismin verilmesi daha önceye dayanıyor gibi görünüyor:

⁶⁴ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt 2. kitap, s. 411.

⁶⁵ Atâî, *a.g.e.*, s. 148; Âlî, *a.g.e.*, 473a.

⁶⁶ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt 2. kitap, s. 412.

⁶⁷ Sevgen, *a.g.e.*, s. 12-13. İ. Demir ve H.O. Yıldırım'ın kitabındaysa bu asmanın kurduğu için sonradan kestirildiği ve 1996'da yerine yenisinin dikildiği bilgisi yer alıyor. İ. Demir ve H.O. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 83.

⁶⁸ Bu isteğini Yahya Efendi'ye açan padişah "inşallah o da olur sultanım" cevabını alır. Bir gün hünkâr tedbil-i kıyafet, Yahya Efendi'yle bir kayak gezintisi yapmak üzere Salıpazarı'ndan hareket edecekken kayığa yakışıklı ve iyi giyimli bir genç biner. Gezinti esnasında padişah suyla oynarken kıymetli yüzüğünü denize düşürür ama belli etmez. Delikanlı, Kuruçeşme iskelesinde karaya çıkarken padişaha yüzüğünü verir ve gözden kaybolur. Bunun üzerine, Yahya Efendi'ye onun kim olduğunu soran padişah Hızır olduğu cevabını alır. Neden bunu kendisine belli etmediğini sorunca da Yahya Efendi, "ben anlatamazdım ama o size kendisini anlattı" der. İ. Demir ve H.O. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 83-34.

⁶⁹ Reşad Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, c. 5 (İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi: 1961), s. 2563.

Dîvâne gönülüm egleyen şimdi Hızırlık tağıdır

Anı teferrüc eylemek gam leşkerini tağıdır (G15)

Aynı şiirin bu beytindeyse Müderris, ona hayat veren bu yere Hz. Musa ve Hz. Hızır'ın kıssasına telmihte bulunarak atıf yapıyor:

Gel mecma 'ü l-bahreyne gel âb-ı hayâtı bunda gör

Eṭrâfını seyrân kıl her kûşe bir uçmağıdır (G15/4)

Ömrünün en az 32 yılını burada geçirmiş ve burada gömülü olan Yahya Efendi için Semerkand ve Buhara'nın bile Beşiktaş'ın yanında lafi edilmez:

Bu durur mecma 'ü l-bahreyn bu durur mecma 'ü l-berreyn

İk'ev bir kıyâdedür dimez Semerkand u Buḥārâ'ya (G81/2)

1.7. Vefatı

Yahya Efendi, H. 978 Zilhicce'sinde Kurban Bayramı gecesini vefat etmiş, cenaze namazını Şeyhülislam Ebussuud Efendi kıldırılmıştır.⁷⁰ Cenaze namazı ertesi gün bayram namazından sonra kılındığına göre, 4 Mayıs 1571'de vefat ettiğini söyleyebiliriz. Kılındığı yere Süleymaniye Camii'dir.⁷¹ Cenazesine vezirler, âlimler, zenginler ve fakirler olmak üzere kalabalık bir insan grubu katılmıştır.⁷² Hatta o gün İstanbul'dan Beşiktaş'a kayık ücretinin fahiş bir fiyata çıktığı rivayet edilir.⁷³ Yahya Efendi, Beşiktaş'ta kendi hazırladığı mezara defnedilir.⁷⁴ Türbesini II. Selim

⁷⁰ Atâî, *a.g.e.*, s. 148; Kınalızade, *a.g.e.*, s. 883. *Künhü'l-ahbar*'da H. 979 tarihinde vefat ettiği yazıyor. Âlî, *a.g.e.*, 473a.

⁷¹ Ayvansarâyî, *a.g.e.*, s. 513.

⁷² Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

⁷³ Osmanzade Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliya*, c. 2 (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006), s. 122. Mehmed Nuri, kayık ücretinin beş akçeye çıktığını yazar. Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 8.

⁷⁴ Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

yaptırmıştır.⁷⁵ Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye göre türbesini Mimar Sinan yapmıştır.⁷⁶ Aptullah Kuran, *Mimar Sinan* adlı kitabında türbenin yapım tarihi olarak, ölümüyle aynı yıl olan H. 978'i veriyor.⁷⁷

⁷⁵ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 9.

⁷⁶ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt 2. kitap, s. 412.

⁷⁷ Kuran, *a.g.e.*, s. 334.

2. YAHYA EFENDİ’NİN KİŞİLİĞİ

Yahya Efendi söylendiğine göre zeki, cömert, yumuşak huylu, sevecen ve güler yüzlü bir insandır.⁷⁸ Onun kişiliğinde ilk ele alınması gereken özelliği ise herhalde cömertliği olmalıdır.

2.1. Cömertliği

Yahya Efendi’nin mekânının, ölümünden 400 yıl sonra dahi ziyaretçisinin eksik olmamasında onun geleni boş çevirmemesi, dertlere derman bulması, yardımseverliği ve cömertliğinin payı büyük olsa gerektir. Kendisini hayattayken devlet erkânı, divan erbabı, halk, tüccar ve özellikle de gemicilerin ziyaret ettiğini; hediyeler ve adaklar gönderdiklerini ve ondan dua talep ettiklerini biliyoruz. Buna karşılık onunsa her gelene yiyecek, içecek ve –muhtemelen bahçesinden– meyve ikram ettiğini; bazen ululara, bazen yüksek rütbelilere, bazen de fakirlere, her sene Mevlid Kandili’nde eşrafa ziyafet verdiğini; gelen talebenin ve fakirlerin en azından kayık ücretlerini karşıladığını öğreniyoruz.⁷⁹

Gelene gidene, misafirlerine, dergâhında bulunanlara, mülazımlarına, komşularına verdiği ziyafetler, ettiği yardımlar; bütün bunları az bir kaynakla yapması ve bu kaynağın hiç tükenmemesi insanları şaşırtmıştır. Âşık Çelebi onun için “ya kimyagerdir, ya velayetten behreverdir” der.⁸⁰ Mehmed Dâî’ye göre hakkında “kimyager” dendiğini duyunca Yahya Efendi şu şiirini söylemiştir:

‘Âlim olanlar bilürler kîmyâ

⁷⁸ “erîb kerîm ü ħalîm müşfik ü besîm” Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

⁷⁹ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 6-7.

⁸⁰ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 798.

Anı ‘ālim bilmeyicek kim yā⁸¹ (G5)

Mehmed Dâî, onun yalnız başına yemek yemediğini, gelen geçene yedirip içirsin diye meskenini yol üzerinde yaptığını söylüyor. Yine Dâî’ye göre, paylaşıldıkça artan bu yemekler hakkında Yahya Efendi, dünyayı “Hakk’ın sofrası” gibi kurguladığı şu şiiri söylemiştir:

H’ân-ı Hak’dur bu felek mihri mehdür iki nân

Mihri kimse gedmemiş mehdür arada toğranan

Her ne deñlü toğranursa dāyimā artar yine

Yendügünc’artar yine sen dahı dāyim toğra nān⁸² (G70/1-2)

Bunun yanında Yahya Efendi’nin cömertliğinin sadece yedirip içirmekten ibaret olmadığını; halka giyeceklerle yaşlı erkek ve kadınlara her yıl 20 gemi odun dağıttığını, kitap almaya parası olmayan talebeye yardım ettiğini, yaptırdığı beş medreseye devam edenlerin yeme içmesini ve giyeceklerini de karşıladığını bize menakıbının yazarı söylüyor.⁸³

Beşiktaş’taki bereketli yerleşkenin gelir kaynağıysa, Yahya Efendi’nin emekli maaşı haricinde, fakir veya zengin ziyaretçilerin hediyeleri olduğu kadar padişahların yardımları da olsa gerektir. Nitekim azlinden sonra da Kanunî’yle olan ilişkilerinin devam ettiğini; Yahya Efendi’nin ona süt ve bahçesinin ürünlerinden gönderdiğini, padişahınsa karşılığında para gönderdiğini biliyoruz.⁸⁴ II. Selim tahta çıktığında Yahya Efendi’nin maaşına zam da yapmıştı. Genç padişahın ona iltifatı babasından

⁸¹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 17b.

⁸² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 18a.

⁸³ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 43b-44a.

⁸⁴ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 7.

da fazladır.⁸⁵ Bu durumda onun da Beşiktaş'tan yardımını esirgemediğini tahmin etmek zor değil.

2.2. Müşfik ve Güler Yüzlü Olması

Mehmed Dâî, onun zengin ve fakir ayrımı yapmadığını, herkese iyi davrandığını söylüyor.⁸⁶

Bu anlayışın izini Müderris'in şu şiirinde bulup bunun sebebini kendisinden öğreniyoruz:

Bu Müderris sūhte ise nār-ı ʿiṣka sūhtedür

Ol sebebdan görünür mîr ü gedā yeksān añā⁸⁷ (G2/7)

Mehmed Nuri bize onun sohbetindeki herkese “âşık” diye hitap ettiğini, örf ve şekil gibi kaygılardan uzak olduğunu, her çeşit giysiyi giydiğini ve her tür sarığı sardığını söylüyor.⁸⁸

Mehmed Dâî'ye göreseye halka karşı daima güler yüzlüdür ve her sözü de latifedir.⁸⁹

⁸⁵ Bkz. bu çalışmada “II. Selim ve Yahya Efendi” bölümü, s. 98.

⁸⁶ “Hem yanında bir idi bay u gedā / Cümleye ider idi hüs-n-i edā” Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 18a.

⁸⁷ Onun tasavvuf ve birlik anlayışı hakkında daha fazla bilgi için bkz. bu çalışmanın “Vahdet-i Vücut” bölümü, s. 56.

⁸⁸ “Örf ü rüsüm tekellüfâtından berî idi. Her nevi ʿ libâsı giyer ve her nevi ʿ imâmeyi şarardı.” Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 12.

⁸⁹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 18a, 33b.

2.3. Zekiliği

Yahya Efendi'nin zekâsını anlamak için ilgilendiği işlere, divanına bakmak ve tahsilini hatırlamak yeterli olacaktır. Onun Sahn-ı Seman gibi, döneminin en yüksek medresesi sayılan bir medresede müderrisliğe kadar yükselmiş; tıp, matematik, astronomi, mimari, fıkıh dâhil olmak üzere döneminde öğretilen neredeyse bütün ilimlere vâkıf; çok yönlü, nüktedan, şiir söyleyebilen biri olduğunu biliyoruz. Üstelik menakıbına göre irticalen şiir söyleyen; ona soru sorulduğunda nazmla cevap veren biridir.⁹⁰ Menakıbında geçen şu örneğe hem zekâsını hem de nüktedanlığını ortaya koyuyor:

Bir gün Kanunî Sultan Süleyman'la, Yahya Efendi'nin Kabakoz Çiftliği'ne gelirler. Buradaki sığırlığı görünce padişah ona şaka yollu bunun sahibini sorup yıktırmak ister.⁹¹ Yahya Efendi'ye bunun üzerine irticalen şu şiiri söyler:

Gelüp bu tağda biz yapduk şıgırlık

Bozar iseñ sizüñ olsun şıgırlık

Sizüñ şıgırlığüñuz cümleden yig

‘Aceb mi ger ola bizde şıgırlık’⁹² (EK Nazm 2)

Yine Mehmed Dâî'nin iddiasına göre onun bilmediği dil yoktur. Türkçe bilmeyen keşişlerle Rumca konuştuğunu anlatır. Buna şaşırın birine de peygamberlerin bildiği dillerin yanında kendi bildiği 10-15 dilin lafının edilmeyeceğini söyler.⁹³

⁹⁰ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 18b.

⁹¹ “Bu şıgırlık kimüñ ola ‘acabā / Bunı bozsunlar ola cümle hebā” Menakıbın manzum olduğunu hatırlayalım.

⁹² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 38b-39a.

⁹³ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 33b.

Menakıplardaki abartı payını her zaman göz önünde bulundurmakla birlikte Yahya Efendi'nin Rumca'yı Trabzon'dayken öğrendiğini tahmin edebiliriz. Divanıysa bize belli bir seviyede şiir yazacak kadar Arapça ve Farsça bildiğini gösteriyor. Bir de Çağatayca yazılmış şiiri vardır. Arapça ve Farsçayı muhtemelen tahsili gereği öğrendi. Bildiği öteki diller hakkındaysa fikrimiz bulunmuyor.

3. YAHYA EFENDİ’NİN MENKABEVÎ HAYATI

Yahya Efendi’nin, Mehmed Dâî’nin yazdığı menkabelerinin bir kısmı, özellikle de biyografisi hakkında fikir ve şiirlerinin hikâyesini verenler bu çalışmada çeşitli yerlerde ele alınıyor. Onun biyografisi eksik kalmasın diye kalan menkabeleriyse burada özetlenmiştir.

Menkabe özetleri toplu bir şekilde, kendi cümleleriyle İsmail Yüce’nin tezinde⁹⁴ ve Meral Asa’nın makalesinde⁹⁵ de yer alıyor. Müslüm Yılmaz’sa kitabının “Menkıbevî Hayatı” bölümünde Meral Asa’nın makalesindeki menkabe özetlerini kullanmıştır.⁹⁶

Terzi Kosta

Yahya Efendi’nin Kosta isminde bir terzisi vardır. Kosta’nın Müslüman olmasını istediğini şeyh, ona da söylüyordur. Kosta da Tanrı yazdıysa olacağını söylüyordur. Bir gün Kosta ona astarsız, tek kat bir elbise (sade) diker. Bunu Yahya Efendi’ye getirdiğinde ücretinin elbisenin ağızları açılmamış ceplerinde olduğunu görür. Bu olay karşısında hayrete düşen Kosta, imana gelmek ister. Yahya Efendi de onun adını Usta Ali koyar. Terzi, ölene kadar Yahya Efendi’nin sadık bir bendesi olarak kalır.⁹⁷

⁹⁴ İsmail Yüce, “Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri” (yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1992), s. 30-49.

⁹⁵ Meral Asa, “Bir 16. Yüzyıl Portresi Beşiktaşlı Yahya Efendi”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 27/1 (2003), s. 138-146.

⁹⁶ Müslüm Yılmaz, *Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufi Şahsiyeti ve Dîvânı* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014), s. 46-59.

⁹⁷ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 21a-22a.

Değirmenci Hasan

Yahya Efendi bir gün Yoros'a giderken Değirmenci Hasan'dan taze yumurta almak ister. Ancak Hasan'ın hiç yumurtası kalmamıştır. Yine de kümesi açmaya ikna edilen Hasan, kümesin yumurtayla dolu olduğunu görüp buradan bir sepet dolusu yumurtayla çıkar.⁹⁸

Pazara Giden Bende

Yahya Efendi'nin her sabah kayıkla İstanbul'a alışveriş yapmaya giden bendesi bir gün fırtınaya yakalanarak borkünü dahi dalgalara kaptırır. Bugün sağ kalırsa bir daha pazara gitmemeye niyet eder. Sonunda kurtulup Yahya Efendi'nin karşısına çıkınca Yahya Efendi ona borkünü verir. Dalgalara kaptırdığı borkünü görünce bendenin şaşkınlıktan dili tutulur. Yahya Efendi ona denizden korkmaması gerektiğini, denizin de onun gibi bir mahluk olduğunu, iradesi olmadığını, kişinin başına ne yazıldıysa onu göreceğini nasihat eder.⁹⁹

Hindistan'dan Gelen Hediyeler

Oğlunun oğlu İbrahim Efendi'nin naklettiğine göre bir gün dedesi Yahya Efendi'yle otururlarken dedesi şu mısraı söyler: "Nasibün varise gelür Yemen'den". Sonra da ne Yemen'i, Hint'ten bile geleceğini ekler. Bunun üzerine kapı çalınır ve bir Hintli gelir.¹⁰⁰ Yahya Efendi onu sohbet etmek üzere içeri davet ettirir. Şeyhin elini öpen Hintli, ona Hindistan'daki sevenlerinden hediyeler getirdiğini söyler.¹⁰¹

⁹⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 22a-b.

⁹⁹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 22b-23a.

¹⁰⁰ Dâî burada Farsçaya dönerek İbrahim Taceddin Efendi'nin Hintliyle konuşmasını Farsça olarak anlatmaya başlar: "Guftem urā ki çi hāhī çi kesī (Ona 'ne istiyorsun, kimsin' dedim)". Dedesiyle konuşmasını yine Türkçe olarak verir.

¹⁰¹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 23a-b.

Lendha'nın Su Getirmesi

Yahya Efendi, Umuryeri'ndeki bahçesinde sık sık Lendha adlı biriyle buluşur. Bir gece gizlice sohbet ederlerken Yahya Efendi ondan pınardan su getirmesini ister. Testiyi eline alan Lendha karanlık gecede uzakta olan suya gitmeye çekinse de sonunda şeyh için başını vermeye karar verip yola koyulur ve ortalığın apaydınlık olduğunu görür. Şeyhe suyu verdikten sonra aysız gecedeki bu aydınlığın sebebini merak edip tekrar dışarı çıkar ama karanlıktan göz gözü görmüyordur. İçeri girip şeyhe durumu anlatınca şeyh ona gördüğünü kimseye söylemeyip onu dile düşürmemesini öğütler, yakın nuru olanın karanlıkta kalmayacağını söyler.¹⁰²

Mîr-i Livâî

Yahya Efendi, onu ziyarete gelen Mîr-i Livâî adında bir meczuba akçe verir, ona nazar edip dua eder. Şeyhin nazarı ve duası sayesinde Mîr-i Livâî, salih kişilerden biri olur. Onu ziyarete geldiğindeyse Yahya Efendi şu beyti söylemiştir:

Sancağ çeküben geldi yine Mîr-i Livâî

Vir bâde behâyı a Müderris ko du 'āyî¹⁰³ (EK B2)

Gülşenî Dervişleri ve Mısır Kadısı

Mehmed Dâî, dedesinden naklettiğine göre Yahya Efendi bir sabah deniz kenarında oturmaktadır, esasının ucu da suya değiyordur. Derken her birinin gözü nemli, bir kayık adam gelir. Bunlardan bir tanesi Yahya Efendi'nin elini öper ve ah ederek durumlarını anlatır. Gülşenî dervişleri olduklarını, Mısır'a yeni tayin olunan

¹⁰² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 23b-24a.

¹⁰³ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 24a-b.

kadıninsa Gülşenî hankahını yıkmak istediğini söyler.¹⁰⁴ Bunu duyan Yahya Efendi asasıyla suyu biraz karıştırır. Kayık ücretleri tahsis edilen Gülşenî dervişleri yola koyulur. Sonradan öğrenildiğine göreyse bu konuşma olurken kadı, Mısır'a gitmek üzere bir gemiye binmiştir ama Kızıl Adalar civarında bir fırtınaya yakalanır ve büyük bir dalga onu alır. Kadı kaybolduktan sonra deniz yine durgunlaşır. Mehmed Dâî'nin dedesi, bu hikâyeyiye İstanbul'a geri dönen gemideki bir adamdan dinlemiştir.¹⁰⁵

İki Yahudi'nin Şeyhi İmtihan Etmesi

İki Yahudi, dünyevi bir işlerini halletmesi için Yahya Efendi'ye gelir. Niyetleriyle şeyhi imtihan etmektir. Şeyhin her gelen için sofrta kurdukmak, âdetidir.

Yahudilerden biri, içinden bal ve kaymak getirilmesini, öteki de yemesine izin olmadığı hâlde şeyhi zor durumda bırakmak için kaz getirilmesini diler. Sofraya bal ve kaymak koydukm Yahya Efendi, kaz isteyene, kaz pişirmenin mümkün olmadığını söyleyip baldan yemesine telkin eder. Bunun üzerine Yahudiler şeyhin elini öperler, dini Hak dini olmasa içlerinden geçenleri bilemeyeceğini söyleyip imana gelirler.¹⁰⁶

Turak Bey

Yahya Efendi'nin oğlunun oğlu hac yolculuğundayken bir kaleye geldiklerinde önden giden bendesinin rastladığı biri, onlara nerenin hacısı olduklarını sorar.

İstanbul ve Beşiktaş laflarını duyunca çok heyecanlanan adam, Yahya Efendi'nin

¹⁰⁴ Bu kısım menakıbın yararlanılan nüshasında eksikti, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 4604'teki nüshanın 40a numaralı sayfasından tamamlandı.

¹⁰⁵ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, Süleymaniye Kütüphanesi H. Hayri Abdullah Efendi 41, 24b-25b.

¹⁰⁶ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 25b.

yaşayıp yaşamadığını öğrenmek ister. Bendeden Yahya Efendi'nin âlem değiştirdiğini ama kafiyle arkadan gelen torununun şeyh olduğunu öğrenir. Adam, Yahya Efendi'nin torununa rastlayınca onun elini öper. Onları alıkoyup sınırsız ikramlar eder. Sonra da Yahya Efendi'yle olan hikâyesini anlatır. Adı Turak olan bu adam yıllarca bu kaleyi beklemişken biri yüzünden azledilir. O da İstanbul'a giderek hâkime başvurur ama sonuç alamaz. Zamanla serveti erir ve hizmetkârları onu terk eder. Ona rastlayan biri bu perişan hâlini görünce onu Yahya Efendi'ye gönderir. Yahya Efendi'nin yazdığı bir mektup sayesinde hem kaybettiği mallarına hem de eski görevine kavuşacaktır. Turak Bey, hikâyesini anlattıktan sonra kurak geçen yıl yüzünden su sıkıntısı çeken hacılara su ve yiyecek dağıtır.¹⁰⁷

Hacı Kasım

Magribli Hacı Kasım adında biri, sadece hakkında duyduklarıyla Yahya Efendi'ye âşık olur. Yahya Efendi'yi görmek için Mısır, Şam ve Halep'ten geçip İstanbul'a gelir. Her gördüğüne onu sorar. Sonunda biri onu Beşiktaş'a yönlendirir. Oraya gelince şeyhin Kavak'a gittiğini öğrenir. Kavak'ta şeyhi oradaki havuzun yanında otururken bulur. Onu bendeliğe kabul etmesini, ona kimya ilmini öğretmesini ister. Yahya Efendi de ona yanlış bilgi verdiklerini, kendisinin kimya bilmediğini söylese de Kasım ısrar eder. Bunun üzerine Yahya Efendi ondan yerdeki kara taşı kendisine vermesini ister. Şeyh taşı eline alınca taş altına döner, sonra onu havuza atar. Kasım onun bendesi olur, şeyh de onu bağban yapar. Kasım, Yoros Kalesi'nin etrafını bağ ve bahçelerle donatır. İki sabahlara kadar sohbet ederler. Şeyh, dağlarda dolaşacağı zaman ona Hacı Kasım; denizde dolaşacağı zamansa Baba Turak eşlik eder.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 4592, 39a-b.

¹⁰⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, Süleymaniye Kütüphanesi H. Hayri Abdullah Efendi 41, 28a-29b.

Yalova İmamı

Yalova'nın Yahya Efendi'yi sık sık ziyarete gelen, fakir ama tevekkül edip fakirliğini belli etmeyen bir imamı vardır. Bir ziyaretinde yalnız olan şeyh onu bir yere götürür, esasını vurduğu yeri kazmasını ister. Kazdığı yerden bir küp altın çıkar. Yahya Efendi bunu ihtiyaçları için harcamasını, yiyip yedirmesini ama bundan kimseye bahsetmemesini söyler. Zenginleşen imam, hem bu parayı kendi için harcar hem de halka yardım eder. Paranın kaynağını merak eden köylülere imam hakkında birçok şey söylerler. İmamsa ömrünün sonuna kadar bu konuda kimseye bir şey demeyecektir. Yalnız ölüm döşeğindeyken köylüleri etrafına toplayıp bu zenginliğe Beşiktaşlı Yahya Efendi sayesinde eriştiğini açıklar. Sonra da son nefesini verir.¹⁰⁹

Boğulmaktan Kurtarılan Keşişler

Yahya Efendi, fırtınalı bir gecede denize açılarak boğulmak üzere olan iki keşişi kurtarır. Bunlar daha sonra şeyhin meclisinin âlimlerle dolu olduğu bir gün ona hediyelerle gelirler. Şeyh, Türkçe bilmeyen keşişlerle Rumca konuşur. Buna şaşırان ulemadan biri, zorunlu olmadıkça kefere dilini konuşmanın caiz olup olmadığını sorar. Yahya Efendi de ona, peygamberlerin bildiği dillerin yanında onun bildiği 10-15 dilin lafının edilmeyeceğini söyler.¹¹⁰

¹⁰⁹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 32a-33a.

¹¹⁰ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 33a-b.

Oduncu Koca Köse

Bir gün Yahya Efendi Koca Köse'den bir kayık odun talep eder. Odunları getiren Köse, o gün Yahya Efendi'nin alacaklılara alacaklarını dağıttığını görür. Yahya Efendi kese kullanmıyordu. Nereye gitse yanında götürdüğü, kendinden başka kimsenin dokunmaya izinli olmadığı bir el sepeti vardır. Her ne dilerse, sepete elini atıp çıkarıyordu. Sıra Koca Köse'nin borcuna gelmiştir. O bu arada şeyhin neden kese yerine sepet kullandığını düşünüyordu. Şeyh ona gülümseyerek kese kullanmadığını çünkü "yedi iklim" adını taktığı bu sepetin ona yettiğini, altının gümüşün orada bir gece bile misafir edilmediğini söyler. Bu şiiri, bunun üstüne söylemiştir:

Yed'iklīm gerçi genc-i sīm ü zerdür

Velī bir ejdehā-yı heft serdür¹¹¹ (G24)

Şeyhin Hazine Bulması

Bir gün şeyh, Dikiliburnu'nda mamur ettiği ve sıkça gittiği yerde ahbabıyla gezerken gezdiği yeri kazdırır ve ortaya bir yapı, iki küp de altın çıkar. Bu durumu padişaha bildirince padişah küplerden birini alır, ötekini şeyhe bağışlar. Şeyh birkaç defa daha küp bulunca padişah ona istediği yeri kazmasını, bulduğundan ona da vermesini, vermese de sağ olmasını söyler. Şeyh tabii ki bu paraları insanlar için harcayacaktır.¹¹²

¹¹¹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 35a-b.

¹¹² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 42a-44a.

Kaptan Paşa'nın Dua İstemesi

II. Selim döneminde savaşa giden donanma kaptanı Beşiktaş'a uğrayarak şeyhin hayır duasını ister. Bunun üzerine gözleri nemlenen Yahya Efendi, hayır dua etmenin Allah'ın takdirini değiştiremeyeceğini söyler. O yıl donanma, düşmana karşı yenilgiye uğrayacaktır. Ancak daha bu haber gelmeden Yahya Efendi dünyaya gözlerini kapamıştır.¹¹³

Söz konusu yenilgi İnebahtı yenilgisi, Kaptan Paşa'ysa savaşta ölecek olan Müezzinzade Ali Paşa olsa gerektir.

¹¹³ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 46a-b.

4. YAHYA EFENDİ’NİN ŞAİRLİĞİ

4.1. Söyleyiş Özellikleri

Müderriş’in şiirlerine baktığımızda öne çıkan bazı söyleyiş özellikleri olduğunu görüyoruz. Bunlardan biri onun kelimelerle oynamayı, onları farklı anlamlarıyla kullanmayı sevmesi, bolca cinas yapmasıdır.

Örnek vermek gerekirse, yazılışları ve okunuşları aynı olup anlamları farklı kelimeleri kullanmasının yanı sıra (cinas-ı tam),

Bu gönülüm zıkr-i Hū’dan yana düşdi

Aña Hū düşmedi pes yana düşdi (G100/1)

Keşf-i esrār eyleyüp esrāra çün didiñ helāl

Himmet eyle kalmasun hürmetde ey müfti[̄]şarāb (G7/5)

Arap harfleriyle yazılışı aynı ama okunuşu farklı olan kelimeler de kullanır (cinas-ı muharref):

Sebakın sa ‘yile sebk itmege tekrār ider

Dürüşüp ezber ider ehl-i zekā döne döne (G90/8)

Bir qarn-ı ‘ömri şarf kurup kurb-ı Qur’ān’ı tuymayan

Veyse l-Şaran bilmez nedür ‘İsī nedür Meryem nedür (G29/3)

Söyleyişinin başka bir özelliği olarak, kelimeleri zıt anlamlarıyla kullanmayı sevdiğini, tezat sanatına bolca başvurduğunu görüyoruz:

Dem-ā-dem şoḥbet-i Hū’da virüp cān

Şunuñ kim ‘aklı var dīvāne düşdi (G100/4)

Ne ‘acāyib āteşī düşmen durur kış düşmeni

Gelmedin her tağ başına indirür biñ biñ nacağ (G43/3)

Bir Yehūdî hānede māt ola şāh-ı müfsid̄m̄ (Murabba-ı Mütekerrir/4)

Çıkalı elden ayaklara düşüpdür o ğarīb

Geçinür faqr u fenāda ne çörek yir ne börek (G51/3)

Onun üslûbunun ayrılmaz bir parçası ve ayırt edici özelliğiye espri anlayışıdır. Espri anlatımının divan boyunca yer yer karşımıza çıktığını görüyoruz:

Etini it gevdesin bit yir diseler ergenüñ

Sen seni yime hemān evlenme sulṭān ol yüri (G106/5)

(Ahmed Paşa'ya tehzil:)

Kış kıyāmet yağmur āfet fitne yıl balçuk belā

Yaz cennet uyku ni 'met gölge rāhat ten belā (B6)

Şanmañ fuḥūl şahı kılmaz bize nazarlar

Erkek eşek koduğ'na döger gibi bakarlar (B19)

(Sivrisinek hakkında:)

Ṭolanur sağa vü şola o zālīm nişter ü biz

Döne döne şorup eydür nicesiz hoşça mısız (Müseddes-i Mütekerrir/5)

Ẓevki yok dirmiş Müderris sūhteye her zevki yok

Kıl 'ināyet anları lutf ile yalan eyle gel (G49/7)

Bunun yanında kendisinin de şairlikte belli bir iddia sahibi olduğu bazı şiiirlerinden anlaşılıyor:

Bu Şi ‘rũñe Mũderris ehl-i fiŕnat

Revãdur diseler nazm-ı dũrerdũr (G24/9)

Şi ‘rũñi Mũderris sen bir vechile nazm it ki

EŞ ‘ãruñ arasında sũzi kesen olsun ol (G54/5)

Laŕf̄ olsa kaŕãyif gibi nazmum

Lez̄z̄ olur oruŕda baŕlavadan

Mũderris gerŕi murĝ-ı sũhte dildũr

Niŕe ‘anŕã uŕurmuŐdur yuvadan (G71/6-7)

Bulan ebkãr-ı ma ‘ãniye Mũderris dest-res

Muŕtef̄i olur yũrũr bulduĝı ma ‘nãlar gibi (108/4)

Onun bir Őiiriyse kurgulanıŐı aŕısından Őzgũn bir sũyleyiŐe sahip olduĝunu dũŐũndũrmektedir. Sũz konusu Şiirin anlatıcısı, mahkũmların aĝzından konuşur:

Bayram zamanı, Őzgũr olanlar mutlu mesutken; kimi zindanda olanlar, kimi de kadırgada kũrek mahkũmu olanlar sıklıntı iŕindedirler. Őstelik kimsenin de aklına gelmiyorlardır:

1. *Bu ne ‘ĩd olur ki biz maĝbũs il Őãdãn ola*

Aĝlamaŕdan ŕaluruz ĝoŐ ĝayrlar ĝandãn ola

2. *Kimimiz zindān dibinde kimimiz kadirgada*
Ne oruç var ne namāz bizde nice ĩmān ola
3. *Şāyim olursak yirüz derd ü gamile kendümüz*
İçdügümüz şu yirine bağrumuzdan kan ola
4. *Dānemüz derd ü elemdür zerdemüzdür zerd-rū*
Ger ciger isteriseñ ol da yanık biryān ola
5. *Bilüñ ey hem-derd olanlar bizi kim yād idiser*
Unudulan pādişāhuñ paşası Rıçvān ola
6. *Nefsümüzden görelüm çekdügümüz miñnetleri*
Tevbeler eyleyelüm tā rahmet-i Raḥmān ola

Kimsenin aklına gelmiyorlardır ama bir kişi hariç. Onların çektiği dertleri ancak Müderris hatırlatıyordur:

7. *Bu Müderris sūhte durur añduran gāhī bizi*
Çorķaruz ki ol daḥı añmaz ola pinhān ola
8. *Añmak ile ol virür kalbümüze ancak ferah*
Añmasa maḥbūs olanlar ḥāk ile yeksān ola (G3)

Müderris bu şiiriyle mahkûmların ağzından konuşur. Bu vesileyle de onları hatırladığını gösteriyor ve hatırlatıyor gibidir. Tüm şiirse mahkûmlardan Müderris'e bir teşekkür mektubu gibidir. Bunun kurgusuyse Müderris'in kendisine aittir.

4.2. Vezin Özellikleri

4.2.1. Yabancı Kelimelerde Yapılan Zihafklar

Müderriş'in divanında bazı Arapça ve Farsça kelimelerin halk arasındaki söylenişiiyle kullanıldığını görüyoruz. Buna göre kelimelerdeki uzun sesler, vezin de öyle gerektirdiği için kısa okunuyor.

Örnek vermek gerekirse, vezni *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün* olan aşığıdaki gazellerde geçen Arapça "dünyâ" kelimesi, metinde 'le yazılmasına rağmen vezin gereği "dünya" şeklinde, kısa "a" sesiyle okunmalıdır:

Bende düşer bende olan dünyâ için her hasa

Ķul olursañ ol aña ki Ķul olur sultān aña (G2/4)

Dünyāñi ta 'mîr için dîñüñi yıĶma yoğ yire

Dîñ ü dünyāñi Ķarāb eyler bu vîrān Ķayreti (G98/4)

Vezni *Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün* olan aşığıdaki gazelde de bu kelime vezin gereği "dünyaya" şeklinde okunmalıdır. Yine aynı beytte ve aynı vezindeki bir sonraki beytte Arapça olan ve uzun okunması gereken bir kelime de "dîñ"dir. Ama vezin gereği bu kelimedeki "i" sesini kısa okumak gerektiğini görüyoruz. Yukarıdaki beytlerde uzun okunan bu kelimenin, divanda yerine göre farklı okunduğunu anlıyoruz.

Ayrıca aşığıdaki beytlerde "Ķāzî" şeklinde okunması gerekirken "i" sı kısa okunan bu kelimeye de rastlıyoruz:

Aldanan cāh-ı cihāna düşiser çāh içine

Olmasun dünyāya şatmak dîñümüz meksebümüz (G37/3)

Dîn yolında baş açup çarhda cevlân ider

Zikr-i Hû 'yile ider gâzî gâzâ döne döne (G90/17)

Vezni Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün olan aşağıdaki şiirdeyse Arapça “iklîm” kelimesinin, kapalı hecenin ulama yoluyla açılması ihtiyacından dolayı “iklim” şeklinde okunduğunu görüyoruz:

Kimde ki var nūr-ı başar rāh-ı Hāk'a ayak başar

Bir şem 'i ki Hāk yandura yed' iklîm anuñ yağıdur (G15/5)

Yine Arapça dilinde bir ünlem olan “hâşâ”nın ikinci “a”sının *Fā 'ilātün* *Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün* veznindeki aşağıdaki şiirde kısa okunduğunu görüyoruz:

Rāz-ı pinhānum kemāhî hâşâ ola āşikār

Bu kadar ikrārı da ol gözleri cellād ider (G21/2)

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün veznindeki şu gazelde de Arapça “hâdî” kelimesinin “î”sinin, vezin gereği kısa okunması gerektiğini görüyoruz:

Hādî Hāk olmaycağ ders-i hidāye necidür

Biz gerek medresede dersleri minhāc idelüm (G55/11)

Müderriş'in, yabancı kelimeleri Türkçedeki söyleyişleriyle, yani bir nevi Türkçeleşmiş hâlleriyle kullandığının bir delili de “vâdi-i ayru” diye aslında biri Arapça, öteki Türkçe olan iki kelimeyle tamlama oluşturmasıdır. Bu durumda “vâdî” kelimesini, artık Türkçeye kazandırılmış bir kelime olduğunu düşünerek kullandığını, böylece aslında iki Türkçe kelimedenden tamlama yaptığını söylemek mümkün olabilir:

Vādî-i ayruda her kim ide yaz içre karar (Müseddes-i Müttekerrir/9)

Vezni *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün* olan şu şiirde de “İsâ” ve “illâ” kelimelerinin vezin gereği “İsi” ve “illa” şeklinde okunması gerektiğini görüyoruz:

Rûh-ı kudse hem-dem olmayan olamaz rûh-bahş

‘İsî’ kapımaz nefesden illâ ki Meryem kapar (G30/2)

Vezni *Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün* olan şu gazeldeyse Arapça “sûfi” kelimesinin *صوفى* şeklinde yazıldığını görüyoruz. Bu durumda Müderris’in önerdiği okuma “sofular” olabilir:

Dönmeden dönmedi devr içre cihānda sûfîler

Gerçi çok men‘ idegördi fuḫahā döne döne (G90/18)

4.2.2. Türkçe Kelimelerde Yapılan İmaleler

Müderris’in, Türkçe kelimelerde de uzun okumaya başvurduğunu bazı kelimelerde görebiliyoruz. Söz gelimi, vezni *Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün* olan aşağıdaki gazelde geçen ikinci “gönül” kelimesini “gônül” şeklinde okumak gerekir:

Gönül virme şaḫın dünyāya ḫardaş

Peşîmān oldılar gônül virenler (G26/3)

Vezni *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün* olan şu gazelde de “ten” kelimesini vezin gereği “têne” şeklinde okumak gerekiyor:

Tene kuvvet cāna ḫût olmaḡa ḫall olmaḡ gerek

Bu fezā-yı ten rehāsında ḫa‘ām u nānumuz (G39/3)

Aynı vezindeki aşağıdaki gazelde geçen “dinelü” kelimesiniyse vezin gereği “dînelü” şeklinde okumak gerekiyor:

Diñelü ḫaldı ayaḡ üzre çemende muntazır

Servler ey servüm ol servi ḫırāmān eyle gel (G53/3)

Yine aynı vezindeki şu şiirde geçen “katı” kelimesininse “kātı” şeklinde okunmasının önerildiği anlaşılıyor:

Şūfiyā şeyhūñ seni key katı güm-rāh eylemiş

Gözūñ açılmaz nazar kıлмаğa bürhāndan yaña (G1/3)

4.2.3. Türkçe Kelimelerde Yapılan Medler

Müderres’in divanındaki Türkçe kelimelerdeki seslileri vezne uydurmak için yer yer

1,5 hece olarak okumak gerektiğine rastlıyoruz. Örneğin *Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün*

Fā ‘ilātün Fā ‘ilün veznindeki aşağıdaki beytlerdeki “kat” ve “yaz” kelimelerini “kāt”

ve “yâz” şeklinde, 1,5 hece olarak düşünmeliyiz:

Pādişāhlardur dururlar her tarafda şāhlar

Birbiriyle ceng için bağlar ālāylar kat kat (G9/2)

Zühd ü takvādan geyindi egnine kat kat vez‘

Naşş-ı kātı ‘dan biline taqdı çifte hañçeri (G110/2)

Qış kıyāmet yağmur āfet fitne yil balçuk belā

Yaz cennet uyku ni ‘met gölge rāhat ten belā (B6)

4.2.4. Hece Düşürme

Müderriş'in, kelimeyi vezne uydurmak için sıkça başvurduğu bir yöntem de hece düşürmedir. Buna göre sesliyle biten bir kelimeyi sesliyle başlayan bir kelime takip ediyor ve vezin gereği hece artıyorsa ilk kelimenin son hecesi düşer. Örnek:

Yed'ikl̄m gerçi genc-i s̄m ü zerdür

Velî bir ejdehâ-yı heft serdür (G24/1)

Yemişl'olsañ kırarlar dallaruñı

Yemişüzseñ kesüp oda yaqarlar (G26/2)

Cihānı bir'ki gün cennet görenler

Cehennem didi dünyâyı bilenler (G26/4)

Her biri bir harf gibi şāmitdür idemez beyān

Cem' olup bir ols'olur nātık-kelām-ı ma'nî-dār (G33/4)

Derc olmad'anda 'ilm-i evvel̄m ü āhir̄m

Fehm ider tafşîlini kim olsa ehl-i i'tibār (G33/5)

5. YAHYA EFENDİ DİVANINDA SİYASET

5.1. Rafizîlik

Tarihte “Rafizî” terimiyle Şîî unsurlar taşıyan bâtinî gruplar kastedilmiştir.¹¹⁴ 16. yüzyılda, mezhebi Şîî olan Safevî Devleti’nin Osmanlı üzerinde yoğun bir propaganda faaliyeti içinde olduğunu, Anadolu’daki Şîî’leri sık sık ayaklanmaya teşvik ettiğini, Safevî ajanlarının Anadolu’daki birçok aşiret ve köy üzerinde etkili olduğunu, Sünnî imam ve hocalarınsa bu propaganda karşısında aciz kaldıklarını görüyoruz.¹¹⁵ Neticede, 16. yüzyılda ve daha öncesinde mezheb farklılığının siyasete de alet edilmesiyle iki taraf arasında güçlü bir husumetin oluştuğu ve bunun iki devlet arasında uzun süren bir savaş sürecine yol açtığı belli oluyor.

Meselenin din ayağı da siyasete tam destek verir niteliktedir. Ebussuud Efendi’nin, Kızılbaşların şer’an katlinin helal; katledenin gazi, ellerinde maktul olanların da şehit olup olmayacağını soran bir soruya cevabı şu şekildedir: “Olur, gazâ-yı ekber ve şehâdet-i ‘azîmedir.” Ebussuud Efendi, katillerinin helal olmasının sultana baş kaldırmak ve İslam askerine kılıç çekmekten başka sebebi olup olmadığını soranaysa, “hem bâgîlerdir, hem vücûh-ı kesîreden kâfirlerdir” diye cevap verir.¹¹⁶

Böyle bir ortamda, döneminin siyasî ve dinî görüşünden bağımsız olmayan Yahya Efendi de koyu bir Sünnî savunucusu ve Şia karşıtı olarak, İran seferine çıkan

¹¹⁴ “Bu terim, ileride Alevî yahut Bektaşî diye anılacak olan ve yaygın İslâmî anlayıştan uzak kalan muhtelif derviş zümreleri, Şia’ya mensup olan Acemler, Kalenderîler, özellikle Safevî Devleti’nin kurulması esnasında ve sonraki dönemlerde Anadolu’da ve İran’da bulunan Osmanlı muhalifi kızılbaş zümreleri için kullanılmıştır.” Mustafa Öz, “Râfizîler”, *DİA*, c. 34 (2007), s. 397.

¹¹⁵ Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c. 1 (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988), s. 243.

¹¹⁶ M. Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983), s. 109.

Kanunî'yi gazaya teşvik eder yolda şiirler yazmıştır. Şiirlerinde söz konusu mezhep ayrılığına vurgu yaparak öteki mezhebi lanetler nitelikte ifadeleri vardır:

Leşker-i nuşret-şi 'ār-ı Sünniyān manşūr ola

Münhedim ola Revāfız zümresi maḫhūr ola (Murabba-ı Mütekerrir/1)

Dest-i kudret variken fırsatdur ey şāh-ı cihān

Leşker-i sünnîyi çek Rafz ehli ḳallāş üstine (G91/4)

Öte yandan, muhatabı teşvik ederken lüzumlu etkiyi yaratmak adına olsa gerek, Rafizîlik aleyhine olma sebeplerini de sıralar. Bunların bir tanesi, kendi soyunun ve mezhebinin üstünlüğüdür. Bu konuya geniş yer ayırdığı Murabba-ı Mütekerrir'inde kendi soyu ve mezhebini şöyle yüceltir:

Hānumuz tafḳīl-i şeyḫeyn idici 'Osmānîdür

İ'tikādı pāk tācı raḫmet-i Yezdānîdür

Ḥubb-ı Ḥaydar birle ḫayydur mezheb-i Nu'mānîdür (6)

Kendi soyunun üstün olma sebeplerinden biri de din sahibi ve imanlı olmasıdır. Aleyhine olduğu zümre aslında din ve iman sahibi olarak bile görülmez. Bunlar “kara dinli”dir:

Pāy-māl ola siyeh-dīn ü Ḳızılbaş baḫt-ı şūm (8)

Rum hakanı doğuya gidince oraya iman nurunu da taşıyacak, onları din sahibi yapacak, fesatçıların zulümlerine son verecektir. Seferin sebebi aslında Hak dinini yaymak, oraya taşımaktır:

Vāriş-i mülk-i İraḳeyn ola bugün ehl-i dīn

Nūr-ı imān irişüp gide ḳalām-ı müfsidīm (4)

Hak dīnüñ i 'lān[ı] için eyledi 'asker ḳıyām (9)

Gaza fikrini sağlamlaştırmak için iki zümre arasındaki zıtlığı Allah'ın askerleri/şeytanın askerleri şeklinde ortaya koyup şeytanla ve askerleriyle savaşmanın ezelden beri Allah'ın sünneti olduğunu söyler. Asker savaşarak borcunu ödemiş olacaktır:

Sünnetu İllāhdur ezelden cünd-i Raḥmān üstine

Hū diyüp hūm ide vara ceş-i şeytān üstine (15)

Müderriş'in Rafizî aleyhtarları olma sebebi sadece onların imansız olması değildir. Muhtemelen bu imansızlık sonucu giriştikleri hareketlerdir de. Hz. Muhammed'in soyuna düşmanlık beslemeleri gibi:

Buğz-ı aşhāb-ı nebî idenler olalar şikār (7)

Muhtemelen Şiî propaganda faaliyetlerine değindiği şu beytteyse bu kesimle barış yapılmaması gerektiğini, imkân bulduğu takdirde karşı tarafı rengine boyamak, yani tarafına çekmek isteyeceğini söylüyor:

Ne müdārādur şehā bu bir şeh-i muhtācıla

Sürh-serdür el alup reng virmek ister tācıla (G78/1, G93/1)

Şu beytteyse bu kadar aleyhine olma sebeplerinden birini daha söylüyor. Çünkü ona göre Osmanlı'nın en büyük düşmanı bu kesimdir. İmkânları olsa bu ülkeyi yerle bir ederlerdi. O yüzden, böyle bir tehdit karşısında boş durmamalı, gereğini yapmalıdır:

Mülk-i 'Osmān'a bugün andan 'adüvv bir kimse yok

Bulacak fırsat kırmaz bir taşı bir taş üstine (G91/5)

Müderriş, bu konuyu kendine bu denli mesele edinmesinin bir sebebini de yine kendi söylüyor. Ona göre irfan ehli bu konuya ses çıkarmadığı için bu durum meydana gelmiş, İran askerleri ülkenin doğu sınırlarını taciz etmiştir. Bu durumda

irfan ehli bir kiři olarak kendine dūřen görev gereğince gerekli uyarıları ve teşviki yapmaya çalıştığını anlayabiliriz:

Skti ehl-i ‘irfānuñ bugün irdi řuña rāhi

Ki ‘Ořmān illeri üzre eri dikdi ‘Acem řāhi (G102/1)

Modern bir değerlendirme olsa da, okumuş kesmin ülke sorunlarını kendine mesele edinmesini, en azından İnan konusunda bir nevi “aktivist” olmasını istediğini yukarıdaki beyte dayanarak söyleyebiliriz.

5.2. Ftuhat

Yahya Efendi’nin şiirlerinden sadece Doğu’ya açılmaktan yana olmadığı, Osmanlı ftuhatını her yönde desteklediği anlaşılıyor. Yine Murabba-ı Mütekerrir’inde ve aynı konudaki başka gazellerinde de, doğuya doğru gazayı teşvik ederken öbür yönleri de ihmal etmediğini görüyoruz:

Bir taraıdan gün-be-gün kahr-ı Firengistān ola

Bir taraıdan hikmetiyle zabt-ı Hindstān ola

İrişe Hāk’ dan ‘ināyet feth-i Grcistān ola (11)

Bir taraıdan kudret-i pençeyle Efrenc bula renc

Bir taraıdan Hind  Sind Īran u Trān aıla (G78/5)

Feth-i şark’a kapusından olsa hikmetle şr’

Dir Mderris heft kişver feth ola baş stine (G91/7)

Ona göre dşmanla barış yapmak kıyamet alametidir. Osmanlı’da bu şan ve bu ordu varken savaşmaktan kaınılmamalıdır:

Şulh-ı a‘dāyı dimişlerdür kıyāmetden nişān

Şānīdür bu şānıla ceng eylemekden kaçıla (G78/7)

Bunca ‘asker variken bu deñlü paşalar şehā

Yol midur mağlūblık mağlūb olan Kızılbaş’a (G6/1)

6. YAHYA EFENDİ DİVANINDA ELEŞTİRİLEN KESİMLER

6.1. Zahidler

Edebiyatımızda sufi-zahid çekişmesi bir gelenek hâlini almıştır. Tasavvuf bağlantısı olan hemen her yazar ve eserinde dini bilgi sahibi olup tefekkür etmeden, şablon olarak uygulayan; şekilci, ilahî hakikatten mahrum, nefis terbiyesinden geçmemiş, “zahid” diye tanımlanan kimseleri eleştiren, yer yer onları ince alaya alan bir söylem oluşagelmıştır. Yahya Efendi'nin divanında da az da olsa bu kesime çatan şiirlere rastlıyoruz:

Medh-i gilmān itse vā 'iz zāhidā na 'reñ nedür

Sen ho kılmazsañ nazār 'ömrüñde gilmāndan yaña (G1/4)

Bu beyte göre gilmanın veya herhangi bir güzelliğin övülmesi zühd sahibi olan bir kişiyi kızdırmamalıdır. Çünkü böyle bir kişi zaten Allah'tan başka her şeyi gönlünden çıkarmıştır ve O'ndan başkasını görmez. Yani bahsi geçen şey, onun nefsinin arzulamadığı bir şey olsaydı bu bahisten rahatsız da olmayacaktı. Böylece Müderris, bu beytte dolaylı yoldan da olsa kişinin önce kendi nefsinin eğitmesi gerektiğini belli eder.

Aşağıdaki gazelin genelinden de anlaşılacağı üzere kaba sofuluğundan gelen tazyikle her şeyi günah ilan eden ve halkı bunaltan, ömrü ibadetle geçmemiş veya şekli ibadetle geçmiş ama buna rağmen bağışlanma dileyen kimseler konu edilir. Öte yandan Müderris, eleştirilerinde kendi arınmış ve o kusurdan münezzehmişçesine bir görüntü çizmez. Buradaysa eleştirdiği kesime kendini de dâhil ediyor:

Halk içinde yürürüz zühdile 'ālimler gibi

Bulduğumuz yırtaruz tenhāda zālimler gibi

Uzaduruz el du‘āya umaruz ecr-i cezīl

Müzd-i a‘māl isterüz hizmetde kāyimler gibi (G104/1-2)

6.2. Âlimler

Müderriş’in, dönemindeki âlimleri de eleştirdiğini görüyoruz. Ona göre dönemde âlim kalmamıştır. Mevcut âlimler de bildikleri ilimlerle amel etmedikleri, yani onları uygulamadıkları için onlara itibar edilmez olmuştur. Kur’ân’ı ezberleyeninin onun mânâsından haberi yoktur. Mânâsından haberdar olanaysa kulak veren yoktur:

Gitdi ‘âlim gitdi ‘âmil kaldı ‘âlem bî-ziyā

Añladuğum bu benim vallahu a‘lem bi’ş-şevāb (G7/8)

İlmiyle ‘âmil olmaz oldu ‘âlimler meger

İltifāt olmaz anuñçün şimdi ‘irfān ehline

Añlamaz hāfız kelāmu ‘llāhdan ma‘nā nedür

İ‘tibār eylemez oldu kimse Kur’ān ehline (G95/2-3)

Yahya Efendi’nin, devrinin ulemasınının yaklaşımlarını eleştirdiği bir başka eksense sufiler ve semayı içerir. Dönemin sufileriyle fıkıhçılarının özellikle sema konusunda çekişme hâlinde olduğunu Müderriş’in şu beytinden de anlıyoruz:

Dönmeden dönmedi devr içre cihānda şūfīler

Gerçi çok men‘ idegördi fuḳahā döne döne (G90/18)

O dönemin âlimlerinden, semaya şiddetle karşı çıkanlara baktığımızda içlerinde Muhammed b. Ömer ve Zenbilli Ali Efendi’den sonra şeyhülislam olan İbn Kemal’i görüyoruz. Kendisi de Zeyniyye tarikatından olup sufilerin devran ve zikrini

savunan Ali Efendi'den sonra gelen İbn Kemal'se raks ve devran edenleri tekfir etmiştir. Onun bu tavrından cesaret alan bazı âlimler de sufilere karşı harekete geçmiştir. Bunlardan biri olan Sarıgürz'ün, Halvetiye şeyhi Sünbül Sinan'la o dönemde bir devran münakaşasına girdiği, bu münakaşadan Sünbül Sinan'ın galip çıktığı ve İbn Kemal'i semanın helal olduğuna ikna etmiş olduğu görülüyor. Ancak sona ermeyen tartışmalarda Fatih camii imamlarından İbrahim Halebî, semanın şarap içmekten daha zararlı olduğunu söyleyecektir. 16. asrın ikinci yarısında şeyhülislamlık yapan ve Yahya Efendi'yle de mektuplaştığını bildiğimiz Ebussuud Efendi'ye semaya bazı şartlar ve kısıtlamalar getirecektir. Ona göre zikir hareketsiz yapılırsa bunda bir beis yoktur ancak içinde hareket varsa o zaman raks demek olur. Buysa mazur görülemez. Onun bu konudaki katı tutumunuysa bu sefer Ümmî Sinan yumuşatacaktır.¹¹⁷

Ayrıca Yahya Efendi'nin bu kesimin genelde dönemin siyasî rüzgârına göre değişen, tutarsız ve ikiyüzlü fetvalarını ince alaya alan beytlerine de rastlıyoruz:

Keşf-i esrâr eyleyüp esrâra çün didüñ helâl

Himmet eyle kalmasun hürmetde ey müftî şarâb (G7/5)

Netice itibarıyla âlim diye geçinen, öyle veya böyle yüksek makamlara gelmiş bu kesimin gerçekteki değerini hakikat erbabının (sarraf) teslim edeceğini söyleyecektir:

Müftîlik bir müft ilk görünür ammâ 'âkıbet

Diyiser şarrâf aña nâkısdur olmaz dil-güşâ (G6/3)

¹¹⁷ Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2000), s. 369-384.

6.3. Mansıp Peşindekiler

Müderriş'in divanında sıkça değindiği bir konuysa dünya sevgisinin bir uzantısı olarak makam/mevki peşinde koşulmasıdır. Kendisi böyle bir makam sahibi olmadığına şükreder:

Hamdü li 'llāh kim ne şāh oldum cihānda ne paşa

Kimse durup karşıma dimez benim fülān paşa (G4/1)

Yine eleştirisine kendini de dāhil ederek, bir zamanlar veya halihazırda sahip olduğu konuma da kendisini kaptırmaması gerektiğini söylüyor. Zaten Allah herkesin rızkını dağıtıyordur:

Ḳazā vü medrese sūdādur olma anlara mağrūr

Ġarāz ger rızkise Ḥaḳ'dan ḳula olmuşdur ol maḳsūm (G61/3)

Ona göre mansıp sevdasının ve akran kıskançlığının yerini irfan sevdası ve gayreti almalıdır. Kişi bu geçici makamların tutkusuna kendisini kaptırmaktansa ilim sahibi olup nefsinin olgunlaştırılmalıdır. Ömrünü kapı kapı gezip makam dilenerek geçiren, cehalet içinde kalır:

Ey mülāzım ḳaddüñi yay itdi akrān gayreti

‘Aynuña gelmez ‘acebdür ehl-i ‘irfān gayreti (G98/1)

Kesb-i ma‘ārif eyle sevdā-yı manşıbı ḳo

Tekmīl-i nefis ideğör ḳalma bu rızḳ u māle (G79/11)

Sa‘y iderseñ ma‘rifet taḫşīline sa‘y eyle gel

Manşıb-ı dünyā olur āḫir ḫarāb-ender-ḫarāb

Faşl-ı ‘ömrin ḳapu ḳapu gezmege şarf eyleyen

Cehle müstağrak kalısar lā-cerem fi külli bāb (G7/2, 4)

Üstelik bu, çoğu kişi için sonuçsuz bir gayrettir. Çoğu kimse arzu ettiği makama erişemez, buna tasavvufî makamlar da dâhil. Bunun bir sebebi de insanların kapasitelerine bakmadan, altından kalkamayacakları mevkilere yeltenmesidir. Halbuki çaylak sadece kurbağa avlayabilir. Yani herkesin kapasitesi bellidir:

Depinür ilerüye gelmege çoklar gelimez

Yol bulam diyü yiler devlete yollar bulmaz

Herkesün murğ-ı dili şayd-ı hümāya çalışur

Çaylağun kurbagadur gayrı şikārı olmaz (G40/1, 5)

Muhtemelen halihazırdaki mevki sahiplerinin durumlarından yola çıkarak yükselmenin reçetesini verdiği ironik şiirindeyse bir vezire intisap eyleyerek zahmetsiz bir hayat elde edileceğini, kendini hırpalamamak gerektiğini çünkü mansıp kapılarının ilimle açılmadığını söyler:

Çekme zahmet ‘ālem içre kıлма kesb ü iktisāb

Bir vezîre n’eyler iseñ eyle tek kııl intisāb

İntisāb eyle segirt her ayda bir manşıba

Kîse arıklar diyeler hay efendi yap yap

Pütesinde bu mevālinün yanup sızmağ nedür

Çün bilürsin manşıba ‘ilm ile olmaz fetḥ-i bāb (EK G2)

Bu konuda son sözü söylemek gerekirse, divanında dünyanın geçiciliğinden sıkça bahseden Müderris için asıl ulaşılmaması gereken, bâki olan mansıp bu dünyada

çalışılarak kazanılabilecek olan uhrevî makamdır. Akli başında olan kişi, bu yok olacak dünyaya ve onun rütbelere bakmaz:

Manşib-ı bâkîye irüp bul beķā

Hāşā ki ‘āķil bu fenāya baķa (M3/3)

6.4. Yöneticiler

Yahya Efendi'nin yönetici kesimle olan ilişkisini az çok biliyoruz. Sütkardeşi olan Kanunî, onu azletmiştir. Bundan sonra ilişkilerinin belirli bir mesafede; bahçe ürünlerinin saraya gönderilmesi ve bunun karşılığında tekkeye para yardımı yapılması şeklinde devam ettiği hakkında bilgimiz var.¹¹⁸ Divanından yola çıkarsak, Müderris'in Kanunî'ye hitaben yazdığı şiirlerin sayıca az olup çoğunun da İran seferleri dolayısıyla yazıldığını görüyoruz. Bu seferlerin bitiş tarihi olan 1555, Yahya Efendi'nin azledildiği tarihe denk düşüyor (H. 962/M. 1554-1555). Belki de bundan sonra Kanunî'ye hitaben hiç şiir yazmamıştır. Ona seslendiği öteki şiirlerini ve nazirelerini de bu tarihten önce yazdığını düşünmek mümkün. Nitekim yönetici kesimden bahsettiği şiirlerinde belli bir kırgınlık ve sitem havası seziniyoruz:

Degmesinden bu cihān beglerinüñ umma vefā

Zālim olan kişi mazlūm gözi yaşın silimez (G40/6)

İriş dergāh-ı bâkîye beķā bul geç bu fānîden

Ķivāmsuz fānîñüñ tîz geç şehinden şehriyārından (EK G1/7)

Bu tabloya devlet görevinde olanların bu görevlerini daimi bir ölüm korkusuyla icra ettiklerini, türlü entrikaların sonucunda nice insanın azledilip infaz edildiğini, padişahın kendi oğlunu bile boğdurmaktan çekinmediğini eklemek

¹¹⁸ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 7.

gerekebilir. Kendi de azledilen Müderris, kuşkusuz sarayda dönen entrikalardan haberdardı.

Şu şiiriye ikinci beytinden ötürü, padişaha değil de muhtemelen paşalardan ya da yönetici kadrosundan birini düşünerek söylediğini tahmin ediyoruz. Çünkü ikinci beytte çizilen tabloda padişahın hükmüyle onun icrası arasında bir fark olduğu, sorunun daha alt rütbedeki birinden kaynaklandığı anlaşılıyor. Yahya Efendi'nin Rüstem ve Semiz Ali Paşalarla olan anlaşmazlığını bildiğimizden,¹¹⁹ bu şiirde onlardan birinin kastedildiğini düşünebiliriz:

Ey gönül feryād idüp dād umma ol bî-dāddan

Çünkü şadr ehli degül maḥzūz ‘adl ü dāddan

Her kazıyye vāki ‘üzre ‘arż olinsa dir idüm

Hük-m-i sulṭāndur siyāset aḡlama cellāddan (G69/1-2)

Bununla birlikte şiirin şu beyti daha geniş bir bağlama oturup padişahı da içine alıyor gibi:

Merḡamet umma şaḡın ol ehl-i dīvāndan yüri

Ḳatıdur gönülleri kermān u pülāddan (G69/4)

6.5. Sufiler

Sufi övgüsü Yahya Efendi'nin divanında geniş yer tutsa da bir yerde hepsini kayıtsız şartsız savunmadığını, bu kitlede de gördüğü, yemeğe sinek gibi üşüşen boş ve cahil kimseler olduğunu düşündüğünü bize belli ediyor:

Şūfīlik hoş idi ammā olda ecvef olmasa

Göz ḡararduban megesveş düşmese her bir aşā (G6/4)

¹¹⁹ Bkz. bu çalışmada “Rüstem ve Semiz Ali Paşalar” bölümü, s. 104.

Buna karşın ne kadar “ecvef” de olsa müftüyle kıyaslandığında sufi üstün gelecektir:

Şahîhdür keşf ger ecvefse şūfî müftî nākısdur

Okıyan fenn-i taşrîfi bilür bu dahı maqtādur (G18/9)

7. YAHYA EFENDİ’NİN TASAVVUF ANLAYIŞI VE DİVANDAKİ TASAVVUFİ ÖGELER

7.1. Yahya Efendi’nin Meşrebi ve Tarikatı

7.1.1. Üveysilik

Atâî’den beri Yahya Efendi’nin meşrebinin Üveysilik olduğu söylenegelmiştir.¹²⁰

Ayvansarayî onun için “Üveysiyye’den olduğu dahi mazbûtdur”¹²¹ der. Hüseyin Vassaf’sa hakkında “Üveysiyyü’l-meşrebdirler” yazar.¹²²

Feridüddîn Attar, Üveysîliğin tanımını şu şekilde yapıyor:

“Şunu bil ki üveysiler denen bir zümre vardır. Bunların şeyhe ihtiyacı yoktur. Zira başka bir aracıya hacet kalmadan nübüvvet bunları kendi kucağında terbiye etmiştir, tıpkı Veysel’i terbiye ettiği gibi. Gerçi o zahiren Peygamberler Efendisini görmemişti. Ama onun tarafından terbiye ve irşat edilmişti.”¹²³

Ahmet Yaşar Ocak bu terimin, Veysel Karanî’de olduğu gibi herhangi bir tarikatla bağlantısı, kimsenin yol göstermesi olmaksızın, doğrudan Allah’ın hidayet ve delaletiyle velayet mertebesine ulaşan sufiler için kullanıldığını söylüyor.¹²⁴

Bununla birlikte Üveysî diye tanımlanan sufilerin, ruhaniyetinden feyzaldıkları, şu zümreyi teşkil etmektedir: Hz. Muhammed veya büyük peygamberlerden biri, Veysel

¹²⁰ “Azîz-i mezbûr kemâl-i zâhir ü bâtın ile meşhûr Üveysî meşreb ve kudsî vecher ‘İsî tecerrüd ve rûhânî peyker...” Atâî, *a.g.e.*, s. 148.

¹²¹ Ayvansarayî, *a.g.e.*, s. 515.

¹²² Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, s. 123.

¹²³ Feridüddîn Attar, *Evlîya Tezkireleri*, Çev. Prof. Süleyman Uludağ (İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2007), s. 64.

¹²⁴ Ahmet Yaşar Ocak, *Veysel Karenî ve Üveysîlik* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002), s. 99.

Karanî, ilk dört halifeden biri, herhangi bir büyük şeyh veya kutup, Hızır Aleyhisselam.¹²⁵

Yahya Efendi'nin Hz. Hızır'la olduğu öne sürülen ilişkisi göz önüne alındığında, ruhaniyetinden feyzaldığı kişinin Hz. Hızır olabileceğini düşünebiliriz.¹²⁶

Bunun dışında 16. yüzyılda, merkezi İstanbul'da bulunan ve piri Veysel Karanî olarak kabul edilen bir Üveysîye tarikatı olduğundan söz edilse de, Veysel Karanî'ye uzanan sahih bir silsile olmaması, bunu tarikat olarak adlandırmayı zorlaştırıyor.¹²⁷

Yahya Efendi'nin, Üveysî tarikatından olduğu yakıştırmasınaysa ancak modern kaynaklarda rastlıyoruz.¹²⁸ Atâî'nin, Yahya Efendi'nin muhtemelen tarikatsızlığını ve şeyhsizliğini belirtmek için kullandığı “Üveysî meşreb” tabiri yanlış yorumlanmış, bunun bir tarikat olduğu zannedilmiş olsa gerektir.¹²⁹ Yahya Efendi tekkesinde daha sonra şeyhlik yapan Ebu'l-fukarâ eş-Şeyh Yûsuf Efendi ve eş-Şeyh Ali Efendi'nin Nakşibendî olduklarını da eklemek gerekir.¹³⁰ Her şeyden önemlisi, onun bildiğimiz tek eseri olan divanındaki şiirlerden herhangi bir tarikatı veya şeyhi olduğuna dair bir ipucu alamıyoruz. Bu bağlamda Hüseyin Vassaf'ın söyledikleri dikkate değerdir:

¹²⁵ Ocak, *a.g.e.*, s. 105.

¹²⁶ Bkz. bu çalışmada “İmar Faaliyeti ve Hızırlık” bölümü, s. 9.

¹²⁷ Ocak, *a.g.e.*, s. 108-110.

¹²⁸ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Meral Yayınları, 1971), s. 227; Sevgen, *a.g.e.*, s. 10; İ. Demir ve H.O. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 50.

¹²⁹ *Beşiktaş'lı Şeyh Yahya Efendi ve Üveysilik* adlı kitapta Yahya Efendi'yle Veysel Karanî'yi aynı silsile içinde gösteren şemanınsa Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir şemadan ve sair kaynaklardan tespit edildiği belirtilmiş ancak kaynak zikredilmemiştir. İ. Demir ve H.O. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 51.

¹³⁰ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 9.

“Yahyâ Efendi merhûmun hangi tarîkat-ı aliyyeye nisbeti olduğu meçhûldür. Zirâ kendileri şiddetle tesettüre meyyâl idi. Ricâl-i mestûrînden bulunuyorlar. Üveysiyyü'l-meşrebdirler. Ne sözlerinden, ne de eş'ârından, nisbetlerine dâir bir şemme almak mümkün değildir. Evliyâ-yı ahfiyânın meslekleri böyledir.”¹³¹

Yahya Efendi'nin divanına kulak verdiğimizde, onun şeyhinin olmadığına işaret eden beytlere rastlıyoruz. Ona yol gösteren biri yoktur ama bu fikrin de karşısında değildir. Hatta buraya alınan son beytte görüldüğü üzere bir öğretmen bulma konusunda isteklidir de fakat kendine uygun birini bulamamış gibidir:

Ço 'örfi gel Müderris bul bir mu'allimi kim

Aça senüñ gözüñi taḥsîñ kıla kalanlar (G22/9)

Varlık kamu çün bir durur şādî nedür mâtem nedür

Gel şeyhüm ol göster baña 'âlem nedür âdem nedür (G29/1)

Bir dürüst sözlü dürüst er bulmam hizmet idem

Bu cihānuñ uluları olalı lâğ delüsi (G105/3)

Öte yandan mutasavvıfların, üstüne basa basa vurguladığı mürşid kavramının, aynı kelimeyle divanda sadece bir yerde geçmesi de not etmeye değer:

Dutmayınca kişi bir mürşid-i kâmil etegin

Ağlamaqlarda geçer 'ömri açılup gülmez (G40/2)

¹³¹ Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, s. 123.

7.1.2. Mevlevîlik ve Sufiler

Yahya Efendi'nin divanında geçen tek bir beytse ilginç bir şekilde gizliden gizliye Mevlevî olduğunu belli ediyor:

Ey Müderris'den şoranlar kisvetüñ kandan durur

Başınıdur Mevlevî'vü zāhiri hāndan durur (B21)

Divanında, bağlı olduğu tasavvuf ekolünü bu açıklıkta belirten başka bir söylemineyse rastlamıyoruz. Mevlevîlikten ve sufilerden bahseden öteki şiiirlerindeyse bu zümreyi çok sevdiğinin ve onlara sahip çıktığının dışında kendisinin de onlardan biri olduğu kesin sonucu çıkmıyor:

Dönmeden dönmedi devr içre cihānda şūfīler

Gerçi çok men' idegördi fuķahā dōne dōne

Şūfīye itmeyelüm yok yire bir ta'n-ı güzāf

Şāf olup bulur ola zevķ ü şafā dōne dōne

Ĝaraz-ı fāsidi dilden giderür Mevlev'olan

Hoş şafā içre ider cānı fedā dōne dōne (G90/18-20)

Aşğıdaki beytlerdeyse tasavvuf ve sufi karşıtı ulemaya karşı onu hararetli bir mutasavvıf savunucusu olarak görüyoruz. Ona göre semayla namazın bir farkı yoktur. İkisi de zikirle yapılan ibadetlerdir. Hal böyleyken, esprili ama cesur bir anlatımla onu, sema edenleri dinden çıkaranları namaz kılanlara karşı da harekete geçmeye çağırırken buluyoruz:

Şūfīler ikfār olur zıkr içre kılmakdan semā'

Yā rükū'ı eyleyen eşhāşa yok midur cevāb

Şūfīyā dön vecdile sen dönme dönmekden şaķın

Döne döne yarlığasın Hāk seni yevmü ʾ-hisāb (G7/6-7)

Müftü, yani zahir uleması diye tanımlayabileceğimiz kesime karşıysa sufileri üstün tutar:

Şahīhdür keşf ger ecvefse şūfī müftī nākışdur

Oķuyan fenn-i taşrīfī bilür bu dahı maķtādur (G18/9)

Yahya Efendi'nin herhangi bir Mevlevîlik rabıtası vardıysa bunu neden gizleme gereği gördüğü ya da neden bunu tek bir beytte söylemeyi tercih ettiği; bu beytin ona ait olup olmadığı; onun herhangi bir rabıtası vardıysa ondan sonra dergâhına şeyh olanların kisvelerinin neden farklı olduğu konusunda kesin bir kaniya varmak güç.¹³² Öte yandan ismine, en kapsamlı Mevlevî kaynaklarından sayılan, Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'sinde veya Mustafa Sakıb Dede'nin *Sefine-i Nefise-i Mevleviyan*'ında rastlayamıyoruz.

Eldeki veriler bize onun Üveysî meşreb olduğunu, yani herhangi bir tarikat veya şeyhle bilinen bir rabıtasının bulunmadığını söylüyor. Kesin olan bir noktaysa onun, şiirlerinde genelde bu konuyu işledikten başka kendini tasavvuf ehli olarak değerlendirdiğidir:

Su ʾâl eylemeñ ey yārān taşavvuf ehlinüñ hālin

Müderriş'den ki bu fenn içre o ne sūhte ednādur (G18/11)

¹³² Bu konuda bir tartışma için bkz. Meral Asa, a.g.m., s. 135-136.

7.2. Divandaki Tasavvufi Öğeler

7.2.1. Vahdet-i Vücut

7.2.1.1. Mutlak Mevcut

Cavit Sunar, *Tasavvuf Felsefesi veya Gerçek Felsefe* adlı eserinde Vahdet-i Vücut'un içyüzünü şu şekilde tanımlar:

(Lâ Mevcûde illâ Huu!) demek, Allah'tan başka mevcut yok demektir. (...) Çünkü, eşyanın bazısı bazısına zıt olmakla beraber, Allah bütün eşyayı kaplamıştır ve çünkü, eşya, ma'nevî vücut altında mevcuttur. Başka bir deyişle, varlıklardan her biri o tek aslın kuvvetlerinin bir suretidir ve zıtlık ve nefy de, ancak, bu suretler, bu mertebeler bakımındandır. Şu hâlde, Allah, bu mertebelerden münezzehtir olmakla beraber onlardan hâli de değildir.¹³³

Şiirlerinden, Yahya Efendi'nin de bu görüşte olduğunu; varlığın birliğine inandığını anlıyoruz. Bir şiirinde, bütün varlık tek bir potada toplanabileceğine göre yukarıda işaret edilen bu zıtlıkların nereden kaynaklandığını soruyor. Bunu bir istifham olarak değerlendirebiliriz çünkü Yahya Efendi'nin bu hakikatten haberdar olduğu ve bu feleseyeyi sindirdiği, şiirlerinden anlaşılıyor. Bu zıtlıklara dikkat çekmek istemesiyse, bir olan varlığın bunca bölünmesinin ve ona yabancılaşmanın anlamsızlığına dikkat çekip tevhid hakikatinden mahrum olan insanı uyarmak için olsa gerektir:

Varlık kamu çün bir durur şādī nedür mātem nedür

Gel şeyhüm ol göster baña 'ālem nedür ādem nedür

Bir olıcağ āb-ı hayāt çeşmeyle la'l ü leb nedür

Çandan durur bu ihtilāf Kevşer nedür Zemzem nedür (G29/1-2)

Nitekim başka bir şiirinde de hakikate talib olan kişiye bir müderris edasıyla seslenerek ona birliğin hakikatini metaforla anlatır. Buna göre bu oluş âlemi, sonsuz

¹³³ Prof Dr. Cavit Sunar, *Tasavvuf Felsefesi veya Gerçek Felsefe* (İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları, 2003), s. 237

meyve veren bir ağaç gibidir ancak bu ağacın dallarının ve yapraklarının beslendiği öz aynıdır. Yani o sayısız meyvelerin hepsi de tek bir kaynağa dayanmaktadır:

Bu ‘ālem metniniñ şerhin yazayın sãña bir yüzden

Ƙulağũ baña tut tãlib şakın çıkmayıgör sözden

Temãşã eyle tũbãveş nihãyet yok semãrına

Olan ağşãn u evrãkuñ zuhũrı cümle bir özden (G68/1-2)

Tevhidi anlatan başka bir metafor da Nuh’un gemisidir. Ancak bu metafor bizatihi Tanrı’ya aittir. O bu kıssayla, içinde her çeşit varlığın bulunduğu bu gemiyi, Hz. Nuh aracılığıyla, dünyanın bir modeli olarak sunmuştur:

‘Ārife tevħĩd ü fazl-ı ‘adl olsun çün şikār

Şafha-i deryãda oldu hatt-ı keştĩ āşikār

Fũlk-i meşhũn āyetini yazdı dest-i Nũh ile

Saht-ı mã üstinde ‘arş işbãtın itdi Kird-gār (G33/1-2)

Bu ayetin harflerinin teker teker bir şey ifade etmediği, ancak bir araya gelince bir şeyler anlatabildiği gibi, geminin içindekiler de teker teker ele alındığında bir anlamları yoktur. Onlara anlam kazandıran, birliği oluşturmalarıdır:

Her biri bir harf gibi şãmitdür idemez beyãn

Cem‘ olup bir ols’olur nãtıķ-kelãm-ı ma‘nĩ-dār (G33/4)

Neticede seyir hâlindeki felek gibi olan bu gemi, hem görünüşüyle hem de ifade ettiği anlamlarla, Yaratıcı’nın zatı ve sıfatını bize gösterir. Ancak yukarıdaki beyti hatırlarsak, bu görüntü sadece hepsinin bir arada düşünüldüğü, gemide toplandığı zaman oluşuyor olsa gerektir:

Şũret ü ma‘nã ile zãt ü şifãtın Şãni ‘ũñ

Gösterür fülk-i felek gibi bu fülk-i hoş nigâr (G33/6)

Yahya Efendi neticede varlığın bölünmesine karşıdır. Ona göre bu nifakı gerçekleştirenin Tanrı katında şakiden farkı yoktur. Hakikatten haberdar olanlar, varlığı ayırmadan, bölmeden bir bütün hâlinde değerlendirmelidir:

Şikâk iden şakîdür Hâk katında

Şikâk olmaz hakîkat ümmetinde (M1/19)

7.2.1.2. Mutlak Fâil

Vahdet-i Vücut anlayışının Allah'tan başka mevcut kabul etmediğini göz önüne alırsak, bu ancak mevcut fiillerin de Allah'a ait olduğu gerçeğiyle tamamlanabilir.

Cavit Sunar, aynı bölümde bu tabiri şöyle açıklar:

Açıklamış olduk ki isimlerin ve mazharların çeşitliliğinden dolayı her şey için üzerinde yürünen yol ve o yola ait kemâl başka başka olmakla beraber bütün bu seyr ve devran, ancak, Hak içindir ve çünkü her şeyde zâhir olan, ancak, Hak'tır. Böyle olunca, halk için bir fiil de tasavvur olunamaz ve bütün fiiller de Hak'ka aittir ve ondan başka (Fâil) yoktur. Zâhir de o, bâtın da o olunca ve bütün fiiller ve hareketler ona ispat edilince, ancak, o mevcut olmuş olur ve (Lâ mevcude illâllah)ın gerçek ma'anası da tahakkuk eder.¹³⁴

İslam şeriatında da imanın şartlarında “hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman” şekilde geçen bu konuyu, tasavvuf vurgulamış ve açıklamıştır diyebiliriz.

Müderriş, aşağıdaki beytlerde şeriata da atıf yaparak onu tasavvuf bağlamında genişletiyor. Buna göre bütün fiiller Hak'ta birleştiği için insanı övmek de ona sövmek de mânâsızdır. Masiva diye bir şey de yoktur çünkü o da Hak'tır:

Ne gelse anı Hâk'dan bil ko zeyde medh ü düşnâmu

Müneccimler gibi hayrile şerri görme yılduzdan (G68/4)

Ne gelse anı Hâk'dan añla bi ʔ-zāt

¹³⁴ Sunar, *a.g.e.*, s. 437.

Arıt kalbünü fikr-i mā-sivādan (G71/3)

Çünkü bu dünyada olup bitenler insanı eğitmek içindir. Bize nisbeten kötü ve iyi gibi gelen insanların hareketleri ve dünyada başımıza gelen olaylar da bu amaca hizmet etmek içindir. Neticede bu dünya bir talim/öğrenme yeridir. Ama insan gerçek fâili ve gerçek amacı görmeyip mutlak fiilin onda tezahür ettiği kişiyi görür ve bu fiili ondan bilir:

Bu felek ta 'līm-ḥānedür saña ta 'līm iden

Haḳ te 'ālā durur añlar 'aḳlı olup añlayan (G70/3)

Hikmetde bu 'aceb ki kimdür ḥakīm unutduñ

Bu cümle ḥādīsātı dehre kılup ḥavāle (G79/12)

Divanında geniş yer ayırdığı, padişahı onlara karşı gazaya teşvik ettiği, onlara karşı üslûbunu sertleştirdiği Rafizîleri bile Anadolu'ya hücum ettiren, bu anlayışın bir uzantısı olarak aslında bütün fiillerin sahibi olandır.¹³⁵

Muḳarrer perde-i gaybuñ verāsında 'acāyib çok

Ki bu resme hücūm itdürdi Rūm üzre o güm-rāhı (G102/3)

7.2.2. Kanaat

Necmüddin Kübra, *Tasavvufî Hayat* adlı eserinde kanaatın tanımını şöyle yapar:

“Kanaat, yaşamak için zaruri olan ihtiyaçların dışında kalan bütün nefsî arzu ve

¹³⁵ Fâil-i Mutlak anlayışının tasavvufta kadercilik şeklinde yorumlanmadığını da not düşmek gerekir. Bütün fiillerin Mutlak Fâil'de toplanması, kulun herhangi bir konuda mücadeleye vermeyeceği, çaba sarf etmeyeceği anlamına gelmez. Çünkü onu eğiten ve olgunlaştıran da bir anlamda bu mücadeleye sürecidir. Müderris, Kızılbaş tehdidine elinden geldiğince karşı koyarak ama bu şer gibi görünen durumun da aslında Allah'tan olduğunun idrakinde olarak bu konunun canlı örneğini oluşturuyor.

isteklerden ölü bir kimsenin uzak kaldığı gibi uzak durmak, yeme içme ve oturulan ev konusunda israfa gitmemek, özellikle yemeği asgarî sınıra indirmek demektir.”¹³⁶

Peçevî'nin dediğine göre bu kadar çok misafiri ağırladığını görünce halk, Yahya Efendi'nin define bulduğunu iddia etmiştir. Hemen sonra da bu durumun, onun kanaatkâr biri olmasından kaynaklandığını çünkü kanaatin sonsuz bir hazine olduğunu söyler.¹³⁷

Yahya Efendi'nin bu özelliğinin ayrıntılarını da bize yine Mehmed Dâî veriyor. Menakıbından, mülkünün çok olmakla birlikte hepsinin vakfa ait olduğunu; yemeğinin bostanına diktiği kabakla kelek olduğunu; yazın beyaz ince bir dokuma (boğası), kışın da kuzu kürkü olmak üzere sadece iki kıyafet giydiğini; genelde oruçlu olduğunu; geceleri ayakta geçirdiğini öğreniyoruz.¹³⁸ Mehmed Dâî, dedesinden onun sabaha kadar hu çektiğini aktarıyor. Şu şiirinin oturduğu bağlam da budur:

Ehl-i derdüñ derdine dermāniken tekrār-ı hū

*Sır nedür kim inledür ‘āşıkları ezkār-ı Hū*¹³⁹ (G73)

Kendini kınamayı meslek hâline getiren Müderris'se bunun aksine bir söylemle, kendini de dâhil ettiği, zahid olduğunu iddia eden âlimler grubu için bir şiirinde şöyle diyecektir:

Gice gündüz uykuyıla yimege gitdi ‘ömür

Yine cennet umaruz kâyimle şâyimler gibi (G104/3)

Şu beytindeyse yoksunluk ve yoklukla nefsinin aşağıladığını, yetinme yani kanaat sayesinde de tevhid ve hayret kapısına ulaştığını söylüyor:

¹³⁶ Necmüddin Kübra, *Tasavvufî Hayat*, Haz. Mustafa Kara (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996), s. 51.

¹³⁷ Peçevî, *a.g.e.*, s. 456.

¹³⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 43b.

¹³⁹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 51b-52a.

Bulduğ istiğnāyıla tevḥīd ü ḥayret bābını

Hücre-i fakr u fenāda nefsi tezlīl itmişüz (G36/4)

İlki Beşiktaş'ta çekildiği köşeyle alakalı olan şu beytlerindeyse onun için kanaat kavramının uzletle iç içe olduğunu görüyoruz:

Ferāğat kūşesidür bu kanā‘at ihtiyār eyle

Ne ḥayr itdi nazar it gör cihān Cemşīd ü Dārā'ya (G81/4)

Kim Kāf-ı kanā‘atde muķīm olsa muķarrer

‘Uzlet sebebiyle bulur ‘izzet ü devlet (G8/4)

Künc-i ‘uzlet dutalum genc-i kanā‘at bulalum

Ṭoymayan nefsi niçe her ḥasa muḥtāc idelüm (G55/2)

7.2.3. Uzlet

Necmüddin Kübra, uzlete iki sebepten ötürü başvurulduğunu söyler: “Mürit ya halkın şerrinden kaçır veya kendinin onlara zarar vermesini önlemek için onlardan ayrılır.”¹⁴⁰ Ona göre “uzlet, insan ruhunun kendileriyle denendiği her türlü âfet, fitne ve belâ ile güçlenmesini, kötü özelliklerinin terbiyesini ve kontrol altına alınmasını sağlar.”¹⁴¹

Yahya Efendi'nin sevecen, yardımsever, misafirperver biri olması yanında onun uzleti de sevdiğini; yalnız kalmayı, tabiatla olmayı, dağlarda dolaşmaktan hoşlandığını hem hayat hikâyesinden, hem menakıbından, hem de divanından anlıyoruz. Onun gibi manevi bir yolda, yani tasavvuf yolunda olan ve Rabb'ini nefsinde aramasını salık veren bir öğretinin öğrencisinin uzlet yoluna gitmesi doğal

¹⁴⁰ Necmüddin Kübra, *a.g.e.*, s. 53.

¹⁴¹ Necmüddin Kübra, *a.g.e.*, s. 55.

olsa gerektir. Şehirde çıkıp o zaman taşra olan Beşiktaş'a yerleşmesi, anladığımız kadarıyla zaten bu sebepten ötürüdür. İmar faaliyeti sonucunda zamanla Beşiktaş adeta bir külliye hâlini alınca ve ziyaretçilerle dolup taşmaya başlayınca Yahya Efendi'nin, tasavvufun bir gereği olan inziva ihtiyacını gidermek için olsa gerek, Anadolu kavağı'ndaki bahçesine ve Yeniköy'deki bağına gittiğini görmüştük.

Mehmed Dâî bu konuda, Yahya Efendi'yi, hakkında duydukları sayesinde sevip Kocaeli'nden görmeye gelen Hacı Ali'nin hikâyesini anlatır:

Hacı Ali, Beşiktaş'a geldiğinde ona Yahya Efendi'nin yalnız başına kayığa binerek Yeniköy'deki bağına gittiğini söylerler. Yeniköy'de onu bulamaz çünkü oradan da Anadolu kavağı'ndaki bahçesine geçmiştir. Hacı Ali, bağdan bağa gezen bu kişinin hevâ ehli olduğunu düşünür; sufiliğinden, çile çektiğinden, halvete girdiğinden şüphe duymaya başlar ama yine de o kadar yol geldiği için geri dönmek istemeyip onun veli mi deli mi olduğunu anlamak üzere Kavak'a gider. Kavak'ta Yahya Efendi'yi bulunca kendisinden şu şiiri işitir:

Şûfî degülem ben ki çekem çille vü halvet

Bârî çekilüp eyleyeyin tağlara 'uzlet¹⁴² (G8)

Sonra Yahya Efendi, ona dünya ehlinden uzak olmak için dağ ile bağları mesken tuttuğunu çünkü nereye gitse onun ardına düştüklerini izah eder.¹⁴³ Ardından da şu şiirini söyler:

Geh sürüp bahre dil ider beni deryâ delüsi

Geh çeker tağlara ider gehî sahrâ delüsi¹⁴⁴ (G96)

Divanındaki şu şiirlerse yine aynı minvaldedir:

¹⁴² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 35b-36b.

¹⁴³ “Ehl-i dünyâdan olam diyü ırağ / Eylerem meskenümi tağile bâğ // Nereye giderisem halk-ı cihân / Düşüben arduma virmezler aman” Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 36b.

¹⁴⁴ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 37a.

Āteş-i ʿışkđur ulaşmış bu Müderris sũhteye

Tutuşur gitmezse ger tağlara seyrāndan yaña (G1/5)

Dostlar oldu bu dīvāne gönũl tağ delũsi

Hadden aşdı delũliđi olamaz bāđ delũsi (G105/1)

Çũ bildũñ yok hađķķat degme ilde

Irakđan merħabā di kũya şehre (G82/5)

Bir kũře eyle iħtiyār tā kim olasın baħtiyār

Dergāh-ı Hađķķ'a tut yũzũñ dā ʿĪ yārān ol yũri (G103/3)

Kendi evlenmiş olsa da evlilik karşıtı bir şiirinin olmasını da bu bağlamda değerlendirmek mũmkũn olabilir:

Alma ğavgā bařuña evlenme sultān ol yũri

Ağu ķatma ařuña evlenme sultān ol yũri (G106)

Bu beytte de uzlete ihtiyaç duyma sebebini bize belli ediyor:

Varise esrārı Hağ ħayrāndur

İħtiyār ider anuñçũn ʿuzleti (G109/14)

7.2.4. Tevazu / Kendini Kınama

Kelābāzı'nin, *Doğuş Devrinde Tasavvuf* adlı eserinde tevazuun tanımlarından birinde şöyle deniyor: “Alçak gönüllũlũk, azlıkla iftihar etmek, zilleti kucaklamak ve

milletin yükünü taşımaktır.”¹⁴⁵ Bu bağlamda şu beytlerse Yahya Efendi'nin divanında bir düstur gibi karşımıza çıkıyor:

Şafha-i zilletde bulduk şübheye şāfī cevāb

Kāyināt icmālin ol vech üzre tafşıl itmişüz (G36/5)

Ey Müderris aç gözüñ ‘ucb u riyādan key şakın

Ḳıl melāmet sen seni hicveyle lāyimler gibi (G104/7)

Kendini (nefsini) kınama, hicvetme yoluna çokça giden Yahya Efendi, kendisine divanı boyunca miskîn,¹⁴⁶ ednâ,¹⁴⁷ rüsâ,¹⁴⁸ garîb,¹⁴⁹ garîb üftâde¹⁵⁰ ve üftâde¹⁵¹ diye sesleniyor. Bundan da öteye giderek kendini çeşitli hayvanlara benzettiğini görüyoruz. Söz gelimi, kendini iki yerde köpeklerle bir tutuyor:

‘Ākif olan bir esedden kelb-i tā ĩf yig diyü

Bu Müderris sūhteyi ya ‘ni kī ilzām itdiler (G17/9)

Kūy-ı yāruñ segleriyle aramızda hāl çok

Ol gelmişdür biribirine yārān nāzlanur (G28/9)

Tellak elinde neler çektiğini esprili biçimde anlatan bir şiirindeyse tellağı sellaha, kendini de dolayısıyla derisi yüzülen bir hayvanın yerine koyuyor:

¹⁴⁵ Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf*, Haz. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992), s. 147.

¹⁴⁶ G29/5, G81/5, B13.

¹⁴⁷ G18/11.

¹⁴⁸ G96/2.

¹⁴⁹ M1/23, Makta 3, G23/5, G54/2, G112/5.

¹⁵⁰ G28/8, G32/2.

¹⁵¹ G81/5.

Yüzeler başum Nesîmî gibi şol sellâhlar

Nic'ola şağ kırtul'anlardan gözüüm kaçum benüm (G63/5)

“Rûh-ı hayvân”ı, yani nefs-i emmareyi alegorik biçimde, hayvana benzeterek anlattığı bir şiirinde, beytin bir anlamıyla kendini büyükbaş hayvanlar gibi görür:

Gāv u cāmūs degül mi bu Müderris gör ki

Ƙankı batağı begenürse batar anda yatur (G19/5)

Mehmed Dâî onun şiirlerinin hezle alakası olmadığını, her birinde ince remzler ve nükteler olduğunu söylüyordu.¹⁵² Bu şiiri de bunu göz önüne alarak değerlendirirsek, “gāv u cāmūs”tan kasıt, bu şiirin ilk beytinde geçen rûh-ı hayvan, yani nefs-i emmâre; “batak” da nefsin arzuladığı her türlü dünya zevki ve sonunda bunların kişiyi sürüklediği felaketler olsa gerektir.

Şu beytte vahdet anlayışını görmek; naksettikleri (güzeller) yerine nakkaşın yani Allah'ın âşığı olmanın, yarattıklarında O'nu görmenin telkin edildiğini düşünmek mümkün olsa da beyt başka bir boyutuyla onun tevazuuna açılıyor. Çünkü kendisinin bu konuda örnek alınacak biri olmadığını söylüyor. Kendisinde o bakış açısı yoktur:

‘Āşık-ı nakkâş olıgör olma şol şā‘ir gibi

Göz diküp hayrân kıala her gördüğü göz ü kıaşa (G6/6)

Bir şiirinin şu beytindeyse alçakgönüllü ve kibirden uzak biri olduğunu görüyoruz. Bizatihi bir ulu olarak kabul görürken, öyle birini bulsa kendisinin ona hizmet edeceğini söylüyor:

Bir dürüst sözlü dürüst er bulmam hizmet idem

Bu cihānuñ uluları olalı lāğ delüsi (G105/3)

¹⁵² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 18b.

Müderriş'in tevazu ve bunun kazanımını özetlediği Şu beytiyse bize Mevlânâ'nın "tevazuda toprak gibi ol" demesini hatırlatıyor:

Herkes ki kıılır kendözini ĥâke ber-â-ber

Ĥakķı ider anuñ kıadrini eflâke ber-â-ber (B31)

7.2.5. Seyr

Necmüddin Kübra "Yüce Mevlâ'ya doğru seyr ve seyahat edenlerin yolu" yani tarik-i Őüttar'ın tanımında geöen "seyr" kavramını Şöyle açıklıyor: "Buradaki seyr, bir hükümden diğer bir hükme, bir hâlden diğer bir hâle geömek demektir ki manevi bir geöiŐ, manevi bir seyahattir. Sâlikin de ilk günden son ana kadar yaptığı iş bu seyr kelimesinin içindedir. O sürekli olarak sevgiliye doğru hareket hâlinindedir."¹⁵³

Müderriş, bu manevi yolculuktaki hareket fikrini mesnevisinde, gök cisimlerinden örnekle Şu Şekilde verir:

Kevâkıb gibi toğup tulanuram

Yüzüm yirlere sürüp tolanuram

Güneş gibi araram her burüci

Bulamam kıalmağa maĥlaŐ bir uci

Ėamer gibi tolanuram menâzil

Oluram bulduğum menzilde nâzil (M1/27-29)

Mehmed Dâî'nin kurgusuna göre Beşiktaş'a yerleşmesi üzerine söylediği Şu Şiirde geöen "menzil" kelimesinin, müderrişlik görevine atıf yaptığını düşünsek de

¹⁵³ Necmüddin Kübra, *a.g.e.*, s. 42.

bunu tasavvuf kapsamındaki seyr olarak ele almak da mümkün olabilir. Örnek verilen yine gök cisimleridir:

İki gün ay u güneş bir yiri kılmaz çü medār

Biz dağı menzili devr itmege birkaç idelüm (G55/10)

Ona göre bu yok oluş dünyası sürekli kalınacak, vatan edinilecek bir yer değildir. İçinde sevgiliye ulaşma isteği ve onun aşkı olan kişi için durmak söz konusu olamaz. Devamlı hareket hâlinde olunması gereken bir yoldur bu:

Ey ten reh-i ‘ışk içre gel hākile yeksān ol yūri

‘İd-i vişāl-i yār için ey cān kurbān ol yūri

Bildün fenāsın dünyenün şağın tavaṭṭun eyleme

Her gicede bir menzile seyr eyle mihmān ol yūri (G103/1-2)

7.2.6. Hâl

Kuşeyrî Risālesi’nde tasavvuf istilahlarından olarak sayılan hâl için “kulun kastı, celp etme teşebbüsü, kazanma isteği olmadan kalbe gelen neşe-hüzün, rahatlık-sıkıntı, şevk-dert, heybet-heyecan gibi mânalardır” deniyor.¹⁵⁴

Müderriş, tasarrufunda olmayarak kalbine doğan bazı duygular karşısında kalbinin hâlden hâle geçişinde kendisinin bu durumdaki acizliğini şöyle dile getiriyor:

Bilmeyicek gönlümi nedür kemāli gönlüümüñ

Bu naşîb olmaz ki bilem n’ola hāli gönlüümüñ (G50/1)

Bir şiirinde de kalbin hâlden hâle geçerkenki duygu değişimlerini anlatırken, zıt duyguları alt alta sıralayıp bunları “gehî” zarfıyla bağlayarak bu değişimin

¹⁵⁴ *Kuşeyrî Risālesi*, Haz. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003), s. 150.

aniliğini ve bu devinimi; kalbin bir anıyla bir anının birbirine uymadığını şiir sanatıyla gösterir gibidir:

Gehî dervîş-i ħor olup yirin tahte 's-serā ider

Gehî 'arşü 'l-mecîd üzre çıkup sulţān olan gönüm

Gehî vaşl-ı nigāriile olursın beyt-i ma 'mürsın

Gehî gencîme-i zāta özin vîrān iden gönüm

Gehî dürlü feraĥlarla şafā-yı cennete iren

Gehî hicrāna düşüben yirin nîrān iden gönüm (G62/2-4)

Müderriş, şu beytindeyse kalbin bir yerde karar etmeyip sürekli devinim içinde olmasıyla dünya arasında paralellik kuruyor:

Felek durmaz döner gönüm gibi dāyim beķāsuzdur

Yiler oñmaz benim gibi o daĥı bir yaķasuzdur (B17)

7.2.7. Dünya

Yahya Efendi'nin divanında en sık işlenen konuya dünyanın geçiciliğidir. Çoğu şiirinde bu sürekli değişen ve yok olmaya mahkûm yer uğruna öteki dünyadan vazgeçilmemesi gerektiğini öğütler:

'Ālem-i ġaybı koyup mülk-i şehādet yüzine

Ne ki geldi dönerek buldı fenā döne döne (G90/2)

Dünyāñı ta 'mîr için dîñüñi yıķma yoķ yire

Dñ ü dünyāñı ĥarāb eyler bu vîrān ġayreti (G98/4)

Dünyayı çokça ele alan Müderris, bize bu konuda geniş bir teşbih yelpazesi de sunuyor. Dünyayı benzettiği unsurlar genelde onun değişkenliği, dolup boşalması ve çekilen acılarla anılması eksenindedir. Şu şiirlerinde onu belki de benzetilebilecek en olumsuz şeye, cehenneme ve yedi başlı ejderhaya benzetiyor:

Benüm añladuğum bu ki bu dünyā bir cehennemdür

Anuñçün buña gelenüñ içi taşu tolu ğamdur (G20/1)

Cihānı bir'ki gün cennet görenler

Cehennem didi dünyāyı bilenler (G26/4)

Yed'iklīm gerçi genc-i sīm ü zerdür

Velī bir ejdehā-yı heft serdür (G24/1)

Öteki teşbihlerininse daha yumuşak olduğunu söyleyebiliriz. Yine hile ve aldatmayla dolu olduğuna vurgu yapılan bu dünya, aynı zamanda değişimin sürekli olduğu bir oyun, oyalanma, pazar yeri gibidir:

Düzilür bozılır her rüz u şeb bunda beķā yokdur

Hemān bir Taht-ı kal'adur bunu andan nişān dirler

Bu lu'betgāha aldanma tolu mekr ü mekāyiddür

Ķarārı yok döner durmaz buña devr-i zamān dirler (G27/4-5)

Bir şiirinde de onun doğadaki unsurları kullanarak bir devinim tablosu çizdiğini görüyoruz. Buna göre âlemi bir su kabarcığına, içinde olanları da seraba benzetiyor. Dünya, güneş yüzü görünce büyüyen otlar gibi değişkendir. Üstelik bu, bir göz yumup açma süresi gibi kısa bir sürede olur. Ömür de yine bulutun geçme süresi gibi kısa bir süreyi ifade eder:

Eflāke aç gözüñ baķ nice ḥabāba beñzer

İçindeki olanlar cümle serāba beñzer

Bir göz yumup açınca dūnyā sebātı olmaz

Gün yüzi açılınca kalker ḥibāba beñzer

Furşat variken elde ihsānlar eyle ‘ömrüm

Bir göz yumup açınca geçer sehāba beñzer (G35/1-3)

Yine dünyanın gelip geçiciliği doğrultusunda, ona gelen gidenler de bir kervanın yolcuları gibidir:

Bölük bölük kimi göçer kimisi yirine geçer

Kesilmez arası bî-ḥad dükenmez kārḡān ancak (G44/3)

Müderriş şu beytlerindeyse bu kervana, yani etrafındaki hengâmeye yabancılaşmış, ona dışarıdan bakan biri izlenimini verir. Bu akarsu misali bir değişim, harekettir. Arif olan kişiyse bunu kenardan izleyecek, bu hengâmenin içine girmeyecektir:

Köprü üzre diñelü kalmış tahayyür-ğarkeyem

Ne durur gelüp geçen bu kārḡānı bilmedüm (G57/3)

Geçenüñ ḥāli bilinmez gelicek nedür añlanmaz

Müselsel bir temāşādur hemān āb-ı revān ancak (G44/4)

Tecellīyyātı bî-ḥaddür şu gibi bî-ḡarārdur çün

Odur ‘arīf ki seyr ide akarsuyı kenārından (EK G1/2)

Müderriş dünyayı, dolup boşalması ve içindekilerin sürekli değişmesi dolayısıyla bazı mekânlarla da benzetiyor. Bu mekânlar ona yabancı mekânlar değildir. Dolayısıyla zamanının bir kısmının buralarda geçtiğini, buralarda tefekküre daldığını tahmin etmek zor değil. Bunlardan biri hamamdır. Müderriş buraya sadece bir mekân gözüyle bakmaz, onun için burası, arif olan kişiye temizlenme imkânı verir, yani dünya gibidir. Buradan temiz olmayan bir biçimde ayrılanınsa adı mahşerde kötüye çıkacaktır. Burada hamamın yani dünyanın, insanı temizleyen bir özelliği olması dolayısıyla daha olumlu bir şekilde ele alındığını söyleyebiliriz:

Bu ĥammāma felek ḳubbe güneş cām

Hemān ḍünyā miřāli oldı ĥammām

Nice olmaya bu ḍünyā miřāli

Gelen gider giren çıkar her eyyām

Odur ‘arif kılağılı çıka pāk

Çıkan nā-pāk olur mahşerde bed-nām (G66/1, 5-6)

Dünyanın benzetildiği başka bir mekânsa mekteptir. İnsanlar burada öğrenci, peygamberlerse onlara din eğitimi veren öğretmenlerdir. Burada alıntılanan üçüncü beyttense daha önce değinilen “Mutlak Fâil” bahsi ışığında, başöğretmenin Hak Teala olarak düşünöldüğünü anlıyoruz:

Bu ḳubbe-i felek çün dāyim tolup boşanur

Mülk-i Ĥudā’da mekteb-ĥāne didi görenler (G22/2)

Ta ‘līm-i dīne geldi bu mektebe nebīler

Ādāb-ı erba ‘yula te ‘dīb ider erenler (G22/4)

Bu felek ta 'līm-hānedür saña ta 'līm iden

Hak te 'ālādurur añlar 'aklı olup añlayan (G70/3)

Onun, aşinası olduğu başka bir mekân olarsa, dünyayı tekkeye benzettiğini görüyoruz:

Bu 'ālem tekyegāhında iken kāhillenüp kalma

Aduñ tenbel olur şoñra götür postı fülān dirler (G27/6)

Müderis'in, dünyayı bir teşbih ettiği nesneyse camekân, yani soyunma yeridir. Bu da insanın, tenini burada bir elbise misali bırakıp öteki âleme çıplak olarak, ruhuyla göç etmesi dolayısıyla:

Buña gelen gelür nālān çıkar āhir gider 'uryān

Libāsın bunda kor gider anuñçün cāmekān dirler (G27/2)

8. YAHYA EFENDİ DİVANINDA İŞLENEN KONULAR

Yahya Efendi'nin divanının; fikirleri, görüşlerinin yanında dönemi hakkında da epey malzeme verdiğini görüyoruz. Şiirleri, onun yaşadığı olayların verdiği ilham üzerine yazılmış izlenimi veriyor. Bazen sözünü ettiği olaylar ve kişilere tarihî kaynaklarda da rastlamak mümkün olabiliyor. Bazense herhangi tarihî bir ehemmiyeti olmayan, günlük hayattan konular seçtiğini görüyoruz. İlk olarak tarihte karşılığı olduğunu zannettiğimiz olaylara, ikinci olaraksa divanda yansıtılan sosyal hayata göz atacağız:

8.1. Tarihî Arka Planı Olan Olaylar

8.1.1. Ayasofya'da Vaaz

Yahya Efendi'nin Ayasofya'da vaaz verdiğinden bahseden tek kaynak, Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sidir. II. Selim döneminde olan bir veba salgınında¹⁵⁵ her gün şehrin yedi kapısından üç bin kişinin cenazesi çıkmaktadır. Halk, Yahya Efendi'nin “nurlu mübarek yüzünü” görmek, öğüt ve uyarılarını dinlemek için Ayasofya'yı ağzına kadar doldurmuştur.¹⁵⁶

Yahya Efendi, divanındaki bir şiirinde bu olaya atıf yaptığını bize düşündürmektedir. Şiirlerinde yergi ve hicivlerinde daima kendini merkeze koyan Yahya Efendi, burada da kendi konumuyla kendisi dalga geçiyor gibi görünüyor:

Gördi vā 'iz cāmi' içre bir yüce yir minberi

Taht-ı şāhñeş kurulmuş başı üzre efseri

¹⁵⁵ İslam ülkelerinde özellikle 1511-1513, 1520-1529, 1533-1549, 1552-1566 yılları arasında görüldüğü bilinen veba salgınlarından burada bahsi geçeni II. Selim zamanına denk geldiğine göre en erken 1566 tarihinde olması gerekir. Bir salgının da 1570'lerde başlayıp 17. yüzyılda da etkisini sürdürdüğünü biliyoruz. Yahya Efendi'nin 1571'de vefat ettiğini göz önünde bulundurursak bu salgın 1566-1571 tarihleri arasında vuku bulmuş olmalıdır. 16. yüzyıldaki veba salgınları için bkz. Nükhet Varlık, “Tâun”, *DİA*, c. 40 (2011), s. 176.

¹⁵⁶ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt 1. kitap, s. 93.

*Zühd ü takvâdan geyindi egnine kat kat vez*⁶

Naşş-ı kâfî ‘dan biline tağdı çifte hançeri (G110/1-2)

Evliya Çelebi’nin aktardığı anekdotun merkezindeyse Gülabi Ağa vardır. Gülabi Ağa, Kanunî Sultan Süleyman’ın rikabdarlığı hizmetinde yetişmiş ve 151 yaşında ölmüş imanlı, derviş bir kimsedir. Ayasofya’daki vaazda o da vardır ancak Çelebi’nin anlattığına göre büyük abdesti gelir ve kalabalıktan bir yere kıpırdayamaz. Kalabalığın önünde rezil olmamak ve bu müşkül durumdan kurtulmak için Yahya Efendi ve Kırklar makamı sahipleri yüzü suyu hürmetine gönülden dua edip yardım ister. Bunun üzerine yanında sipahi görünüşünde bir adam belirir, ilahî sırrın orada kalması koşuluyla ona yardım eder. Cüppesinin sağ yenini başına örtmesiyle Gülabi Ağa kendini Kâğıthane nehri kenarında bir yeşillikte bulup ihtiyacını giderir, 40 kere de şükür secdesi eder.¹⁵⁷

Yahya Efendi’yse, şiirinde Gülabi Ağa’dan doğrudan bahsetmemekle birlikte, bu olaydan haberdar olduğunu bize şu beytle hissettiriyor:

Gerçi hoş va ‘z itdi lîk tatvîl eyledi

Tāze āb-deste diyü cavdı cemā ‘at ekşerî (G110/4)

Böylece Gülabi Ağa ve onun gibilerin müşkül durumunun sorumluluğunu üzerine alan Müderris, son iki beytte kendisini kınamaya devam ederek gerçek ilmin makam sahibi olmakla değil, can ve baş vermekle kazanılacağını söylüyor:

Vā ‘izā lāf eyleme ‘ilm-i va ‘zdan vāz gel

Ha eşik ha nerdübān lāzım degüldür kayşerî

Kesb idimez ey Müderris kimse dünyāda ‘ilim

¹⁵⁷ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt 1. kitap, s. 93-94.

8.1.2. Şarap ve Boza Yasakları

Yahya Efendi'nin çağdaşı olan iki padişahın da içki yasağı getirdiğini kaynaklar bize söylüyor. Hammer'a göre Kanunî Sultan Süleyman, şarabın satılmasını saltanatının son günlerine doğru men etmiştir.¹⁵⁸ Avusturya'nın Türkiye büyükelçisi Busbecq'in mektuplarından öğrendiğimize göreyse sultan, gün geçtikçe daha fazla ibadetle uğraşır oluyor, batıl inanışlara kendini kaptırıyordur. Onu, İstanbul'da yaygın olarak içilen şarabı yasaklamaya sevk etmişlerdir.¹⁵⁹ Yine Hammer'a göreyse sultan gençliğinde şaraba şiddetle karşı koymuyordur ama yaşlılığında nikrîs ağrıları ve ihtiyarlık maluliyetleri onu şaraptan sakınmaya zorlayınca bütün halkı da ondan men etmek istemiştir.¹⁶⁰

Bu şarap yasağıysa zamanında geniş yankı bulup dönemin şairlerince de işlenmiştir. "Şarabın Men'i"ne kitabında ayrı başlık açan Ahmet Talat Onay, yasağı işleyen birçok şair arasında Cemâlî ve Bâkî'nin şu beytlerini de örnek olarak veriyor:

Muhkem yasağ oldu mey-i nâba çün yine

Gerdûn döndü suyu soğulmuş değirmene

Bâkî gözünden eyle hazer sorma leblerin

*Zinhâr gâfil olma şarâbın yasağı var*¹⁶¹

¹⁵⁸ Joseph von Hammer-Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi* (İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayını, 2010), s. 922.

¹⁵⁹ Ogier Ghislain de Busbecq, *Türkiye'yi Böyle Gördüm* (Tercüman 1001 Temel Eser, 1950), s. 165.

¹⁶⁰ Hammer, *a.g.e.*, s. 922.

¹⁶¹ Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), s. 388-391. Onay, yasağın tarihi olarak H. 966/M. 1538 yılını gösterse de kaynak belirtmiyor. Bu dönemdeki büyük içki yasağıyla ilgili herhangi bir tarihe tarihî kaynaklarda rastlanılmadı.

Yahya Efendi de bu yasağı konu olarak işlemiştir. Şu şiirinde ele aldığı yasak, Kanunî'nin o büyük içki yasağı olmalıdır:

Hamruñ evvel s̄ābit idi hürmeti

Pādişāh nehy itdi artdı hürmeti (G109)

Yahya Efendi, şarap yasağından bahsetmekle birlikte yasaklar konusuna değişik bir açıdan bakıyor ve haramlığı zaten malum olan bir şeyi yasaklamanın onu daha cazip hâle getirerek ona edilen hürmeti artıracağını söylüyor.

Ona göre şarabı yasaklamak sonuçsuz bir iştir. Yasaklamakla onu ortadan kaldırmak mümkün değildir. Bu beytte doğrudan padişaha seslenerek bu durumu bildiriyor:

Mümteni 'dür hamrı götürmek şehā

Bitmez işe sa 'yuñ olmaz lezzeti (G109/12)

Hatta yasaklanmasıyla birlikte daha cazip hâle gelen şarabın kullanımını dahi artmıştır:

'Add olurd'evvel şehirde mey-fürüş

Şimdi bî-ḥadd olup artdı devleti (G109/8)

Bu beytlerdeyse gündüz değilse bile geceleri gizli yerlerde şarap içenlerin var olduğunu, bunun önüne geçilemeyeceğini bize söylüyor:

Çünkü ḥadden geçdi şāhuñ yasağı

Ḥavf idüp ḥammār oldı ḥalveti

Rūzda māni 'se şürbe muhtesib

Şebde kimdür men 'idenler şöḥbeti (G109/10-11)

Bir içki yasağının da II. Selim devrinde olduğunu biliyoruz. Padişah, 26 Zilkade 975 (23 Mayıs 1568) tarihinde verdiği bir emirle İstanbul ve Galata'daki meyhane, kahvehane ve Tatar bozası satan yerleri kaldırtmıştır.¹⁶²

16. yüzyılda iki çeşit boza olduğunu görüyoruz: “Tatar bozası” ya da “ekşi boza” denen boza, sarhoş edecek derecede alkollü olup “tatlı boza” diye geçen bozanın sarhoş etme özelliği yoktur.¹⁶³

Yahya Efendi'nin şu şiiriyle bu zamanlarda, belki tatlı bozanın da acı bozanın yanında yasaklandığı, bazı din adamlarının onun haram olduğuna hükmettiği zamanlarda yazılmış olmalıdır:

Yinile cümle maṭ'ümāt neden men'ola bozalar

Varup ḫulmile ḫālimler şatılan yiri bozalar (G25)

Bozanın yasaklanmasını anlayamayan Müderris, hem de onun faydalı bir içecek olduğunu söylüyor:

Mizāca taḫviyet virür şusuzlara olur nāfi'

Ḥakīmler aña çok dürlü menāfi' dahi yazalar (G25/4)

O devirde bozanın helal olup olmadığının tartışmasıysa Ebussuud Efendi'nin fetvalarından takip etmek mümkün. Tatlı bozahanede, tatlı bozanın helal olduğu düşüncesiyle kebabın yanında içilmesini adeta lanetleyen Ebussud Efendi,¹⁶⁴

¹⁶² Ahmed Refik, *Onuncu Asr-ı Hicri'de İstanbul Hayatı* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1988), s. 141. Bu emir bize Kanunî'nin koyduğu yasağın II. Selim zamanında tavsadığını gösteriyor. Ancak bu yasakla da şehre içki sokulmasının önüne geçilememiştir. Hatta devlet bundan aldığı vergiden mahrum kalarak önemli bir gelir kapısından olmuştur. Bunun üzerine 23 Rebiülahir 981 (11 Ağustos 1573) tarihli başka bir emirle şehre sokulan şaraptan vergi alınmasının önü açılmıştır. Ahmed Refik, *a.g.e.*, s. 49-50.

¹⁶³ “Bozacılar”, *DBİA*, c. 2, s. 318.

¹⁶⁴ “Ol vaz' ile, mubâh-ül-asl olan su içmek dahi helâl olmaz. Fekeyfe ki ol mühmel ola.” Düzdağ, *a.g.e.*, s. 147.

içine sarhoş edici madde katılmayan bozanınsa helallğine hüküm veriyor. Ona bu cevabı verdiren soruysa şaşırtıcı derecede Müderris'in yukarıdaki beytiyle paralel:

“Mesele: Sâfi darıdan tatlı bozanın içinde sekr verir nesne katılmayıp mücerret teskin-i harâret ve mizâca takviyet için isti'mâl olursa helal olur mu?

Elcevap: Aslâ iskar şâibesi olmayacak, şurbünde hurmet yoktur. Amma feseka üslûbu üzerine isti'mâl haramdır.”¹⁶⁵

Yahya Efendi'nin Ebussuud Efendi'yle başka bir konu hakkında mektuplaştığını biliyoruz. Ebussuud Efendi'nin ona olan saygısınıysa onun cenaze namazını kıldırmasından ve bu mektuplaşmada ona hitap tarzından anlıyoruz.¹⁶⁶ Bu mektuplaşmaya bakılırsa ikisinin arasında bir fetva isteyen-fetva veren ilişkisinden daha fazlası mevcut. Ebussuud Efendi'ye bozanın helallğini soran kişi o değildi belki ama Yahya Efendi'nin, onun bu fetvasından haberdar olduğunu da düşünebiliriz. Çünkü şu beytlerde Yahya Efendi'yi, bu konudaki en yetkili makamın firkrini bilmenin ve bozanın helal olduğunun eminliği içinde görüyoruz. Bozaya “haram” diyen kesimin mesnedsiz fikirleriyle adeta dalga geçiyor:

Mübâh ola delîl yokdur bunuñ hürmetine aslâ

Revâ mı hürmetin bozup tarîk-i Haq'dan azalar

Daruca yok durur 'aklı helâle kim harâm dirse

Nesîm-i Haq hubûb itse kepegi gibi tozalar (G25/5-6)

¹⁶⁵ Düzdağ, *a.g.e.*, s. 148.

¹⁶⁶ “Seyyâh-ı şahâr-ı hikmet ve sebbâh-ı bihâr-ı ma'rifet hâzin-i mehâzin-i nuqûd-ı ma'arif-i ilâhî ve hâfiz-ı esrâr-ı kemâlât-ı nâ-mütenâhî 'ulemâ vü hükemânuñ mercî' ü mesnedi...” Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 34. Ayrıca bkz. Revnakoğlu Arşivi, Süleymaniye Kütüphanesi 243/42.

8.1.3. Muhtemel Pirinç (Hububat) Kıtlığı

Yahya Efendi'nin şu şiiri bize döneminde muhtemel bir pirinç sıkıntısı yaşandığını anlatıyor:

Bilmezüz n'oldı görünmez bize bir dāne birinc

Gelmez oldı n'idelüm kūşe-i dendāna birinc

İdemedük gibi şükürin n'ola küserse bize

İncinüp çekdi ola kendüyi pinhāna birinc (G11/1, 4)

Bu şiir için kesin bir tarih saptamak ne yazık ki zor. Seneleri değiştirmekle ve sadece pirince özgü olmamakla birlikte, zaman zaman Osmanlı'da hububat sıkıntısının yaşandığını görüyoruz. Bunun bir sebebi, Osmanlı'nın ziraate elverişli olan topraklarının verimsiz ve alınan ürün oranının düşük olmasıdır. Bu da tamamen yağmur, kar, donma, dolu gibi iklim şartlarına bağlıdır ve Akdeniz ikliminin değişken olması sebebiyle Osmanlı'da düzensiz bir hububat istihali söz konusudur.

Bu sıkıntının bir başka sebebi de ekonomiktir. 16. yüzyılın yarısından sonra, özellikle gümüş olmak üzere Amerika menşeli kıymetli madenler Osmanlı İmparatorluğuna girince paranın değeri düşmeye başlar. Bunun yanında ülke ekonomisi, İran'la olan savaşlar yüzünden zordadır. Bütün bunlar hububat fiyatlarında dalgalanma ve elde edilmelerindeki güçlük olarak tezahür eder.¹⁶⁷ En zor bulunanlarsa tahıl (başlıca buğday), et, yağ, zeytinyağı, sabun, pirinç, kahve gibi ürünlerdir.¹⁶⁸

Yahya Efendi'nin pirince medhiye düzmesi ve şu beyitte onu bütün hububattan üstün tutmasıysa muhtemelen pirinci çok sevdiğini gösteriyor:

¹⁶⁷ Lütfi Güçer, *XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alman Vergiler* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1964), s. 36-37.

¹⁶⁸ "Kıtlıklar", *DBİA*, c. 5, s. 9.

‘Ālidür şānı anuñ cümle ħubūbatdan ise

Ĥayli maĥbūb durur zümre-i insāna birinc (G11/9)

8.1.4. Tufan

Yahya Efendi'nin divanındaki Şu beytten, döneminde bir tufan yaşandığını tahmin ediyoruz:

Çün tavāf itdi tūfān ĥalkı ser-ā-ser

Kimse aĝlamasun oldı ĥarīfāne ber-ā-ber (B14)

Hammer, 20 Eylül 1563 tarihinde İstanbul'da korkunç bir fırtınanın çıkıp 24 saat devam ettiğini, birçok yerin sular altında kaldığını, hatta Sultan Süleyman'ın dahi boĝulma tehlikesi geçirdiğini anlatıyor.¹⁶⁹ Muhtemelen bu olay üzerine yazılan beytte Müderris bize yaraların sarıldığını söylüyor.

8.2. Günlük Hayat

Yahya Efendi'nin Şiirleri, onun gerçekten de alakadar olduĝu konularda yazdığı izlenimini veriyor. Canlı ve gerçekçi tasvirlerinden, anlattığını gerçekten yaŐadığını, ondan muzdarip olduğunu veya zevk aldığını; her halükârda o konunun onu meşgul ederek düşündürdüğünü, üstüne kafa yordüğünü çıkarsıyoruz.

8.2.1. Sivrisinek

Söz gelimi, sivrisineĝi konu ettiĝi Şiirini dokuz bentlik bir Müseddes-i Mütেকerrir Şeklinde yazmıştır. Bugün bile insan hayatının önemli bir sorununu teşkil eden, kendisinin defi için insanı nice çareler aramaya sevk eden bu hayvana geniş bir yer ayırıp onu enine boyuna deĝerlendirerek onun itibarını iade ediyor gibidir. Nitekim,

¹⁶⁹ Hammer, *a.g.e.*, c. 3, s. 892.

Aña alçaķ nazār itme anı cünd itdi Hudā (2)

diyerek Nemrud kıssasına gönderme yapmasından,

Niçe kāmiller öninde olaruñ eñse kaçır (6)

demesinden bunu anlıyoruz. Sivrisineğin, kendine özgü sesiyle insana yaklaşmasını

Döne döne şorup eydür nicesiz hoşça mısız (5)

şeklinde tasvir etmesiyle o sesi duyar gibi oluyoruz. Bu şiir aynı zamanda onun şairliği, güçlü anlatımı ve espri anlayışı hakkında bize zengin bir malzeme sunuyor.

8.2.2. Ateş

Müderriş'in ateş güzellmelerini okuduğumuzdaysa bunun ancak kış mevsiminde ve üşüyen biri tarafından yazılmış olabileceğini düşünürüz. Eskinin ısınma sorunlarını da göz önünde bulundurarak şu beyti okuduğumuzda, üşüyen insanın psikolojisinin ve ateşe duyduğu ihtiyacın ne kadar canlı bir şekilde çizildiğini görüyoruz:

Kaçan faşl-ı şitā irse bağışlar cāna cān āteş

Kimesne andan incinmez olursa ger cihān āteş (G42/1)

Isınma derdindeki insanın, dünya bile yansa umurunda olmayacaktır.

Aynı şekilde ısınma, doğal ihtiyaçlar listesinde üst sıralarda olduğu için bu mevsimde sevgilinin tahtına da ateş oturacaktır. Çünkü ısınma derdinde olan insanın gözü sevgiliyi de görmez. Zaten ateşin aydınlığı olmasa sevgili de görünmez:

Ne göz idrāk ide zūlf-i siyāh u şem 'i ruhsāri

Ruḥ-ı cānāndan olursa eger bir dem nihān āteş (G42/5)

Hatta kışın din bile ikinci plana atılır. Kışın tapılan adeta ateştir. Mescid mihrabı terk edilir, yeni mihrap ocak olur:

Halk-ı ‘ālem mescidüñ mihrābını terk eyleyüp

Yüz ocağ mihrābına urup dururlar şol u sağ (G43/6)

8.2.3. Hamam

Hamamın, dört şiirine konu olması açısından Müderris için önemli bir mekân olduğunu tahmin ediyoruz.¹⁷⁰ Onun Beşiktaş’taki yerleşkesine bir de hamam inşa ettirdiğini biliyoruz. Şu şiir bize adeta burada oturup gelip geçen zaman, dünya ve insan hakkında fikir üreten Müderris’in bir tablosunu çiziyor:

Bu hammāma felek kubbe güneş cām

Hemān dünyā mişāli oldı hammām

Nice olmaya bu dünyā mişāli

Gelen gider giren çıkar her eyyām (G66/1, 5)

Müderris, şu şiirindeyse şaşırtıcı bir şekilde erotik bir tablo çizerek tenini aşk ateşiyle ısınmış bir hamama benzetiyor:

Germiyet-i ‘ışkile olaydı tenüm hammām

Koynuma gireyidi her dil-ber-i gül-endām

Geh fūta olup ‘uryān bilini çoçayidüm

Geh kīse olup yüzüm sürmege olalar rām (G59/1-2)

Onun tellaklarla olan maceraları da iki şiirine konu olmuştur. Bunlardan birinin tezkirelere de girdiğine göre hayli ünlü olduğu belli oluyor:

Hammām içinde dellāk bir iş getürdi başa

Başdan beni çıkardı ad eyledi tırāşa (G88)

¹⁷⁰ Hamam-dünya benzetmesi için bkz. bu çalışmanın “Dünya” bölümü, s. 68.

Onu tıraş ettiğini anladığımız tellak, başını kan revan içinde bırakır:

Başımı usturayla döndürdi lālezāra

Çan başdan aşdı ol dem indi dökildi kaşa (G88/3)

Tellak konulu öteki şiirinde de aynı durumdan bahseder:

Nevbete düzildi başum yüzmege dellāklar

Cān acısındandır anlaruñla şavaşum benüm (G63/3)

8.2.4. Satranç

Müderriş'in, üç şiirinde bu temayı işlediğini görüyoruz. Bu şiirlerde satranç tahtasını savaş meydanı olarak görüp padişaha sesleniyor:

Nağ^ç-ı şağrancuñ mişāli ey melek-ğū pāk-zāt

Yiryüzinde rub^ç-ı meskündür hemān der-kāyināt (G9)

Ger alaylar bağlaya nat^ç-ı zemīnde mekrile

Anı şāh-māt eyleñüz siz şan^ç-at-ı Leclāc'ıla (G78/2)

Bu şiirler Doğu seferleri sırasında Kanunî'ye hitaben yazılmış olmalıdır.

Murabba-ı Mütekerrir'inde

Yümnile Sulţān Süleymān oldı çün şarka revān (14)

demesinden başka Sultan Süleyman'ın satrançta mat edilemez bir oyuncu olduğunu bize Reşat Ekrem Koçu söylüyor.¹⁷¹ Padişahı gazaya teşvik eden Yahya Efendi, sanki bu teşviki daha etkili olsun diye onun sevdiği bir oyunu kullanıyor, savaşı da o oyuna benzetiyor:¹⁷²

¹⁷¹ Reşat Ekrem Koçu, *Osman Gazi'den Atatürk'e 600 Yılın Panoraması* (İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi İlavesi, 1930), s. 46.

¹⁷² Öte yandan, Trabzon'da birlikte kuyumculuk öğrendiklerini bildiğimiz iki sütkardeşin karşılıklı satranç da oynadıklarını düşünmemek için bir sebebimiz yok. Şiirlerinden Yahya Efendi'nin de bu

Her piyāde kaṭ‘-ı menzil eyleyüp ferz̄m̄ ola

Hem süvār-ı esb olana şevket-i ferz̄m̄ ola

F̄il-bend-i şeh bozulup s̄nesi pür-k̄m̄ ola (3)

Şu beytteyse Müderris yine geniş bir bakış açısı getirip bu oyunun aslında kâinatın kendisi gibi olduğunu (ya da kâinatın oyundan ibaret olduğunu), yendiğine veya yenildiğine de üzülmemek veya sevinmemek gerektiğini söylüyor:

Yeñüben yeñüldüğüne şād u gamnāk olma kim

Böyle geldi böyle gider ey Müderris kāyināt (G9/7)

8.2.5. Doğa

Müderris’in uzleti sevdiğini, iddia edildiği üzere Trabzon’da yedi senesini bir mağarada inzivada geçirdiğini, özellikle dağlarda dolaşmaktan hoşlandığını, Beşiktaş’ın onun için özel bir yer olduğunu, burayı “Hızırlık” ve “Mecmaü’l-bahreyn” diye adlandırdığını görmüştük. Aşağıdaki şiirde bahsi geçen dağ ise yine daha önce “Hızırlık” diye geçen (G15) dağ olmalıdır:

Niçeler yakar kapuñdan hem ocağ u hem çerāğ

Bu du‘āciñuz n’ola yaksa bu kış sizden ocağ

Kış şovuk yüz gösterürse aña yarmalar başam

Arka olsun tek baña sencileyin bir ‘ālīṭağ (G43/1, 4)

“Arka olmak”ı hem mecazi hem de gerçek anlamda aldığımızda bu dağ, hem arkasını ona dayadığı, eteklerini mesken tuttuğu hem de kışın soğuşunda yakacak sağlayarak ona arka çıkan Beşiktaş’taki tepelik alan olmalıdır. Bu şiirse bize

oyunu iyi bildiğini anlıyoruz. Belki de Yahya Efendi, padişahı gazaya teşvik etmek için aralarındaki bu ortak dili kullanıyordu.

Müderriş'in, doğayı ve hususiyetle bu dağı ne kadar sevdiğini, ona "siz" diye hitap edecek, onunla konuşacak kadar saygılı olduğunu anlatıyor.

Tabiatta olmayı seven; Beşiktaş, Yeniköy ve Kavak'taki bahçelerini bizatihi ekip biçtiğini; Yoros tepelerinde gezdiğini bildiğimiz Müderriş'in, içinde yaşadığı bu ortam yani doğa, şiirlerine de yansıyor. Hamamda oturup dünya hakkında düşündüğü, hamamı dünyaya benzettiği gibi doğada da tefekküre daldığını ve onun öğeleriyle dünyanın geçiciliği arasında paralellik kurduğunu görüyoruz:

Eflāke aç gözüñ baq nice habāba beñzer

İçindeki olanlar cümle serāba beñzer

Bir göz yumup açınca dünyā sebātı olmaz

Gün yüzi açılınca kalkar hibāba beñzer (G35/1-2)

Şu beytteyse doğayı adeta yücelttiğini görüyoruz. Buna göre doğanın kendi kendine yeten bir yapısı vardır. Buradan doğaya insanî vasıflar atfedilmesi ve rızkını taştan çıkarması hayalinden, insanla onu bir nevi kıyaslama yoluna gidilerek beyte onun kimseye muhtaç olmadığı fakat bizimse ona muhtaç olduğumuzu hissettiren bir anlam yükleniyor gibi:

Hevā dest-erresiyile şu bıçkusın çeküp bu çarh

Çıkarur rızkını taşdan aña cārī degüldür narh (B12)

Belki de daha geniş, Kozmos bağlamında değerlendirebileceğimiz şu müfreddeyse Müderriş, ilginç bir tasvir yapmakla birlikte ilginç bir şey söylüyor:

Bir çekürdekli bir üzümdür zemñ ü āsumān

Bāğ-ı Hakk'da on sekiz biñ dānelü çok hūşe var (Müfred 3)

Buna göre çizilen hayalde dünya; yerküre çekirdeği, gök kubbe de etli kısmı olmak üzere bir üzüm tanesine benzer. Hakk'ın bağı olan kâinattaysa her birinde on

sekiz bin tane, yani dünya olan çok salkım olduğunu söyleyerek adeta Hakk'ın yaratışının sadece bu dünyayla sınırlı olmayacağını, bu dünya gibi daha birçok dünya olduğunu anlatmış oluyor.

8.2.6. Yemekler

Müderriş Yahya Efendi'nin bozayı ve pirinci ne kadar sevdiğini, birinin helallliğini savunurken ötekini bulamadığı için üzülmeye ona medhiye düzdüğünü daha önce görmüştük. Divanı, bize döneminde yenen ve kendinin de belki sevdiği yemekler hakkında küçük bilgiler de veriyor:

Dāne vü zerde¹⁷³ için derde düşen derdlü gibi

Zer ü sîme niçe bir secde idüp hâc idelüm

Unı vü şoğanı cerr eylemekile ünümüz

Gözyaşıyla yoğurup şorvamız omaç¹⁷⁴ idelüm

Pend-i pîrise yiter bosını tutm'aç didi

Biz de aç olmayalum yiygüyi tutmaç¹⁷⁵ idelüm (G55/5, 8-9)

Nefāyis diyü ne yirse içinde gizlüdür zehri

Egerçi kimi zülbiyye¹⁷⁶ kimisi kırma bādemdür (G20/2)

¹⁷³ “Pirinç, safran, şeker, ararot ve suyla yapılan bir tür pelte.” *Büyük Larousse*, c. 20 (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986), s. 12735.

¹⁷⁴ “İçine ekmeç, peynir, soğan ve bazan yağ, pekmez konulup yoğurularak yapılan bir yemek.” *Tarama Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983), s. 162.

¹⁷⁵ “Yoğurtlu erişte çorbası.” *Tarama Sözlüğü*, s. 214.

8.2.7. İlim

Mahlası Müderris olduğu gibi kendi de bizatihi müderris olan Yahya Efendi'nin divanında sıkça işlenen bir konu da doğal olarak ilimdir. Kendi de bir eğitimci olduğu için, tahsil konsuna dikkat çekmek istemiş olsa gerektir. Divanda ilim ve irfan sahibi olmanın önemi ve gereği sıkça vurgulanır. Ona göre bilenle bilmeyen bir olmaz:

Bilmeyenler arasında bilgülüler beg durur

Bilmezün yıldızı yokdur bil ki bilmek yig durur (B33)

Cahillerle bilgilileri karşılaştıran Müderris'in çizdiği şu tablodaya ilim sahibi kişiler bağda ve keyifleri yerinde olarak hayal edilmişken, cahillerse –cehaletin rengi kara olduğundan olsa gerek– ancak o bağın kargaları olabilirler. O yüzden sürekli çalışmalı, okuyup yazmalıdır:

Ehl-i 'ilme dāyimā tağ üsti bāğ

Cāhil olan bāğ içinde misl-i zāğ

Yaz u kış dime çalışup okı yaz

Okı atup yayı yaş u okı yaz (M3/4-5)

Yine ilim yolunda çabalamayı telkin etmekle birlikte şu beytteyse ilim sahibi olan kişiyi sulu olan meyveye benzetiyor. Meyve ancak sulu olursa tadına varılır:

Düriş 'ilme dime 'uryān kaldum

Ki meyve şuyla olmağ hoş u terdür (G24/5)

İlim kesbetmek için önerdiği yöntemse ezberlemektir. Bir gazelini sadece bu konuya ayırmıştır:

¹⁷⁶ “1. Yaş ya da kuru erikle yapılan bir tür sebze yahnisi. (Orta Anadolu, özellikle Konya çevresine özgü yemeklerdendir) 2. Tereyağı ya da kaymak üzerine bal ya da pekmez dökülerek yapılan bir tür tatlı.” *Büyük Larousse*, c. 20, s. 12780.

Ṭālib-i ‘ilm olana olmaz ‘azāb ezberlemek

Bilmiş ol ider kişiyi kām-yāb ezberlemek (G48)

Neticede, insanın bu dünyaya gelme sebebi bilgi kazanmaktır:

Ey Müderris sūhtesūñ sen bu felekdür me ‘kelūñ

Hāşılın bu me ‘kelūñ ‘irfān dirler ‘ārifān (G70/5)

8.2.8. Uyuşturucular

Yahya Efendi'nin divanında bu konuya değinen bir gazel vardır. Bunda uyuşturuculara düşkünlük göstermeyi hata olarak gösterirken bunlar yerine helva, şerbet, turunç gibi zihin açan ve uyuşukluk vermeyen ürünleri önerir:

Bir şīşe şarābile dilā def‘-i melāl it

Yā pūşte-i ma ‘cūn-ı müferrihde hayāl it

Yārā şakın efyūna döşenme ki haṭādur

Nā-çār olıcak helvāyı vü şerbeti bāl it

Turrunc ile ter-ṭīb-i dimāğ eyle ve ger ney

Yum gözüñi uyhuda geçen zıkr-i muḥāl it (G10/1-3)

Onun bu konuya değinme sebebiyse yeniçeri, şair ve attar Yusuf Sinan Rahikî dolayısıyla olabilir. Ayvansarâyî bize onun H. 953/M. 1546-47'de vefat ettiğini ve Yahya Efendi tekkesi haziresinde medfun olduğunu söylüyor.¹⁷⁷ Bu konuda elimizde kesin bir bilgi olmasa da aynı dönemde yaşadıkları için ve Beşiktaş'ta gömülü

¹⁷⁷ Ayvansarâyî, *a.g.e.*, s. 515. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*'de Eyüp'te medfun olduğunu yazar. Vefat tarihi olarak da H. 950/M. 1543-44 veya H. 970/1562-63'ü gösterir. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), s. 1342.

olduğu doğru bir bilgiyse, Yahya Efendi'yle onun iletişim hâlinde olduğunu varsayabiliriz. Onun bu şiirle muhtemel ilgisiyse “Rahikî macunu” adıyla çok meşhur olan bir afyon macunu icat etmiş olması dolayısıyla’dır.¹⁷⁸

Ayvansarâyî, onun hakkında şu bilgileri verir: “Mezbûr Rahikî, ibtidâ ocağ-ı yeniçeri ulûfe-hârlarından olub, ba’de Yeniçeri Ağası Mustafa Ağa katlinde ulûfesi kesilmek ile Mahmûd Paşa’da bir dükkân küşâdıyla ma’cûn bir şey icâd ederek kesb ve kâra şürû’ eylemişdir ve tımarhânenin dahi şerbetçisi olmuşdur.”¹⁷⁹ Ayvansarâyî ondan “Berş sâhibi Tabîb” diye bahsettiğine ve Rahikî tımarhaneye şerbetçi olduğuna göre icat ettiği bu macunun teskin edici bir özelliği olsa gerektir. Belki de Müderris’in bu şiirin ilk beytinde “püşte-i ma’cûn-ı müferrih” diye bahsettiği bu macundur. Eğer değilse ve berş kullananlara ve öğüt halkasına bu kişiyi de kattığını düşünürsek şiirin şu beyti ona hitaben olabilir:

Dimem ki döşen berşe vü beyhûde kelâma

Vir kendüni mükşir oluban kıl ile kâl it (G10/4)

8.2.9. Pehlivan

Yahya Efendi’nin divanındaki, kendisinden “galip pehlivan” diye bahsettiği bir beyt, bize onun menakıbındaki pehlivan hikâyesini hatırlatıyor.

Hikâyeye göre bir gün ahabıyla Yoros’a gitmek üzere kayıkla yola çıkan Yahya Efendi, Yeniköy’de durup ahabından birinden karaya çıkarak çarşı yerinden haber getirmesini ister. Çarşı yerinde dinsiz bir pehlivan, onu kim yenerse küfrü bırakıp imana geleceğini söyleyerek etrafındakilere meydan okumakta ama müslümanlara karşı hiç mağlubiyeti olmadığı için kimse onunla güreşmeye cesaret

¹⁷⁸ *Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988), s. 361.

¹⁷⁹ Ayvansarâyî, *a.g.e.*, s. 515.

edememektedir. Yahya Efendi'ye durum iletilince kayıktan sıçrayıp pehlivanın karşısına dikilir. Pehlivanı başının üstünde kaldırarak arkasını yere getirir, göğsüne oturur ve sözünde durmasını ister. Pehlivan da din yoluna girdiğini söyler.¹⁸⁰

Divanda geçen söz konusu beytse şöyle:

Müderris dürlü dürlü nārile meydān-ı ʿışk içre

Ṭutuşduğın gören eydür zeber-dest pehlevān ancak (G44/5)

8.2.10. Divan Şiiri

Müderris'in, sevgilinin güzelliği ve âşığa yaptığı eziyetler gibi, Divan şiirinin klasik gazelinin ele aldığı konularda şiirleri olduğunu da görüyoruz.¹⁸¹ Bu şiirlerini Müderris, tam mânâsıyla bir divan şairi edasıyla yazıyor:

Mevsim-i güldür yine ʿazm-i gülistān eyle gel

Bülbül-i şūrīdeñi gülşende nālān eyle gel (G49, G53)

Zülfüñ koşusıyla eṭrāfı mu ʿaṭtar kıl

Her neye irişürse misk-i Ḥoten olsun ol (G54)

Bugün meydān-ı hüsn içre senüñle kim dutar pençe

Bu sevdāda ṭolanursa düşer mihriyle meh rence (G94)

Sevmesün mi dār-ı dünyāda Müderris hūbları

Āhiretde her kişi çün sevdügiyle ḥaşr olur (Müfred 5)

¹⁸⁰ Mehmed Dâi, *a.g.e.*, 19a-20b.

¹⁸¹ Matla 1, G32, G34, G49-G53, G54, G56, G64, G94, Müfred 5, Müfred 6.

Ruĥlaruñda dāne dāne şol ‘arax neñdür didüm

Gül gibi güldi didi güldür gül-āb andan çıkar (Müfred 6)

Hatta öteki şiirlerinde tevazuuyla öne çıkan Müderris, bu şiirlerindeyse Divan ŝairinin kendisi ve şiiriyle övünen üslubunu dahi benimsemiştir:

Ŗi ‘rūñi Müderris sen bir vechile nazm it ki

EŖ ‘āruñ arasında sözi kesen olsun ol (G54/5)

Bir şiirinde de Divan şiirinin ve şairlerinin zamanındaki vaziyetinden, onların hükmünün geçmez olduĝundan bahsediyor:

Dostlar n’oldı bu devr içinde dīvān ehline

Kim virilmez oldu ğitdi hükm dīvān ehline (G95)

Bu durum karşısındaysa önce Bākî’den avutulma umuyor, sonra da kendini avutuyor. Divan şiirinin sonradan “klasik dönem” olarak adlandırılacak döneminden bahsederken “ĝitdi revnak” ifadesini kullanmasıysa not etmeye değer:

Bākî’yā ĥüzni gider sizüñle ŝoĥbet bākîdür

Ķalması bākî çü gördük çetr ü eyvān ehline

Ey Müderris ĝam yime ŝā ‘ir olsa pāy-māl

Ķitdi revnaĥ Ķalması şi ‘rile dīvān ehline (G95/6-7)

9. DİVANDA ADI GEÇEN ŞAHISLAR

9.1. Kanunî Sultan Süleyman ve Yahya Efendi

Yahya Efendi'yle Kanunî Sultan Süleyman'ın ilişkisinin bir kısmı bu çalışmada şimdiye kadar çizildi. Bu ilişkinin bütününe değerlendirebilmek için menakıbtındaki iki hikâyeye daha ve onun şiirlerine bakacağız.

Dâî'nin aktardığı meşhur bir hikâyeye göre bir gün Sultan Süleyman mektup yazarak “Sensin ol vâkıf-ı esrâr-ı İlâh / Kerem eyle bizi de it âgâh” diye hitap ettiği Yahya Efendi'den Osmanlı soyunun son bulup bulmayacağını, bulacaksa bunun sebebinin ne olacağını sorar. Yahya Efendi'nin bu soruya cevabı sadece “ahî, neme gerek” olur. Bu muammayı çözemeyen padişah onu ziyarete gelir ve “billâhi ahî itme nihân” diyerek ondan açıklama bekler. Bunun üzerine Yahya Efendi soruya cevap verdiğini, niye bunun hakkında düşünmediğini ona sorar, sonra da açıklar: Zulmedenlerin zulmünü görenler “neme gerek” derse, çoban koyununu korumazsa zalimler bildiğini yapar ve zayıf kişiler bundan muzdarip olur, fakirlerin ahı göklere çıkar. O zaman padişahı kimse iyi bir şekilde anmaz. Yoksullar zulümden kaçarak şehri doldurur. Bunun sonucunda hazine boşalır, asker de padişaha riayet etmez. Osmanlı soyunun sonu işte böyle gelir.¹⁸²

Epey meşhur olan bu anekdot daha genel bir bağlamda, zalimin zulmüne kayıtsız kalınmaması gerektiğini ikaz etmek için söylenegelmiştir.¹⁸³ Halbuki buradaysa zalim diye gösterilen içeride değil, dışarıda; sınır ötesindeymiş gibi

¹⁸² Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 18b-19a.

¹⁸³ Halk arasında anlatılan bir versiyonu için bkz. İ. Demir ve H.O. Yıldırım, *a.g.e.*, s. 88-89.

çizilmiştir. Nitekim bunlara fırsat verildiği takdirde saldıracak ve taşradaki halk da bunlardan kaçmak için şehirlere akın edecektir.¹⁸⁴

Bu hikâyeyi Yahya Efendi'nin şiirleriyle birlikte ele aldığımızda bunun yine padişahı gazaya teşvik etmek amacıyla başvurulmuş bir hareket olduğunu düşünebiliriz. Yahya Efendi'nin en çok müdâhil olduğu konunun Kızılbaş meselesi olduğunu, padişahı en çok bu konuda harekete geçirmeye çalıştığını göz önüne alırsak, bu anekdotun konusunun da bu olduğunu düşünmek bizi hataya düşürmeyebilir.

Kanunî'yle Yahya Efendi'nin ilişkisini konu eden başka bir hikâyeye göreyse Yahya Efendi Sahn-ı Seman'da ders vermeye giderken bir papaz onun yolunu keserek ölü "kâfir"den haraç almanın dinine göre caiz olup olmadığını sorar. Yahya Efendi cevaben yaşlı, iş göremez veya fakir de olsa o kimseden haraç alınmayacağını, padişahın onun haracına muhtaç olmadığını söyler. Bunun üzerine papaz, ölüden bile her yıl haraç aldıklarını, bunu padişaha iletmesini ister. Buna hiddetlenen Yahya Efendi, medreseye gelince daha derse başlamadan kâğıt kalem alarak padişaha mektup yazar. Saltanatın ona belki de haram olduğunu, zulmünün ölümlere bile eriştiğini, böyle bir işi ceddinden kimsenin yapmadığını ve onu bu yolda azarlar nitelikte daha birçok şey yazarak gönderir. Buna üzülen padişah işin aslını öğrenmek için onu davet eder. Yahya Efendi o gün Beykoz bahçesindedir, padişahın kayığına binmeyip onu önden gönderir, kendisi Baba Turak'ın kayığına biner. Sonra padişahın yanına gittiğinde padişah ona mahcup bir şekilde yine "birader" diye hitap ederek mektubun aslını, suçunun ne olduğunu, saltanatın ona neden haram olduğunu sorar. Yahya Efendi meseleyi ona anlatınca bundan haberi olmadığını söyler. Yahya

¹⁸⁴ "Dökile cümle ra' iyyet şehre / Nice şabr eyleyeler bu cevre" Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 19a.

Efendi bu gafletinin de hesabını sorar.¹⁸⁵ Sonra da ona birçok öğüt vererek adaletli davranmasını söyler. Bunun üzerine padişah, vezirine her sene sayım yapılarak ölü ve dirilerin belirlenmesini emreder, Yahya Efendi'ye de onu gafletten uyardığı için teşekkür eder ve yeniden tahta oturmasında sakınca olup olmadığını sorar. Yahya Efendi de onu kendi eliyle “taht-ı hilâfetgâha” iletir.¹⁸⁶

Kitabu Mesâlih'te de geçen bu hikâyeye göre Yahya Efendi'ye şikâyette bulunan gayrimüslim, yedi sene önce vefat etmiş babasının hâlâ haracını ve ispençesini ödemektedir.¹⁸⁷

Mehmed Dâî'nin yazdığı menakıptan, Yahya Efendi'yle Sultan Süleyman arasındaki sütkardeş ilişkisinde belli oranda bir teklifsizliğin söz konusu olduğu anlaşılıyor. Dâî'nin çizdiği, idealize edildiği belli olan bu tabloda padişah, Yahya Efendi'ye İstanbul'a dönmesi için adeta yalvarıyor; Yahya Efendi, bir yanlışı üzerine onu azarlayıp saltanatın ona haram olduğunu söyleyebiliyor; padişah yeniden tahta çıkarken adeta ondan icazet alıyor; birbirlerine “birader” diye hitap ediyorlar; birbirleriyle latifeleşmelerinde Yahya Efendi ona

*Sizüñ şıgırlıguñuz cümleden yig*¹⁸⁸

diyebiliyor.

Bu çizilen tabloya hayal gücü de karışmış gibi görünse de ikisinin ilişkisini Yahya Efendi'nin şiirleri bağlamında değerlendirdiğimizde bundan fersah fersah uzak bir görüntü de belirmediğini görüyoruz. Yahya Efendi'nin bağımsız tabiatı,

¹⁸⁵ “Pes bu ğaflet nedür ey ‘âlî cenâb / Hâk huzûrunda nedür buña cevâb” Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 38a.

¹⁸⁶ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 37a-38b.

¹⁸⁷ *Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar*, Haz. Prof. Dr. Yaşar Yücel (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988), s. 108.

¹⁸⁸ EK Nazm 2

mansıp peşinde koştuktansa insanlara yardıma ve nefsinı zabtetmeye, inzıvaya adadığı hayatı ışığında pek de kimseden çekinmeye ihtıyacını olmadığı anlaşıyor.

Kanunî, yani Muhibbî'nin o meşhur şiirine¹⁸⁹ yazdığı şü nazirede ona bir büyüğü ve ondan çekinmesi olmayan biri edasında nasihat veriyor:

Her murāda irmege bir yol kōmıřdur Zü'l-celāl

Salṭanat ehline yok tahrīk ider ğayret gibi

Vaktüni taḥşīl-i 'irfān itmege şarf it şehā

Ger bilürsün tı̄z geçer 'ömr-i 'azı̄z fırsat gibi

Şark u ğarbuñ fitnesin hikmetle yā Rab def' kıl

İntizām-ı 'āleme olmaz sebeb hikmet gibi (G111/4-6)

Aşağıdaki beytteyse daha da cesaret bulup onun şiirinin matlamını düzeltiyor. Bir nevi “öyle denmez, böyle denir” edasıyla padişahın lafının üstüne çekinmeden laf söylüyor. Hem de bunu, dediğini hafifseme yoluyla yapıyor çünkü padişahın önermesinde devlet gibi muteber bir nesne yoktur. Yani Muhibbî, burada bir nevi nokta koymuştur. Yahya Efendi'ye padişahın koyduğu noktayı hiçe sayıp onun önerdiği şeyin sonunda dayak olduğunu söyler:

Devletüñ ger āhiri let olmayaydı şehā

Diridüñ yoğdur sa'ādet dünyede devlet gibi (G111/9)

Hem de Muhibbî'nin şiirini biraz karıştırmış gibidir çünkü onun saadet için önerdiği şey aslında vahdettir.

¹⁸⁹ Halk içinde mu' teber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḥhat gibi // Salṭanat didükleri ancak cihān ğavgāsıdır / Olmaya baht ü sa'ādet dünyede vahdet gibi” *Muhibbî Dîvām*, s. 763.

Bu nazirenin sadece bu beyti bile ikisinin ilişkisi açısından bize epey fikir verir nitelikte. Bu şiiri, aralarındaki şakalaşmanın ve teklifsiz hâllerinin bir uzantısı olarak değerlendirmek doğru olabilir. Şiirin genelinden Müderris'in yapıcı bir üslûbu olduğu, herhangi bir kin güdülerek yazılmadığı anlaşılıyor. Bu zaten Yahya Efendi'nin tabiatına ters düşmekle birlikte böyle bir durumda Kanunî'nin de bu üslûba müsamaha göstermeyeceğini tahmin edebiliriz.

Şu beytteyse çizilen tabloya daha önce değinmiştik. Hatırlamak gerekirse bu tabloda Müderris, güden bir çoban; padişahlar (özellikle Kanunî olsa gerek) güdülmesinde başarısız olunandır:

Çün selâtîmini şehriñ bu Müderris güdemez

Köye iltûp biz anı bārî sığırtaç idelüm (G55/12)

Satranç temalı şiirlerince yine Kanunî'ye hitaben, Doğu seferleri dolayısıyla, onu gazaya teşvik etmek amacıyla söylendiğini belirtmiştik. Hatırlamak gerekirse, burada ismi zikredilmese bile muhatap yine Kanunî olmalıdır:

Naṭ^ç-ı şaṭrancuñ mişâli ey melek-ḥū pāk-zāt

Yiryüzinde rub^ç-ı meskündür heman der-kāyināt (G9)

Şu şiireyse padişaha hesap soran bir tonla başladığını görüyoruz. Matlam ikinci mısraındaysa hesap sorma sebebini söyleyerek bu tavrının altını dolduruyor:

Ne müdārādur şehā bu bir şeh-i muḥtācıla

Sürḥ-serdür el alup reng virmek ister tācıla (G78, G93)

Mütekerrir mısraı

ʿAdl-i ḥān-ı Rūm ile mülk-i ʿAcem ma ʿmūr ola

olan murabbadaki “han-ı Rum” Kanunî’dir. Acem mülkünü mamur edense onun adaletidir.¹⁹⁰ Padişah doğruya gelince adaletiyle meşhur Nûşîrevân bile onun yanında zalim kalmıştır:

Yümnile Sulţān Süleymān oldı çün Şark’a revān
Resminiñ zulm idügin fehm idiser Nûşîrevān (14)

Kanunî’ye hitaben yazdığı başka bir şiirde yine onu Kızılbaş tehtidine karşı harekete geçirmek isteyen Müderris, onu ceddî I. Selim’le karşılaştırıyor ve onun gibi olmasını istiyor. Bu karşılaştırmanın rekabet duygusu yaratacağını; ceddinden daha iyi olmak, daha iyisini yapmak için padişahın harekete geçeceğini biliyor olmalı:

Hān Selīm ceddüñ gibi ol tiğ-zen bir şeh-süvār
Dinile tā haşre dek şabaş şabaş üstine
Çaldıran’da kūs-ı harbi çaldırıp kanlar dōken
Ġayretile eyledi savaş savaş üstine (G91/2-3)

Sultan Süleyman’ın şu şiirde de ismi geçmekle beraber burada sevgili, padişaha benzetildiği için onun isminin zikredildiği, beytin daha geniş bir bağlama oturmadiğı anlaşılıyor:

Bu Müderris sūhtesin öldürdi cevriyle nigār
Paşalara şanasın Sulţān Süleymān nāzlanur (G28/11)

¹⁹⁰ Menakıbındaki, ölü gayrimüslimden haraç alınması meselesinde padişahın adaletini sorgulayan Yahya Efendi’nin, divanında onun adaletini övdüğünü görüyoruz. Menakıbındaki bu adaletsizlik sorgulamasının doğru olduğu varsayımıyla yola çıktığımızda birçok olasılık söz konusu olabilir: 1. Yahya Efendi gerçekten padişahın adaletsiz olduğunu düşündüğünden değil, onu harekete geçirip konuyu halletmesi için bu sitemkârane üslubu seçmiştir. 2. Padişahın konudan haberdar olmaması ve bunu çözmek için gereken ehemmiyeti göstermesi Yahya Efendi’yi onun adaletli olduğuna ikna etmiştir. 3. İki olayın tarih sırası farklı olup şiir, hikâyenin vuku bulmasından önce yazılmıştır. 4. İki konunun bağlamı farklı olup yabancı ve düşman bir devlete karşı kendi sultanını savunan bir üslup seçmiştir.

9.2. II. Selim ve Yahya Efendi

Kaynaklardan, Sultan II. Selim'in Yahya Efendi'ye hayli hürmet ettiğini; onu sürekli davet ederek nasihatlerini ilgiyle dinlediğini öğreniyoruz.¹⁹¹ Mehmed Nuri'nin verdiği bilgiye göreyse tahta çıkınca onun emekli maaşına zam yapan ve vefat edince ona türbe yaptıran da Sultan Selim'dir.¹⁹² Evliya Çelebi'dense II. Selim'in ona Ayasofya'da vaaz verdirdiğini öğrenmiştik.¹⁹³

Sultan Selim'le ilişkisini keşfetmek adına menakıbına baktığımızdaysa Kanunî'yle aralarındaki teklifsizliğin II. Selim'le, padişahın yaşından da ötürü olsa gerek, daha da öteye taşındığını görüyoruz:

Bir gün Sultan Selim, Boğaz'da seyre çıkar. Beşiktaş'tan geçerken yanındakilerden Yahya Efendi hakkında malumat ister. Ona Yahya Efendi'nin, babasıyla ilişkisini, sütkardeş olduklarını anlatırlar. O da babasının ona olan ülfetini, bir dediğini iki etmediğini, kendisinin saraya hiç ayak basmadığını ama babasının onu ziyarete gittiğini bildiğini söyler. Onda velayetten eser olup olmadığını denemek ister. Onu davet etmek isteyince Kavak'a gittiğini öğrenirler. Padişah Kavak'a haber yollatır, birini de Yahya Efendi geldiği zaman haber vermesi için gözcü diker. Geldiği zaman yerinden kalkmayarak ona itibar etmemeyi gönlünden geçirir, bu niyetini de kimseye söylemez. Ancak Yahya Efendi gelince dayanamaz ve tahtından inip onu karşılar. Yahya Efendi'ye ona neden tahtan indiğini sorup kararına sadık kalmasını öğüt verir. Selim, elini öpmek istediğindeyse Yahya Efendi onun iki kulağını tutup bükerek, acıdan padişahın gözünden yaş gelir. Padişaha abdesti olup olmadığını sorar. Padişah abdest almak isteyince Yahya Efendi namaz abdestinden değil, tövbe abdestinden bahsettiğini söyler. Selim tövbe eder, Yahya Efendi de ona

¹⁹¹ Atâî, *a.g.e.*, s. 149; Kınalızade, *a.g.e.*, s. 883.

¹⁹² Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 7-9.

¹⁹³ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, 1. cilt, 1. kitap, s. 93.

eline bir daha kadeh almamasını, bunun haram olduğunu nasihat eder, bu beyti söyler:

‘İrż-ı dîn ü ‘irż-ı mezheb birle ‘irż-ı salţanat

*Saklamağıle olur dāyim nizām-ı memleket*¹⁹⁴ (B7)

Bir müddet sohbet ettikten sonra Yahya Efendi yine Kavak’a gitmek için izin isteyince padişah onu kayığına kadar geçirir. Bir hizmetli de onu evine kadar getirir. O akşam denizin üstü soğuk olduğundan kendisine samur bir kürkle eşlik etmiştir. Yahya Efendi eve gelince kürkü teslim etmek ister ama bunun padişahın hediyesi olduğu ona söylenir. Bunun üzerine Yahya Efendi bunu giyemeyeceğini, veren kişiden bunu sahibine teslim etmesini ister. Hizmetliyse bunun padişahın emri olduğunu, geri götürürse kendisine gazap edileceğini söyler. Yahya Efendi de kürkü ilk gördüğü kişiye verir. Hizmetli dönüp bu olayı padişaha anlatınca padişahın şeyhe olan sevgisi artar. Onunla yaşadıklarını annesine aktarır ama annesi gücenerek şeyhin edepsizlik ettiğini, ona çocuk gibi davranıp kulağını büktüğünü söyler. Padişah da ona öyle dememesini, şeyhin onu duyabileceğini söyler. Onu imtihan etmiş, dünyaya meyli olmayan, keramet ehli biri olduğunu anlamıştır. Kendisini gafletten uyardığını söyler.¹⁹⁵

II. Selim’in isminin divanda zikredildiği şiirlere baktığımızdaysa, Divan şiirinin ve âlimlerin geldiği noktaya içerleyen Müderris, Selim’in parmağıyla devranı döndürmesini istiyor. İkinci mısradaki zikredilen Süleyman’ın hem Hz. Süleyman’a hem de babası Sultan Süleyman’a bir gönderme olsa gerektir. Babasını ona örnek göstererek, bir nevi onun izinden gitmesini ister. Onun halefi olduğuna göre devranı döndürme kapasitesi de olsa gerektir:

¹⁹⁴ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 39a-40b.

¹⁹⁵ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 40b-42a.

Döndüre bir barmağıyla şimdi çarhı Han Selīm

Dönerek düşmüş ola mühr-i Süleymān ehline (G95/5)

Öte yandan, babasını gazaya teşvik ettiği gibi Selim’e de az da olsa bu yolda telkinleri olduğunu görüyoruz. Kanunî’nin, kuşatılması esnasında öldüğü son durağı Zigetvar’ı örnek vermesiye sadece buranın 1566 yılında fethi dolayısıyla değilse, belki de padişaha yine seferde ölen babası gibi olmasını öğütlemek içindir. Bu söylemden, padişah başta olmasa dahi Allah’ın yardımıyla işin tamamlandığının, “küffâr” a karşı savaşta Allah’ın Osmanlı’nın yanında olduğunun, dolayısıyla savaştan kaçınmamanın telkin edildiği çıkarılabilir. Ona “Selim’im” diye seslenmesiye padişahın onun oğlu yaşında olmasına, hukuklarına ve –doğruysa– Yahya Efendi’nin onun kulaklarını çekecek kadar samimi olmalarına yorulabilir:

Çü ‘avn-i Hağ’la feth oldu Siketvār

Selīm’üm sen de küffārı sekit var (B29)

Şu beytteyse, yazılış tarihi kestirilememekle birlikte padişahın Yahya Efendi’yi bir anlamda hayal kırıklığına uğrattığını varsayabiliriz:

Şark u garbı feth idigör Çin’ile Māçin nedür

Feth-i Efrenc eyleyigör şaydı-ı bildircin nedür (B32)

Burada padişahın ismi zikredilmiyor ama beytteki tabloda avcılığın fütuhata tercih edilmesinden; burada bahsi geçen avcılıkta, yay çekmekte çok usta olduğunu bildiğimiz Sultan Selim olduğunu tahmin edebiliriz. Kendisinin ayrıca “tenperver, zevk ve safaya düşkün olup ordusunun başında hiçbir sefere gitmeyen ilk Osmanlı hükümdarı” olduğunu bize İsmail Hakkı Uzunçarşılı söylüyor.¹⁹⁶

¹⁹⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. 3, I. Kısım (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), s. 40.

9.3. Baba Turak

Bu kişi hakkında yalnızca menakıptan bilgi alabiliyoruz. Buna göre kendisi geçimini çırnığından (kayık) sağlayan, Yeniköy’de ikamet eden, Yahya Efendi’nin sırdaşı olacak kadar ona yakın, onu gönülden seven güler yüzlü bir musahibidir. Ona ekmek taşıyarak hizmet eder.¹⁹⁷

Yine menakıpta geçen bir hikâyeye göre Yahya Efendi, Keçilik’teki çiftliğinde gayet sade, ahşap evler yaptırıyordu. Hizmetlilerden biri gelip sabah için ekmekleri olmadığını söyler. Yahya Efendi ona endişelenmemesini, kişinin rızkının dağda da olsa, çölde de olsa geleceğini söyler. O geceyse Baba Turak’ın kapısı çalınmıştır. Gecenin karanlığında karşısında duran Yahya Efendi sabah ona ekmek getirmesini ister. O da sabahleyin çırnığına ekmek doldurarak Keçilik’e gelir. Onu karşılayan hizmetliden şeyhin o gece oradan bir yere ayrılmadığını öğrenir. Onu gören Yahya Efendi’ye şu şiiri söyler:

Hamdü li ‘llāh ne yakın dir ne irak

*Cehd ider bulur bizi Baba Turak*¹⁹⁸ (G45)

Mehmed Dâî’nin, bu sefer Baba Turak’ın ağzından aktardığı başka bir hikâyeye göreyse bir gün Yahya Efendi, kendisinden onu çırnığıyla gezdirmesini ister. Önceki geceyse karısı Turak’a kızının evlilik vaktinin geldiğini ama çeyizi olmadığını, onunca Yahya Efendi’yle vaktini boş geçirdiğini söylemiştir. Baba Turak bunları kimseye söylememekle birlikte o gün aklında karısının bu sözleri vardır. Derken Yahya Efendi ağı olup olmadığını sorar. Ağ vardır ama denizde balık yoktur. Yine de Yahya Efendi ağ attırır ve kısa sürede kayık iri kefallerle dolar. Yahya

¹⁹⁷ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 30a.

¹⁹⁸ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 29b-30b.

Efendi ona bunları satıp parasıyla kızına çeyiz düzmesini ve bu sırdan kimseye bahsetmemesini söyler.¹⁹⁹

9.4. Balaban

Yine sadece Mehmed Dâî'nin yazdığı menakıptan bilgi alabildiğimiz bu kişi bir çobandır. Bir gün iki koyunu Yahya Efendi'nin tekkesine kaçar. Yahya Efendi, koyunların muhafaza edilmesini ister. Koyunlarını hiçbir yerde bulamayan Balaban en son buraya gelince acıkmış olabileceği düşünülerek ona yemek ikram edilir.

Yahya Efendi şu beyti o zaman demiştir:

İşde saña tereyağı mumlu bal u taze nân

Dileriseñ yağa ban sen dileriseñ bala ban (EK B1)

Bunu duyan Balaban, Yahya Efendi'nin elini öperek müslüman olmak ister.

Koyunları teslim edilince de Yahya Efendi'yle buluşmasına vesile olan bu hayvanları bağışlar. Bunları kurban edip etini fakirlere dağıtırlar. Yahya Efendi yaşanan bu olay üzerine şu şiiri söyler:

Şubh-dem iki ğanem menzile mihmân geldi

*Her görenler didiler tekyeye kurbân geldi*²⁰⁰ (G101)

9.5. Gazizade

Kaynaklarda böyle bir kişiye rastlayamadık. Yahya Efendi'nin üç şiirine konu olan Gazizade'nin gerçek mi yoksa müstear bir isim mi olduğunu bilemiyoruz. Bu zatın adı geçen iki şiirinse denizcilik üzerine olduğunu görüyoruz. Bu şiirlerde bu kişi, gemiyi idare edecek kapasitesi olmadığı hâlde denize açılmak istiyor. Yahya Efendi de onun uslanması için kötekle terbiye edilmesini, gemi istiyorsa da kadırgadaki

¹⁹⁹ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 20b-21b.

²⁰⁰ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 31a-32a.

forsa gözetmenine (kömi) teslim edilmesini öneriyor. Yahya Efendi'yi özellikle gemicilerin ziyaret ettiğini görmüştük.²⁰¹ Ondan bahsediliş tarzındansa onun tekkeye gelen bir meczup, belki de eski bir denizci olduğunu tahmin ediyoruz:

Ġāzī-zāde kuluña luḡfile bir 'āl-i kötek

Urasız ki yidigince diye biñ daḡı gerek

Gem'umar sizden anı kömiye teslīm idesiz

Gemi demüriyile kim ura gide geverek

Çıkalı elden ayaklara düşüpdür o ġarīb

Geçinür fakr u fenāda ne çörek yir ne börek (G51/1-3)

Ayaġıñuz tozında Ġāzī-zāde

Umar himmet ki kalmaya piyāde

Ola kadirġanuñ bu yıl süvāri

Anuñla seyr ide niçe diyāri (M2/1-2)

Başka bir şiirdeyse ton deġişiyor ve bu kişinin bir suç işlediğini çıkarıyoruz. Müderris'se padişah'tan onun bağışlanmasını diliyor. Bu durumda bu kişinin padişahın da tanıdığı biri olduğunu ve öteki şiirlerde hitap edilen kişinin yine padişahın kendisi olduğunu tahmin edebiliriz:

Ġāzī-zāde kuluñuñ yüzine bak ġül gibi ġül

Pādişāhā dutalum kanlu ola kanı kerem (G60/5)

²⁰¹ Mehmed Nuri, *a.g.e.*, s. 6.

9.6. Bâkî

Yahya Efendi'nin divanında Divan şairi Bâkî'nin de ismine rastlıyoruz. Devrinde Divan şairlerinin sözünün geçmediğinden yakındığı bir gazelde, baki kalacak olanın onunla sohbeti olacağını söylüyor. Kaynaklarda böyle bir bilgi olmasa da aynı dönemde yaşadıklarından, ikisinin tanışıyor ve sohbet ediyor olduğunu tahmin edebiliriz. Şu beytiyse Bâkî'nin meşhur beytine²⁰² telmih gibidir:

Bâkî'ya hüznü gider sizünle sohbet bâkîdür

Çalmadı bâkî'cü gördük çetr ü eyvân ehline (G95/6)

Şu beytteyse ismi doğrudan geçmemekle birlikte onun hayat hikâyesine, hayatı boyunca yükselmek istemesine ince bir göndermede bulunuyor olabilir:

Manşib-ı bâkî gerekse gözle Hâk dergâhını

Kâdî- 'asker kapusun bekler mülâzımlar gibi (G104/5)

9.7. Rüstem ve Semiz Ali Paşalar

Rüstem Paşa'nın isminin divanda doğrudan zikredildiğini söyleyemeyiz. Bununla birlikte *Şehname*'de adı geçen kahraman Rüstem'in anıldığı bir şiir, bize onun Rüstem Paşa'yla benzetme kurularak yazıldığını düşündürüyor:

Resm-i Rüstem gibi itdüñ bir semâda biñ kemend

Niçe niçe 'aşıkuñ kul itdüñ ihsân üstine (G85/5)

Önce Yahya Efendi'yle Rüstem Paşa arasında yaşandığı söylenen olaya bakalım:

²⁰² “Âvâzeyi bu ‘âleme Dâvûd gibi sal / Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş” *Bâkî Divânı*, Haz. Prof. Dr. Sabahattin Küçük (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ?), s. 172.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78361/baki-divani.html>

Yoros Kalesi'nin karşısındaki kaleyi (bugünkü Rumelifeneri Kalesi olsa gerek) camisine taş temin etmek için yıktıran Rüstem Paşa, daha çok taş lazım olunca Yoros Kalesi'ni de yıkmak ister. Bunu öğrenen Yahya Efendi, Kanunî'ye mektup yazarak kaleyi kendisine bağışlamasını isteyip öteki kaleyi yıktırmakla iyi etmediğini, yeniden yapılmasının iyi olacağını söyler. Kanunî kaleyi ona verir. Kaleyi yıkmaya gelenlere Yahya Efendi durumu açıklayınca Rüstem Paşa'nın gazabından korunmak için ondan tezkire isterler. Bunun üzerine Yahya Efendi, Rüstem Paşa'ya durumu anlatarak öteki kaleyi yıktırmakla iyi etmediğini, yapanların onu boş yere yapmadığını, onu yıktırmak yetmediği gibi bir de bunu yıktırmak istediğini yazar. Mektubu okuyan Rüstem Paşa hiddetle yırtarak Yahya'nın onu usandırdığını, dünyanın onun tezkireleriyle dolduğunu, kaleyi yıkacağını, Yahya'nın elinden geleni yapmasını söyleyip yola çıkar. Yoldaysa atı tökezleyip onu üstünden atar, aldığı yara sonucu aylarca yataktan çıkamaz. Hatasını anlayıp şeyhten özür dilemek için ona adam gönderdiğindeyse Yahya Efendi "atılan ok geriye dönmez" der. Rüstem Paşa iyileşemeyerek ölür. Bundan 50-60 sene sonraysa Ruslar Boğaz'ı talan ettiğinde Sultan Murad, yıkılan kaleyi yeniden yaptıracaktır.²⁰³

Bu şiiri içerik olarak değerlendirdiğimizde, şiirde tasvir edilen kişinin karakteriyle Rüstem Paşa'nınki arasında paralelliklere rastlanabilir. Paşa'nın hayli tutumlu ve ince hesap yapan, en küçük gelir kaynaklarını bile ihmal etmeyen biri olduğunu biliyoruz. Hazineyi doldurmak için başvurduğu çareler arasında saray bahçesinde yetişen çiçek ve zerzevatı; esirlerin başlıklarını, göğüslüklerini, atlarını satmak olduğunu bize Busbecq söylüyor.²⁰⁴ Öldüğünde ardında bıraktığı mal

²⁰³ Mehmed Dâî, *a.g.e.*, 34a-35a.

²⁰⁴ Busbecq, *a.g.e.*, s. 38.

varlığının içeriğinin geniş bir paragrafı işgal ettiğini görüyoruz.²⁰⁵ O yüzden bu şiirin şu beytini bu bağlamda değerlendirmek mümkün olabilir:

Biñ yararsın bir teli kıl kıl hisābın almağa

Cem' idersin ol ilüñ halkını mürrān üstine (G85/2)

Başka bir beyt de bize konumunu güçlendirmek için başvurduğu türlü entrikaları hatırlatıyor:

Āferm̄ üstāduña cān-bāzmuşsın dostum

Bunca dürlü şan'atı oynarsın urgān üstine (G85/3)

Öte yandan Semiz Ali Paşa'yla aralarında geçen olayı hatırlamak da bu şiiri anlamlandırmada yardımcı olabilir. Atâî'nin aktardığına göre Semiz Ali Paşa, Yahya Efendi'nin bir mektubuna kaba bir cevap verir. Bunun üzerine Yahya Efendi ona cevaben *tera'l- 'acebe tera'l- 'acebe beyne cumada ve recebe*²⁰⁶ diye yazıp gönderir. O zamanlarda ağır bir hastalığa yakalanan Semiz Ali Paşa, hatasını anlayarak Yahya Efendi'den özür diler.²⁰⁷

Rüstem Paşa'nın vefatı üzerine sadrazam olan Semiz Ali Paşa muhtemelen Rüstem Paşa'dan daha çok seviliyordu. Maharetli de biri olduğunu göz önüne alırsak bu şiirin şu beyti belki de onu Rüstem Paşa'yla kıyaslar niteliktedir:

Resm-i Rüstem gibi itdüñ bir semāda biñ kemend

Niçe niçe 'āşıkun̄ kul itdüñ ihsān üstine (G85/5)

Şu beytiyse belki mektubunun itibar görmemesi üzerine söylemiştir:

Yazmağa lāyık degülse defter içre bu gāzel

Luḫ idüp tesvīd idüñ bir zarf-ı dīvān üstine (G85/6)

²⁰⁵ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. 2 (1949), s. 539.

²⁰⁶ Cemaziyelahir ve recep ayları arasında çok acayiplikler göreceksin.

²⁰⁷ Atâî, *a.g.e.*, s. 149.

Aynı şiirin şu beytleriniyse her iki paşa için ya da bir başkası için sitemini izhar etmek amacıyla söylediğini düşünmememiz için bir neden yok:

Rîsmân u hablile aşduñ hayâl-i la 'lüñi

Bu dil-i pür-ḥūnumı ḳan eyledüñ ḳan üstine

Bu Müderris sūḥteyi ḳabl-i met̄mle bağladuñ

Her ne emr itseydüñ ol ḳod diridi cān üstine (G85/4, 7)

Bu şiir hakkında kesin bir kanıya varmak ve urgan, kement, habl sözcüklerinin ardında gizlenen anlamları bir bağlama oturtmak için ne yazık ki yeterli bilgiye sahip değiliz.

9.8. Pir Mehmed/Mehemmed²⁰⁸

Bu kişi, divanda eksik olarak geçen murabbayı yazan kişi olarak görülüyor. Bu şiirin Müderris'e ait olmadığı düşünölmekle beraber aynı müstensihin yazısı olduğu ve divanda neden yer aldığı konusunda kesin bir hükme varılamadığından, şiiri metne dâhil etmek daha uygun göröldü.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde Pir Mehmed'in aslen Medineli bir aileye mensup olduğu, Bursa'da garip olarak bulunduğu, ticaretle meşgul olduğu, Kanunî devrinde kaleme aldığı dinî-tasavvufî-didaktik bir eser olan *Şefaatnaame* adlı kitabından Emir Sultan'a yakın olduğu anlaşıldığı, bu kitabı da pirinin emriyle yazdığı bilgisi var.²⁰⁹ Murabbada Emir Şah isminin geçmesi bize bunların aynı kişiler olduğunu düşündürebilir.

²⁰⁸ Divandaki murabbain vezni bu ismi iki türlü okumaya da elveriyor.

²⁰⁹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi* (Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1970), s. 404.

Ahdî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'sında Pir Mehemed diye kaydedilen şairinse yine Kanunî zamanı müderrislerinden Azmî mahlaslı, İstanbul doğumlu, Defterzade demekle meşhur bir şair olduğunu öğreniyoruz.²¹⁰

Bu kişiler ve eserleri hakkında elimizde yeterli bilgi bulunmadığından, Müderris'in –kendisi bir şiir için bu mahlası seçmediyse ya da bu şiiri Pir Mehmed için yazmadıysa– divanına eklenen bu şiir ve şairi hakkında kesin bir hükme varamıyoruz.

²¹⁰ *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*, Haz. Süleyman Solmaz (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005), s. 66.

10. DİVANLAR ARASINDA MÜDERRİS:

YAHYA EFENDİ DİVANINDA NAZİRE VE BENZERLİKLER

Müderris'e esin veren şairlerin kesin bir listesine ulaşmak için ondan önce ve döneminde yazılmış tüm divanları taramak gerekir. Bu konu bu çalışmanın sınırlarını aştığı için sadece şiiirleri bolca tanzir edilen belli başlı şairlerin (Ahmed Paşa, Ahmedî, Necâtî, Muhibbî, Bâkî) divanlarıyla büyük ölçüde Edirneli Nazmî ve kısmen de Pervâne Beg'in nazire mecmuaları kaynak olarak kullanıldı. Bu nazire mecmualarında adı geçmeyen Müderris'in, tanzir etmiş olabileceği şairlerin şiiirlerini ortaya çıkarmak için bu mecmualardaki kafiye ve redifler tarandı.

Söz konusu kafiye, redif ve vezni ilk kullanan şairin mi yoksa onu tanzir eden başka bir şairin mi esin konusu olduğu, muğlaklığını koruyan bir husustur. Bazen Müderris'in, özellikle Muhibbî'nin şiiirleri söz konusu olduğunda, nazireye yapılan nazireyi tanzir ettiğini görüyoruz. Böyle olduğunun anlaşıldığı durumlarda aynı şiiire her iki şair başlığı altında değinilip benzerlikleri gösterme yoluna gidildi.

10.1. Ahmed Paşa

Ahmed Paşa'nın *-an aña* kafiye ve redifli, *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün* vezninde,

Yaktı çeşmim aşk odun dedi dile gir yan ana

*Ah kim rahm etmedi bu dide-i giryân ana*²¹¹

matlalı gazeline kendisi dâhil kalabalık bir şair grubunun²¹² nazire yazdığını görüyoruz. Bu listeye Müderris de şu gazeliyle eklenmiş oluyor:

²¹¹ *Ahmet Paşa Divanı*, Haz. Prof Dr. Ali Nihat Tarlan (Ankara: Akçağ Yayınları, 1992), s. 119.

²¹² Edirneli Nazmî'den öğrendiğimize göre bunlar Necâtî, Sevdâyî, Tâcîzâde, Hasbî, Kemâl Paşazâde, Abdülkerîmzâde, İshâk Çelebi, Emrî, Selmân, Revânî, Hayretî, Zâtî, Atâ, Ferruhî, Refikî, Sürûrî-i

Bir belâ ki mübtelâ olur ola insân aña

Tevbe kıлмақdur gözüm nûrı hemân dermân aña (G2)

Ahmed Paşa'nın -ar kafiyesi, *Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün* vezinli, matlaı

Ey arûs-ı hüsnüñe hindû gözüm âyîne-dâr

Vey cemâlin bâğına dest-i saba anber-nisâr²¹³

olan şiirini yine geniş bir şair grubunun²¹⁴ tanzir ettiğini görüyoruz. Müderris'i de şu şiiriyle bu gruba ekleyebiliriz:

Ârife tevḥîd ü fazl-ı 'adl olsun çün şikâr

Şafḥa-i deryâda oldu ḥaṭṭ-ı keştî âşikâr (G33)

Ahmed Paşa'nın -ânıdur kafiye ve redifli *Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün* vezninde,

Sebze hâttında ruhun bir lâle-i Nu'mânîdir

K'anı rengîn eyleyen bu eşkimin bârânıdır²¹⁵

matlalı şiirini de geniş bir şair grubu²¹⁶ tanzir etmiştir. Müderris'i de bu listeye ekleyebiliriz:

Müderris, Mesîhî, Lâmi'î, Nihânî-i Kâdî, Muhibbî, Halîlî, Selmân, Âzâd, Sabâyî, Heves, Gedâyî, Mu'îdî, Feyzî, Zihnî, Cinânî, Halîlî, Bahârî-i Müderris, Şâvur, Hayâlî, Hâtîfî, Subhî ve Nazmî'nin kendisidir. Edirneli Nazmî, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*, Haz. Prof. Dr. M. Fatih Köksal (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78454/edirneli-nazmi-mecmaun-nezair.html>, s. 139-166.

²¹³ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 149.

²¹⁴ Hafî, Kâtibî, Halîlî, Kemâl Paşazâde, Râzî, Şem'î, Mesîhî, Kâdirî, İshâk Çelebi, Şâmî, Visâlî, Sabâyî, Selîkî, Me'âlî, Zâtî, Muhibbî, Nasûhî, Revânî, Hayâlî, Refîkî, Basîrî, Sürûrî-i Müderris, Gedâyî, Lâmi'î, Tarîkî, Mâtemî-i Acem, Derûnî, Ârifî, Bihîştî, Celîlî, La'lî, Münîr, Câmî'î, Fehmî-i Saruhanî, Hâverî, Câmî-i Saruhanî, Hicrî, Mahremî, Şehdî, Cebrî, Câmî-i Emîn, Latîfî-i Kastamonî, Harîmî, Hasbî, Sun'-î-i Gelibolî, Nesîmî, Hilâlî-i Kazzâz, Rahmî, Nûrî, Fakîrî, Sinânî, Enverî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 564-602.

²¹⁵ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 161.

²¹⁶ Kemâl Paşazâde, Necâtî, Hâlî, Şâmî, Özrî-i Kâdî, Sürûrî-i Müderris, Visâlî, Âhî, Hatâyî, Zâtî, Ferruhî, Ahdî, Mesîhî, Şem'î, Râzî, Sûzî, Sûzenî, Nehârî, Hadîdî, Mu'îdî, Şevkî, Basîrî, Mâtemî-i

Gönlümüñ umduğı Hağ'dan dāyimā gufrānıdır

Mağfıret mücrımlere çünki Hağ'uñ ihsānıdır (G12)

Ahmed Paşa'nın -ân âteş kafiye ve redifli, *Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün*

Mefā'ılün vezninde, matlaı

Bu gönlüm şehrine düştü gözümden nâ-gehân âteş

Yaşım sakkâsı irmezse tolar mülk-i cihân âteş²¹⁷

olan gazeline yine kalabalık bir şair grubunun²¹⁸ nazire yazdığını görüyoruz. Bunlara Müderris'i de ekleyebiliriz:

Kaçan faşl-ı şitâ irse bağışlar cāna cān âteş

Kimesne andan incinmez olursa ger cihân âteş (G42)

Ahmed Paşa'nın -ağ kafiyeli, *Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

veznindeki, matla beyti

Hâlin ey gül yüzlü komuş lâlenin bağrında dâğ

Haddin uyarmış şeb-i ıyd içre bir sîmîn çerağ²¹⁹

olan gazeli çeşitli şairlerce²²⁰ tanzir edilmiştir. Müderris de şu şiiiriyle bunların arasındadır:

Niçeler yakar kapuñdan hem ocağ u hem çerâğ

Bu du'āciñuz n'ola yaksa bu kış sizden ocağ (G43)

Acem, Me'âlî, Selmân, Celîlî, Sâkî, Hayâlî, Emrî, Enverî, Amrî, Fakîrî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 628-654.

²¹⁷ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 180.

²¹⁸ Mihrî, Necâtî, Revânî, Muhibbî, Şevkî, Lâmi'î, Hayâlî, Mâtemî-i Acem, Le'âlî, Visâlî, Hâlî, Mesîhî, Sabâyî, Hadîdî, Sâkî, Şemsî, Fasîhî, Ferruhî, Gedâyî, Rızâyî, Meylî, Müftüzâde, Rahmî, Usûlî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 1174-1191.

²¹⁹ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 186.

²²⁰ Necâtî, Kemâl-i Zerd, Lâmi'î, Tâcîzâde, Cem, İshâk Çelebi, Revânî, Kâtibî, Riyâzî-i Kâdî, Hayâlî, Zâtî, Muhibbî, Me'âlî, Remzî, Kebîrî, Mu'îdî, Celîlî, Sabâyî, Sehî, Münîr, Selîkî, Hayretî, Sürûrî-i Acem, Gedâyî, Livâyî, Cebrî, Hilâlî-i Kazzâz, Latîfî-i Kastamonî, Rahmî, Kurbî, Emrî, Hasbî, Fakîrî, Sabûhî, Mihrî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 1269-1294.

Ahmed Paşa'nın -âddan kafiye ve redifli, *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün*

Fā' ilün vezinli, matlaı

Ey gönül murgu ne rahm umarsın ol sayyâddan

*Kim safâsı var anun dâmındaki feryâddan*²²¹

olan şiiri geniş bir şair kitlesince²²² tanzir edilmiştir. Bunların arasında Müderris de vardır:

Ey gönül feryâd idüp dâd umma ol bî-dâddan

Çünkü şadr ehli degül maḥzûz 'adl ü dâddan (G69)

Ahmed Paşa'nın bu şiirinin ikinci beytinin ikinci mısraıyla,

Çün ki takdîrindir iş ahterden efgân eyleme

*Hükm-i sultândur siyâset ağlama cellâddan*²²³

Müderris'in şiirinin aynı beytinin ikinci mısraı aynıdır:

Her kazîyye vâki 'üzre 'arz olınsa dir idüm

Hükm-i sultândur siyâset ağlama cellâddan (G69/2)

Bir benzerlik de Ahmed Paşa'nın şiirinin üçüncü beytiyle Müderris'inin beşinci beyti arasındadır:

Gönlümüñ levhinde okurdum elif kaddin revân

*Ben dahi bir doğru harf öğrenmedim üstâddan*²²⁴

Şimdi devlet virilenüñ ekşerinden yig idüm

²²¹ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 234.

²²² Nizâmî, Kemâl Paşazâde, Kemâl-i Zerd, Alâyî, Revânî, Zâtî, Sabâyî, Hatâyî, Muhibbî, Refikî, Mâtemî-i Acem, Visâlî, Le'âlî, Münîr, Hasan-ı Kâdî, Hayâlî, Gedâyî, Müftîzâde, Lâmi'î, Celilî, Rahîkî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 1926-1940.

²²³ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 234.

²²⁴ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 234.

Ben dağı bir şan'atı öğrenmeden üstâddan (G69/5)

Ahmed Paşa'nın -ârandan kafiye ve redifli, *Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün*

Mefâ'îlün veznindeki, matlaı

Ne müşküldür cüdâ düşmek kişi sevgili yârından

*Husûsâ kim sefer kıla zarûretle diyârından*²²⁵

olan şiiriyle Müderris'in şu şiiri arasında paralellik kurabiliyoruz:

N'idem bu mülk-i dünyâyı uşandum cümle varından

Çü bildüm bî-bekâdur bu çevirdüm yüz diyârından (EK G1)

Ahmed Paşa'nın -âna kafiye ve redifli, *Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün*

Mefâ'îlün veznindeki, matla beyti

Müselmânlar giriftârim meded bir nâ-müselmâna

*Kemend-i zülfü zünnârı belâdır ehl-i îmâna*²²⁶

olan şiiri de bazı řairlerce²²⁷ tanzir edilmiştir. Müderris'in de bu şiirle aynı özellikleri taşıyan bir şiiri olduğunu görüyoruz:

Göñül Hû'da fenâ mülküñ kıoma sevdâsını câna

Çıkarmağ Hû'yi göñülden yaraşmaz ehl-i îmâna (G80)

Ahmed Paşa'nın -At gibi kafiye ve redifli, *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün*

Fâ'ilün veznindeki, matlaı

Var mı bir hüsn âfitâbı sen kamer-tal'at gibi

*Kim ede aks-i ruhundan âlemi cennet gibi*²²⁸

²²⁵ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 231.

²²⁶ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 246.

²²⁷ Muhyî, Necâtî, Hafî, Muhibbî, Lâmi'î, İshâk Çelebi, Nihâlî, Revânî, Şem'î, Zâtî, Visâlî, Sücüdî, Sabâyî, Emrî, Enverî, Gedâyî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2427-2437.

²²⁸ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 279.

olan şiiri; kafiye, redif ve vezin açısından Müderris'in şu şiiriyle benzerlik gösteriyor:

Devlet olmaz şüfîye bir kûşe-i halvet gibi

Māni' olur yok şafāsına anuñ keşret gibi (G111)

Ancak bu şiir daha önce gördüğümüz ve "Muhibbî" bölümünde tekrar göreceğimiz üzere Kanunî Sultan Süleyman'a nazire olmalıdır.

Son olarak Ahmed Paşa'nın şu beytini,

Kad kıyâmet gamze âfet zülf fitne hat belâ

Ah kim ben hüsnünün bunca belâsın bilmedim²²⁹

Müderris'in tehzil ettiğini görüyoruz:

Kış kıyâmet yağmur âfet fitne yıl balçuk belâ

Yaz cennet uyku ni'et gölge rāhat ten belâ (B6)

10.2. Ahmedî

Ahmedî'nin -âb kafiyeli, *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün* vezninde,

Oldı yüzüñüñ hayâsından eriyüben gül âb

Nergisüñüñ hasretinden gözlerüm toldı gül-âb²³⁰

matlalı gazelinin kafiyesi çok geniş bir şair grubunca kullanılmıştır.²³¹ Müderris de

Kılmağičün āduñı yāra efendi kām-yāb

²²⁹ Ahmed Paşa, *a.g.e.*, s. 211.

²³⁰ Ahmedî, *Divân*, Haz. Dr. Yaşar Akdoğan (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ?) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78357/ahmedi-divani.html>, s. 238.

²³¹ Bu şairler Nesimî, Şeyhî, Hafî, Kemâl Paşazâde, Çâkerî, Kemâl-i Zerd, Tâcizâde, Kâsım, Visâlî, Sabâyî, Hasbî, Gedâyî, Necâtî, Şîrî, Remzî, Safâyî, Hadîdî, Kâtibî, Râzî, Resmî, Muhibbî, Münîr, Mu'îdî, Atâ, Tarîkî, Sürûrî-i Müderris, Sürûrî-i Acem, Şevkî, Helâkî, Mesihî, Latîfî-i Kastamonî, Safâyî-i Diğer, Zâtî, Subhî, Revânî, Revânî-i Za'im, Gaffâr, Şem'î, İshâk Çelebi, Selmân, Me'âlî, Sabûhî, Celilî, Rahikî, Bihiştî, Fikrî, Sehî, Şehdî, Râcî, Hilâlî-i Kazzâz, Fasihî, Ferîdî, Câmî'î, Yahyâ, Usûlî, Hasan-ı Kâdî, Yakînî, Nişânî, Za'îfî, Sun'î-i Gelibolî, Derûnî, Kurbî, Rahmî, Emrî, Şîrî-i Silsirevî, Hayretî, Enverî, Suvârî, Vahyî, Nazmî'dir. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 277-326.

Virme bu cān-ı ‘az-izüñe iñende çok ‘azāb (G7) ve

Çekme zahmet ‘ālem içre kıılma kesb ü iktisāb

Bir vezîre n’eyler iseñ eyle tek kııl intisāb (EK G2)

matlalı gazellerini aynı kafiye ve vezinle yazmıştır.

Ahmedî’nin -et kafiyeli ve *Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün* vezinli,

matlaları

Kanımı döker gamzeñüñ ohı zi-şehâdet

Kim buldı vü kim bula bu resm-ile sa‘âdet²³²

Her kanda ki sen olasın iy ehl-i sa‘adet

Lutfuñ ide tenlere giden canı i‘âdet²³³

olan iki şiiriyle Müderris’in şu gazeli arasında bağlantı kurabiliyoruz:

Şüfî degülem ben ki çekem çille vü halvet

Bārî çekilüp eyleyeyin tağlara ‘uzlet (G8)

Ahmedî’nin -ât kafiyeli *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün* vezninde,

Levh-i kudretde yazılalı nukûş-ı kâyinât

Sûrete gelmedi gelmez bu sıfatla hiç zât²³⁴

matlalı gazeli de birkaç şairce²³⁵ tanzir edilmiştir. Müderris’se şu gazeliyle

Ahmedî’nin bu gazelini hatırlatıyor:

Nağ‘-ı şaṭrancuñ mişâli ey melek-ḥü pāk-zāt

²³² Ahmedî, *a.g.e.*, s. 260.

²³³ Ahmedî, *a.g.e.*, s. 263.

²³⁴ Ahmedî, *a.g.e.*, s. 262.

²³⁵ Hafî, Sultân Cem, Sabâyî, Kıvâmî, Nasûhî, Hasbî, Mesîhî, Sürûrî-i Müderris, Muhibbî, Şem’î, Cebrî, Fehmî-i Saruhanî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.* s. 364-372.

Yiryüzinde rub ʿ-ı meskündür hemân der-kāyināt (G9)

Ahmedî'nin -ArdUr kafiye ve redifli, *Mefā ʿîlün Mefā ʿîlün Fe ʿülün* vezninde

*Ne diyem dişüñe ne güherdür*²³⁶

*K'aña teşne-ciger lü'lü-yi terdür*²³⁷

matlalı şiirini Müderris şu şiiriyle tanzir etmiş olmalıdır:

Yed'iklīm gerçi genc-i sīm ü zerdür

Velī bir ejdehā-yı heft serdür (G24)

Son olarak, Ahmedî'nin şu gazelinin redifi, Müderris'in padişahla aralarında geçen mektuplaşmayı ve padişaha verdiği cevabı hatırlatıyor:²³⁸

Kaddüñ öñinde tûbî iy dil-ber neme gerek

*Agzuñ katında çeşme-i kevser neme gerek*²³⁹

10.3. Kemal Paşazade

Kemal Paşazade'nin -âneler kafiye ve redifli, *Fā ʿilātün Fā ʿilātün Fā ʿilātün Fā ʿilün* veznindeki, matlalı

Şol kadar ma'mûr olur ʿid olıcak mey-hâneler

*Elden ayak basmaga yir mi bulur peymâneler*²⁴⁰

olan şiiri sıkça tanzir edilmiştir.²⁴¹ Müderris de aynı kafiye, redif ve vezinle şu şiiri yazmıştır:

²³⁶ Bu mısradaki vezin hatası var.

²³⁷ Ahmedî, *a.g.e.*, s. 380.

²³⁸ Bkz. bu çalışmada "Kanunî Sultan Süleyman ve Yahya Efendi" bölümü, s. 92.

²³⁹ Ahmedî, *a.g.e.*, s. 434.

²⁴⁰ Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 714.

İşkile Hū Hū didikçe ‘āşık-ı dīvāneler

Yapılır ma ‘mūr olur gönüldeki vîrāneler (G13)

Bu şairin -ân ol yüri kafiye ve redifli, *Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün* veznindeki, matla beyti

Gel gönül bâğına gir serv-i hırâmân ol yüri

Gül gibi hüsnüñ bahârı irdi handân ol yüri²⁴²

olan şiiri, Müderris’in aynı vezinde fakat redifi *evlenme sultan ol yüri* olan

Alma gavgâ başuña evlenme sultân ol yüri

Ağu katma aşuña evlenme sultân ol yüri (G106)

şiiirini hatırlatıyor. Kemal Paşazade’nin şiirinde “sultân ol yüri” ifadesi geçmese de, onu tanzir eden Sücûdî, Remzî, Şu’ûrî, Harîmî, Refikî, Muhibbî ve Nazmî’nin şiirlerinde bu ifadeye rastlıyoruz.²⁴³

10.4. İshak Çelebi

İshak Çelebi’nin -âdur kafiye ve redifli, *Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün* vezinli, matlaı

Benüm gönülüm alan dil-ber be-gâyet hûb u ra’nâdur

Husûsâ çeşm ü ebrûsı iñen bî-misl ü hem-tâdur²⁴⁴

olan şiirinin çeşitli şairlerce²⁴⁵ tanzir edildiğini görüyoruz. Müderris’i de şu şiiriyle bu listeye eklemek mümkün olabilir:

²⁴¹ Bu şiiri tanzir eden şairler: İbrâhîm Paşa, Me’âlî, Revânî, Refikî, Subhî, Zâtî, Mesîhî, Gedâyî, Hayâlî, Münîr, Şehîdî, Muhibbî, Harîmî, Sun’î-i Gelibolî, Fakîrî, Sâlikî, Revânî, Cebri, Refik, Nazmî. Edirmeli Nazmî, *a.g.e.* s. 714-726.

²⁴² Edirmeli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2665.

²⁴³ Edirmeli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2665-2669.

²⁴⁴ Edirmeli Nazmî, *a.g.e.*, s. 857.

İşitmişsüñdür ey ‘āşık cenāb-ı Hāk mu ‘allādur

Revā mıdur ki gūşuñdan düşeydi ol mu ‘allā dūr (G18)

10.5. Du’âyî

Du’âyî’ nin -A ber-â-ber kafiye ve redifli, *Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün*

veznindeki, matlaı

La’l-i lebüñe kim diye mercâna ber-â-ber

Bu nükte gelür ehl-i dile kana ber-â-ber²⁴⁶

olan ve çeşitli şairlerce²⁴⁷ tanzir edilen gazelinin Müderris’in şu beytiyle paralellik gösterdiği belli oluyor:

Herkes ki kıdur kendözini hāke ber-â-ber

Hāk ider anuñ kadrini eflāke ber-â-ber (B31)

10.6. Necâtî

Necâtî’ nin -â yiter kafiye ve redifli, *Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün* veznindeki,

matlaı

Dil kişverine zülf-i siyâhuñ belâ yiter

Yıkmaga bu vilâyeti ol ejdehâ yiter

olan ve makta beyti,

Tek yirde gökde zerre kadar minnet olmasun

Örti döşek Necâtî’ye bir bûriyâ yiter²⁴⁸

²⁴⁵ Zâtî, Zihnî, Hayâlî-i Kadîm, Hilâlî-i Kazzâz, Rahmî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 857-860.

²⁴⁶ Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 931.

²⁴⁷ Necâtî, İshâk Çelebi, Helâkî, Rahikî, Na’tî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 931-939.

gazeli birçok şaire²⁴⁹ esin vermiştir. Bunlardan özellikle Necâtî'nin söyleyişini belki de daha üst bir seviyeye taşıyan Mihrî Hatun'un naziresini hatırlamak yerinde olabilir:

Sen ey Necâti ister iseñ bûriyâ döşek

*Yâr ışığında Mihrî'ye bir kurı câ yiter*²⁵⁰

Müderriş'in de şu beytiyle Necâtî'den esinlendiği anlaşılıyor:

Dime cihânda baña hem̄n bûriyâ yiter

Ehl-i riyâya añlariseñ bu riyâ yiter (B26)

Necâtî'nin -An nazlanur kafiye ve redifinde, *Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün*

Fe 'ilün veznindeki, matla beyti,

Didüm ol şūh-ı cefâ-pîşe iñen nâzlanur

*Nâz ile güldi didi nâzüg olan nâzlanur*²⁵¹

olan şiiriyle Müderriş'in -an nazlanur kafiye ve redifli, *Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün*

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün veznindeki şiiri arasındaki benzerliğe de işaret etmek gerekebilir:

Şanmañ ey dostlar baña ancağ ki cānān nâzlanur

'Aksine dönen felekler gibi devrān nâzlanur (G28)

Necâtî'nin -an ezilür kafiye ve redifli, *Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün*

veznindeki şiirinin ilk iki beyti şu şekildedir:

Yine yüzüñ güneşine meh-i tābān ezilür

Meh-i tābānı görüb nite ki kettān ezilür

²⁴⁸ *Necâtî Dîvânı*, Haz. Ali Nihad Tarlan (1963), http://courses.washington.edu/otap/archive/data/arch_txt/texts/a_necati1.html, p108.

²⁴⁹ Sühâyî, Harîmî, Sürûrî-i Müderriş, Muhibbî, Mihrî, Sarrâfî, Mu'îdî, Ferruhî, Nazmî. Edirmeli Nazmî, *a.g.e.*, s. 1002-1008.

²⁵⁰ Edirmeli Nazmî, *a.g.e.*, s. 1005.

²⁵¹ *Necâtî Dîvânı*, p109.

Teb-i hicrân ile başumda bir od yanar kim

Şem 'vār ağladuğumca ten erir cān ezilür²⁵²

Müderris'in de muhtemelen aynı kafiye, redif ve vezindeki şiirinin sadece makta beyti elimizdedir:

Ezilürse bu Müderris saña cānā kaçıma

İhtiyārsuz göricek hūbları her cān ezilür (Makta 1)

Necâtî'nin -aş üstine kafiye ve redifli, *Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün* veznindeki şiirinin ilk iki beyti şöyledir:

Her gazel kim nazm olur ol göz ile kaç üstine

Şevk ile erbāb-ı ma 'nī götürür baş üstine

Ölürin derd ü gamuñı virmezin nā-ehle ben

Şimdi mi oldı begüm yoldaş yoldaş üstine²⁵³

Müderris'in aynı kafiye, redif ve vezindeki şiirininse, benzerliğin görülmesi açısından 1 ve 6. beytlerini alıntılıyoruz:

Ehl-i sünnet emriñüze diriken baş üstine

Leşker-i İslām'ı çek şāhā Kızılbaş üstine

Salṭanat ehlinde olsa 'ār u nāmūs u vaḳār

'Askeri cān oynadur yoldaş yoldaş üstine (G91/1, 6)

²⁵² *Necâtî Dîvânı*, p199.

²⁵³ *Necâtî Dîvânı*, p550.

10.7. Atâî

Atâî'nin -AtUm kafiye ve redifli, *Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün* veznindeki,

Gözlerüm nûrı vü 'ömrüm hâsılı vü devletüm

*Saňa kul olmak yiter dünyâda binüm 'izzetüm*²⁵⁴

matlalı şiiri birçok şairce²⁵⁵ tanzir edilmiştir. Bu listeye Müderris de eklenebilir:

Adım adım pāye-i 'ışka başaldan haşvetüm

Hamdü li 'llāh gün-be-gün durmayup artdı devletüm (G67)

Atâî'nin -eme kafiyeli, *Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilâtün Fe 'ilün* veznindeki,

matla beyti

Zâhid ihlâs ile gel secde kıl uşbu saneme

*Var riyâ ile heves itme tavâf-ı Harem'e*²⁵⁶

şeklinde olan şiiriyle²⁵⁷ Müderris'in iki şiirinin ilintili olduğunu görüyoruz:

Yol azup balçuğa düşdüm bir iki kaç kademe

Hayf bu batağ içinde sürilen 'ömre deme (G75)

Sürmedin devr-i felek bizi diyâr-ı 'ademe

Varalum 'iş idelüm kulle-i küh-ı 'Alem'e (G83)

²⁵⁴ Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 1630.

²⁵⁵ Ahmed Paşa, Tâcizâde, Muhibbî, Kâdirî, İshâk Çelebi, İbrâhîm Paşa, Zâtî, Basîrî, Gedâyî, Münîr, Emrî, Enverî, Muhîfî, Celîlî, Kâmî, Râzî, Hayâlî, Selîkî, Andelîbî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, 1630-1642.

²⁵⁶ Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2345.

²⁵⁷ Bu şiire nazire yazarlar: Sultân Bâyezîd, Sultân Cem, İshâk Çelebi, Muhibbî, Ahmed Paşa, Nizâmî, Kemâl-i Zerd, Çâkerî, Şâmî, Resmî, Revânî, Sabâyî, Münîr, Ferîdî, Gedâyî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2346-2355.

10.8. Sultan Cem

Sultan Cem'in *-an üstine* kafiye ve redifli, *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün* veznindeki, matlaı

Dil helâk idüp gözüñ hañcer çeker cân üstine

*Nice hûnîdür ki kan itmek diler kan üstine*²⁵⁸

olan şiiri de hayli beğenilip çokça tanzir edilmiştir.²⁵⁹ Bunların en ünlüleriye 18. yüzyıl şairi Rasih Bey'inkidir diyebiliriz. Müderris'in de aynı kafiye, redif ve vezinden bir şiiri olduğunu görüyoruz:

Her cihetden fazluñuz var şimdi erkân üstine

Melce 'i 'âlem olup naşb olsa er kân üstine (G85)

10.9. Şeyhî

Şeyhî'nin *-ân ola* kafiye ve redifli, *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün* veznindeki, matlaı

Vaktidür bülbül gülistân bezmine hoş-h'ân ola

*Kim gül açup bir nefes cân u gönül handân ola*²⁶⁰

olan şiiri bazı şairlerce²⁶¹ tanzir edilmiştir. Müderris'in de aynı kafiye, redif ve vezinden bir şiiri olduğunu görüyoruz:

Bu ne 'îd olur ki biz mañbûs il şādân ola

Ağlamağdan kaluruz hoş gayrlar handân ola (G3)

²⁵⁸ Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2288.

²⁵⁹ Bu şiiri tanzir edenler: Sa'dî, Vasfî, Lâmi'î, Necâtî, Şâmî, Muhibbî, Mesîhî, Me'âlî, Hadîdî, Kâsım, Selîkî, Sabâyî, Hatâyî, Celîlî, Mâtemî-i Acem, Münîr, Zihnî, Cebrî, Rahîkî, Husrev, Şevkî, Gedâyî, Zuhûrî-i Acem, Ulûmî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2288-2305.

²⁶⁰ Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2558.

²⁶¹ Atâî, Şâmî, Nûrî, Remzî, Şem'î, Sürûrî-i Müderris, Muhibbî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2558-2563.

10.10. Hafî

Bu şairin -ArI kafiyeli, *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün* veznindeki, matlaı

Anda kim gördi bu gözüm ol perîveş dil-beri

*Olmadı andan dahı bir dem bu cân u dil beri*²⁶²

olan şiirini kalabalık bir şair grubu²⁶³ tanzir etmiştir. Müderris’in de bir şiiri Hafî’nin bu şiirine nazire gibidir:

Gördi vā‘iz cāmi‘ içre bir yüce yir minberi

Taht-ı şāhñeş kurulmuş başı üzre efseri (G110)

10.11. Kadirî

Bu şairin, -ânumuz kafiye ve redifli, *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

veznindeki şu şiiri bir grup şairce tanzir edilmiştir:

İntizār-ile reh-i kūyuñda çıkdı cānumuz

*Hānesinden āh kim çıkmaz dahı cānānumuz*²⁶⁴

Müderris’in de aynı kafiye, redif ve vezinde bir şiiri olduğunu görüyoruz:

Kaça bizden tañ mıdur şol sevgüli cānānumuz

Ten za‘if oldukça kaçmağa tutar yüz cānumuz (G39)

10.12. Muhibbî

Yahya Efendi’nin şiirsel anlamda en çok Kanunî’yle etkileşim hâlinde olduğunu görüyoruz. İkisinin ortak kafiye, redif ve vezinde birçok şiiri vardır. Muhibbî de

²⁶² Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2588.

²⁶³ Kemâl Paşazâde, Fahrî, İshâk Çelebi, Me’âlî, Sehâyî, Nihâlî, Zâtî, Baba Çelebi, Lâmi’î, Revânî, Riyâzî-i Kâdî, Nasûhî, Sühâyî, Sehî, Münîr, Mihrî, Hâverî-i Kadîm, Cemâlî, Harîmî, Alî, Hayretî, Cenâbî, Selmân, Süvârî, Enverî, Fakîrî, Nazmî. Edirneli Nazmî, *a.g.e.*, s. 2589-2606.

²⁶⁴ Bu şiiri ayrıca Zâtî, Muhibbî, Nasûhî, Hayâlî, Sâbirî, Fazlî, Cinânî tanzir etmiştir. Saim Güler “Pervâne Beg Nazire Mecmuası”, (yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2006), s. 259-265.

velut bir nazire yazarı olup birçok şairin şiirini tanzir etmiştir. Bazı şiirlerde Müderris'in bu şairlerin şiirlerini mi yoksa onların Muhibbî'ce tanzir edilmiş versiyonlarını mı tanzir ettiği konusunda kesin bir hükme varamıyoruz. Ancak Muhibbî'nin şairliğe daha çok zaman ayırmış olmasına, çok hacimli bir divanı olmasına ve Müderris'in bazı şiirlerinin, Muhibbî'ninkinin üzerine yazıldığı belli olduğuna dayanarak Müderris'in Muhibbî'nin şiirlerini tanzir etmiş olabileceğini tahmin ediyoruz.

Söz konusu şiirlerden biriye Muhibbî'nin -At gibi kafiye ve redifli, *Fā' ilātün*

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün veznindeki şu ünlü şiiridir:

Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihānda bir nefes şihhat gibi

Salтанat didükleri ancak cihān gavgāsıdır

*Olmaya baht ü sa'adet dünyede vahdet gibi*²⁶⁵

Müderris'in “şehâ” diye hitabından ve onun söylediklerini biraz değiştirip tekrar etmesinden bu şiirin Muhibbî'ye nazire olduğunu anlıyoruz:²⁶⁶

Devlet olmaz şūfīye bir kūşe-i halvet gibi

Māni' olur yok şafāsına anuñ kesret gibi

Devletüñ ger āhiri let olmayaydı şehā

Diridüñ yokdur sa'adet dünyede devlet gibi (G111/1, 9)

²⁶⁵ *Muhibbî Dīvānı*, s. 763.

²⁶⁶ Bu şiir için ayrıca bkz. bu çalışmada “Kanunî Sultan Süleyman ve Yahya Efendi” bölümü, s. 92.

Daha önce, Ahmedî'nin -âb kafiyeli, *Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün* veznindeki şiirinin birçok şairce tanzir edildiğini görmüştük.²⁶⁷ Bunların içinde Muhibbî de vardı. Bu şairlerin şiirlerindeyse “feth-i bâb” ve “yab yab” ifadeleri ayrı şiirlerde geçmekle birlikte ikisi aynı şiirde geçmiyordu. Muhibbî'nin şu şiirindeyse iki ifadenin 4 ve 5. beytlerde arka arkaya kullanıldığını görüyoruz:

Nice yıllardur şehā vaşluñ temennā eylerem

Neyleyem derdā dirîğā olmadı bir feth-i bâb

Ey Muhibbî dil-rübâlar cevrine incinme kim

*Kim seni tedric ile öğredür añlar yab yab*²⁶⁸

Müderres'in aynı kafiye ve vezindeki şu kısa gazelinde de bu ifadelerin sırası değişik olmakla birlikte geçtiğini görüyoruz:

İntisâb eyle segirt her ayda bir manşıba

Kîse arıklar diyeler hay efendi yap yap

Pütesinde bu mevâlinüñ yanup sızmağ nedür

Çün bilürsin manşıba 'ilm ile olmaz feth-i bâb (EK G2/2-3)

Muhibbî'nin divanında -et kafiyeli, *Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün* vezninde dört şiir olduğunu görüyoruz.²⁶⁹ Bunlardan bir tanesinin matlaı şudur:

Eger zülfüñden eylersem şikâyet

*Olur cānā muṭavvel bir hikâyet*²⁷⁰

²⁶⁷ Bkz. 231. dipnot.

²⁶⁸ *Muhibbî Dîvânı*, s. 89.

²⁶⁹ *Muhibbî Dîvânı*, s. 105, 110, 111'deki 227, 242, 245 ve 246. şiirler.

Bu şiirler bize Yahya Efendi'nin divanındaki aynı kafiye ve vezindeki nazmını hatırlatıyor:

İlimden gitdi kalmadı 'alāmet

İmāretten görünmez hîç 'imāret (Nazm 1)

Muhibbî'nin -*AndA yatur* kafiye ve redifli, *Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün* veznindeki, matlaı

Sordı dilber bu dil-i haste için kande yatur

*İşiginde nice yıldur ki anuñ bende yatur*²⁷¹

olan şiiri, Müderris'in şu şiiriyle aynı kafiye, redif ve vezne sahiptir:

Rūh-ı hayvānı görüñ e niçesi tende yatur

Kışzār olmuş aña bu ten-i efgende yatur (G19)

Muhibbî'nin -*āba benzer* kafiye ve redifli, *Mef'ülü Fā 'ilātün Mef'ülü Fā 'ilātün* veznindeki şiirlerinden²⁷² birinin matla beyti şudur:

Zülfüñ 'izāruñ üzre müşkin niķāba beñzer

*Yāhūd güneş yüzine gelmiş sehāba beñzer*²⁷³

Müderris'in de aynı kafiye, redif ve vezinde şu şiiri vardır:

Eflāke aç gözüñ bak nice habāba beñzer

İçindeki olanlar cümle serāba beñzer (G35)

Muhibbî'nin -*Am kapar* kafiye ve redifli, *Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün* vezninde iki şiiri vardır.²⁷⁴ Bunlardan birinin matla beyti,

²⁷⁰ *Muhibbî Dīvânı*, s. 105.

²⁷¹ *Muhibbî Dīvânı*, s. 246.

²⁷² *Muhibbî Dīvânı*, s. 201, 264, 300'deki 573, 799 ve 922. şiirler.

²⁷³ *Muhibbî Dīvânı*, s. 201.

Gönlünü ‘āşıklarun ol çeşm ü zülf-i ham kapar

*Hey ne sâhirdür gözüñ sihr eyleyüp âdem kapar*²⁷⁵

olan şiiriyle Müderris’in şu şiiri benzerlik gösteriyor:

Dil-rübâlarda benüm gönlüm kapan ‘âlem kapar

‘İlm-i esmâyı melekler kapımaz Âdem kapar (G30)

Muhibbî’nin -ânedür kafiye ve redifli, *Fâ ‘ilātün Fâ ‘ilātün Fâ ‘ilün*

veznindeki, matla beyti,

‘Işkuñ ile cān u dil dīvānedür

*Anuñ için halk ile bīgānedür*²⁷⁶

olan şiiri, Müderris’in aynı kafiye, redif ve vezindeki tek bir beytini hatırlatıyor:

Dār-ı dünyā bir müsāfir-ḥānedür

Göç yarāğın görmeyen dīvānedür (B28)

Muhibbî’nin -âke berâber kafiye ve redifli, *Mef‘ülü Mefā ‘ilü Mefā ‘ilü*

Fe ‘ülün veznindeki şiirinin matla beyti şudur:

Her kim ki tutar kendüzini ḥāke berāber

*Ḳadri ne tañ irse anuñ eflāke berāber*²⁷⁷

Daha önce Du’âyî’nin de kafiye ve redifi -A berâber olmak üzere, aynı vezinde bir şiiri olduğunu görmüştük. Müderris’in Muhibbî’ninkiyle aynı kafiye, redif ve vezindeki şu beytininse Muhibbî’nin bu şiirinin matlaıyla küçük farklarla neredeyse aynı olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bu şiir ve beyt ekseninde, Muhibbî’yle Müderris arasındaki etkileşim, Du’âyî’yle olandan daha kuvvetlidir:

²⁷⁴ *Muhibbî Dīvânı*, s. 223 ve 239’daki 652 ve 708. şiirler.

²⁷⁵ *Muhibbî Dīvânı*, s. 223.

²⁷⁶ *Muhibbî Dīvânı*, s. 254.

²⁷⁷ *Muhibbî Dīvânı*, s. 336.

Herkes ki kılar kendözini hāke ber-ā-ber

Hakk ider anuñ kadrini eflāke ber-ā-ber (B31)

Muhibbî'nin -den sor redifli *Mefā 'ilün Mefā 'ilün Mefā 'ilün Mefā 'ilün* veznindeki şu şiiriyle,

Nigāruñ gün yüzi şevkin dilā şems ü kamerden şor

Şorarsañ lebleri zevkin varup şehd ü şekerden şor²⁷⁸

Müderriş'in aynı vezindeki -AndAn sor kafiye ve redifli şiirinin benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz:

Benem Ferhād ey Husrev gam-ı Şirîni benden şor

Ķo Mecnūmı delüdü ol bu sırrı ser virenden şor (G31)

Muhibbî'nin -ân eyle gel kafiye ve redifli, *Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün* veznindeki, matlaı

Çöz mu 'anber zülfüni ey dost çevgān eyle gel

Başumı tūp eyledüm ben 'azm-i meydān eyle gel²⁷⁹

olan şiiriyle Müderriş'in şu gazeli aynı kafiye, redif ve vezinle yazılmıştır:

Mevsim-i güldür yine 'azm-i gülistān eyle gel

Bülbül-i şürîdeñi gülşende nālān eyle gel (G49, G53)

Muhibbî'nin -aşum benüm kafiye ve redifli, *Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün* vezninde yazdığı, tespit edebildiğimiz dört şiiri vardır.²⁸⁰ Bunlardan birinin matlaı şu şekildedir:

Şu terāzusu olaldan oñmaduğ başum benüm

²⁷⁸ *Muhibbî Dīvām*, s. 316.

²⁷⁹ *Muhibbî Dīvām*, s. 508.

²⁸⁰ *Muhibbî Dīvām*, s. 529, 561, 568 ve 594'teki 1770, 1886, 1912 ve 2005. şiirler.

*Anuñ için her taraf tırmaz aklar yaşum benim*²⁸¹

Müderriş'in de aynı kafiye, redif ve vezinde bir şiiri olmakla beraber, seçilen kelimelerin dahi benzerlik gösterdiğini görüyoruz:

Düşdi şol dîv-zâdesüz elden ele başum benim

Âh kim derdile geçdi hep olan yaşum benim (G63)

Muhibbî'nin -arından kafiye ve redifli, *Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün* veznindeki, tespit edebildiğimiz iki şiirinden²⁸² birinin matla beyti şu şekildedir:

Seher-geh bülbülüñ dehşet alurlar âh ü zârından

*Giceler kim göre 'ibret alur pervâne nârından*²⁸³

Müderriş de aynı kafiye, redif ve vezinde bir şiir yazmıştır:

N'idem bu mülk-i dünyâyı uşandum cümle varından

Çü bildüm bî-bekâdur bu çevirdüm yüz diyârından (EK G1)

Daha önce Necâtî'ye ait -aş üstine kafiye ve redifli, *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* veznindeki şiirle Müderriş'in şiiri arasındaki benzerliği "Necâtî" maddesinde görmüştük. Necâtî'nin Muhibbî'yi etkisinde bırakan şairler arasında olduğunu biliyoruz.²⁸⁴ Muhibbî'nin, Necâtî'nin şiirine muhtemelen nazire olarak yazdığı şiirinin matla beytiyse şudur:

Meyl idüp dehre koma bir taş bir taş üstine

*Her ne emr itse Hüdâ ko anı sen baş üstine*²⁸⁵

²⁸¹ *Muhibbî Dîvânı*, s. 594.

²⁸² *Muhibbî Dîvânı*, s. 620 ve 656'daki 2098 ve 2230. beytler.

²⁸³ *Muhibbî Dîvânı*, s. 620.

²⁸⁴ *Muhibbî Dîvânı*, s. 21.

²⁸⁵ *Muhibbî Dîvânı*, s. 742.

Müderris'inse aynı kafiye, redif ve vezinde yazdığı şiiri şuydu:

Ehl-i sünnet emriñüze diriken baş üstine

Leşker-i İslām'ı çek şāhā Kızılbaş üstine (G91)

Bu şiir muhtemelen Kanunî'ye hitaben söylenmiştir. Müderris'in böylece padişahın bir nevi kendi dilinden konuşarak bu konuda onun üstünde etki uyandırmak istediğini düşünebiliriz. Bu gazelin şu beytini de hatırlamaksa, kullanılan kelimeler bağlamında da bu iki şiir arasındaki etkileşimin boyutlarını daha iyi ortaya koyacaktır:

Mülk-i 'Osmān'a bugün andan 'adüvv bir kimse yok

Bulıcağ fırsat komaz bir taş bir taş üstine (G91/5)

Sonuç itibarıyla Müderris'in bu şiiri yazarken hem Necâtî hem de Muhibbî'den etkilendiğini, bu şiirin iki şaire de bir nazire özelliği taşıdığını söyleyebiliriz.

Muhibbî'nin -âlar gibi kafiye ve redifinde, *Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün* veznindeki şiirinin matla beyti şudur:

Beni Mecnūn eyleyen zülf-i semen-sâlar gibi

İñleden gam meclisinde göñlümi nâlar gibi²⁸⁶

Müderris'in de aynı kafiye, redif ve vezinde bir şiir yazdığını görüyoruz:

Mevce gir ey dil gine cüş eyle deryâlar gibi

Yâre karşı yaşuñ akıt cüy-ı şahrâlar gibi (G108)

Muhibbî'nin Müderris'le ortak kafiye, redif ve vezinde daha çok şiiri bulunmaktadır. Bunlardan, Müderris'in olup Muhibbî'den daha önce yazan şairlere nazire özelliği gösteren şiirler o şairin başlığı altında değerlendirilmiştir. Bununla birlikte o şaire nazire yazan öteki şairler de dipnotlarda gösterilmiştir. Bu şairler

²⁸⁶ *Muhibbî Dîvânı*, s. 785.

arasında çoğu zaman Muhibbî'nin adına da rastlamaktayız. Tekrar etmek gerekirse Müderris'in söz konusu kafiye, redif ve vezinde şiir yazan ilk şairi mi yoksa ona nazire yazan daha sonraki bir şairi mi tanzir ettiği konusunda kesin bir hükme varamıyoruz. Bazı durumlarda nazireyi tanzir ettiğini, bazen de iki şairin, aynı özellikleri gösteren iki şiirinden birden esinlendiğini gördük. Sonuç olarak, Muhibbî'yle Müderris'in ortak kafiye, redif ve vezindeki bütün şiirlerini eklersek yukarıdaki liste daha da uzayacaktır. Ancak bu hâliyle bile Muhibbî'yi, Müderris'in etkileşim hâlinde olduğu şairler arasında ilk sıraya yerleştirecek yanlıya düşmüş olmayız. Tek taraflı da olsa, karşılıklı da olsa aralarındaki bu şiir düzlemindeki etkileşim, ilişkilerinin bir boyutunu daha gözler önüne seriyor.

10.13. Bâkî

Müderris vefat ettiğinde Bâkî'nin 44 yaşında olduğunu görüyoruz. Bâkî bu zamana kadar rüşünü ispat etmiş, Kanunî'nin gözüne girmiş, padişahın emriyle divanını tertip edip ona sunmuş bir şairdir.²⁸⁷ Bâkî'nin isminin Müderris'in divanında zikredilmesinden hareketle ikisinin arasında bir nazire ilişkisini olduğunu düşünsek de bu ilişkinin bir ayağı, öteki şairleri de içine alan bazı ortak kafiye, redif ve vezinlerden öteye geçmiyor. Bu durumda kimin kimden etkilendiğini söyleyememekteyiz. Edirneli Nazmî'nin eserinden bu kafiye, redif ve vezinlerin kullanımının İshak Çelebi²⁸⁸ ve Sultan Cem'in²⁸⁹ şiirleriyle başladığı belli oluyordu. Bâkî'nin de bu kafiye, redif ve vezinlerde şiirleri olduğunu görüyoruz.²⁹⁰

²⁸⁷ Ahmet Atillâ Şentürk, *Osmanlı Şiir Antolojisi* (İstanbul: YKY, 1999), s. 395.

²⁸⁸ *-âdur* (G18). Bkz. bu bölümün "İshak Çelebi" maddesi, s. 117.

²⁸⁹ *-an üstine* (G85). Bkz. bu bölümün "Sultan Cem" maddesi, s. 122.

²⁹⁰ *-âdur: Bâkî Divânı*'ndaki s. 127, 135'te 127. ve 135. şiirler; *-an üstine*: s. 267, 438. şiir.

Bununla birlikte Bâkî'nin bir şiiri daha Müderris'inkiyle benzerlik gösteriyor:

-ayA kafiye ve redifiyle *Mefâ 'îlün Mefâ 'îlün Fe 'ülün* veznindeki bu şiir,

Dilâ meyl itme vasl-ı dil-rübâya

*Hevâ-yı saltanat düşmez gedâya*²⁹¹

Müderris'in şu şiiriyle aynı kafiye, redif ve vezindedir:

Îlâhî ben ğarîbe kıl hidâye

Cenâbuñ vuşlatına it 'inâye (G76)

10.14. Sadi-i Şirazî

Müderris'in şu şiirindeki,

Evlenen bahre düşer evlâdı olan ğarķ olur

Sen kenâr-ı bahri tut evlenme sulţân ol yûri (G106/4)

“Sen kenâr-ı bahri tut” ifadesiyse bize Sadi'nin çok bilinen bir beytini hatırlatıyor:

Be deryâ der menâfi' bi-şumârest

*Ve ger hâhî selâmet der kenârest*²⁹²

²⁹¹ *Bâkî Divânı*, s. 276.

²⁹² Denizde sayısız menfaatler olsa da selamet istiyorsan kıyıdadır.

11. NÜSHA TAVSİFİ

Yahya Efendi'nin divanının tespit edebildiğimiz tek nüshası, Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz FB 210 numarada kayıtlı olan nüshadır. Talik ile 180x120 mm ölçülerinde insanlı filigran kâğıdına yazılmış, satır sayıları değişiklik gösteren, kahverengi ciltli bir müellif hattıdır. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 3 mesnevi, 113 gazel, 2 murabba, 1 müseddes, 1 ilahi, 1 kıta, 6 müfred, 3 nazm, 2 matla, 3 makta ve 33 beyitten oluşmaktadır. Yazmanın metin dışındaki içeriği aşağıdaki şekildedir:

1a: Sayfanın en üstünde “Fahri Bilge Varislerinden” yazıyor. Ortrada mühür mevcut.

En altta farklı bir el yazısıyla, sayfa ters tutularak yazılmış küçük bir takvim var.

2a: En üstte “Sat. Bakanlar Kurulu Kararı 10 Eylül 1976 Sayı: 7/12510” yazıyor.

Kenarda “Fahri Bilge Varislerinden” yazısı var. Sayfanın altında Fahri Bilge Kütüphanesi'nin mührüyle eser numarası (FB210) ve Milli Kütüphane'nin mührüyle eser numarası var (435/1976).

5a: Taşlıcalı Yahya Bey'in “Kıpudum ‘ayn-ı ‘isyānı enīs-i aşfiyāyum ben” diye

başlayan şiirinin beş beyti farklı bir el yazısıyla, sayfa ters tutularak yazılmış.

8a: Sadece karalamalar var.

9b: Sayfanın kenarında “iste” redifli bir beyit var.

10a: Farklı bir el yazısıyla Gevherî'nin “Dil es̄ir-i zūlfūñ oldı ey gözi āhū güzel” diye başlayan şarkısı yazılı.

19a: Sayfa boş.

25a: Bu sayfada farklı bir el yazısıyla ve kısmen eksik olarak yer alan üç şiir, daha sonra divanın muhtelif yerlerinde geçeceği için metne dâhil edilmedi. Sayfanın altında Milli Kütüphane'nin mührü mevcut.

31a: Sayfanın altındaki boş yere farklı bir el yazısıyla ilaç tarifi yazılmış.

32a: Sayfa boş.

40a: Yazı meşki var.

45b-46a: İki sayfada da çerçeve içinde çiçek isimleri yazıyor. 46a'da 31 çiçek isimi sıralanıp bunlara numara verilmiş. Sayfada şiir yok. www.yazmalar.gov.tr'deki katalogda bunun çiçek falı olduğu belirtilmiş.²⁹³

49b: Sayfanın kenarında “Fi: 200,-TL”, sağ alt köşede “10 Eylül 1976” yazıyor. Sol alt köşede mühür var.

Yazma ciltlenirken baştaki sayfaların karıştığı anlaşılıyor. Bu hâliyle yazma, 4a'dan bir gazelle başlıyor. Sayfalar sonradan kurşun kalemle numaralandırılmış ve eksik sayfa olduğu, sayfanın başında yine kurşun kalemle belirtilmiş. Bu notlardan ve şiirlerdeki kesintilerden yazmanın 7 sayfasının eksik olduğu anlaşılıyor. Eksik sayfalar hariç devamlılık sağlandığından, sıralamada kurşun kalemle yazılan numaralar esas alındı.

Bazı şiirlerin mahlassız olduğu görülüyor. Bu durumun bazen şiirlerin eksik kalmasından, bazen de Müderris'in mahlas kullanmamayı tercih etmesinden kaynaklandığını tahmin ediyoruz.

²⁹³ http://yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=683

12. METİN TESPİTİNDE İZLENEN YOL

12.1. Metnin Transkripsiyonla Yazılmasında Takip Edilen Yol

Yazmada “velehu” ifadeleri ve 34b’deki “İlahi”yle 16b’deki “Kıta” dışında başlık bulunmuyordu. Nazım biçimleri ve beytler her şiirde ayrı ayrı numaralandırıldı.

İnceleme kısmındaki M, G ve B kısaltmaları mesnevi, gazel ve beytlere işaret etmektedir. İlk rakam mesnevi, gazel veya beyt numarasını; mesnevi ve gazellerdeki ikinci rakamsa o şiirdeki beyt numarasını belirtir. Öteki nazım biçimleri kısaltma kullanılmadan yazıldı.

Dipnotlarda gösterilen karşılaştırmalarda yararlanılan metinler MD ve MY şeklinde kısaltılıp sayfa belirtilmişken bu çalışmada incelenen divanı herhangi bir kısaltmayla gösterme yoluna gidilmeyip sadece metindeki kelime veya öbeğin alıntılanmasıyla yetinildi. Divanda “nefs” diye geçen ama MD’deki versiyonu tercih edilen bir kelime için örnek: nefsi MD 14a: nefsi.

Metinden çıkarılanlar parantez () içerisine, metne eklenenlerse köşeli parantez [] içine alındı.

Veznin bozuk olduğu durumlar dipnotlarda gösterildi.

Sesli harfle biten bir kelimedenden sonra sesli harfle başlayan bir kelime geliyor ve vezin gereği aradaki harf düşüyorsa iki kelime birleştirilip araya (') konarak yazıldı. Örnek: yed'iklīm, ğurr'olan, yemişl'olsañ.

Metinde geçen özel isimler büyük harfle yazıldı. Örnek: Ferhād, Hüsrev, Fenārī.

Metinde okunamayan kelimeler şeklinde gösterildi.

Noktaları unutulmuş, noktasız bırakılmış ya da yanlış noktalama kullanılmış kelimeler dipnotlarla gösterilip metinde düzeltildi.

Kafiye ve redif tespitlerinde ünlü uyumuna göre incelen veya kalınlaşan seslerle sertleşip yumuşayan sessizler büyük harfle gösterildi. Buna göre, A: a/e, I: ı/i, U: u/ü, O: o/ö, C: c/ç. Örnek: AndA yatur, ānIdUr.

12.2. Farsça ve Arapça Ekler, Kelimeler ve Terkiplerin yazımı

Bu çalışmada Farsça ve Arapça ekler, kelimeler ve terkiplerin yazımında büyük ölçüde İsmail Ünver'in İLESAM'ın 17-18 Ocak 1992 tarihinde düzenlediği "1. Eski Türk Edebiyatı Kolokyumu"nda okunan bildirinin genişletilmiş biçimi olan makalesinden yararlanılmıştır.²⁹⁴

Buna göre, kelimenin önüne gelen Farsça ve Arapça önekler ve edatlar, kelimedden kısa çizgiyle ayrıldı. Örnek: lem-yelid, lā-cerem, bī-tevaḳḳuf, hem-derd.

Kelime sonlarındaki ek ve edatlar kelimeye bitişik yazıldı. Örnek: megesveş, seḥergāh, şekeristān, ğamnāk.

Farsça iki sözcüğün ya da bir fiil, bir sözcüğün oluşturduğu bileşik kelimeler tireyle ayrıldı. Örnek: reh-nümā, ser-gerdān, dil-şād, kām-yāb, güm-rāh, zerd-rū.

İsmail Ünver'in, özgün hâlleriyle yazılmasını önerdiği ancak metin içinde med yapılmadan vezne oturtulması mümkün olmayan kelimeler, bugün kullanıldıkları şekilde, türemiş sesleriyle birlikte okundu. Örnek: āsitān, pādişāh, āfitāb, āsumān.

Arapça terkiplerin yazımında Arapça dilbilgisi kurallarına riayet edildi.

Örnek: Zū'l-feḳār, yevmü'l-ḥisāb, mecma'ü'l-baḥreyn.

◌ ile yazılması gerekirken, metinde ۷ ile yazılan kelimelerin yazıldığı şekli korundu. Örnek: fāyide, dāyim, mekāyid, alāyık, cāyiz.

²⁹⁴ İsmail Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies* 3/6 (2008).

12.3 Türkçe Ek ve Kelimelerin Yazımı

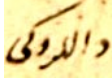
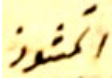
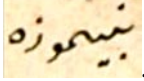
Zarf-fiil ekleri “-Ub” sertleştirildi. Örnek:  olup, kes p.

Türkçe kelimelerde sert sessiz olması gerekirken yumuşak sessiz olarak yazılan harfler sert sessize çevrildi.  rnek: hep, u mağ, did k e, a sun, avuç,  emen, erit.

Ek filler “ise, iken, imiş, idi” ile “içün” edatının yazımında kelimenin başında varsa bunlar kelimededen ayrı, yoksa kelimeye bitişik yazıldı.  rnek: variken (G6-1), tekyeg hında iken (G27/6), d ny  içün (G2/4), kılmaği  n (G7/1).

Metinde bazen belirtme ekleri   ile gösterilmiŐti. Bu ekler “y” kullanılarak yazıldı.  rnek:  asteyi (G12/2), bendeyi (G17/7), esm y  (G30/1).

Metinde iyelik ve Őahıs eklerindeki  ’lar yazılmaması gerekirken çoğunlukla

yazılmıŐtı.  rnek: dallaruŐı , itmişüz , neb m ze .

Belirtme ekleriye çoğu zaman eksikti. Bunlar köşeli parantezde gösterildi.

 rnek: b b[i], ehl[i], keşf[i].

M stensihin bir kelimenin imlasını aynı gazelde ve hatta aynı beytte bile farklı gösterdiği oluyordu. Böyle kelimelerde metnin imlası olduğu gibi korundu.

 rnek:  ayanmak/dayanmak (G75/2),  utuŐmak/dutuşmak (G47/6-7).

13. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	ā, a, e	ش	ş
ء	ˆ	ص	ş
ب	b	ض	ž, đ
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	ṯ	ع	ˆ
ج	c	غ	g
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ü, o, ö, ū
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, i, î

14. EK: VEZİN VE KAFİYE ŞEMASI

Gazel	Vezin	Kafiye/Redif
1	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	andan yaña
2	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ân aña
3	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	an ola
4	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	aşa
5	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ā
6	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	şa
7	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ab
8	Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün	et
9	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	at
10	Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün	āl it
11	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	anA birinc
12	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ânIdUr
13	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āneler
14	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	ā bilür dirler
15	Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün	ağIdur
16	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	üm olur
17	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	am itdiler
18	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	ādUr
19	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	AndA yatur
20	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	AmdUr
21	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ād ider
22	Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün	AnlAr
23	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	añlar var
24	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ūlün	ArduR
25	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	zalar
26	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ūlün	lAr
27	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	an dirler
28	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	an nāzlanur
29	Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün	em nedür
30	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	em kıpar
31	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	AndAn şor
32	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ân kaçar
33	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ar
34	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	kılıklar
35	Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün	āba beñzer
36	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	il itmişüz
37	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	UmUz
38	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ân olmuşuz

39	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ānumuz
40	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	mAz
41	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	īs
42	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	ān āteş
43	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ağ
44	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	ān ancak
45	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	rağ
46	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	añlamak
47	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	ağ
48	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āb ezberlemek
49	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	an eyle gel
50	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āli gönñlümñ
51	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	rek
52	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	el
53	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	an eyle gel
54	Mef' ülü Mefā' ilün Mef' ülü Mefā' ilün	An olsun ol
55	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	ac idelüm
56	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āk isterem
57	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	anı bilmedüm
58	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āneyem
59	Mef' ülü Mefā' ilün Mef' ülü Mefā' ilün	am
60	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	m
61	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	üm
62	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	n gönñlüm
63	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	aşum benüm
64	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āre bilmen n'eyledüm
65	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	AIUmdA benüm
66	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	am
67	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	AtUm
68	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	zdAn
69	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	āddan
70	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	an
71	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	vadan
72	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	fikri Hū'dur zikri Hū
73	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	arı Hū
74	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	ā ilmine
75	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	eme
76	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	āyA
77	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	āye
78	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	aCıla
79	Mef' ülü Fā' ilātün Mef' ülü Fā' ilātün	āle
80	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	āna

81	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	araya
82	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	AhrA
83	Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün	eme
84	-	arina
85	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	an üstine
86	Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün	ısıtma
87	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ese
88	Mef' ülü Fā' ilätün Mef' ülü Fā' ilätün	aşa
89	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ArlArA
90	Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün	a döne döne
91	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	aş üstine
92	Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün	ize
93	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	aCıla
94	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	nce
95	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ān ehline
96	Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün	ā delüsi
97	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	Ati
98	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ān gayreti
99	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ā işi
100	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	anA düşdi
101	Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün	ān geldi
102	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	âhl
103	Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün	ān ol yürü
104	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ImlAr gibi
105	Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilätün Fe' ilün	ağ delüsi
106	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	evlenme sultān ol yürü
107	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	īki
108	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ālar gibi
109	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	Ati
110	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ArI
111	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	At gibi
112	Mefā' ilün Mefā'ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	gAy
113	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	An olsun dāyimā
EkG1	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	ārından
EkG2	Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilätün Fā' ilün	ab

SONUÇ

Bu çalışmada, daha çok Beşiktaş'taki makamıyla ve Kanunî Sultan Süleyman'ın sütkardeşi olmasıyla tanınan Beşiktaşlı Yahya Efendi, şairliği ve divanı ekseninde incelenmeye çalışıldı. Şiirleri, onun menkabeleri ve kerametleriyle örülü mutasavvıf kimliğini ayrıntılandırmakla birlikte öteki birçok yönüne de ışık tutuyor.

Yahya Efendi'nin divanı, onun asıl ününü borçlu olduğu mutasavvıf yönünü güçlendirmekle birlikte özgün bir söyleyişe sahip, ortalamanın üstünde bir şair olduğunu da ortaya koyuyor. Yahya Efendi, divanında adeta sadece tekke şiiri değil, divan şiiri de yazabildiğini; dolayısıyla yetkin bir şair olduğunu göstermek istemiştir. Divanında çoğunlukta olan tasavvuf konulu şiirlerindeyse coşkun bir üslup hâkim olup halk söyleyişlerine ve Türkçe kelimelere sıkça yer vermiştir. Ayrıca günlük ve basit konular hakkında yazmaktan çekinmemiş; sivrisinek, yeme içme, hamam, ateş, kış gibi öğeleri şiirlerinde konu edebilmiştir. Bu özelliğiyle sadece ona ilham veren konular hakkında, içinden geldiği gibi yazdığını; şiirde zorlama ve tasannuya başvurmadığını düşündürmektedir. Divanının fazla hacimli olmaması da kendisini şiir yazmak için zorlamamasına, ilham saikiyle hareket etmesine yorulabilir.

Öte yandan Yahya Efendi yetkin bir şair olmasına rağmen, sıradan bir şair de sayılamaz. Mutasavvıf kimliği, şairliğinin önüne geçmiştir. Kanunî Sultan Süleyman ve II. Selim'le yakın ilişkileri olmasına karşın divanında hiç kaside yoktur. Onun yerine, padişahlara hitaben yazdığı şiirlerde dahi öğüt veren bir üslup hâkimdir. Yahya Efendi bu özelliğiyle müdanası olmayan, doğru bildiğini –azlunmak pahasına– kimseden çekinmeden söyleyen biri profili çiziyor. Bilinen bir şeyhinin ve dâhil olduğu bir tarikatın olmaması da bu profili tamamlayan unsurlar olabilir.

Bu alışmada Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin divanının metin tespiti yapılmakla beraber aynı zamanda divanı, menakıbı, tezkireler ve tarihi kaynakların da yardımıyla 16. yüzyılın bu ilginç şahsiyeti tüm yönleriyle ele alınmaya, onun çok boyutlu bir portresi çizilmeye çalışılmıştır.

16. BİBLİYOGRAFYA

Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı. Haz. Süleyman Solmaz. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.

Ahmedî. *Dîvân*. Haz. Dr. Yaşar Akdoğan. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ?. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78357/ahmedi-divani.html>

Ahmet Paşa Divanı. Haz. Prof Dr. Ali Nihat Tarlan. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.

Asa, Meral. "Bir 16. Yüzyıl Portresi Beşiktaşlı Yahya Efendi". *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 27/I (2003): 131-160.

Âşık Çelebi. *Meşâ'irü's-şu'arâ*. Haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

Ayvansarâyî Hüseyin Efendi. *Hadikatü'l-Cevâmi'*. Haz. Ahmed Nezih Galitekin. İstanbul: İşaret Yayınları, 2001.

Bâkî Divânı. Haz. Prof. Dr. Sabahattin Küçük. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ?. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78361/baki-divani.html>

Beyânî. *Tezkiretü's-Şuarâ*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1997.

Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Meral Yayınları, 1971.

Busbecq, Ogier Ghislain de. *Türkiye'yi Böyle Gördüm*. Tercüman 1001 Temel Eser, 1950.

Demir, İsmet ve Hacı Osman Yıldırım. *Beşiktaşlı Yahya Efendi ve Üveysilik*. İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Kültür ve Araştırma Vakfı Yayını, 2000.

Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Düzdağ, M. Ertuğrul. *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983.

Edirneli Nazmî. *Mecma'u'n-Nezâ'ir*. Haz. Prof. Dr. M. Fatih Köksal. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78454/edirneli-nazmi-mecmaun-nezair.html>

Evliya Çelebi Seyahatnamesi. Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı. İstanbul: YKY, 2013.

Feridüddin Attar. *Evliya Tezkireleri*. Çev. Prof. Süleyman Uludağ. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007.

- Hammer-Purgstall, Joseph von. *Büyük Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayını, 2010.
- İbrahim Peçevî. *Tarih-i Peçevî*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1283.
- Gelibolulu Mustafa Âlî. *Künhü'l-Ahbâr*. İÜ Kütüphanesi TY5959.
- Güçer, Lütfi. *XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1964.
- Güler, Saim. "Pervâne Beg Nazire Mecmuası". Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2006.
- Kelâbâzî. *Doğuş Devrinde Tasavvuf*. Haz. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.
- Koçu, Reşad Ekrem. *İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi: 1961.
- . *Osman Gazi'den Atatürk'e 600 Yılın Panoraması*. İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi İlavesi, 1930.
- Kocatürk, Vasfi Mahir. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1970.
- Kuran, Aptullah. *Mimar Sinan*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1968.
- Kuşeyrî Risâlesi*. Haz. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003.
- Lowry, Heath W. "From Trabzon to Istanbul: The Relationship Between Süleyman The Lawgiver & His Foster Brother (*Süt Karındaşı*) Yahya Efendi". *Osmanlı Araştırmaları/The Journal Of Ottoman Studies* 10 (1990): 39-48.
- Mehmed Dâî. *Menkabet-i Yahya-yı Beşiktaşî*. Süleymaniye Kütüphanesi, H. Hayri Abdullah Efendi 41; Hacı Mahmud Efendi 4604; Hacı Mahmud Efendi 4592.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Muhibbî Dîvânı*. Haz. Doç. Dr. Coşkun Ak. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Necâtî Dîvânı*. Haz. Ali Nihad Tarlan. (1963),
http://courses.washington.edu/otap/archive/data/arch_txt/texts/a_necatil.html
- Necmüddin Kübra. *Tasavvufî Hayat*. Haz. Mustafa Kara. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996.
- Nev'izâde Atâî. *Hadaiku'l-Hakaik Fî Tekmileti 'ş-Şakaik*. Haz. Doç. Dr. Abdülkadir Özcan. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.

- Ocak, Ahmet Yaşar. *Veysel Karenî ve Üveysîlik*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002.
- Onay, Ahmet Talat. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Öngören, Reşat. *Osmanlılar'da Tasavvuf*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2000.
- Osmanzade Hüseyin Vassaf. *Sefîne-i Evliya*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006.
- Öz, Mustafa. "Râfizîler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. c. 34 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Öztuna, Yılmaz. *Osmanlı Devleti Tarihi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Kur'an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 2011.
- Refik, Ahmed. *Onuncu Asr-ı Hicrî'de İstanbul Hayatı*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1988.
- Revnakoğlu Arşivi. Süleymaniye Kütüphanesi 243.
- Sevgen, Nazmi. *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı - Menkıbeleri - Şiirleri*. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1965.
- Şentürk, Ahmet Atillâ. *Osmanlı Şiir Antolojisi*. İstanbul: YKY, 1999.
- Sunar, Cavit. *Tasavvuf Felsefesi veya Gerçek Felsefe*. İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları, 2003.
- Tanman, Baha. "Yahya Efendi Tekkesi". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. c. 7 İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1949, 1988.
- Ünver, İsmail. "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 3/6 (2008): 1-46.
- Varlık, Nükhet. "Tâun". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. c. 40 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Yılmaz, Müslüm. *Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı Tasavvufî Şahsiyeti ve Dîvânı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.
- Yüce, İsmail. "Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri". Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1992.
- Yücel, Yaşar. *Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

1a Hazā dīvān-ı Hāzret-i Yahyā Efendi Beşiktaşī

Ḳuddise sırrahu

El-‘azīz

1b Dīvān-ı Beşiktaşī Yahyā Efendi

Ḳuddise sırrahu el-‘azīz

Mesnevi 1

Velehu

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ülün

1. Çü bismillāh Ḳur‘ān’a oldı miftāh

Anuñla fetḥ ider her bāb[ı] Fettāh

2. Ne iş ki ibtidā olursa bi’llāh

Anı ḥayrile ḥatm idiser Allāh

3. Şıgıñup Ḥaḳḳ’a şıgadam ḳolumı

Ḳalemnden yaña başt itdüm elümi

4. Meded tütüm meded eyle ḳalemnden

Ḥudā şaḳlaya ḳalbümüz elemnden

5. Ḥulūşile didüm *elḥamdü li’llāh*

Ki ihlās[1] olupdur *kul huva'llāh*²⁹⁵

6. Aḥad'dür zātı vü vaşf[1] Şamed'dür
Daḥı hem *lem-yeliddür lem-yüleddür*²⁹⁶
7. Anuñ zāt u şıfatda dekdeşi yok
Daḥı hiçbir cihetden hem eşi yok
8. Cemī^c -i ḥalkuñ ol durur İlāhı
Aña kim ḥamd ü medḥ ider kemāhı
9. Odur bilen hemān zāt u şıfātın
Nice zāhir idüpdür kāyinātın
10. Nice gelür 'ademden ḥalk vüçüda
Nice varur bu ḥalk girü sücüda
- 2a 11. Nedür tesbīḥi cümle kāyinātuñ
Odur ḥālını bilen her cihātuñ
12. Ne deñlü olsa kişi ehl-i taḥkīk
İdüñ taḥsīn bilürse bunda taşdıḳ

²⁹⁵ De ki, O, Allah'tır. (İhlas 112/1)

²⁹⁶ Ne doğurmuştur O, ne doğurulmuştur! (İhlas 112/3)

13. Nebīmūze ŧalātīle selāmı
Gerekdür āline dağı tamāmı
14. Bu İslām dīnine ol reh-nümādur
Cemī^c -i ümmetine pīŧvādur
15. Adı Qur'ān'da Ağmed'dür Muğammed
Cemī^c -i enbiyā içre mümecced
16. Dağı dīrler aña Yā-sīn ü Tā-hā
ŧefī^c itdūñ anı ħalka İlāhā
17. ŧafīden zāhir olmış Muŧafā'dur
Aña ümmet olana ħoŧ ŧafādur
18. Anuñ ŧer^c in tutandur aña ümmet
Muđī^c olanlaruñ cānına rağmet
19. ŧikāk iden ŧakīdür Ĥak katında
ŧikāk olmaz ħakīkat ümmetinde
20. Adın ümmet idüp iden ŧikākı
Ĥabül itmiş olur dürlü nifākı

21. Münāfiḳ yiri olur derk-i esfel
Aña ümmet olur ümemden efḍal
22. Nifāḳ ismi yaraşmaz ümmetinde
Gerek muhliş olasin devletinde
- 2b 23. İlähî ben ğarîbe kıl ʿ ināyet
Cenābuñ²⁹⁷ vuşlatına it hidāyet
24. Niçe demdür cüdā²⁹⁸ düşdüm ḳapuñdan
Yiter derdile dūr oldum ḫapuñdan
25. Düşürdüñ şerʿ ile cānuma²⁹⁹ raʿ şe
Ümidvārem ki devrüm ire ʿ arşa
26. Felekler gibi ser-gerdān oldum
Yitürdüm ben beni ḫayrān oldum
27. Kevākib gibi ḫoğup³⁰⁰ ḫulunuram³⁰¹
Yüzüm yirlere sürüp ḫolanuram

²⁹⁷ Cenābuñ: Cinānuñ MD 16a

²⁹⁸ ج' in noktası unutulmuş.

²⁹⁹ şerʿ ile cānuma: cānuma şerʿ ile MD 16b

³⁰⁰ ḫoğup: ḫoğar MD 16b

³⁰¹ ḫulunuram: ḫolınuram MY s. 115

28. Güneş gibi araram her burūcı
Bulamam kılmağa³⁰² maḥlaş bir ucu³⁰³
29. Kamer gibi tolanuram menāzil
Oluram bulduğum menzilde nāzil
30. Yanaram gice gündüz hem-çü āteş
Yürürem halk içinde şöyle ser-keş
31. Yilerem yıl mişāli niçe yıldur
Görenler güler³⁰⁴ eydür durma yildür³⁰⁵
32. Yüzüm şu gibi sürerem zemīne
Araram bir devāyı dil gamına
33. Ayağına oluram herkesün ḥāk
Kıla diyü birisi kalbümü pāk
34. Ḥalāş idemezem kendümi şerden
Kim ola gidere şerri³⁰⁶ beşerden

³⁰² kılmağa: kılmağa MY s. 115

³⁰³ “evci” şeklinde okumak da mümkün olabilir.

³⁰⁴ güler: gülüp MD 16b

³⁰⁵ yildür: yél dur MY s. 116

³⁰⁶ şerri MD 16b: şer

35. Senüñdür terbiyet çün sen kıl irşād
Yetimem ben za'ifî eyle dil-şād
36. Götür yā Rab ara yirden hicābı
Hevā vü āteş ü āb u türābı
- 3a 37. Baña derd-i ṭabī'īdür bu dördi
Şunıvir cām-ı şāfi³⁰⁷ dür bu dördi³⁰⁸
38. Dem ü şafrāyile sevdā³⁰⁹ vü balgam
Virürler dört ṭarafdan cānuma ğam
39. Bu zulmetdür benüm on biñ hicābum
Sevād-ı vechile dürlü ' azābum
40. Nesim-i luṭfile nefsum biḥārın³¹⁰
Götür arıt ṭarīḳinden³¹¹ buḥārın³¹²
41. Baña on biñ hicābı³¹³ ırzıḳ³¹⁴ oldur

³⁰⁷ “şāfi” şeklinde okumak da mümkün olabilir.

³⁰⁸ şāfi dür bu dördi: şāfidür bu dördi MY s. 116

³⁰⁹ şafrāyile sevdā: sevdā ile şafrā MD 16b

³¹⁰ biḥārın: buḥārın MY s. 116

³¹¹ ṭarīḳinden: ara yirden MD 16b

³¹² بوخارين şeklinde yazılmış. buḥārın: bu ḥārın MY s. 116

Anı kaldır yirin nürile³¹⁵ taldur

42. Mücellā it Hudā mir 'āt-i kalbüm
Yoğise bir kızıl geçmezce³¹⁶ kalbem
43. Bu humretdür benüm on biñ hicābum
Eger ref' ola hoşdur kām-yābum
44. Yüzüm³¹⁷ ağ ola ger sırr-ı laṭīfe
İrişem ola her sözüm laṭīfe
45. Geçem on biñ hicābı bir³¹⁸ arada
Ġulām-ı³¹⁹ ma' nevi ṭoġa burada
46. Ṭoġa şufret ire nāzır sürūra
Maḳām-ı rūḥ ile³²⁰ düşe hużūra

³¹³ hicābı: hicāb MD 16b

³¹⁴ ırzık: erzağ MY s. 116

³¹⁵ yirin nürile: yirine nür MD 16b / nürile: nûruyla MY s. 116

³¹⁶ geçmezce: geçmezse MD 16b, geçmeze MY s. 116

³¹⁷ Yüzüm: Yüz MD 16b

³¹⁸ bir MD 16b: bu

³¹⁹ Ġulām-ı MD 16b: Ġulamı

³²⁰ ile: ola MD 17a

47. Verāsi³²¹ maṭla^ç idur Muṣṭafā'nuñ
Şalāt-ı rūḥ ile zevk ü şafānuñ
48. Götür on biñ ḥicābı³²² pür ḥayāli
Temāşā idelüm bunda cemāli
49. Muşaykal eyle zātumı ola şāf
Maḳām-ı³²³ ke's-i³²⁴ Ḥıẓr'ı³²⁵ ola keşşāf
50. Ḥafīdūr bu maḳāmı degme bilmez
Bu ke'si³²⁶ nüş idenler ḳalur ölmez
51. Eger peydā olursa baña ḥazret
Ḥaḳīḳatdur maḳām olmaya ğaybet³²⁷
- 3b 52. Ḥayāt [u]³²⁸ ḳalb³²⁹ virdüñ ben'ı atīḳe

³²¹ Verāsi: Verā-yı MD 17a

³²² on biñ ḥicābı MD 17a: on ḥicābı / ḥicābı: ḥicāb-ı MY s. 117

³²³ Maḳām-ı MD 17a: Maḳāmı

³²⁴ Maḳām-ı ke's-i: Maḳāmı ke's MY s. 117

³²⁵ ح ile yazılmış.

³²⁶ ke'si MD 17a: ke's

³²⁷ ğaybet: rağbet MD 17a, ğıybet MY s. 117

³²⁸ Ḥayāt [u]: Ḥayāt-ı MY s. 117

³²⁹ ḳalb: ḳalbe MD 17a

Naşīb itdüñ çü irgürdüñ³³⁰   aķıķe

53. Yedi levn³³¹ içre yetmiş biñ hicābı
Ge endür bāb-ı Haķķ'uñ kām-yābı

54.  uyūdıyla Őuĥūşuñ gitdi levni
Burada sālīkūñ³³² yoĝ oldu kevni

55. Daĥı çalmadı yoķ arada elvān
Tecellī eyledi ol zāt-ı Mennān

56. Tamām oldu yolu ehl-i  ariķūñ
Duriş derviş buña  ıķsun  ariķūñ

57. Sarāyına sūrūr-ı sermedīnūñ
İrişigör³³³ hevāya sūrme dīnūñ

58. Budur devlet budur mañşib kemāhī
Gide benlik  ala nūr-ı³³⁴ İlāhī

³³⁰ itdüñ çü irgürdüñ: idüñ cevāz gōrdüñ MD 17a

³³¹ levn: gūn MD 17a

³³² sālīkūñ: sālīk MD 17a

³³³ İrişigör: İrişür gōr MD 17a

³³⁴ nūr-ı MD 17a: nūrı

59. Olursañ ‘ aşık ol sen bu maķāma
Ki eksük işlerüñ ire tamāma
60. Şaķım aldanma dünyā devletine
Olıcaķ kendü fānī devleti ne
61. Dürişdüñ devletile şāh olduñ
Dönerek göge çıķduñ³³⁵ māh olduñ
62. Hemān ki bedr olduñ taña ķalduñ
Hilālden³³⁶ lāl olduñ taña ķalduñ
63. Ne deñlü bedr olursañ var hilālüñ
Güneş oluriseñ hāzır zevālüñ
64. Toğup ger göge çıķarsa kevākib
Dönerek zir-i hāke ola gāyib
65. Toğup tulunmadur³³⁷ hāli cihānuñ
Gözüñ aç zāyī‘ e virme zamānuñ
66. Bu nefsi ser-keşüme vir ķanā‘ at

³³⁵ çıķduñ: çıķduķ MD 17a

³³⁶ Hilālden: Hilālinden MD 17b

³³⁷ tulunmadur: tulinmadur MY s. 118

Mühimm olanı vir adr-i kifāyet

4a³³⁸

Gazel 1

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Bī-tevakuf sa' y ider ten kŭy-i cānāndan yaña
Mā'il olmuşdur meger ki ' al ũ cān andan yaña
2. Sāye-i dīvār-ı cānāndur baña şŭfī behişt
Bahtuñ el virse gelürdüñ sen de Rıdvan'dan yaña
3. Şŭfiyā şeyhüñ seni key atı güm-rāh eylemiş
Gözüñ açılmaz nazar ılmağa bŭrhāndan yaña
4. Medh-i ğilmān itse vā' iz zāhidā na' reñ nedür
Sen ho ılmazsañ nazar ' ömründe ğilmāndan [yaña]
5. Āteş-i ' ışdur ulaşmış bu Müderris sŭhteğe
Tutuşur gitmezse ger taqlara seyrāndan yaña

³³⁸ Sayfanın başında kurşun kalemle, arada eksik yaprak olduğu belirtilmiş.

Gazel 2

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Bir belā ki mübtelā olur ola insān aña
Tevbe kıılmağdur gözüm nūrı hemān dermān aña
2. Ĥubb-ı dünyā kişi[yi] maħrūm ider ĩmāndan
Sevduğı her ne olursa ol olur ĩmān aña
3. Dirhemi hemm³³⁹ oluban dīnār nār olup yanar³⁴⁰
Gösterür dürlü 'azābı mekrile şeytān aña
4. Bende düşer bende olan dünyā içün her ĥasa³⁴¹
Kul olursañ ol aña ki kul olur sultān aña
5. Şanmañuz ancağ benem esrār-ı Ĥağ'la mest olan
Yir ü gök ay u güneş ĥayrān u ser-gerdān aña
6. Fitne-i āħir zamānda tāriħ-i fitne'l-fiten(e)³⁴²
İrişen göre neler seyr itdüre devrān aña

³³⁹ hemm: töhm MY s. 126

³⁴⁰ yanar: yenür MY s. 126

³⁴¹ ĥasa: ĥissete MY s. 126

³⁴² tāriħ-i fitne'l-fiten: târiħ el-fitne el-fitne MY s. 126

7. Bu Müderris sūhte ise nār-ı ʿiṣka sūhtedir
Ol sebebden görünür mîr ü gedā yeksān aña

4b

Gazel 3

Velehu

Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

1. Bu ne ʿîd olur ki biz maḥbūs il şādān ola
Ağlamakdan kaluruz hoş gayrlar ḥandān ola
2. Kimimüz zindān dibinde kimimüz ḳadırgada
Ne oruç var ne namāz bizde nice ĩmān ola
3. Şāyim olursak yirüz derd ü ğamile kendümüz
İçdügümüz şu yirine baĝrumuzdan ḳan ola
4. Dānemüz derd ü elemdür zerdemüzdür zerd-rū
Ger ciĝer isteriseñ ol da yanık biryān ola
5. Bilüñ ey hem-derd olanlar bizi kim yād idiser
Unudılan pādişāhuñ paşası Rıdḳvān ola
6. Nefsümüzden görelüm çekdügümüz miḥnetleri

Tevbeler eyleyelüm tā raḥmet-i Raḥmān ola

7. Bu Müderris sūhte durur aḥduran gāhī bizi
Çorçaruz ki ol daḥı aḥmaz ola pinhān ola
8. Aḥmaḥ ile ol virür ḳalbümüze ancak ferah
Aḥmasa maḥbūs olanlar ḥāk ile yeksān ola

Gazel 4

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ḥamdü li 'llāh kim ne ṣāh oldum cihānda ne paṣa
Kimse durup ḳarṣuma dimez benüm fülān paṣa³⁴³
2. Zen durur dünyā buña bir merd gerekdür lā-cerem
Merdiseñ dünyāyı zen ḳıl ' iṣret eyle çok yaṣa
3. Ṣāh olan eydür ki ṣāhīn-ṭab' -ı ṣāhīn³⁴⁴ bendedür
Ṣaf-ṣiken merdān-küṣem ben ḳalmazam cāna baṣa

³⁴³ paṣa: baṣa MY s. 194

³⁴⁴ “ṣāhīn” kelimeleri 'siz yazılmış.

4. Paşa eydür paşayam ben atmacalık bendedür
Şalınuram her şikāra varuram her şavaşa

5b

Gazel 5

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. 'Ālim olanlar bilürler kīmyā

Anı 'ālim bilmeyicek kim³⁴⁵ yā³⁴⁶

2. N'eydügin bilmek dilerseñ anı sen³⁴⁷

Hālis ol fi' lūñde eyleme riyā

3. İnqılāb-ı qalbi gider şābit ol

Olmasun qallāb aduñ tā şūfiyā³⁴⁸

4. Bu mükedder nefsüñe nūr-ı Hudā

Tarḥ olıcaq şems olur bulur ziyā

5. Nūra döner nār aña kılmaz eşer

³⁴⁵ kim: kime MD 17b

³⁴⁶ Bu beyt kurşun kalemlle şiirin başına eklenmiş. MD 17b'de bu şiir bu beytle başlıyor.

³⁴⁷ anı sen MD 17b: kīmyā

³⁴⁸ aduñ tā şūfiyā: aduñ şūfiyā MD 17b

Olur ibriz³⁴⁹ kalmaz anda mā-sivā

6. Kime şabb³⁵⁰ olsa kelāmuñ cevheri
İşini altun ider virür şafā
7. Kālibuñ terk eyle kal ol³⁵¹ kālī қо
Pūte-i ʿuzletdedür bu sīmyā
8. Tālq-ı³⁵² cismüñi Müderris eyle hāl
Bulasın³⁵³ tā kim³⁵⁴ ğinā-yı kīmyā

Murabba-ı Mütekerrir

Velehu

Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

1. Bir duʿā eyleyelüm āmīn diyen mağfūr ola
Leşker-i nuşret-şiʿār-ı Sünniyān manşūr ola
Münhedim ola Revāfız zümresi mağhūr [ola]

³⁴⁹ ibriz: âb-rîz MY s. 128

³⁵⁰ şabb: ħubb MD 17b

³⁵¹ kāl ol: kāl ü MD 17b

³⁵² Tālq-ı: Tāk-ı MD 17b

³⁵³ Bulasın MD 17b: Bulasuñ

³⁵⁴ kim MD 17b: ki

‘ Adl-i h̄ān-ı Rūm ile mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr ola

2. ‘ Asker-i İslām’ ile zeyn oldı çün nat‘ -ı zemīn

Ḥaḡ yolında gideler cümle dūrū‘ -ı āhenīn

Ḳalmaya ayruḡ cihān içinde bu āh u enīn

‘ Adl[-i h̄ān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr] ola

6a 3. Her piyāde ḡat‘ -ı menzil eyleyüp ferzīn ola

Hem süvār-ı esb olana şevket-i ferzīn³⁵⁵ ola

Fīl-bend-i şeh bozulup sīnesi pūr-kīn ola

‘ Adl-i h̄ān-ı Rūm ile mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr ola

4. Vāriş-i mülk-i ‘ Iraḡeyn ola bugün ehl-i dīn

Nūr-ı īmān irişüp gide ḡalām-ı müfsidīn

Bir Yehūdī h̄ānede māt ola şāh-ı müfsidīn

‘ Adl[-i h̄ān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr] ola

5. Cānib-i ḡarbdan ṡulū‘ itdi çü şarḡa āfītāb

Ḳopısar ceyš-i hevā üzre ḡıyāmetle ‘ azāb

Ehl-i ḡaḡḡa Ḥaḡ naşīb eyleye bu yıl feth-i bāb

‘ Adl[-i h̄ān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr] ola

³⁵⁵ ferzīn: ferdīn MY s. 122

6. Hānumuz tafqīl-i şeyheyn idici ‘Oṣmānīdür
İ‘ tikādı pāk tācı rahmet-i Yezdānīdür
Hubb-ı Hāydar birle ḥayyur³⁵⁶ mezheb-i Nu‘ mānīdür
‘Adl[-i ḥān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘Acem ma‘ mūr] ola
7. Ola āfāk-ı cihānda ḥubb-ı aḥbāb āşikār
Buğz-ı aşḥāb-ı nebī idenler olalar şikār
Çekeler ‘Oṣmānīler cenge ‘Alīveş Zü’l-feḳār
‘Adl[-i ḥān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘Acem ma‘ mūr] ola
8. Fāris iqlīmin varup zabt eyleye fursān-ı Rūm
Pāy-māl ola siyeh-dīn ü Kızılbaş baḥt-ı şūm
Çār yāruñ himmetiyle maḥv ola zulm-ı zalūm
‘Adl[-i ḥān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘Acem ma‘ mūr] ola
9. Haḳ dīnūñ i‘ lān[ı] için eyledi ‘asker kıyām
Ol ḥarāb-ābādına ḥarc oldı naḳd-i Mışr u Şām
İde Tebrīz [ü] Ḥorāsān’ı Ḥudā dārü’s-selām
‘Adl[-i ḥān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘Acem ma‘ mūr] ola
10. Leşker-i Rūm’uñ geçen yıl itdi resmince ḳarār
Döyemeyüp heybetine şāh-ı Şarḳ itdi firār
6b Hāydar-ı kerrārveş güzār olursa şehriyār

³⁵⁶ ḥayyur: ḥayder MY s. 123

‘ Adl[-i hān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr] ola

11. Bir taraftan gün-be-gün kahr-ı Firengistān ola

Bir taraftan hikmetiyle³⁵⁷ zabt-ı Hindūstān ola

İrişe Hāk’dan ‘ ināyet fetḥ-i Gürcistān ola

‘ Adl[-i hān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr] ola

12. Sen du‘ ā eyle Müderris el götürsün Sünniyān

Yüz ura āmin için dergāha hem rūhāniyān

Rūh-ı kudsiyle³⁵⁸ ire ikdāma cünd-i kudsiyān

‘ Adl-i hān-ı Rūm ile mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr ola³⁵⁹

13. Dimezüz biz Şark’a vīrān ola ābād olmaya

Bed-du‘ ādur bu du‘ ā zū’l-aqla isnād olmaya

Hāşıl-ı bostān-ı ‘ asker şöyle berbād olmaya

‘ Adl[-i hān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘ Acem ma‘ mūr] ola

14. Yümnile Sultān Süleymān oldu çün Şark’a revān

Resminüñ zulm idügin fehmi idiser Nūşīrevān

Şāh-ı Şark bī-cān ola vü bula cān Āderbīcān

³⁵⁷ hikmetiyle: hikmet ile MY s. 123

³⁵⁸ kudsiyle: kuds ile MY s. 124

³⁵⁹ Mahlasın geçtiği bu bentten sonra arada “velehu” ifadesi olmasına rağmen bundan sonraki üç bendin de bu şiirin parçası olduğu anlaşıldığı için, bu bentler şiire eklendi. Bu nüshada bentlerin sırasının karışmış olabileceği ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekir.

‘Adl[-i ḥān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘Acem ma‘mūr] ola

15. Sünnetu ’llāhdur ezelden cünd-i Raḥmān üstine

Hū diyüp hūm³⁶⁰ ide vara ceyš-i şeytān üstine

Ṭağıla dīvān u Vān ‘azm ola Tūrān üstine

‘Adl[-i ḥān-ı Rūm] ile [mülk-i ‘Acem ma‘mūr] ola

7a

Gazel 6

Velehu

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Bunca ‘asker variken bu deñlü paşalar şehā

Yol mıdur mağlūblık mağlūb olan Kızılbaş’a

2. Buncılayın devr içinde kāđī-‘asker olmadan

Yig degül mi tu‘ me olmağ ölüben³⁶¹ kurda kuşa

3. Müft[ī]lik bir müft ilk görünür³⁶² ammā ‘ākıbet

Diyiser şarrāf aña nākısdur olmaz dil-güşā

4. Şūfīlik hoş idi ammā olda³⁶³ ecvef olmasa

³⁶⁰ hūm: hedm MY s. 124

³⁶¹ ölüben: oluban MY s. 124

³⁶² ilk görünür: Eylül görünür MY s. 124

Göz kararuban megesveş düşmese her bir aşā

5. ‘Ārifiseñ her hevāya virme gön̄lüñ baħrını
Yoħsa deryālar gibi döger başuñ taşdan taşā
6. ‘Āşık-ı naķķāş olıgör olma şol şā‘ ir gibi
Göz diküp ħayrān kıla her gördügi göz ü kışa
7. Sırriyā sa‘ y eyle iriş sırruñuñ³⁶⁴ esrārına
Keyfüñi mestür kılmazsañ şucuñ başdan aşā
8. Devlet-i dünyādan el çek ey Müderris fāriğ ol
Kendüñi teslīm-i Ĥaķķ it *yef‘alullah mā yeşā*³⁶⁵

7b

Gazel 7

Velehu

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Kılmagiçün aduñı yāra efendi kām-yāb
Virme bu cān-ı ‘azizüñe iñende çok ‘azāb

³⁶³ olda: ol da MY s. 124

³⁶⁴ sırruñuñ: sırr-ı gök MY s. 125

³⁶⁵ Allāhu yef‘alu mā yeşā: Allah dilediği şeyi işte böyle yapar. (Âli İmran suresi, 40. ayet)

2. Sa' y iderseñ ma' rifet taḥṣīline sa' y eyle gel
Mañsıb-ı dünyā olur āḥir ḥarāb-ender-ḥarāb
3. Ma' rifet çün ' örfile yıķıldı yapılmaz daḥı
Günde ṣāhā sen gerek yüz medrese biñ ḥücre yap
4. Faşl-ı ' ömrin kapu kapu gezmege şarf eyleyen
Cehle müstağraḫ ḫalısar lā-cerem fi külli bāb
5. Keşf-i esrār eyleyüp esrāra çün didüñ ḥelāl
Himmet eyle³⁶⁶ ḫalmasun ḥürmetde ey müftī ṣarāb
6. Şūfīler ikfār olur zıkr içre kıлмаḫdan semā'
Yā rükū'ı eyleyen eşḫāşa yoḫ mıdur cevāb
7. Şūfīyā dön vecdile sen dönme dönmeḫden şaḫın
Döne döne yarlıgasın Ḥaḫ seni yevmü 'l-ḥisāb
8. Gıtdi ' ālim gıtdi ' āmil ḫaldı ' ālem bī-ziyā
Añladuğum bu benüm *vallahu a'lem bi 'ş-şavāb*³⁶⁷
9. Feyz-i Ḥaḫ'dur ey Müderris bu kelām-ı Ḥaḫ saña

³⁶⁶ eyle: ile MY s. 128

³⁶⁷ a'lem bi 'ş-şavāb: Allah daha iyi bilir.

Çün seni te'yîd ider Hâk'dan hitâb-ı müstetâb

8b

Gazel 8

Velehu

Me' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün

1. Şüfî degülem ben ki çekem çille vü halvet
Bārî çekilüp eyleyeyin tağlara ' uzlet
2. Tağda dutuşup tağda yanayum³⁶⁸ kül olunca
Şehr içre odum kimselere virmeye zaħmet
3. Tağlarda vü bāğlarda şular kim ide cevlan
Dünyāda dahı buldı olar lezzet-i cennet
4. Kim Kāf-ı kanā' atde muķim olsa muķarrer
' Uzlet sebebiyle³⁶⁹ bulur ' izzet ü devlet
5. Çün mülk-i cihāndan elini çekdi Müderris
Ol sūhteyi incitmeyenüñ cānına raħmet

³⁶⁸ yanayum: yanayın MD 36b

³⁶⁹ sebebiyle: sebebi ile MD 36b

Gazel 9

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Naṭ' -ı şaṭrancuñ mişāli ey melek-ḥū pāk-zāt
Yiryüzinde rub' -ı meskündür hemān der-kāyināt
2. Pādişāhlardur dururlar her tarafda şāhlar
Birbiriyle ceng için bağlar ālāylar kat kat
3. Ruḥlar ālāy begleridür ki yaşarlar şafları
Çeribaşılarla çavuşlardur anda fīl ü at
4. Fīl-bend ki sedd-i İskender'den olmışdur nişān
Māni' -i ye'cüc-i a' dā ḥāfız-ı cümle cihāt
5. Ferzler olmuşdur vezirler yanlarında şāhlaruñ
Hem-ser olsa yeñiçeriyile bulurlar sebāt
6. İki ' asker ceng iderler birbiriyle rüz u şeb
Tā şuña dek ki dutup şāhı diyeler³⁷⁰ şāh māt
7. Yeñüben yeñildüğüne şād u gamnāk olma kim

³⁷⁰ diyeler: diler[ler] MY s. 130

Böyle geldi böyle gider ey Müderris kāyināt

9a

Gazel 10

Velehu

Mef̄ ūlū Mefā' ilū Mefā' ilū Fe' ūlūn

1. Bir ūṣe ūarābile dilā def -i melāl it
Yā pūṣte-i ma' cūn-ı müferriḥde ḥayāl it
2. Yārā ūaḳın efyūna dōṣenme ki ḥaṭādur
Nā-ḫār olıcaḫ ḥelwāyı vü ūerbet[i] bāl [it]
3. Turrunc ile ter-ṭīb-i³⁷¹ dimāg eyle ve ger ney
Yum gözüñi uyḥuda geḫen zıkr-i muḥāl [it]
4. Dimem ki dōṣen berṣe vü beyhūde kelāma
Vir kendüñi mükṣir oluban ḫıl ile ḫāl [it]
5. Bu cümleden evlāsı Müderris bu ki ṭab' uñ
Ḳo 'ālem-i ḥulḫīsine³⁷² vü fāriğ-i bāl it

³⁷¹ ter-ṭīb-i: tertīb-i MY s. 130

³⁷² 'ālem-i ḥulḫīsine: 'ālemi ḥalḫısına MY s. 130

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Bilmezüz n'oldı görünmez bize bir dāne birinc
Gelmez oldı n'idelüm kūşe-i dendāna birinc
2. Bir dem idi ki seḫāsıyla pür olmuşdı cihān
Merd-i meydān gibi çıkarıdı meydāna birinc
3. Yaluñuz paşaya vü ḫāna degüldi nazarı
Ṭolarıdı kerem ü luṭfile her ḫāne birinc
4. İdemedük gibi şükrin n'ola küerse bize
İncinüp çekdi ola kendüyi pinhāna [birinc]
5. Bir 'azîz idi anuñ ḫadrini añlayamaduk
Cānla ṭartmaludur ger gele mîzāna birinc
6. Meclis-ārāsıydı cümle ziyāfetlerinüñ
Cilveler ider idi şaḫn ile merdāne [birinc]
7. 'Aceb ol gün ola mı 'arz-ı cemāl ide yine
Gül yüzün göstere ḫalka çıka dükkāna birinc

8. Gel zārāfetle kapan kapana olmaya seni
Hāşeli ʾllāh çekile bir daḥı kapana birinc
9. ʿĀlīdür şān[ı] anuñ cümle ḥubūbatdan ise
Ḥayli maḥbūb durur zümre-i insāna [birinc]
10. Anı medḥ itdi nebīmüz didi ger ḥabbe olam
Ben birinc olur idüm gör nice dūr-dāne³⁷³ [birinc]
11. Ten-dürüst olur u ʿömri uzun ola yiyenüñ
Yiridür beñzemeye laʿl ile mercāna birinc
12. Şekerüñ qalmaz ola ḥāṭırı şabr itse biraz
Mışriler ekse bu yıl hep şekeristāna birinc
13. Yā İlāhī kerem it cürmümüze baḫma bizüm
Maḫzar olsun görelüm raḫmet-i Raḫmān'a birinc
14. Dürlü niʿ metleri bişüp çekile ḫullaruña
Yiyeler yidürelər zevḫile miḫmāna birinc

³⁷³ nice dūr-dāne: nicedür dāne MY s. 195

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Göñlümüñ umduğı Hāḳ'dan dāyimā gufrānidur
Mağfired mücrimlere çunki Hāḳ'uñ ihsān[ı]dur
2. Haste-i cürm [ü] günāham umaram andan devā
İñleden³⁷⁴ ben hasteyi bu derdümüñ buhrān[ı]dur³⁷⁵
3. Tevbe kıldum yā İlāhī ben ḳula şimden girü
Sen müyesser eyleme şol işi ki şeytān[ı]dür
4. Ḳavl ü fi' lümden baña yā Rab sen anı ḳıl naşīb
Kim anı dergāhuña 'arz itmege erzānīdür
5. Ḳıl Muḫammed Muştafā'ya³⁷⁶ rüz-ı maşşerde şefi'c
Ben ḳula ki ol ḳamu mürsellerüñ sultān[ı]dur
6. Ğam yimek lāyık olur mı degme bir aḫvālden³⁷⁷
Şol kişi kim bir iki gün Rab kerīm mihmān[ı]dur

³⁷⁴ İñleden: Añların MY s. 131

³⁷⁵ ح yerine ا ile yazılmış. buhrān[ı]dur: dermānidur MY s. 131

³⁷⁶ Muştafā'ya: Muştafā'yı MY s. 131

³⁷⁷ | unutulmuş. aḫvālden: aḫvelden MY s. 131

7. Havn[1]³⁷⁸ gufrānuñdan olmaz bu Müderris nā-ümīd
Çünkü Kur'ānda anuñ *lā taknetū*³⁷⁹ bürhānidur

Gazel 13

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. 'Işkile Hū Hū didikçe 'āşık-ı dīvāneler
Yapılır ma' mūr olur gönüldeki vīrāneler
2. Bir kadeh nūş eyle gel gel Hū şarābından bugün
Hū'yile Hū Hū olur çün Hū'yile mestāneler
3. Hū şarābından bu meclisde bugün mest olagör
Tā ki yāruñ şuna yarın saña hoş peymāneler
4. İç şarāb-ı Hū'yı açsun gönlüñüñ āyīnesin
Göstereler tā saña 'arşdan yüce mey-ḥāneler
5. Çünkü mey-ḥāne-i Hū'da mest olasın Hū'yile
Yeñi yeñi açıla Hū'dan saña ḥum-ḥāneler

³⁷⁸ Havn[1]: Ḥ'ân-ı MY s. 131

³⁷⁹ lâ taknetû (min rahmeti'llâh): (Allah'ın rahmetinden) ümit kesmeyin! (Zümer suresi, 53. ayet)

- 11a 6. Keşf-i zāt isteriseñ Hū'da erit³⁸⁰ cān u tenüñ
Viridi cānlar Hū yolında ʿāşık-ı merdāneler
7. Ey Müderris Hū di terk it bāl ü per sevdāsını
Gör nice Hū'da yanarmış Hū diyüp pervāneler

Gazel 14

Velehu

Mefāʿ ilün Mefāʿ ilün Mefāʿ ilün Mefāʿ ilün

1. Ledün ʿilmini ehliyle hemān³⁸¹ Mevlā bilür dirler
Mesāyil ki ola şerʿî anı monlā bilür dirler
2. Göñül baħrinde mekmūnı³⁸² ne bilsün sāyir-i sāħil
Derūn-ı dürr-i deryāyı yine deryā bilür dirler
3. ʿUrūc-ı zevk-i Rabbānī³⁸³ ʿalāyık ehli³⁸⁴ bilmezler
Tecerrüd lezzeti n'eydügini ʿİsī bilür dirler

³⁸⁰ erit: arıd MY s. 132

³⁸¹ hemān: hemān Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800.

³⁸² mekmūnı: meknūnı Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800.

³⁸³ Rabbānī: rūhānī Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800.

³⁸⁴ ehli Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800: ehl

4. Belāgat ehli nazmıyla³⁸⁵ ider dil mülkini³⁸⁶ teşhîr
Bu sırrı³⁸⁷ añlamayanlar anı esmā bilür dirler
5. Müderris sūhte cerr eyle³⁸⁸ medāris bāb-ı hikmetçün
Yalan olmasun anlar kim seni kīmyā bilür dirler

Gazel 15

Velehu

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

1. Dīvāne gönlüm egleyen şimdi Hızırılık³⁸⁹ tağ[1]dur
Anı teferrüc eylemek gam leşkerini tağıdur
2. İnkār[1] münkirler қосun ikrāra gelsünler bugün
Kimdür bu tağa ta' n iden varise gāyet dāgīdür
3. Enhār[1] cem' iden bihār dāyim tavāf ider bunu
Yüzin sürer ayağına öñinde bir ırmag[1]dur

³⁸⁵ Filiz Kılıç'ın metninde “nazm ile” şeklinde geçiyor.

³⁸⁶ mülkini: ehlini Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800.

³⁸⁷ sırrı Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800: sır

³⁸⁸ eyle: it Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 800.

³⁸⁹ ح ile yazılmış.

- 11b 4. Gel mecma'ü'l-baḥreyne gel āb-ı ḥayātı bunda gör
Eṭrāfını seyrān kııl her kūşe bir uçmağıdur
5. Kimde ki var nūr-ı baṣar rāh-ı Ḥaḳ'a ayaḳ baṣar
Bir ŧem' i ki Ḥaḳ yandura yed' iḳlīm anuñ yağıdur

Gazel 16

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Sırrını hūnuñ bilen 'ālemlere maḥdüm olur
Dāyimā hū hū diyenler Hū'yile maḥtüm olur
2. Sırr-ı esmāsi Ḥudā'nuñ cümle sırr-ı hūdudur
Kim ki bildi sırr-ı hūyı³⁹⁰ sırr aña ma' lüm olur
3. Zü'l-celālūñ sırr-ı tevḥīdi bu sırr-ı hūdudur
Hūda lezzet almayanūñ ṭālī' i meyšūm olur
4. Sırr-ı hūdur āteş içre āheni mūm eyleyen
Āteş-i ' iṣḳile āhen-dil de³⁹¹ hūdan mūm olur

³⁹⁰ 'i'nin noktaları unutulmuş.

³⁹¹ dil de: dilde MY s. 133

5. Na'ra-i hūdan şaķın cānā seni dūr eyleme
Kim iki 'ālemde saña bŭy-ı Hū meşmŭm olur
6. Vir şalāvāt Muştafā'ya cān u dilden hū diyŭp
Hū diyŭp cānlar virenler şanma kim maħrŭm olur
7. Ey Mŭderris hū di dāyım Hū'da tā ĥatm olasın
Evvel āħir hū diyenler lā-cerem merħŭm olur

Matla 1³⁹²

Velehu

Mef' ūlŭ Mefā' ilŭ Mefā' ilŭ Fe' ūlŭn

Ditrer yŭregŭm bir gŭzelŭñ ūstine dir dir

Ardınca aķar gŭzlerŭmŭñ yaşları sir sir

12a³⁹³

Gazel 17³⁹⁴

Fā' ilātŭn Fā' ilātŭn Fā' ilātŭn Fā' ilŭn

1. Ĥamdŭ li 'llāh kim bugŭn cān u dil ārām itdiler

³⁹² Bu ūirin kalan kısmı elimizde yok.

³⁹³ Sayfanın başında kurşun kalemle, arada eksik yaprak olduğu belirtilmiş.

³⁹⁴ Bu gazelin ilk ūç beyti divanda eksikti, menakıptan tamamlandı. MD 13b

‘İd-i vaşla irdiler bir ulu bayram itdiler

2. Bend olup etrāfını şükrāne qurbān itmege
Ser-keş olan nefsi kayd-ı ‘aqlile rām itdiler
3. ‘Ārifūñ her günü ‘İd ü her şebi Qadr ü Berāt
Hayf şol nā-dānlara kim günlerin şām itdiler
4. Nefs ü rūḥ u kalb ü ‘aqlum cem‘ olup³⁹⁵ cānānile
‘İş-i vaḥdet³⁹⁶ sürdiler bir ulu bayram³⁹⁷ itdiler
5. Reng-i Efrencī geyüp lu‘ bile lehve gurr’olan³⁹⁸
Zulmet-i cehl ile rüşen rûzı³⁹⁹ aḥşam [itdiler]
6. Qurb-ı cānān isteyenler itdi qurbān cānını
Fikr-i⁴⁰⁰ nām u neng iden kendüyi bed-nām [itdiler]
7. Devr-i dünyādan ḥurūc itmişiken ben⁴⁰¹ bendeyi

³⁹⁵ olup: ola MD 13b

³⁹⁶ ‘İş-i vaḥdet MD 13b: ‘İş ü vaḥdet

³⁹⁷ bir ulu bayram: şayd [u] dil-ārām MD 13b

³⁹⁸ gurr’olan: gırre olan MY s. 134

³⁹⁹ rûzı MD 13b: rüz

⁴⁰⁰ Fikr-i MD 14a: Fikr ü

⁴⁰¹ ben: bu MD 14a

Ehl-i resm olmaqlıǵa yārān ibrām [itdiler]

8. ‘Özrüni sen oma elden ey dil-i dīvāne gel

Ulular eksükligin anuñla itmām itdiler

9. ‘Ākif olan bir esedden kelb-i tǵ’if yig diyü

Bu Müderris sūhteyi ya‘nī ki ilzām itdiler

Gazel 18

Velehu

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

1. İřitmiřsüñdür ey ‘āřık cenāb-ı Hāk mu‘allādur

Revā mıdur ki gūřuñdan düřeydi ol mu‘allā dūr

2. şer‘iatle řarīatle hākīat ehl[i] külliyyen⁴⁰²

Vifāk⁴⁰³ idüp dimiřlerdür ki bu mecmū‘-ı tavādur

3. Gelüp meydān-ı ‘ışık ire ‘alemler dikdi dōrt server

İriřen rub‘-ı meškūna bulardan nal-i fetvādur

⁴⁰² külliyyen: külliyyā MY s. 134

⁴⁰³ Vifāk: Vefāt MY s. 134

4. Tārīkat ehli olanlar tārīke dökdi ‘ādātı
Bu dünyā resmine bakmazlar anlar ehl-i ‘uqbādur
5. Hāqīkat ehl[i] olanlar Hāq’a rabt eyledi sırrın
Ne gelse gördiler Hāq’dan didiler ki bu evlādur
6. Münezzeh zātuñ emrinden mülevveşler haber bilmez
Hemān bir küşeden güş eylemişdür ki mu‘arrādur
7. ‘Arā-yı zāta düş kendüñ mu‘arrā kıl ‘alāyıkden
Gör e⁴⁰⁴ ‘uryāniken hālūñ ne şüretten temāşādur
- 12b 8. Hāqāyık bahrine talmış gerekdür bir muhaqqıq kim
Bize keşf eyleye ‘ālem ne vechile mu‘ammādur
9. Şahīhdür keşf ger ecvefse şūfī müfti⁴⁰⁵ nākışdur
Oқыyan fenn-i taşrīfī bilür bu dağı maqtādur⁴⁰⁶
10. Zalām-ı cehli ref’ idüp Hāq’a irşād ide halkı
Süre ders-hāneden anı ki sözi kırı gavgā[dur]

⁴⁰⁴ Gör e: Göre MY s. 135

⁴⁰⁵ müfti: müft-i MY s. 135

⁴⁰⁶ maqtādur: müftādur MY s. 135

11. Su 'āl eylemeñ ey yārān taşavvuf ehlinüñ hālīn
Müderris'den ki bu fenn içre o ne sūhte ednādur

Gazel 19

Velehu

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün⁴⁰⁷

1. Rūh-ı hayvānı görüñ e⁴⁰⁸ niçesi⁴⁰⁹ tende yatur
Kıştzār olmış aña bu ten-i efgende yatur
2. Geh giyāh[a] tolanup gāh gözin kāha diker
Dāne taḥşīli içün küşe-i hırmende yatur
3. Dökilince dişi bütün dükenen günde sürer
Yorılır gice olıcak bilimez kıanda yatur
4. Rūh-ı insānı eger behre getürmeye dirig̃
Cürmile geçmiş olur iki eli kıanda yatur
5. Gāv [u]⁴¹⁰ cāmūs degül mi bu Müderris gör ki
Kıankı batağı begenürse batar anda yatur

⁴⁰⁷ Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün MY s. 135

⁴⁰⁸ Rūh-ı hayvānı görüñ e: Rūh-ı hayvānı[nı] gör ki MY s. 135

⁴⁰⁹ ج ile yazılmış.

⁴¹⁰ Gāv [u]: Gāv-ı MY s. 136

Gazel 20

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Benüm añladuğum bu ki bu dünyā bir cehennemdür
Anuñçün buña⁴¹¹ gelenüñ içi taşu tolu ğamdur
2. Nefāyis diyü ne yirse içinde gizlüdür zehri
Egerçi kimi zülbiyye kimisi kırma bādemdür
3. Ğidāsı nārına yanan caħimüñ nārına yandır(ur)
Bahāyimden ađall⁴¹² durur oları şanma ādemdür
- 13a 4. Ğidāsınuñ alup nūrın şu kim yanmadı nārına
Olardur ādemī olan olar 'ulyā-yı⁴¹³ ādemdür
5. Cihānda adı mü'min çok velīkin nūr-ı imān(ı)⁴¹⁴ yok
Nitekim çokdur İbrāhīm velī kañkısı Edhem'dür
6. Müderris tālib-i Hakk'a sözüñ tiryāk-ı fārūkdur
Şunuñ kim tab'ı bāıldur olara acı vü semmdür

⁴¹¹ buña: bu ki MY s. 136

⁴¹² ظ ile yazılmış. Müstensih ض ile ظ'yı karıştırmış olabilir.

⁴¹³ olar 'ulyā-yı: oları bil [ki] MY s. 136

⁴¹⁴ nūr-ı imān(ı): nūr imānı MY s. 136

Gazel 21

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Şanmañuz tağlarda Ferhād yoğ yire feryād ider
‘Işğ-1 Şîrîñ geñlü geñsüz kişiyi Ferhād ider
2. Râz-1 pinhānum kemāhî hāşā ola aşikār
Bu kadar ikrārı da ol gözleri cellād [ider]
3. Keşf-i rāz⁴¹⁵ töhmet iderlerise bühtāndur baña
Ġayr-1 vāki‘ nesneyi ağıyār olan isnād [ider]
4. Ol gözi fettān ‘aceb mi cevri tekmiñ eylese
Hādişāt-1 çarḥ-1 mekkār ādemi üstād [ider]
5. Bu Müderris sūhṭeye cānān iderdi çoğ kerem
N’eyleyem şeyṭān raḳīb var arada ifsād ider

⁴¹⁵ rāz: rāz-1 MY s. 137

Gazel 22

Velehu

Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün

1. Şimdiye dek cihāndan çün gitdi hep gelenler
Açsun gözini bunda bir iki gün kalanlar
2. Bu kubbeye-i felek çün dāyim tölüp boşanur
Mülk-i Hudā'da mekteb-hāne didi görenler
3. Evlād-ı Ādem'ile devr-i kamerde şimdi
Pür oldı mektebümüz⁴¹⁶ şükr eylesün görenler
4. Ta' līm-i dīne geldi bu mektebe nebīler
Ādāb-ı erba' yıla te'dīb ider erenler
- 13b 5. Şer' ü tarīkatı bil añla haqīkatı bul
Ādābını mülūkuñ tefhīm ider idenler
6. Girdükde her mu' allim bekler yirin halīfe
Bu resmi böyle sürdi ' aqıl olup sürenler
7. Etfāli mekteb içre zabt itmese mu' allim

⁴¹⁶ mektebümüz: mektūbumuz MY s. 137

Mekteb uşaklarınıñ hālin bilür bilenler

8. İlm ehli her devirde her yirde lāzım olur

Ta' līm-i haqq ideler Haq yolını sevenler

9. Ko ' örfi gel Müderris bul bir mu' allimi kim

Aça senüñ gözüñi taḥsīn kıla қаланlar⁴¹⁷

Gazel 23

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Haḳāyik içre haq bu ki Haq'ı lā-büd bir añlar var

Haḳīkatle nazar iden görür kendüde añlar var

2. Gözi olan görür gūşı olanlar işidür duyar

Bu ḫalkı Haq'a da' vet idici çok dürlü bañlar [var]

3. Şu kim kendüyi yitürür nice ol Ḫāliq'ın bulur

Boyunlarında dutalum ḳuluñlar⁴¹⁸ gibi çañlar var

⁴¹⁷ “kılanlar” şeklinde okumak da mümkün olabilir.

⁴¹⁸ ḳuluñlar: felekler MY s. 138

4. Variken fırsat-ı ʿömri gerek herkes ide idrāk
Düşelden zulmet-i cehle seher olduğda dañlar⁴¹⁹ [var]
5. Müderris gibi bulunmaz bu ʿālemde ğarīb kalmış
Ne hālinden bilür vardur ne hōd dilinden añlar var

14a

Gazel 24⁴²⁰

Velehu

Mefāʿ īlün Mefāʿ īlün Feʿ ūlün

1. Yed'ıklīm gerçi genc-i sīm ü zerdür
Velī bir ejdehā-yı heft serdür
2. Yakın olma şakın ol ejdehāya
Ki kurb-ı ejdehā cāy-ı haşardur
3. Sefer kılma zer içün ʿālem içre
Sefer zer noştasıyla çün saşardur
4. İñen cān virme cānā cemʿ -i māla
Ki ʿaks-i cemʿ yoşluşdan haberdür

⁴¹⁹ dañlar: diñler MY s. 138

⁴²⁰ Bu şiir eksik olarak menakıpta da geçiyor. MD 35b

5. Dürîş ' ilme dime ' uryân kaldum
Ki meyve şuyla olmağ hoş u terdür
6. Harîre ğark ise ger cism-i cāhil
O şākir mürdedür ki pīleverdür
7. Cihānuñ ħil' atin gözüñi aç gör
Görinen fāyide ancağ eşerdür
8. Eşerden añla ki vardur mü 'essir
Nazar ider şu kim ehl-i nazardur
9. Bu şî' rüñe Müderris ehl-i fiñnat
Revādur diseler nazm-ı düredür

Gazel 25

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Yinile cümle maṭ' ūmāt neden men' ola bozalar
Varup zulmile⁴²¹ zālimler şatılan yiri bozalar

⁴²¹ zulmile: zulmiyle MY s. 196

2. Ṭa' āmlar yine⁴²² bāzārda hoş-āblar içile hoş hoş
Bozacı der[d]mendlere ne îzādur bu îzālar
3. Ḥubūbat cümle maḥbūbāt revāc bulup şatılurlar
Bize men' olsa taruyı ekenler yine bozalar
4. Mizāca taḳviyet virür şusuzlara olur nāfi'
Ḥakīmler aña çok dürlü menāfi' daḥı yazalar
- 14b 5. Mübāḥ ola delīl yoḳdur bunuñ ḥürmetine aşlā
Revā mı ḥürmetin bozup tariḳ-i Ḥaḳ'dan azalar
6. Daruca yoḳ durur ' aḳlı ḥelāle kim ḥarām dirse
Nesīm-i Ḥaḳ hubūb⁴²³ itse kepegi gibi tozalar

Gazel 26

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. Ḳatı acı olandan ürker iller
Ḳatı tatlu olanı ḥod yudarlar

⁴²² Ṭa' āmlar yine: Ṭa' āmlarına MY s. 196

⁴²³ hubūb: esüp MY s. 196

2. Yemişl'olsañ kırarlar dallaruñı
Yemiřsüzseñ kesüp oda yaqarlar
3. Göñül virme şaķın dünyāya qardaş
Peřimān oldılar göñül virenler
4. Cihānı bir'ki gün cennet görenler
Cehennem didi dünyāyı bilenler
5. Belādan kimse qurtulmaz Müderris
Şoñında n'eydügin görüp bilürler

Gazel 27

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Cihān mülkini 'ārifler görüp hoşça mekān dirler
İdinmezler mekān ammā hemān hoş cā mekān dirler⁴²⁴
2. Buña gelen gelür nālān çıkar āhir gider 'uryān
Libāsın bunda qor gider anuñçün cāmekān⁴²⁵ [dirler]

⁴²⁴ Bu şiirin sadece bu beyti Ahdî'nin tezkiresinde mevcut. Ahdî, *a.g.e.*, s. 146.

⁴²⁵ cāmekān: cā-mekān MY s. 140

3. Geçerler bir kapudan ki ideler ötesin seyrân
‘ Aceb sır var bu seyrânda ki seyr-i lâ-mekân [dirler]
- 15a 4. Düzilür bozılır⁴²⁶ her rûz u şeb bunda beķā yokdur
Hemân bir Taht-ı kal‘ adur bunı andan nişân [dirler]
5. Bu lu‘ betgâha aldanma tolu mekr ü mekâyiddür
Karârı yok döner durmaz buña devr-i zamân [dirler]
6. Bu ‘ âlem tekyegâhında iken⁴²⁷ kâhillenüp kalma
Aduñ tenbel olur soñra götür postı fülân [dirler]
7. Müderris bir müsâfirsın iķâmet fikrini itme
Sebâtına inanma ki bu dünyâya yalan dirler

Gazel 28

Velehu

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1. Şanmañ ey dostlar baña ancaķ ki cānān nāzlanur
‘ Aksine dönen felekler gibi devrân nāzlanur

⁴²⁶ Düzilür bozılır: Düzeler bozalar MY s. 140

⁴²⁷ iken: igen MY s. 141

2. Bir iki gün bedr olup rüşen iderken albümüz
Dönerek yüzün çevirür mäh-ı tábân nâz[lanur]
3. Perteviyle alemi pür-nür iderken gâh olur
Perde-i ebre girüp mihr-i dirahşân nâz[lanur]
4. Nûrı ilmüñ tañ midur âlemde olsa nâ-bedîd
Sûhte dânişmende monlâya danişman [nâzlanur]
5. Şûreti şer‘ üñ dönerek göge ıkarsa ne var
Müftîye müstefîler âdîya haşmân nâz[lânur]
6. Pây-mâl olsa mülâzımlar bu devr içre ne var
âdî-‘ askerler gibi aşhâb-ı dîvân [nâzlanur]
7. Devr içinde nice bitsün ehl-i hâcâtuñ işi
Şîve ider cümle begler amu erkân nâz[lanur]
8. Dil nice şabr eylesün bunca cefâ vü cevre kim
Ben garîb üftâdeye yahşî vü yaman nâz[lanur]
9. Kûy-ı yâruñ segleriyle aramızda hâl çok
Olgelmişdür biribirine yârân nâz[lanur]

15b 10. İl nice ʿ arz eylesün aḥvālını bir şāha kim
İçerüde ağalar ʿapuda derbān nāz[lanur]

11. Bu Müderris sūhtesin öldürdi cevriyle nigār
Paşalara şanasın Sultān Süleymān nāz[lanur]

Gazel 29⁴²⁸

Velehu

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

1. Varlık kamu çün bir durur şādī nedür mātem nedür
Gel şeyhüm ol göster baña ʿ ālem nedür ādem nedür

2. Bir olıcağ āb-ı ḥayāt çeşmeyle⁴²⁹ laʿ l ü leb nedür
Kandan durur bu ihtilāf Kevşer nedür Zemzem nedür

3. Bir ʿarn-ı⁴³⁰ ʿ ömri şarf ʿurup⁴³¹ ʿurb-ı ʿur ʿān ʿı tuymayan
Veyse ʿl-ʿaran bilmez nedür ʿ İsi nedür Meryem nedür

⁴²⁸ Ahdî'nin tezkiresinde bu şiirin sadece ilk beyti var. Kınalızade ve Beyânî'nin tezkirelerindeyse 1 ve 4. beytler alınmış.

⁴²⁹ çeşmeyle: çeşmiyle MY s. 142

⁴³⁰ ى ile yazılmış ancak izafetli şekli daha uygun görüldü. ʿarn-ı: ʿarnı MY s. 142

⁴³¹ ʿurup: ʿılup MY s. 142

4. Nefs[i]⁴³² muḳaddes eyleyüp Ḳuddus'a hem-rāz olmayan
Rūḫu 'l-ḳudūs bilmez nedür⁴³³   İsi nedür Meryem nedür
5. Miskin Müderris sūḫtesin şānuñda yokdur añlamak
A   cem misin⁴³⁴ bilimedün üskut nedür epsem nedür

Gazel 30

Velehu

Fā   ilātün Fā   ilātün Fā   ilātün Fā   ilün

1. Dil-rübālarda benüm gönüm ḳapan   ālem ḳapar
  İlm-i esmāyı melekler ḳapımaz Ādem ḳapar
2. Rūḫ-ı ḳudse hem-dem olmayan olımaz rūḫ-baḫş
  İsi ḳapımaz nefesden illā ki Meryem ḳapar
3.   Ārızında ḫaṭṭını görse gözüm pür-āb olur
Ya   nī merdümdür cefā bilmez bulutdan nem ḳapar
4.   Ārızın   arz itse cānān niçe cānlar maḫv olur

⁴³² Nefs[i]: Nefsin Kınalızade, *a.g.e.*, s. 884; Beyānî, *Tezkiretü 'ş-Şuarâ* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1997), s. 258.

⁴³³ Rūḫu 'l-ḳudūs bilmez nedür: Bilmez nedür Rūḫu 'l-ḳudūs Beyānî, *a.g.e.*, s. 258.

⁴³⁴ A   cem misin: A   cemisin MY s. 142

Gün toğınca yiryüzinden niçe biñ Şeb-nem [kapar]

- 16a 5. Cism ü cānı ben Mūderris virmişümdür yirine
Kalmadı Şimden girü kim nem bulur kim nem kapar

Gazel 31

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Benem Ferhād ey Hüsrev ğam-ı Őirini benden Şor
Kö Mecnūmı delüdü ol bu sırr[ı] ser virenden Őor
2. Cefā tağın kesüp başdan başa hatm eylemiş kārın
Tarıkın pāk idüp işin başa iriŐdirenden [Şor]
3. Rüsüm-ı ' iŐka baş indür baŐuñdan Őavma⁴³⁵ sen anı
Kalem başa ne yazdıysa görüp bir bir geçenden Şor
4. Nicedür ' ālem-i envār anı ger bilmek isterseñ
Hiçābın ' ālem-i cismüñ ara yirden açandan Şor
5. Çeküp miñnet belā kühin kesüp boynını tağ itmiş
Mūderris gibi bu yolda ten ü cānı virenden Őor

⁴³⁵ Őavma: Őorma MY s. 143

Gazel 32

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Bilmezem benden ne gördi ol perī-rū cān kaçır
Gerçi ki dirler bedenden incinicek cān kaçır
2. Fitne-i çeşmünden eylerken cihān halkı hāzer
Ben ğarīb üftādeden ol gözleri fettān [kaçır]
3. Ṭalī' -i şūrumdur ol dil-dār[1] benden dūr iden
Yoḥsa kimler gördüğü var bendeden sulṭān [kaçır]
4. Cilve-i āhumdur ol dil-dār[1] kaçır gösteren
Sūr' atinden görünür ebrūñ meh-i tābān [kaçır]
5. Cismüñi bī-cān görüp kaçsa o cān olmaz⁴³⁶ c' aceb
Mürde tenden ey Müderris vaqt olur insān kaçır

⁴³⁶ olmaz: ölmez MY s. 144

Keştist kilīd-i gešt-i behištā-yı İlāh

Ber-resm-i *lā ilāhe illa 'llāh*⁴³⁸

Fermān resīd *işna 'i 'l-fülke bi-a 'yüninā*⁴³⁹

Keşt[ī]-i muşanna' *erkebū fihā*⁴⁴⁰ *bismi 'llāh*⁴⁴¹

Allah *lā ilāhe illa 'llāh*

Gazel 33

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. 'Ārife tevḥīd ü faẓl-ı 'adl olsun çün şikār

Şafḥa-i deryāda oldı ḥaṭṭ-ı keştī āşikār

2. Fülk-i meşḥūn āyetini yazdı dest-i Nūḥ ile

⁴³⁷ Bu kıta herhangi bir vezne oturtulamadı.

⁴³⁸ “Lā ilāhe illa 'llāh” (sözünün olduğu) gibi, Allah’ın cennetlerinde dolaşmanın kilidi de (o) gemidir.

⁴³⁹ Gözlerimizin önünde gemiyi yap. (Hūd suresi, 37. ayet)

⁴⁴⁰ Binin içine. (Hūd suresi, 41. ayet)

⁴⁴¹ “Gözlerimizin önünde gemiyi yap” emri geldi. (İşte) güzel bir gemi; yapılmakta, Allah’ın adıyla binin içine.

Satḥ-ı mā üstinde ʿ arş işbātın itdi Kird-gār

3. Ḥaṭṭ-ı vāḥid üzre bünyād eyledi her cüz'ini
Ya' nī tevḥīd olmasa tevḥīd olımaz ber-ḳarār
4. Her biri bir ḥarf gibi şāmitdür idemez beyān
Cem' olup bir ols'olur nāṭıḳ-kelām-ı ma' nī-dār
5. Derc olmad'anda⁴⁴² ʿ ilm-i evvelīn ü āḥirīn
Fehm ider tafşīlini kim olsa ehl-i i' tibār
6. Şūret ü ma' nā ile zāt ü şifātın Şāni' üñ
Gösterür fülk-i felek gibi bu fülk-i ḥoş nigār
7. Çār rükn ü dört lafızdur on ikidür cüzleri
Her cüzi burc-ı felekdür fülkde anuñ mişli var
8. Cümle erkān yine cem' oldı bu resm-i⁴⁴³ Zāt'da
Zāt'a iren oldı faẓl ehli vü itdi iftiḥār
9. Oldı memdūd üstine ḳıdd-i⁴⁴⁴ hevāī tā delīl

⁴⁴² Derc olmad'anda: Derc oldı anda MY s. 197

⁴⁴³ resm-i: ism-i MY s. 197

⁴⁴⁴ ḳıdd-i: ḳadd-i MY s. 197

Ola bu fülke hevā devr itdüriserdür diyār

10. Cümlesine merci' vü mebde' olan bir Zāt'dur

Bā'da olan nokṭadur aña müşīr-i müşk-bār⁴⁴⁵

17a⁴⁴⁶

Makta 1⁴⁴⁷

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Ezilürse bu Müderris saña cānā kaçıma

İhtiyārsuz göricek hūbları her cān ezilür

Gazel 34

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Dirīgā düşdi yārile araya karışıklıklar

' Aceb ol gün ola mı ki ola hoş barışıklıklar

2. Serīr-i vuşlat üstine naşīb olmazsa sultānlık

Girüp gam tekyegāhında idem her bār uşaklıklar⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ Eksik sayfa olduğundan bu şiir tamamlanmıyor.

⁴⁴⁶ Sayfanın başında kurşun kalemle, arada eksik olduğu belirtilmiş.

⁴⁴⁷ Bu şiirin baş kısmı elimizde yok.

3. Egerçi cām-ı çeşmile⁴⁴⁹ alur dil gün yüzüñden nūr
Delersen⁴⁵⁰ tiğ ile şadrum ola tekrār ışıklıklar

Gazel 35

Velehu

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

1. Eflāke aç gözüñ baķ nice ḥabāba beñzer
İçindeki olanlar cümle serāba beñzer
2. Bir göz yumup açınca dünyā sebātı olmaz
Gün yüzi açılınca kılķar ḥibāba⁴⁵¹ beñzer
3. Fursat variken elde iḥsānlar eyle ' ömrüm
Bir göz yumup açınca geçer seḥāba beñzer

⁴⁴⁸ uşaklıklar: ışıklıklar MY s. 198

⁴⁴⁹ çeşmile: çeşmiyle MY s. 198

⁴⁵⁰ Delersen: Dilerseñ MY s. 198

⁴⁵¹ ḥibāba: ḥabāba MY s. 198

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ders-i 'ışkı⁴⁵³ biz fenā şahnında tekml̄⁴⁵⁴ itmişüz
Şanmañuz seyr-i Semāniyye'yle⁴⁵⁵ taḥs̄il̄⁴⁵⁶ itmişüz
2. Sūḥt' olup⁴⁵⁷ yatduḡ tetimmāt-ı talebde niçe yıl
Me'kel-i devr⁴⁵⁸ içre ğam tāsını taḡb̄il̄ itmişüz
3. Müsta'idd-i 'ilm olup kılduḡ medāris seyrini
Ma'rifet ders-ḡānesin pür kālile k̄il̄ itmişüz
4. Bulduḡ istiġnāyıla tevḡid ü ḡayret⁴⁵⁹ bābını
Ḥücre-i faḡr u fenāda nefsi⁴⁶⁰ tez̄l̄il̄ itmişüz

⁴⁵² Bu şiir menakıpta; ilk beyti Âşık Çelebi'nin tezkiresinde; 1, 2, 6 ve 7. beytleri de Ahdî'nin tezkiresinde geçiyor.

⁴⁵³ 'ışkı: 'ilmi Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 799.

⁴⁵⁴ tekml̄: taḥs̄il̄ Ahdî, *a.g.e.*, s. 146.

⁴⁵⁵ Semāniyye'yle: Semānī ile MD 14a, MY s. 144

⁴⁵⁶ taḥs̄il̄: tekml̄ Ahdî, *a.g.e.*, s. 146.

⁴⁵⁷ Süleyman Solmaz'ın metninde "Suḡte olup" şeklinde geçmekte.

⁴⁵⁸ devr: derd Ahdî, *a.g.e.*, s. 146.

⁴⁵⁹ tevḡid ü ḡayret MD 14a: tevḡid ḡayret, tevḡid-i ḡayret MY s. 144

⁴⁶⁰ nefsi MD 14a: nefis

5. Şafha-i zilletde bulduķ şübheye şāfī cevāb
Kāyināt icmālin ol vech üzre tafşīl [itmişüz]⁴⁶¹
6. Ey mülāzımlar⁴⁶² nedür bu sa‘ y-ı bī-hāşıl müdām
Bir gün ola diyesiz hep⁴⁶³ ‘ömri ta‘ ĩl [itmişüz]
7. Kāđī-‘ askerlik Müderris manşıb-ı⁴⁶⁴ ednā durur
Āsitān-ı Hāķķ’ı biz kevnine⁴⁶⁵ tafđīl⁴⁶⁶ itmişüz

Gazel 37

Velehu

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün⁴⁶⁷

1. Dostlar cānib-i Hāķķ’a tūtalum biz yüzümüz
Ger Hānīf-i Hānefī ise şāhīh mezhebümüz
2. ‘Işķ-ı Şīrīn’ ile ten kūhımı şāķķ eyleyelüm

⁴⁶¹ Bundan sonraki beytler menakıpta yok.

⁴⁶² mülāzımlar: müderrisler Ahdī, *a.g.e.*, s. 146.

⁴⁶³ hep: kim Ahdī, *a.g.e.*, s. 146.

⁴⁶⁴ Süleyman Solmaz’ın metninde “manşıbı” şeklinde geçiyor.

⁴⁶⁵ kevnine: kevneyne MY s. 144

⁴⁶⁶ biz kevnine tafđīl: kevneyn üzre ta‘ cīl Ahdī, *a.g.e.*, s. 146.

⁴⁶⁷ Fâ‘ ilātün Fâ‘ ilātün Fâ‘ ilātün Fâ‘ ilün MY s. 145

Yol açalum ola ki zāhir ola Şīrīn'ümüz

3. Aldanan cāh-ı cihāna düşiser çāh içine

Olmasun dünyāya şatmak dīnümüz meksebümüz⁴⁶⁸

4. Ğālib olur mı bize nefis ile İblīs-i la'īn

Olcak Hakk eşigi gibi yüce mehrebümüz⁴⁶⁹

5. Aksayarak çökerek kūy-ı nigāra gidelüm

Ne kadar leng [ü] za'īf ise dahı merkebümüz

18a 6. Yanalum sūht'olalum tur i⁴⁷⁰ Müderris berü gel

İrtibāt-ı der-i cānāne ise maṭlabumuz

Gazel 38

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Hū şarābından bugün biz mest ü hayrān olmuşuz

Hū'da yakup nām u neng[i] halka destān [olmuşuz]

⁴⁶⁸ meksebümüz: mektebümüz MY s. 145

⁴⁶⁹ mehrebümüz: mihrümüz MY s. 145

⁴⁷⁰ i: ey MY s. 145

2. Hū'ya karşı ' andelībveş kılmışuz āh u figān
Çünkü Hū bezminde bir murğ-ı gülistān olmuşuz
3. Gönlümüzde yir idelden ' ışk[ı]⁴⁷¹ hūnuñ Hāk bilür
Dönmezüz meydān-ı Hū'dan ehl-i meydān olmuşuz
4. Cān u dilden Hū diyel'den eylemişüz terk-i cān
Yimezüz biz cān⁴⁷² ğamın bu yolda kırbān olmuşuz
5. Hū di cān vir ey Müderris şādıkiseñ kavlüñe
Dimeyesin yāre tā da' vāda yalan olmuşuz

Gazel 39

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Kaça bizden⁴⁷³ tañ mıdur şol sevgüli cānānumuz
Ten za' if oldukça kaçmağa tutar yüz cānumuz
2. Bu ten-i bī-çāre nice bulısdur kuvveti
Çeynemege kalmadı ağızda şağ dendānumuz

⁴⁷¹ ' ışk[ı]: ' ışk-ı MY s. 145

⁴⁷² Yimezüz biz cān: Yémezüz cān-ı MY s. 146

⁴⁷³ Kaça bizden: Kaç[s]a benden MY s. 146

3. Tene kuvvet cāna kūt olmağa hall olmak gerek
Bu fezā-yı ten rehāsında ta‘ām u nānumuz
4. Bu fenā ni‘ metlerini niçe yiyüp içerüz
Mülk-i bākīye gerek şimden girü seyrānumuz
5. Ey gönül gör āhiret yarağını ko gafleti
Şağ esen kıalsun cihān içre kıalan yārānumuz
- 18b 6. Gel Müderris sūhte ol bil nār-ı ‘ışkuñ kıadrini
‘Işık ile cān virelüm maqbūl ola ĩmānumuz

Gazel 40

Velehu

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

1. Depinür ilerüye gelmege çoklar gelimez
Yol bulam diyü yiler devlete yollar bulmaz
2. Dutmayınca kışı bir mürşid-i kāmil etegin
Ağlamaklarda geçer ‘ömri açılıp gülimez
3. Devleti mülk-i cihānuñ şuña kim hoşça gelür

Sa' y ider anda ebed almağa ammā alımız

4.  Acemi⁴⁷⁴ cān alıcınıñ eline kimselerüñ
Girmesün cānı ki cānlar nic'alınur⁴⁷⁵ bilimez
5. Herkesüñ murġ-ı dili şayd-ı hümāya alışur
aylaĐuñ urbaĐadur ġayrı şikārı olımız⁴⁷⁶
6. Degmesinden bu cihān beglerinüñ umma vefā
Zālim olan kişi mağlüm ġözi yaşın silimez
7. Ey Müderris ġözüñ a hālūñe āni' olagör
Faqr ucından nieler elin ayağın şalımız

19b

Gazel 41

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. İrüp luřfuñ ġamından virse tenfīs
ılurdum zātuñı medħile taĐdīs

⁴⁷⁴  Acemi:  Aceb mi MY s. 147

⁴⁷⁵ nic'alınur: nice alınur MY s. 147

⁴⁷⁶ olımız: almaz MY s. 147

2. Ğanī olur virenler vaşluña cān
Aña cārī degüldür hük-m-i teflīs
3. Bu yüzden nazm olan āyāt-ı Qur'ān
Kimi te'kīd olupdur kimi te'sīs
4. Kapuñdan bir nefes dūr olmazıdum
Raķīb-i bed-liķā kılmasa telbīs
5. Müderris görelī hüsnuñ kitābın
Yeñiden sūhte oldı (oldı) gitdi tedsīs

20a

Gazel 42

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Kaçan faşl-ı şitā irse bağışlar cāna cān āteş
Kimesne andan incinmez olursa ger cihān āteş
2. Ne dem ki germile yana feraḥ bağışlar insāna
Şafālar gösterür cāna olcaķ bī-duḥān [āteş]
3. Şitā her kanda irerse kıılır pūr-zulmet-i dūzaḥ

Anı gün gibi pür-nür u hem eyler gülsitân [âteş]

4. ‘İzârı üzre dil-dâruñ görenler zülfin eydürler
Semender-ṭab‘ dur bu kim idinmiş âşiyân âteş
5. Ne göz idrāk ide zülf-i siyāh u şem‘ -i ruhsārı
Ruḥ-ı cānāndan olursa eger bir dem nihān [âteş]
6. Şitānuñ def‘ iden zarrın muḳarrer bil ki âteşdür
Anuñ ‘ aksin nazār it gör ki olur bī-gümān [âteş]
7. Müderris durma esbābın müheyyā eyle bu faşluñ
İnanma gerçi dimişler bulunur⁴⁷⁷ rāyegān âteş

20b

Gazel 43

Velehu

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Niçeler yaḳar ḳapuñdan hem ocağ u hem çerāğ
Bu du‘ ācıñuz n’ola yaḳsa bu ḳış sizden ocağ
2. Lāzımın ḳış düşmeninüñ gelmedin görmek gerek

⁴⁷⁷ bulunur: bilünür MY s. 148

‘ Ārif oldur yarın için eyleye bugün yarağ

3. Ne ‘ acāyib āteṣī düşmen durur kış düşmeni
Gelmedin her tağ başına indirür biñ biñ nacağ
4. Kış şovuk yüz gösterürse aña yarmalar başam
Arқа olsun tek baña sencileyin bir ‘ ālī tağ
5. Kış gelicek halka āteş ıııcağ yüz gösterür
Anuñiçündür ocağ etrāfin eylerler yatağ
6. Halk-ı ‘ ālem mescidüñ mihrābını terk eyleyüp
Yüz ocağ mihrābına urup dururlar şol u sağ
7. Kışın āteş şāh olup geçer ocağın tahtına⁴⁷⁸
Kalmasun şovukda kimse diyü çağırdur yasağ
8. Ger şovukdan incinüp kardan nemed geysel zemīn
Biz kenār-ı āteş geyp kılalum aña lāğ
9. Biz şikāyet itmezüz kışdan ki zīrā bilürüz
Kış olıcağ hāşıl olur yaz güninde bal u yağ

⁴⁷⁸ ح ile yazılmış.

10. Ey Müderris terk iderseñ n'ola dünyâyı tamām
Kıış gelicek lîkin olma şaķın āteşden ıraĝ

21a⁴⁷⁹

Makta 2⁴⁸⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Hvāce-i bāzār-ı 'ilm⁴⁸¹ ol sen Müderris fāriĝ ol

Şatmaĝa hāzır metā' ı sa' y ider dellāl çok

Gazel 44

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Nazar eyleñ bu devrāna 'acāyib bir zamān ancak
Gelür *vennefsi*⁴⁸² āvāzı kıyāmetden nişān ancak

2. Yanar faķr odına kimi yiri⁴⁸³ nār-ı caķīm⁴⁸⁴ olmış

⁴⁷⁹ Sayfanın başında kurşun kalemle, arada eksik yaprak olduğu belirtilmiş.

⁴⁸⁰ Bu şiirin baş kısmı elimizde yok.

⁴⁸¹ Hvāce-i bāzār-ı 'ilm: Hvāce bāzār-ı 'ilim MY s. 204

⁴⁸² Evvelü ma halakallahul akli vennefsi: Allah evvela benim aklımı ve nefsimi halketti. (Hadis) vennefsi: vā nefsi MY s. 150

⁴⁸³ yiri: biri MY s. 150

Kimi nān u na' imile⁴⁸⁵ geçinür kām-rān ancak

3. Bölük bölük kimi göçer kimisi yirine geçer
Kesilmez arası bî-ḥad dükenmez kārṽān ancak
4. Geçenüñ ḥāli bilinmez gelicek nedür añlanmaz
Müselsel bir temāṣādur hemān āb-ı revān ancak
5. Müderris dürlü dürlü nārile meydān-ı ıṣḡ içre
Ṭutuṣduğın⁴⁸⁶ gören eydür zeber-dest pehlevān ancak

Gazel 45

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ḥamdü li'llāh ne yakın dir ne ırak
Cehd ider bulur bizi Baba Ṭurak
2. Ṭolanur her dem Ḥızırlık⁴⁸⁷ ṭağını⁴⁸⁸

⁴⁸⁴ ۛ ile yazılmış.

⁴⁸⁵ nān u na' imile: nāz u na' imiyle MY s. 150

⁴⁸⁶ ڭ'in noktası unutulmuş.

⁴⁸⁷ ح ile yazılmış.

⁴⁸⁸ Ṭolanur her dem Ḥızırlık ṭağını: Berr ü bahri ṭolaşur bir laḥzada MD 30b

Ĥızı⁴⁸⁹ olur irişdürür dürlü yaraĥ

3. Niçe açı toyurur bir laĥzada⁴⁹⁰

Eyleye Ĥaĥĥ aña cennetde turaĥ

4. Himmetiyle⁴⁹¹ çoĥlar olur ber-murād

Aña ĥaĥdur⁴⁹² virile ĥurbān ĥıraĥ

5. Ĥırnıĥı ĥ Ařĥar⁴⁹³ degül Düldül degül

Var'sa miĥ rācına olmiřdur⁴⁹⁴ Burāĥ⁴⁹⁵

6. Genciken ĥaylice zaĥmet ĥekdi ol

şimdi pīr oldı gerek añ'oturaĥ

21b 7. Dir Müderris anı bir gün görmese

El-firāĥu el-firāĥu el-firāĥ

⁴⁸⁹ ĥ ile yazılmış.

⁴⁹⁰ bir laĥzada: řubĥ u mesā MD 30b

⁴⁹¹ Himmetiyle: Himmet-ile MY s. 150

⁴⁹² ĥaĥdur: Ĥaĥ'dan MD 30b, Ĥaĥdur MY s. 150

⁴⁹³ ĥ Ařĥar: Eřĥar MD 30b

⁴⁹⁴ Var'sa miĥ rācına olmişdur: Var-ise miĥ rācına olmiş MY s. 151

⁴⁹⁵ olmişdur Burāĥ: olmiş yaraĥ MD 30b

Gazel 46

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. ' Ālime lāyık olur mı Hakk'ı⁴⁹⁶ halkdan şaklamak
Hak budur mülk-i cihāndan kalkdı gitdi añlamak
2. Añlamak bir terk-i⁴⁹⁷ dildür anı añlar kimse yok
Añlamayan ahmağı lāyık olur mı tañlamak
3. Her kimüñ qalbinde ki zevk-i ' ibādet var ola
Ol ' ibādet vaqtin añlar hācet olmaz bañlamak
4. Zāt-ı Hakk'ı kim yitürse buldurur ' ālim aña
Şanma ki zāyi' ola çār-pāy olanı çañlamak
5. Bir işāretdür Müderris böyle taħrīr eyledi
Kābiliseñ añladuñ añlamak illā añlamak⁴⁹⁸

⁴⁹⁶ Hakk'ı MD 45b: hak, hakkı MY s. 151

⁴⁹⁷ terk-i: terki MD 45b

⁴⁹⁸ añlamak illā añlamak MD 46a: ill'añlamak ill'añlamak

Gazel 47

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Bilürin⁴⁹⁹ destün üstinde girihler görinen el-ħaķ
Mücellā āb-ı şāf üzre urılır mevcler ancaķ
2. Hilālāsā ki destünde o penc engüşt-i sīmīnün
Maħabbet-nāmedür güyā ki ķabzuñda birer barmaķ
3. Kefün mir 'āt-ı İskender degül midür ki hem olan⁵⁰⁰
Yed-i beyzā-yı Mūsāveş görünür nür-ı Ĥaķ muṭlaķ
4. Ber-ā-ber nic' olur Yūsuf saña mışr-ı melāħatde
Bir olmaz ey hilāl ebrü meşeldür elde biş barmaķ
5. Ķalem barmaķlaruñ büsıyla yazılır gönül didüm
Didi kimleruñ elinden gelür 'aşıķ gönül yazmaķ
- 22a 6. Ṭutuşdum āb-ı luṭfuñdan irişmez çün bir avuç şu
Yoluñda ey Ĥızır-devrān⁵⁰¹ baña cān virmedür ancaķ

⁴⁹⁹ Bilürin: Bilürin MY s. 198

⁵⁰⁰ olan: el-ān MY s. 199

⁵⁰¹ ح ile yazılmış.

7. Didüm pençeñle dutuşmak dilermiş pençe-i hırşid
Didi meydān-ı hūsn içre degül mi pençesin burmak
8. Ben anuñ aya beñzetedüm elin ol beş hilāl üzre
Benātü 'n-na' ş gibi [deste] virür nāhunları revnak⁵⁰²
9. Görüp ucında barmağın didüm Aḥmed-i Ḥānī[yi]
Yaraşmış destüñ içinde gül ile gönça-i zanbak

22b

Gazel 48

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ṭālib-i 'ilm olana olmaz 'azāb ezberlemek
Bilmiş ol ider kişiyi⁵⁰³ kām-yāb ezberlemek
2. Döne döne yan yakıl tekrār eyle dersüñi
Ḳoma elden ger ide bağruñ kebāb ez[berlemek]
3. Kim dilerse ki ola şāhib-fünūnı 'ālemüñ
Aña her fenden gerekdür bir kitāb ezber[lemek]

⁵⁰² Bu mısradaki vezin bozulduğundan kelime eklenerek düzeltme yoluna gidilmiştir.

⁵⁰³ 'nin noktaları unutulmuş.

4. Tüt Müderris'ün sözün haqdur eyā tālib seni
İder akrān arasında āfitāb ezberlemek

Müseddes-i Mütekerrir

Velehu

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Bir 'aceb diñledeyin ger diriseñ gel çek emek
Diyessin keyse dimekden yig id'anı dimemek
Saña hod bir şu getürenle şıyan şuda señek
Bil ne korquyla çıkarmaz başını şuda semek
Kimdür ol saña diyem gülmeyicek ol diyicek
Fīl-i cengīye binüp ceng idici sivri siñek
2. Aña alçaq nazar itme anı cünd itdi Hudā
Çüst ü çālāk oluban hidmetini itdi edā
Eyledi ' asker-i Nemrūd-ı⁵⁰⁴ hebā gibi cıda⁵⁰⁵
Şaldı şahrālara vü tağlara şevketle şadā
İñledür iñil iñil halk[ı] kuruda vü şuda
Fīl-i cengīye [binüp ceng idici sivri siñek]

⁵⁰⁴ Nemrūd-ı: Nemrūd[ı] MY s. 120

⁵⁰⁵ cıda: cüdā MY s. 120

3. Zü 'l-fekārını şalup her nereye uğrarise
Kıra qor bir dem içinde iş idüp toğrarise
- 23a Durımaz karşısına nice ulu ' askerise
Şağ ider hortümüyla ne kadar ecederise
Berü gelsün aña döysün göreyüm kim erise
Fīl-i cengi[ye binüp ceng idici sivri siñek]⁵⁰⁶
4. Nūr-ı şems[i] göricek cengile gavgā kesici
Başına gün doğıcağ çıkup aradan küsici⁵⁰⁷
Gicede uğru harāmī gibi iller başıcı
Başıcağ pus u duḥān def ī pusıya puşıcı
Zil ü zurna vü naḳāreyle konucı göçücü
Fīl-i cengi[ye binüp ceng idici sivri siñek]
5. Kime ki göz dege eydür bir olalum ikimüz
Dem ü lahm olmağa geldük bilüñüz ki siz biz
Sürelüm vahdeti gitsün aralıqdan siz biz
Tolanur sağa vü şola o zālīm nişter ü biz
Döne döne şorup eydür nicesiz hoşça mısız
Fīl[-i cengiye binüp ceng idici sivri siñek]
6. Gözüñ aç gafleti qo baqma aña hor⁵⁰⁸ u haḳīr

⁵⁰⁶ Mütেকerrir mısra “Fīl-i cengi gibi cengler” şeklinde yazılmış.

⁵⁰⁷ küsici: kösece MY s. 121

Nice zāhir⁵⁰⁹ idüben eyledi Hāḡ fīle nazīr
Birdür anuñ gözine pīr ü civān şāh u vezīr
Olmasun kimse olar sāzına sāz içre esīr
Niçe kāmiller öñinde olaruñ eñse qaşır
Fīl[-i cengīye binüp ceng idici sivri siñek]

7. Ovalarda dutıcaḡ gāv u danayı bügelek⁵¹⁰
Getürüp⁵¹¹ kıyruḡını her biri gider yilerek
Başına gör ne gelür ḡayruñ ola da gülerək
Bıraḡur kendüyi balçuḡlara cāmūs u inek
Hoş ider ādemiye kendüsini sillelemek
Fīl[-i cengīye binüp ceng idici sivri siñek]

8. Kime kim uysa ider ḡiñ ovayı⁵¹² başına ıar
Neşterin urduḡınuñ kārın ider āhile zār
23b Nīş anuñ her nereye irerise def ī yarar
Zehrini andan alurlar ḡibi her mūrile mār
Çañına od dıka meger irişe dūd ile nār
Fīl[-i cengīye binüp ceng idici sivri siñek]

⁵⁰⁸ خ'nın noktası unutulmuş.

⁵⁰⁹ ا yerine yanlışlıkla ة ile yazılmış.

⁵¹⁰ bügelek: siñelek MY s. 121

⁵¹¹ Getürüp: Götürüp MY s. 121

⁵¹² ovayı: eve MY s. 121

9. Vādī-i⁵¹³ ayruda her kim ide yaz içre qarār
Uyqusı ider anuñ giceler oldukça firār
Bunda olursa Riyāzīler olur ola şikār
Ey Müderris gözüñi sen dañı ğafletden uyar
Uyarur kendü uyanmayanı cebrile i⁵¹⁴ yār
Fīl[-i cengīye binüp ceng idici sivri siñek]

Gazel 49

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Mevsim-i güldür yine 'azm-i gülistān eyle gel
Bülbül-i şūrīdeñi gülşende nālān eyle [gel]
2. Gül yüzüñ 'arz eyle gülsün bañtı gel bī-çārenüñ
Hırkasın çāk eylesün her verd[i] ħandān [eyle gel]
3. Diñelü⁵¹⁵ kaldı ayağ üzre çemende muntazır
Servler ey servüm ol serv[i] ħırāmān eyle gel

⁵¹³ Vādī-i: Vādī MY s. 122

⁵¹⁴ i: ey MY s. 122

⁵¹⁵ Diñelü: Dikilü MY s. 152

4. Nergisün yollarda kaldı gözleri ey çeşm-i mest
Bir nazarla anları çeşmüne hayrân eyle gel⁵¹⁶
5. Zülfüne bûyn virüp şeb-bû diye şeb buyımış
Sebze-i etrâf-ı bâğı cümle reyhân eyle [gel]
6. Seyrüne cânlar virüp güller dökilsün yoluña
Her şükûfe şöhretin hâkile yeksân [eyle gel]⁵¹⁷
7. Zevk[i]⁵¹⁸ yok dirmiş Müderris sühteye her zevk[i]⁵¹⁹ yok
Kıl ' inâyet anları luğf ile yalan eyle gel

Beyt 1⁵²⁰

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

Bir ' aceb mâ'ile⁵²¹ itmiş yine bu çarh-ı felek

Kim bilür dağı neler gösteriserdür dönerek

⁵¹⁶ Bu beyt kenara yazılmış.

⁵¹⁷ Bu beyt MY'de eksik. s. 153

⁵¹⁸ Zevk[i]: Zevk MY s. 153

⁵¹⁹ zevk[i]: zevk MY s. 153

⁵²⁰ Bu beyt, arada eksik sayfa olduğu için tek kalıyor.

⁵²¹ Bu kelime yazmada silik olduğu için bu okuma bir öneriden ibaret. mâ'ile: [demdeme] MY s. 204

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1.

.....

Hay Emīr şāhum alıyor binicek bir at aña

Dağı ayruḡ dimesün āh [eşek vāh eşek]

2. Yoros'uñ ḡal' asınuñ gerçi çoḡdı eşegi

‘ Amucanuñ⁵²⁴ eşegi imiş ara yirde begi

Ġayrı eşeklerüñ olimiş ara yirde begi

Acıyup diye müdām āh [eşek vāh eşek]

3. Aḡanuñ gök şāhini ile muşāhibler imiş

Bir oluban ikisi vuşlata rāḡıblar imiş

Şoḡbetini niçeler görmege ḡālibler imiş

Aḡlıyorum⁵²⁵ dimesün m'āh [eşek vāh eşek]

4. Gitdi ol yār-ı ‘ azizüm kimi sırdāş ideyüm

Aḡlayayum dün [ü] gün maḡberesin yaş ideyüm

Semeriyle ḡolanın şatubanı aş ideyüm

⁵²² Sayfanın başında kurşun kalemlle, arada eksik yaprak olduğu belirtilmiş.

⁵²³ Bu şiirin baş kısmı elimizde yok.

⁵²⁴ ع yerine yanlışlıkla ة ile yazılmış.

⁵²⁵ ن ile yazılması gerekirken ك ile yazılmış.

Görklü cānına anuñ āh [eşek vāh eşek]

5. Ala beytü 'l-māl anuñ gelürise bir yuların
Yol degüldür elini boş komağ olmaz yol erin
Torbasın kısmete virüñ dirise ben bölerin
Ol dağı ide du'ā āh [eşek vāh eşek]

6. Çelebi taşurıdı yolda çalup çağırarak
Kaçururdu kamu kurdı ün idüp çağırarak
Götürürdi yükini yeyni gerek ağırarak
Dimesün mi acıyup āh [eşek vāh eşek]

7. Pīr Meḥmed bu kadar sözi nice bağlamasun
Derdile yüregini hem cigerin dağlamasun
Aña bir binecek āluñ ki dağı ağlamasun
Dimeye anı añup āh eşek vāh eşek

24b

Gazel 50

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Bilmeyicek göñlümi nedür kemāli göñlümüñ
Bu naşīb olmaz ki bilem n'ola ḥāli göñlümüñ

2. Seyr iderken gördügi aşnāma durmaz meyl ider
Cümleden tevḥīd ola şāyed me'āli göñlümün
3. Merkeze rāki' olursa secdegāhı bellüdür
İricek taḥkīke maḥv olur ḥayāli göñlümün
4. Şıdkile dergāh-ı Ḥaḳḳ' uñ kim olursa 'āşıkı
Kimseden bir zerre olmaz infi' āli göñlümün
5. Bu Müderris ger ola Ḥaḳḳ' uñ cemāli mazharı
Zāhir olmaz kimse ḥaḳḳında celāli göñlümün

Gazel 51

Velehu

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Gāzi-zāde kuluña luṭfile bir 'āl-i kötek
Urasız ki yidigince diye biñ daḥı gerek
2. Gem'umar⁵²⁶ sizden anı kömiye teslīm idesiz
Gemi demüriyile kim ura gide geverek⁵²⁷

⁵²⁶ Gem'umar: Kimi_umar MY s. 200

⁵²⁷ geverek: göverek MY s. 200

3. Çıkalı elden ayaklara düşüpdür o ğarīb
Geçinür faqr u fenāda ne çörek yir ne börek
4. Virilürse gemi anuñ dümenin(i) ehli dutar
Bu ne yaşkı⁵²⁸ duta ne kaçkı⁵²⁹ vü ne çeke kürek
5. Dimeñüz deh⁵³⁰ gere yelken gibi gögsin yüriye
Çata düşmenlere aķındı gemisin sürerek

25b

Gazel 52

Velehu

Mefā' īlün Mefā' īlün Fe' ūlün

1. ' Aceb olur olıcaķ kişi tenbel
Şanur gördüğini kendüye engel
2. Şaķīl olur tekāsülle vücūdı
Yirinden ırmaz⁵³¹ anı degme çengel

528

529 Bu ve bir önceki dipnotta verilen kelimeler sözlüklerde bulunamadı. Buradaki okuma öneriden ibarettir.

⁵³⁰ Dimeñüz deh: Dimeñüzde MY s. 200

⁵³¹ ırmaz: érmez MY s. 153

3. Berü gel diyene⁵³² kâhillenür dir
Oraya kim varur buraya sen gel
4. Erinür yire uzatmaz elini
Yir ağzına düşerse göyni döngel
5. Bugün Rüm tenbeli gâlibdür eyler⁵³³
Ḥorāsān tenbeline anca gel gel
6. Bu Rüm kâhillerinüñ ey Müderris
Görinmez gözlerine degme tenbel

Gazel 53⁵³⁴

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Mevsim-i güldür yine 'azm-i gülistān eyle gel
Bülbül-i şūrīdeñi gülşende nālān eyle [gel]
2. Gül yüzüñ 'arz eyle gülsün bahtı [gel] bī-çārenüñ
Ḥırkasın çāk eylesün her verd[i] ḥandān [eyle gel]

⁵³² diyene: diye ne MY s. 154

⁵³³ eyler: iler MY s. 154

⁵³⁴ 23b' de 49. Gazel olarak numaralandırılan bu şiir ufak nüanslarla tekrar ediyor.

3. Diñelü kaldı ayağ üzre çemende muntazır
Servler ey servüm ol serv[i] hırāmān eyle [gel]
4. Herkesün⁵³⁵ yollarda kaldı gözleri ey çeşm-i mest
Bir nazarda⁵³⁶ anları çeşmüñe hayrān eyle gel
5. Zülfüñe būyın vire⁵³⁷ şeb-bū diye şeb buyımış
Sebze-i eṭrāf-ı bāğı cümle reyḥān eyle [gel]
6. Seyrūñe cānlar virüp güller dökilsün yoluña
Her şükūfe şöhretin ḥākile yeksān eyle gel
- 26a 7. Zevk[i] yok dirmiş Müderris sūḥteye her zevk[i] yok
Kıl ‘ ināyet anları luṭf ile yalan eyle gel

Gazel 54

Velehu

Mef’ ūlü Mefā’ ĩlün Mef’ ūlü Mefā’ ĩlün

1. Zülfüñ ḳoḥusıyıla eṭrāf[ı] mu’ aṭṭar ḳıl (kim)
Her neye irişürse misk-i Ḥoten olsun ol

⁵³⁵ 23b’deki 49. Gazel’de “nergisün”.

⁵³⁶ 23b’deki 49. Gazel’de “nazarla”.

⁵³⁷ 23b’deki 49. Gazel’de “virüp”.

2. ʿ Aqlumı alan cānum ʔosun tenümi baña
Bir merd-i ʔarībem ben baña kefen olsun ol
3. Kūyuñ haberin virür esdükçe şabā dem dem
Ben aña duʿ ācıyam şağ u esen olsun [ol]
4. ʔaṭṭuñı tırāş iden ʔeçsün ʔaṭ-ı laʿ lüñden
Kevser şuyı üstinde sebz-i çemen [olsun ol]
5. Şiʿ rüñi Müderris sen bir vechile nazm it ki
Eşʿ āruñ arasında sözi kesen olsun ol

26b

Gazel 55

Velehu

Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilün

1. ʿ İd-i vaşl umarısak kendümüzi aç idelüm
Baş açuk yalın ayak yolda yalıñ aç idelüm
2. Künc-i ʿ uzlet dutalum⁵³⁸ genc-i ʔanāʿ at bulalum
Ṭoymayan nefsi⁵³⁹ niçe her ʔasa⁵⁴⁰ muḥtāc ide[lüm]

⁵³⁸ Künc-i ʿ uzlet dutalum: Künc dutalum ʿ uzlet MD 15a

⁵³⁹ nefsi MD 15a: nefis

3. Cübbe destārile⁵⁴¹ telb̄isi⁵⁴² ayaklara şalup
Kisve-i faḡrı baş üzre getürüp⁵⁴³ t̄ac [idelüm]
4. *Naşara yenşurudan*⁵⁴⁴ nuşret-i d̄in añlayalum
Nāşır-ı H̄aḡḡ olalum Manşūr'ı⁵⁴⁵ ḡallāc [idelüm]
5. Dāne vü zerde içün derde düşen derdlü gibi
Zer ü s̄ime niçe bir secde idüp h̄aç ide[lüm]
6. Cerb ü⁵⁴⁶ ş̄ir̄inine⁵⁴⁷ şehrũñ nice⁵⁴⁸ maḡrūr olalum
Kāse mesmũm olıcaḡ şerbetini z̄ac ide[lüm]
7. Bize l̄azımsa⁵⁴⁹ mül̄azımlıḡ udile⁵⁵⁰ dilenüp
Yüzümüz kızdıralum n̄anumuza sac ide[lüm]

⁵⁴⁰ her ḡasa: herkese MD 15a

⁵⁴¹ Cübbe destārile: Cübbe vü destārile MD 15a

⁵⁴² telb̄isi MD 15a: telb̄is

⁵⁴³ getürüp: götürüp MY s. 155

⁵⁴⁴ Ar. “yardım etmek” fiilinin çekimleri. Nasara: yardım etti. Yensuru: Yardım ediyor/edecek.

⁵⁴⁵ Manşūr'ı MD 15a: Manşūr

⁵⁴⁶ Cerb ü MD 15a: Cerb-i

⁵⁴⁷ İkinci ʿ unutulmuş.

⁵⁴⁸ nice MD 15a: niçe

⁵⁴⁹ l̄azımsa: l̄azım mı MD 15a

⁵⁵⁰ udile: adıyla MY s. 155

8. Unı [vü] şoğanı⁵⁵¹ cerr eylemekile ünümüz⁵⁵²
Gözyaşıyla yoğurup şorvamuz omaç [idelüm]
9. Pend-i pīrise yiter bosını tutm'aç⁵⁵³ didi⁵⁵⁴
Biz de aç olmayalum yiygüyi tutmaç ide[lüm]
10. İki gün ay u güneş bir yiri kılmaz çü medār
Biz daħı menzili⁵⁵⁵ devr itmege birkaç idelüm
11. Hādī Hāḫḫ olmayıcaḫ ders-i hidāye necidür⁵⁵⁶
Biz gerek⁵⁵⁷ medresede dersleri minhāc⁵⁵⁸ ide[lüm]
12. Çün selāḫinini şehruñ bu Müderris güdemez
Kūya iltüp biz anı bāri⁵⁵⁹ sığirtmaç idelüm

⁵⁵¹ şeklinde geçiyor.

⁵⁵² Unı [vü] şoğanı cerr eylemek ile ünümüz: Kendümüz fehmi idelüm kısmet olan unumuzu MD 15a

⁵⁵³ bosını tutm'aç: bu seni tutma aç MY s. 155

⁵⁵⁴ bosını tutm'aç didi: bosı tutmaç idelüm MD 15a

⁵⁵⁵ menzili MD 15a: menzil

⁵⁵⁶ necidür: nic'ider MD 15a, 15b; nicedür MY s. 155

⁵⁵⁷ gerek MD 15b: gerek(s)

⁵⁵⁸ minhāc MD 15b: birkaç

⁵⁵⁹ bāri MD 15b: nice

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Sen yüzi gül ayağınd[a] ben yüzi hāk isterem
Yüz urup andan gözüme kuhl için hāk [isterem]
2. Degme bir zibā cemāle eylemezdüm ben nazār
Baña ol bende dimege dāmen-i pāk isterem
3. Āyet āyet muşhaf-ı hüsnüñe kılduğum nazār
Buña ol berhā⁵⁶⁰ içinde naşş-ı *levlāk*⁵⁶¹ isterem
4. Giceler bülbül gibi feryād kıılmağdan ğaraz
Ġonçaveş ' işkuñ elinden yakamı çāk [isterem]
5. ' Işk-ı cānāndan Müderris isterimiş dil hālāş
Gör nice bī-' aqlimişem k'andan idrāk isterem

⁵⁶⁰ berhā: burhān MY s. 156

⁵⁶¹ Levlāke levlāke lemā halakatü'l-eflāke: Sen olmasaydın, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.
(Hadis)

Gazel 57

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. N'ideyin cān u cihānı ben çün anı bilmedüm
Korqaram ki cāh çāh ola çün anı bilmedüm
2. Bunca māh u sālile sā'at-i 'ömr oldı tamām
Hayf ki māhiyyetini⁵⁶² in ü ānı bilmedüm
3. Köprü üzre diñelü⁵⁶³ kalmış taħayyür-ğarkeyem
Ne durur gelüp geçen bu kārbanı [bilmedüm]
4. Bilürem diyü ne yüzden lāf-ı 'irfān eyleyem
Ağladan kim güldüren kim ağladanı bilmedüm
5. A' cemi' oğlanıyam ki çıkımadum kapuya
Bunca Türk'e hıdmet itdüm bir lisānı [bilmedüm]
6. Gerçi ki adum Müderris'dür okuyup yazaram
Okuduğum yazduğum ne in ü ānı bilmedüm

⁵⁶² māhiyyetini: māhiyyeti [ger] MY s. 157

⁵⁶³ diñelü: dikilü MY s. 157

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Gerçi der küncem velī tenhā neyem
 Āşinā-yı cānib-i cānāneyem⁵⁶⁵
2. Enderīn künc yāftem gencī nihān
 Z'īn sebep ez-mā-sivā bigāneyem⁵⁶⁶
3. Kūhhā burrīdeem Ferhādveş
 Hem-çü Mecnūn sākīn-i vīrāneyem⁵⁶⁷
4. Men be-yārānem ne-goftem 'ākīlem
 Dāyimā gūyem ki hoş dīvāne[yem]⁵⁶⁸
5. Ger faķīrem men der ān bāb-ı ğinā
 Dil gānī dārem ez-ān şāhāneyem⁵⁶⁹

⁵⁶⁴ Ahdî'nin tezkiresinde bu şiirin sadece ilk beyti mevcut. Ahdî, *a.g.e.*, s. 146.

⁵⁶⁵ (Bir) köşede olsam da yalnız değilim. Sevgilinin olduğu tarafın aşinasıyım.

⁵⁶⁶ Bu köşede gizli bir hazine buldum. Bu sebepten masivaya yabancı oldum.

⁵⁶⁷ Ferhad gibi, dağları kesiyorum. Mecnun gibi, viraneleri mesken tutuyorum.

⁵⁶⁸ Yârânıma aklımın başımda olduğunu söylemedim. Sürekli tatlı bir delilik içinde olduğumu söylüyorum.

⁵⁶⁹ Ben o zenginlik kapısında (bir) fakir olsam da o sultan sayesinde gönlüm zengin.

Gazel 59

Velehu

Mef' ūlü Mefā' ilün Mef' ūlü Mefā' ilün

1. Germiyyet-i ' ışkile olaydı tenüm hammām
Koynuma gireyidi her dil-ber-i gül-endām
2. Geh fūta olup ' uryān bilini қоçayidüm
Geh kīse olup yüzüm sürmege olalar rām
3. Şābūn olup üzilsem geh dōne dön'anlara⁵⁷⁰
Geh⁵⁷¹ olsam ayak taşu aqdāma idüp iqdām
4. Bu hāleti seyr için şemsile kamer inüp
Hammām-ı tene çeşmüm gibi olısdur cām
5. Virürse Müderris el bu devlet eger saña
Her giceñ ola Qadr u her günüñ ola bayram

⁵⁷⁰ üzilsem geh dōne dön'anlara: ezilsem dōne dōne anlara MY s. 157

⁵⁷¹ Geh: Ki MY s. 157

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Mücrimüñ 'āciz ise cürmini yazmağda kalem
 Āhı 'āciz degül e dikmege eflāka 'alem
2. Cürm-i mücrim çoğalup deftere ger şıgmaz ola
 Maḥv ider 'afvuñ elin'üstine⁵⁷² çekdükde raqam
3. Yemm-i luṭfuña nihāyet yoğiken ben kim olam
 Mücrimüñ var anı 'afv it mi diyem yā ne diyem
4. Nazar-ı bahtuñ⁵⁷³ irerse güle⁵⁷⁴ baht-ı siyehi
 Ğarq iken gamda diyār-ı 'Arab u mülk-i 'Acem
5. Ğāzī-zāde kuluñuñ yüzine baq gül gibi gül
 Pādişāhā dutalum kanlu ola kanı kerem
6. Mevsim-i gül ola gülşende ola ḥalk-ı cihān
 Güle bülbül ne revādur beni bī-cān ide gam

⁵⁷² elin'üstine: elimi üste MY s. 200

⁵⁷³ Bu kelimenin noktaları unutulmuş olup buradaki okuma öneriden ibaret.

⁵⁷⁴ bahtuñ irerse güle: sahtuñ iderse köle MY s. 200

Gazel 61

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Mekân-ı merkez-i ' âlem şuña ki görine mevhûm
İki mevhûm mâbeyni⁵⁷⁵ olur ol ' ârife mefhûm
2. Çü Hâk'dur ğayrı şâbit yok o durur kıyım-i bi 'z-zât
Mülâzım ol o dergâha bil andan ğayrını⁵⁷⁶ ma' düm
3. Kazâ vü medrese sūdâdur⁵⁷⁷ olma anlara maġrūr
Ġaraż ger rızkıse Hâk'dan kıula olmişdur ol maqsûm
4. Bugün tüt kâdî-^c askersin yâ paşa-yı mu' azzamsın
' Azil olduġda kıapudan olursın lâ-cerem mezmûm
5. Ferâġat kûşesin ol dem⁵⁷⁸ cihâkı kûşe-ber-kûşe
Ararsañ bulmayısarsın yaġuban niçe niçe mûm
6. Bugün kim ber-murâd oldu bil âġir nâ-murâd oldu
Müderris bi-murâd ol sen olġör ġalka nâ-ma' lüm

⁵⁷⁵ mevhûm mâbeyni: mevhûm [ki] mâbeyni MY s. 158

⁵⁷⁶ ġayrını: ġayrı[yı] MY s. 158

⁵⁷⁷ sūdâdur: sevdâdur MY s. 158

⁵⁷⁸ ol dem: oldum MY s. 158

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Gel ey mülk-i cihān içinde ser-gerdān olan göñlüm
Felekler gibi ser-gerdān olup hayrān olan göñlüm
2. Gehī dervīş-i ħor olup yirin tahte 's-serā ider
Gehī ' arşü 'l-mecīd üzre çıkup sultān olan [göñlüm]
3. Gehī vaşl-ı nigāriyle olursın beyt-i ma' mürsın⁵⁷⁹
Gehī gencīne-i zāta özin vīrān iden göñlüm
4. Gehī dürlü feraħlarla şafā-yı cennete iren
Gehī hicrāna düşüben yirin nīrān iden [göñlüm]
5. İrel'den zevk-i esrāra yudı el cümle dünyādan
Felekler gibi ser-gerdān olup nālān olan [göñlüm]
6. Müderris bu ne ħāletdür ki bir ħālde qarāruñ yok
Gehī kendü(de)n ' ayān idüp gehī pinhā[n] olan göñlüm

⁵⁷⁹ ma' mürsın: ma' mûr sen MY s. 158

Gazel 63

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Düşdi şol dīv-zādesüz elden ele başum benüm
Âh kim derdile geçdi hep olan yaşum benüm
2. Dest-i dellākile dil yanup gözüm seyl itdi yaş
Harc-ı hammāma yiter āhumla gözyaşum benüm
3. Nevbete düzildi başum yüzmege dellāklar
Cân acısındandır⁵⁸⁰ anlarıñla şavaşum [benüm]
4. Kankısına ağlarısam başumuñ hālını dir
İşde hāzır başuñiçün usturam taşum [benüm]
5. Yüzeler başum Nesimî gibi şol sellāhlar
Nic'ola sağ kırtul'anlardan gözüm kaçum benüm
6. Yeñi çarhlı usturaya başumı eş itdi çarh
Çarh elinden pür-zehirdür dāyimā aşum benüm
- 29a 7. Ey Müderris devr içinde başuma gün toğmadı

⁵⁸⁰ Cân acısındandır: Cân[um] içindendir MY s. 159

Ne ara yazulıyımış bilmezem başum benüm

Gazel 64

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ol boyı serv-i emen dil-dāra bilmen n'eyledüm
Būy-i zūlf[i]⁵⁸¹ yāsemen hūb yāra bilmen n'eyledüm
2. Hāřırın dutmıř kūdūretler nedendür bilmezem
řol yūzi gül yañağı gūlzāra bilmen n'eyledüm
3. Hāķķumuzda her kimi görse řikāyetler kılur
Ol sözi şir̄in lebi sükkāra bilmen [n'eyledüm]
4. Gördüince hışmla baķup benüm ķanum doker
řol raħimsüz gözleri hūn-hvāra bilmen [n'eyledüm]
5. Öldüreyin dirimiş seni Müderris o şanem
Sevmeden ğayrı daħı ol yāra bilmen n'eyledüm⁵⁸²

⁵⁸¹ zūlf[i]: zūlf-ı MY s. 160

⁵⁸² Redif yanlışlıkla "n'eyleyem" diye yazılmış.

Gazel 65

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Nüh felekler beyzalırdur z̄ir-i bālümde benüm
Deh felekler naḥlelerdür ḥavl-i bālümde benüm⁵⁸³
2. Aṭlas-ı çarḥa değışmem ḥırқа-i peşm̄inümi
Bir libāsa irmişümdür z̄ir-i şālumda [benüm]
3. Ḥalvet̄iler gibi olsam şūfiyā ḥalvet-niş̄in
Niçe derdler⁵⁸⁴ devr ide t̄ac üzre dalumda [benüm]
4. Ey dir̄igā n'ola ḥālüm olmayıcaḳ ehl-i ḥāl⁵⁸⁵
Ne ḥalāvet bulmısar⁵⁸⁶ ḳ̄il u ḳālümde benüm
5. Ḥālet-i nez' e irişdüm ben Müderris dostlar⁵⁸⁷
Ḳoñ beni incitmeñ ölem⁵⁸⁸ kendü ḥālümde benüm

⁵⁸³ MD 15b'de de yer alan bu şiirin bu mısraı eksik.

⁵⁸⁴ niçe derdler: nice dirler MD 15b

⁵⁸⁵ Bu mısra menakıpta yok.

⁵⁸⁶ bulmısar: bulısarlar MD 15b

⁵⁸⁷ irişdüm ben Müderris dostlar: irüpdür bu Müderris bil şehā MD 15b

⁵⁸⁸ ölem: olam MY s. 161

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. Bu Һammāma felek Һubbe güneş cām
Hemān dünyā mişāli oldı Һammām
2. Görür 'arif gözi iki cihānı
Bu Һammāma nazar it eyle iqdām
3. Fuşül-ı erba' a derc oldı bunda
Gözün aç gör ne hoş resm itdi ressām
4. Görinür bunda cennetle cehennem
Şeb ü rüz u şubuĥ vaĥtiyle aĥşam
5. Nice olmaya bu dünyā mişāli
Gelen gider giren çıkar her eyyām
6. Odur 'arif kılağılı çıka pāk
Çıkan nā-pāk olur maĥşerde bed-nām⁵⁸⁹
7. Müderris varise idrākün ol pāk

⁵⁸⁹ Bu beyt MY'de eksik. s. 161

İçür bezm ehline her dem tolu cām

Gazel 67

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Adım adım⁵⁹⁰ pāye-i ' ışka başaldan haşvetüm
Hamdü li 'llāh gün-be-gün durmayup artdı devletüm⁵⁹¹
2. ' Işk nesimi küy-i yāruñ dem-be-dem büyün virür
Haş haşardan şaklaya işledi ğāyet rif' atüm⁵⁹²
3. Devr-i ' iřkuñ ben Müderris hātemü 'l-' uřřākıyam⁵⁹³
Geyemez kimse řoñumda hırķam⁵⁹⁴ ile kisvetüm⁵⁹⁵

⁵⁹⁰ Adım adım: Aramazdum MD 16a

⁵⁹¹ artdı devletüm MD 16a: artar cennetüm

⁵⁹² rif' atüm MD 16a: devletüm

⁵⁹³ hātemü 'l-' uřřākıyam MD 16a: meşharü 'l-' uřřākıyam

⁵⁹⁴ hırķam: hırķa MY s. 162

⁵⁹⁵ Bu beyt şiirin sonunda farklı bir el yazısıyla, kurşun kalemle ilave edilmiş. şiirin menakıptaki versiyonu da üç beytli.

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Bu 'ālem metninüñ şerhin yazayın saña bir yüzden
 Kulaguñ baña tut t̄alib şakın çıkmayıgör sözden
2. Temāşā eyle t̄übāveş nihāyet yok şemārına
 Olan ağşān u evrākuñ zuhūrı cümle bir özden
3. Gözüñ aç 'āleme 'ibret göziyile nazār eyle
 Saña seyr itdüreyin gel toköz eflāki bir gözden
4. Ne gelse anı Hāq'dan bil ko zeyde medḥ ü düşnāmı
 Müneccimler gibi ḥayrile şerri görme yılduzdan
5. Hevāya 'ömri şarf itdüñ yile virdüñ hep eczāñı
 Ne cüz'üñ künhin añladuñ kamu eczāda bir cüzden
6. Gelicek kış yarağını bahārdan cem' ider 'ākil
 Çeker biñ dürlü zaḥmetler görem soñra diyen güzden⁵⁹⁷

⁵⁹⁶ Sayfanın başında kurşun kalemle, arada eksik yaprak olduğu belirtilmiş.

⁵⁹⁷ güzden: gözden MY s. 162

7. Müderris ger faķıriseñ gider kslānı sā' ī ol
Her aķşamuñ yarağın görmege cehd eyle gündüzden

Gazel 69

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ey gönül feryād idüp dād umma ol bī-dāddan
Çünkü şadr ehli degül maķzūz⁵⁹⁸ 'adl ü dāddan
2. Her ķaziyye vāķi' üzre 'arz olınsa dir idüm
Hük-m-i sulţāndur siyāset ağlama cellāddan
3. Ğāfil olma cür'et-i cehlile cennetten eger
Devlet isterseñ bugün dünyā-yı bī-bünyāddan
4. Merĥamet umma şaķın ol ehl-i dīvāndan yūri
Ķatıdur gönülleri kermān u pūlāddan
5. Şimdi devlet virilenüñ ekşerinden yig idüm
Ben dağı bir şan' atı öğrenmeden üstāddan

⁵⁹⁸ Kelimedeki ilk ط'ın çizgisi unutulmuş.

- 30b 6. Çün Fenārī himmet itmez Kādirī pes n'eyesün
Āşinādan hayr gelmez ne umarsın yaddan
7. Devlet-i dünyādan el çek gir ferāgat küncine
Hişşe alduñsa Müderris kışşa-i Ferhād'dan

Gazel 70

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. H̄vān-ı⁵⁹⁹ H̄ak' dur bu felek mihrile mehdür iki nān
Mihri kimse gedmemiş⁶⁰⁰ mehdür arada toğranan
2. Her ne deñlü toğranursa dāyimā artar yine
Yendügünc' artar yine sen dağı dāyim toğra nān⁶⁰¹
3. Bu felek ta' līm-ḥānedür saña ta' līm iden
H̄ak te' ālā durur añlar 'ağlı olup añlayan
4. Virilen H̄akk' için olsa H̄ak virür aña ḥalef

⁵⁹⁹ H̄vān: Çün MD 18a. Ayrıca ' unutulmuş.

⁶⁰⁰ gedmemiş: görmemiş MD 18a

⁶⁰¹ Yendügünc' artar yine sen dağı dāyim toğra nān: Yedügünce yine artar sen de turma toğra nān MD 18a

Ḥaḳ durur virüp alan vir kim⁶⁰² olasin kām-rān

5. Ey Müderris sūḥtesūñ sen⁶⁰³ bu felekdür me'kelüñ

Ḥāşılın bu me'kelüñ ' irfān dirler ' ārifān

Gazel 71

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. Kişi geçse ölü⁶⁰⁴ cümle hevādan

Velī geçmek m' olur āb u hevādan

2. Gözet dāyim şırāt-ı müstaḳīmi

Şaḳm ayrılma ḥaṭṭ-ı istivādan

3. Ne gelse anı Ḥaḳ'dan añla bi' z-zāt

Arıt ḳalbüñi fikr-i mā-sivādan

4. Güzel la' l ü leb ile⁶⁰⁵ şāfī dilden

⁶⁰² kim MD 18a: ki

⁶⁰³ sūḥtesūñ sen: sen sen MD 18a

⁶⁰⁴ ölü: olur MY s. 164

⁶⁰⁵ ile: eyle MY s. 164

Gelen cārī olur cümle kuvādan⁶⁰⁶

- 31a 5. Hemīn pāk idegör qalb ü kuvāñı⁶⁰⁷
Du‘ āñı kılmason dirseñ revādan
6. Laṭīf olsa qaṭāyıf gibi nazmum
Lezīz olur oruçda baklavadan
7. Müderris gerçi murğ-ı sūhte dildür
Niçe ‘anqā uçurmuşdur yuvadan

31b

Gazel 72

Velehu

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Her nefesde hūdur işi kim ki kıldı şükr-i Hū
‘ Āşık-ı ser-bāz olanuñ fikr[i] Hū’dur zıkr[i] Hū
2. El çeküp dünyā evinden Hū yolında virdi cān
Şol ki hūdan lezzet aldı fikr[i] Hū’dur zıkr[i] Hū

⁶⁰⁶ kuvādan: kovadan MY s. 164

⁶⁰⁷ kuvāñı: kovañı MY s. 164

3. ‘ Ālem-i şūret görünmez gözine bir zerrece⁶⁰⁸
‘ Ālem-i ma‘ nād’anuñ kim fikr[i] Hū’dur zıkr[i] Hū
4. Başına gavgā idüp n’eyler bu fānī ‘ ālemi
‘ Ālem-i Hū’da şunuñ kim fikr[i] Hū’dur zıkr[i] Hū
5. Kıl Müderris ‘ ārifiseñ Hū yolında terk-i cān
‘ Ārif-i Hū olanuñ çü fikr[i] Hū’dur zıkr[i] Hū

Gazel 73

Velehu

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Ehl-i derdüñ derdine dermāniken tekrār-ı hū
Sır nedür kim iñledür ‘ aşıkları ezkār-ı Hū
2. Bāğ-ı Hū’da bülbül iseñ tır beri⁶⁰⁹ efgāna gel
Kim bahār-ı Hū irüp zeyn oldı hoş gülzār-ı Hū
3. Kılma beyhüde kelāmı Hū’da⁶¹⁰ şarf it ‘ ömrüñi

⁶⁰⁸ ð yerine ı ile yazılmış.

⁶⁰⁹ beri: berü MD 52a

⁶¹⁰ Hū’da: Hū’ya MD 52a

İrgüre tã sırr-ı lâhûta seni ezkâr-ı⁶¹¹ Hû

4. Ahsen-i şekl üzre şol ‘ aşıkları bend eyleyüp⁶¹²
Halka-i⁶¹³ zikre dem-â-dem döndüren pergâr-ı Hû
5. Kâtıdur taşdan meger kalbün Müderris Hû diyüp⁶¹⁴
İñlemezsün⁶¹⁵ gayretün yok inledür tağları Hû

32b

Gazel 74

Velehu

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

1. Şarf-ı ‘ ömr itmek gerekdür kişi deryâ ‘ ilmine
Hâk te‘ âlânuñ irişe tã ki deryâ ‘ ilmine
2. Âdem’e Hâk virmedi bu yir⁶¹⁶ cezîre mülkini
Anı⁶¹⁷ vâkıf itmeyince tã ki esmâ ‘ ilmine

⁶¹¹ ezkâr: efkâr MD 52a

⁶¹² bend eyleyüp: hep bend idüp MD 52a

⁶¹³ * unutulmuş.

⁶¹⁴ meger kalbün Müderris: Müderris kalbün eger MD 52a

⁶¹⁵ İñlemezsün MD 52a: İñlemezsün

⁶¹⁶ yir: bir MY s. 166

⁶¹⁷ ’un noktası unutulmuş.

3. T̄aluban⁶¹⁸ ğavvāşveş fenn-i ṭabāyi‘ baħrine
Yüz karar⁶¹⁹dur el karar⁶¹⁹ olursa k̄imyā ‘ilmine
4. Şūretin maħv itmeyen levḥ-i heyūlasıyla
Mebda‘ın bilmez ‘ömür ḥarcitse deryā ‘ilmine
5. İḥtilāṭ-ı ḥalkı ko olsun yirüñ dārü’s-selām
Ey Müderris sa‘y idüp şuġl eyle iḥfā ‘ilmine

Gazel 75

Velehu

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

1. Yol azup balçuġa düşdüüm bir iki kaç kademe
Ḥayf bu bataḵ içinde sürilen ‘ömre deme
2. T̄albinuban⁶²⁰ çıkabilmem ṭayanup⁶²¹ düşdüüm idi
Dayanursam yine çeker beni mülk-i ‘ademe

⁶¹⁸ T̄aluban: T̄alibin MY s. 166

⁶¹⁹ karar: kırar MY s. 166

⁶²⁰ T̄albinuban: Ṭabışuben MY s. 166

⁶²¹ ṭayanup: ṭanıyup MY s. 166

3. Aldanan cāh-ı cihāna düşiser çāh içine
Boynına dest-i nedāmet vurısar çok sedeme⁶²²
4. Niçeye dek yanayum yā nice taḥrīr ideyüm
Derdümüñ şerḥi benüm şıǵmadı şıǵmaz kaleme
5. Dām-ı dünyāda Müderris şaḳın ol meyl-i ḥubūb
İtme gör ḥabbe ne iş eyledi Ādem dedeme

33a

Gazel 76

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. İlahi ben ğaribe kıl hidāye
Cenābuñ vuşlatına it ' ināye⁶²³
2. Mekāyidden beni sen eyle ma' şüm
Dem-ā-dem ḥıfzuñ it baña viḳāye
3. Ḳapuñdan ğayre kılma ḳalbi muḥtāc
Çü bildürdüñ ḫapuñdandur bidāye

⁶²² sedeme: sadme MY s. 166

⁶²³ Bu beyt Mesnevi 1'in 23. beytiyle aynı fakat mısra sonlarındaki kelimeler yer deǵıstirmiş.

4. Her işümi işüñe lāyık eyle
Sülükuma kapuñ eyle nihāye
5. Müderris çek elüñi mā-sivādan
Kamu hālüñi teslīm it Hudā'ya

Gazel 77⁶²⁴

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. Şu t̄alib ki ide kaşd-ı nuḳāye⁶²⁵
İnāyet ide aña z̄ü'l-hidāye
2. İrişe 'ilm-i mebd'e'le ma' āde
Nedür bile bidāye vü nihāye
3. Nice bula zafer a' dā-yı iblīs
Faḳāhet kime kim ola viḳāye
4. Di yine *hasbinallah ve kefānā*⁶²⁶

⁶²⁴ Bu şiirdeki bazı kelimelerin, sözlük anlamlarının yanında İslam alanında yazılmış bazı eserlere de işaret ettiğini not düşmek gerekir. Bu eserler şunlardır: *en-Nukaye* (Tâcüşşerîa-Hanefî fikhı), *el-Hidaye* (Burhâneddin el-Merginânî-Hanefî fikhı), *el-Bidaye ve'n-Nihaye* (İbn Kesîr-İslam tarihi), *Vikayetü'r-Rivaye* (Burhânüşşerîa Mahmûd b. Sadrüşşerîa el-Evvel Ubeydullah el-Mahbûbî el-Buhârî-Hanefîlik), *el-Kifaye* (Hatîb el-Bağdâdî-Hadis).

⁶²⁵ Nuḳāye: niḳāye MY s. 167

İrişür cānib-i Hāḡ'dan kifāye

5. Müderris Hāḡ yolında ictihād it
Cihānı terk ide oldur dirāye

33b

Gazel 78

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ne müdārādur şehā bu bir şeh-i muhtācıla
Sürh-serdür el alup⁶²⁷ reng virmek ister tācıla
2. Ger alaylar bağlaya nat' -ı zemīnde mekrile
Anı şāh-māt eyleñüz siz şan' at-ı Leclāc' ıla
3. Üstine atlar sürüp eṭrāfi⁶²⁸ fīl-bend eyleñüz
Ruḡların baydaḡların pā-māl idūñ tārācıla
4. Ferz-bendler fīl-bend-i sedd-i İskender⁶²⁹ olup
Ṭoḡa ġarbdan şems-i āteş şarḡa odlar saḡıla

⁶²⁶ Allah bize yeter, yetti de.

⁶²⁷ el alup MD 12a: al olup

⁶²⁸ eṭrāfi MD 12a: eṭrāf

⁶²⁹ Ferz-bendler fīl-bend-i sedd-i İskender: Ferz-bend sedd-i İskender MD 12a

5. Bir taraftan kudret-i pençeyle Efrenc bula renc
Bir taraftan Hind ü Sind Īrān u Tūrān açıla
6. Ğayret-i Īslām odur ki bunca kudret variken
Kulzūme irişevüz kadırgadan birkaçıla
7. Şulh-ı a' dāyı dimişlerdür kıyāmetden nişān
Şānīdür bu⁶³⁰ şānıla ceng eylemekden kaçıla
8. Ehl-i Īslām'ı Īlāhī h'āb-ı ğafletden uyar
Sünnet ihyāsıyla 'arşa çıkalar mi' rācıla
9. Bir du' ā eyle Müderris kudsiyān āmīn diye
Ehl-i Īmān şād ola dünyāya rahmet⁶³¹ saçıla

Gazel 79

Velehu

Mef' ūlū Fā' ilātün Mef' ūlū Fā' ilātün

1. ' Ārif ol ey göñül sen kalma bu⁶³² kıl ü kâle

⁶³⁰ 'nin noktası unutulmuş. Şānīdür bu: Şānīdur o MY s. 169

⁶³¹ dünyāya rahmet MD 12b: dünyāya o rahmet

⁶³² kalma bu kıl ü kâle MD 9a: kalma kıl ü kâle

- Ḥaḫḫ'a yarar iş eyle aldanma az⁶³³ ḥayāle
2. Taşrîf⁶³⁴ içinde⁶³⁵ 'ömrüñ i' lāle şarf kılduñ
Şarrāf ide⁶³⁶ şanurduñ kendüñi bā' -ı kâle⁶³⁷
3. Kaşd eyledüñdi naḥvüñ naḥvine şarf oğurken
Bir cāe zeydun⁶³⁸ içün çekdüñ niçe melāle
- 34a 4. Dil murğı nuṭka geldi mantıḳda⁶³⁹ oldı nātıḳ
Lākin düşürdi dāma anı ol⁶⁴⁰ üç maḳāle
5. Fenn-i belāgat içre bāb-ı beyān bedī' de
Bilimedüñ ma' ānī kıl bāri āh u nāle
6. 'İlm-i kelām u vefḳ u iksīr ü fenn-i cifrūñ
Aşlına irmekiçün çekdüñ niçe iṭāle

⁶³³ az: an MY s. 169

⁶³⁴ 'nin noktaları unutulmuş. Taşrîf: Maşraf MY s. 169

⁶³⁵ içinde: içre MD 9a

⁶³⁶ Şarrāf ide: Şarf ider MD 9a

⁶³⁷ bā' -ı kâle: bā' u kâle MD 9b, bâğ-ı kâle MY s. 169

⁶³⁸ Ar. "Zeyd (filanca) geldi."

⁶³⁹ mantıḳda: mantıḳla MD 9b

⁶⁴⁰ anı ol üç maḳāle: anı üç maḳāle MD 9b

7. Tıbb ʿilmi ile⁶⁴¹ cifre virdüñ bu ʿömri cümle
İrişdürem⁶⁴² şanurduñ ʿilmi tamām kemāle
8. Fıkh u uşul-ı fıkhā niçe zamān durişdüñ
Giderdi dānişüñi şirket ile kefāle
9. Fenn-i ferāyiz içre zann-ı mahāret itdüñ
Virdi saña kelāle mesʿele-i kelāle⁶⁴³
10. Muḳriʿ olam şanuban niçe yıl ağzuñ egdüñ
Āḥir ne(dür) bilimedüñ (bilimedüñ)⁶⁴⁴ işmām u revm imāle
11. Kesb-i maʿārif eyle sevdā-yı manşıbı⁶⁴⁵ ḳo
Tekmīl-i nefis idegör ḳalma bu rızḳ⁶⁴⁶ u māle
12. Ḥikmetde bu ʿaceb ki⁶⁴⁷ kimdür ḥakīm unutduñ
Bu cümle ḥādīşātı dehre ḳılup ḥavāle

⁶⁴¹ ile: içre MD 9b

⁶⁴² İrişdürem: İrişdürmez MD 9b

⁶⁴³ kelāle: külāle MY s. 170

⁶⁴⁴ Āḥir ne(dür) bilimedüñ (bilimedüñ): Fehm itmedüñ dirīgā MD 9b

⁶⁴⁵ manşıbı MD 9b: manşıb

⁶⁴⁶ rızḳ: zevḳ MD 9b

⁶⁴⁷ ʿaceb ki: ʿacebdür MD 9b

13. Bu cümleñ me'âlin isterseñ ey Müderris
Bez̄l eyle varuñı sür⁶⁴⁸ bezm ehline piyâle

Gazel 80

Velehu

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

1. Göñül Hû'da fenâ mülküñ kıoma sevdâsını câna
Çıkarmağ Hû'yı göñülden yaraşmaz ehl-i imâna
2. Ezelde hû dimişsüñdür unutma 'ahdin ol Hû'nuñ
Bugün de gel berü hû di durursañ⁶⁴⁹ 'ahd ü peymâna
3. Bu Hû'nuñ odına yanup dil ü cân terkin urduñsa
Senüñdür hüyile meydân gel imdi hû di meydâna⁶⁵⁰
- 34b 4. Şular kim cânile dilden didiler hû vü yâ men hû
Olar ser-bâz[ı]dur Hû'nuñ girürler çarğ-ı cevâlâna
5. Bulanlar sırrını hûnuñ fenâdan öñ fenâ buldı

⁶⁴⁸ sür: şun MD 9b

⁶⁴⁹ durursañ: dudarsan MY s. 171

⁶⁵⁰ Senüñdür hüyile meydân gel imdi hû di meydâna: Şükürdür Hû-ile [himmet gel imdi Hû dé] meydâne MY s. 171

N'ider cān u cihān mülkin irenler sırr-ı Raḥmān'a

6. Muḥammed Muştafā hū hū diyü virdi ḥaber Hū'dan
Dut imdi sūnnetin anuñ ger ümmetseñ o sulṭāna
7. Bu hūdan niçe devletler irişmişdür nazār it gör
Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oşmān 'Alī-yi şīr-i Yezdān'a
8. Gel imdi bir nefes cānum seni Hū'dan ırağ itme
Diyesin⁶⁵¹ yāre karşı hū iricek 'İd-i Kırbān'a
9. Bi-ḥamdi 'llāh Müderris kim naşībūñ oldı hū hūdan
Ola ki hū diyüp āḥir viresin cān⁶⁵² cānāna

İlāhī

Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün

1. Ey gāfil uyan riḥlet-i nā-gāh[1] unutma
Yol korkulıdur korkusu çok rāh[1] unutma
2. Mağrūr oluban devlet-i dūnyā-yı deniye
Yitürme şaḥın dīnūñi Allāh[1] unutma

⁶⁵¹ ن yerine ك'le yazılmış.

⁶⁵² cān: cān[1] MY s. 171

3. Bu dār-ı gurūr içre bugün n'itseñ elüñde
Yarın varacağũ ulı dergāh[1] unutma
4. Güç itme gücũñ yetdüğine ha gice gündüz
Nā-gāh irişen āh-ı sehergāh[1] unutma
5. Gögsũñ gerüben cāh-ı cihān ile şalınma
Āhır yıkılup düşeceğũñ çāh[1] unutma
6. Der-bendine mevtũñ yoluñ uğrar er eger geç
Ol geçmesi düşvār güzergāh[1] unutma
7. Ey çeşm-i haķāretle baķan merd-i faķīre
Ol faķr ile faķr iden ulı şāh[1] unutma

35a

Gazel 81

Velehu

Mefā' ĩlün Mefā' ĩlün Mefā' ĩlün Mefā' ĩlün

1. ' Aceb düşdi benüm gönüm çü bir cāy-ı dil-ārāya
Bulımaya bunuñ mişlin cihānı ger dil araya
2. Bu durur mecma' ü'l-baħreyn bu durur mecma' ü'l-berreyn

İk'ev bir kıaryedür dimez Semerķand u⁶⁵³ Buķārā'ya

3. N'ola Őevķiyle baş aķup bu yolda kũh-ken olsam
DũŐürdi ' ıŐķ-ı Ferhād'uñ țariķin seng-i ķārāya
4. Ferāgat kũŐesid[ür] bu ķanā'at iķtiyār eyle
Ne ķayr itdi naķar it ğör cihān CemŐid [ü] Dārā'ya
5. Leb-i deryāda üftāde Mũderris'i ğören eydür
Süre süre bu miskini hevā ķekmiŐ bu araya

Gazel 82

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

1. Dilerseñ dõnmey' ağzuñ dadı zehre
Ġõzüñ aķup Őaķın ol baķma dehre
2. Bu dũnyā devletiñ uğramasun
Yanına dõymeyenler⁶⁵⁴ cevre ķahra

⁶⁵³ kıaryedür dimez Semerķand u: kırba derdũmũz Semerķand'a MY s. 172

⁶⁵⁴ dõymeyenler: doymayanlar MY s. 173

3. Düşürmez kimse eline zer ü sîm
Göz ağardup şarartmayınca çehre
4. Koşulup çifte yirler yırtmayınca
Yiyemez hırmeninden gāv behre
5. Çü bildüñ yok haķikāt degme ilde
İraķdan merħabā di kūya şehre
6. Müderris fakrile geç bu felekde⁶⁵⁵
Yüri ağzuñ dadıyla⁶⁵⁶ ķonma zehre

35b

Gazel 83

Velehu

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Sürmedin devr-i felek bizi diyār-ı ' ademe
Varalum ' iş idelüm ķulle-i kūh-ı ' Alem'e
2. Aldanan cāh-ı cihāna düşiser çāh içine
Boynına dest-i nedāmet urısar çok sedeme⁶⁵⁷

⁶⁵⁵ felekde: felekde[n] MY s. 173

⁶⁵⁶ dadıyla: düri-y-le MY s. 173

⁶⁵⁷ Bu beytin tamamı 75. Gazel'de, ilk mısraı 37. Gazel'de geçmişti.

3. Bî-vefâ olma iñen Hakk'ile 'ahdüñi gözet
Gele gel kûy-ı vefâya bir iki kaç kademe
4. Sen eyle⁶⁵⁸ begüm kendözüñe merhamet it
N'ola tıtdıysa cihân mülkini şimdi zaleme
5. Dām-ı dünyāda Müderris şaķın ol meyl-i ĥubūb
İtme gör ĥabbe ne iş eyledi Ādem dedeme⁶⁵⁹

Gazel 84⁶⁶⁰

Velehu

1. Seyr it cihānı geñden gelme yakın kenārına
Bāğına girme elüñ şunma şaķın enārına
2. Dānesine meyl idüp düşmeyigör dāmına
Kendüye ışıdarak soñra yaķar nārına
3. Bunda niye geldüñise⁶⁶¹ añlayup işüñ bitür
Ėafleti terk it ķoma bugünüñi yarına

⁶⁵⁸ “Sen” ile “eyle” arasında bir kelime atlanmış olmalı. Sen eyle: Hüsn ile [gör ki] MY s. 174

⁶⁵⁹ Bu beyt 75. Gazel’de de gećmiřti.

⁶⁶⁰ Bu şiir aruz veya hece veznine uymuyor.

⁶⁶¹ geldüñise: geldüğüñ MY s. 174

4. Geñden yüzüñe gülüp saña⁶⁶² gülün gösterür
Güldürerek ağıladur düşmeyigör hārına
5. Fānī durur bu dünyā varlığı yokluk durur
Olma muqayyed bunuñ yogına vü varına
6. Aldamasın Müderris seni bahār gül-zār⁶⁶³
Faşl-ı hazān iricek düşmeyesin hārına

36a

Gazel 85

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Her cihetden fazluñuz var şimdi erkān üstine
Melce³-i 'ālem olup naşb olsa er kān üstine
2. Biñ yararsın⁶⁶⁴ bir teli kıl kıl hisābın almağa
Cem' idersin ol ilün halkımı mürrān⁶⁶⁵ üstine
3. Āferīn üstāduña cān-bāzmışsın dostum

⁶⁶² saña: baña MY s. 174

⁶⁶³ bahār gül-zār: bahār-ı gülzār MY s. 174

⁶⁶⁴ yararsın: yürürsin MY s. 175

⁶⁶⁵ mürrān: mîzân MY s. 175

Bunca dürlü şan' atı oynarsın urğan [üstine]

4. Rīsmān [u]⁶⁶⁶ ḥablile aşduñ ḥayāl-i la' lüñi

Bu dil-i pür-ḥūnumı ḳan eyledüñ ḳan üstine

5. Resm-i Rüstem gibi itdüñ bir semāda biñ kemend

Niçe niçe ' aşıḳuñ ḳul itdüñ iḥsān [üstine]

6. Yazmağa lāyık degülse defter içre bu ḡazel

Luṭf idüp tesvīd idüñ bir ḳarf-ı dīvān [üstine]

7. Bu Müderris sūḥteyi ḥabl-i metīnle baḡladuñ

Her ne emr itseydüñ ol ḥod diridi⁶⁶⁷ cān üstine

Gazel 86

Velehu

Mef' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün

1. Bī-çāre ḳılur ādemi ger ṭutsa ısıtma

Her n'eyleriseñ eyle anı saña ısıtma

⁶⁶⁶ Rīsmān [u]: Rīsmān-ı MY s. 175

⁶⁶⁷ diridi: dirdi [kim] MY s. 175

2. Isıtması var gerçi şovutması dağı var
Bu vechile dimişler anuñ adın ısıtma
3. Odlara yaqıp kıaddümi dāl itse ‘aceb mi
Demürden olur olsa büker anı ısıtma
4. Maħmūm olana hışse-i dūzağ ola ħummā⁶⁶⁸
Endād-ı⁶⁶⁹ caħīm⁶⁷⁰ ola kimi dutsa ısıtma
5. Bī-çāre Müderris’i ‘aceb ħāle düşürdi
Uçuğlu delü⁶⁷¹ eyledi üç günlük ısıtma

36b

Gazel 87

Velehu

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

1. ‘İlm-ı tıbb için gerekdür medrese
Aña himmet lāzım olur herkese
2. Ĥağ yolında yār olanlar şıdķile

⁶⁶⁸ ħummā: ħammām MY s. 176

⁶⁶⁹ Endād-ı: Âzād-ı MY s. 176

⁶⁷⁰ • ile yazılmış.

⁶⁷¹ delü: dolu MY s. 176

Kimi kuvvet harc ide kimi kese

3. Cān-ı Şīrīn ʿışkına Ferhād'lar⁶⁷²
Gāh⁶⁷³ taş daşıya gāhī tağ kese
4. Cismi i' lālını taşhīh itmeyen
N'ıçün olur keş kişiyle⁶⁷⁴ kes kese
5. Ādemūñ bünyādını kılduğda Hāk
Şanmañuz kim⁶⁷⁵ eyledi bī-hendese
6. Tālibā ʿömrüñ mühimme şarf kııl
Yılme hayrānlar gibi olmaz sese
7. Yol mıdur İslām ehli⁶⁷⁶ ʿākıbet
Olalar muhtāc cehūd-ı nā-kese
8. Ey Müderris irdüñise nez'e sen
Bākī ihvānçün gerekdür medrese

⁶⁷² Ferhād'lar: Ferhād varise MD 44b

⁶⁷³ Gāh MD 44b: Gāhī

⁶⁷⁴ keş kişiyle: keş keş ile MY s. 176

⁶⁷⁵ kim MD 44b: ki

⁶⁷⁶ ehli: ehl MD 44b

Gazel 88⁶⁷⁷

Velehu

Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün

1. Hāmmām içinde dellāk bir iş getürdi başa
Başdan beni çıkardı ad eyledi tırāşa
2. Göz kıpduğımı görmez diş kısduğum⁶⁷⁸ ne bilsün
Gelür benim inildüm ol cāhile temāşā
3. Başımı usturayla döndürdi lālezāra
Kān başdan aşdı ol dem⁶⁷⁹ indi dökildi kaşa
4. Şabrile gördüm [olmaz]⁶⁸⁰ irdi bıçak süñüke⁶⁸¹
Didüm ki usta luḫ it çal usturayı taşa
- 37a 5. Çalup bıçağı⁶⁸² taşa kâsd itdi geldi başa
Mūsī ile o Fir' avn girdi yine⁶⁸³ savaşa

⁶⁷⁷ Bu gazel, 6. beyti eksik olarak Kınalızade'nin tezkiresinde; 3 ve 6. beytleri eksik olarak da Âşık Çelebi'nin tezkiresinde geçmekte.

⁶⁷⁸ Filiz Kılıç'ın metninde "kâsduğum" şeklinde geçiyor.

⁶⁷⁹ başdan aşdı ol dem: başdan ol dem Kınalızade, *a.g.e.*, s. 883.

⁶⁸⁰ Bu kelime metinde olmayıp adı geçen tezkirelerden tamanlandı.

⁶⁸¹ süñüke: sülūka Kınalızade, *a.g.e.*, s. 884.

⁶⁸² Çalup bıçağı: Çald'usturāyı Kınalızade, *a.g.e.*, s. 884; Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 799.

⁶⁸³ yine: niye Kınalızade, *a.g.e.*, s. 884.

6. Niçe şerecler⁶⁸⁴ açdı başumda kim görürse
Şimden girü diyiser küçek misün⁶⁸⁵
7. Şabr eyle ey gönül bunca serencām için
Elbette göz göriser her ne yazılsa başa
8. Ağlama ey Müderris bunca serencām için
Çäre şabırdur ancak çün işdür düşdi başa⁶⁸⁶

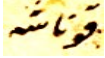
Gazel 89

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Çok naşihat yazaydum dostlar dil-berlere
İllā şehlerdür olar⁶⁸⁷ tutmaz kulağ kemterlere
2. Hüblara lāyık degül 'uşşāk rencid'eylemek⁶⁸⁸
Bu durur pendüm benüm ol ruğları ağmerlere

⁶⁸⁴ şerecler: şerh(a)lar MY s. 177

⁶⁸⁵ şeklinde yazılmış. ko nâşa? MY s. 177

⁶⁸⁶ Vezin hataları olan son iki beyt Kınalızade ve Âşık Çelebi'nin tezkirelerinde tek bir beyt olarak şu şekilde geçmekte: "Âh itme ey Müderris bu deñlü ser-güzeşte / Elbette göz göriser her ne yazılsa başa" Kınalızade, *a.g.e.*, s. 884; Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 799.

⁶⁸⁷ olar: olur MY s. 178

⁶⁸⁸ rencid'eylemek: içinde eyülük MY s. 178

3. Evvelâ ‘ ışka düşürüp soñra geñden merhabâ
Dimesünler luţf idüñ diñ kadleri ‘ ar‘ arlara
4. Vech degüldür ‘ aşıkuñ ağıyâre hâlin söylemek
Keşf-i sır câyiz degül illâ meger hem-serlere⁶⁸⁹
5. Ey Müderris hâk durur sözüñ anuñçün işiden
Dir ki naqş eyleyicekdür kazıyup mermerlere

Gazel 90

Velehu

Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilâtün Fe‘ ilün⁶⁹⁰

1. Bir sözüñ var diyeyin anı saña döne döne
Cânile tut kulağıñ sen de baña döne döne
2. ‘ Âlem-i ğaybı koyup mülk-i şehâdet yüzine
Ne ki geldi dönerek buldı fenâ⁶⁹¹ döne döne
- 37b 3. Zer gibi püte-i çarhda döne döne yakılan
‘ Âkıbetde bulısar mülk-i beķâ döne döne

⁶⁸⁹ hem-serlere: hem-sırlara MY s. 178

⁶⁹⁰ Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün MY s. 178

⁶⁹¹ fenâ: fezâ MY s. 178

4. Ne durur⁶⁹² bākī vü fānī baña irşād idene
Şād olup eyleyeyin hayr du‘ ā döne döne
5. Dönmeden dönmedi dönmez⁶⁹³ kamu peydā vü nihān
Eser aķar dūn [ü] gün āb u hevā döne [döne]
6. İrmeden emr-i Hudā itmedi zerrāt raķıř
Şevķile gör ne kılur arz [u] semā döne [döne]
7. Günlerin yire döküp gice vü gündüz tolanur
Gökde her kevkebile māh ü zükā⁶⁹⁴ döne [döne]
8. Sebaķın sa‘ yile sebķ itmege tekrār ider
Dürişüp ezber ider ehl-i zekā döne [döne]
9. Müflihine nazār it bulmaĝa ‘ ömrinde felāh
Ķořılıp çifte yiler hemçü şabā döne döne
10. Hāşılın mincel-i meh biçmede dögmeķde dōgen
Hırmenini şavurur dest-i yaba döne döne
11. Niçe diķķatler ider itmege izhār-ı daķıķ

⁶⁹² Ne durur: Ne düzer MY s. 178

⁶⁹³ dönmedi dönmez: denmedi denmez MY s. 179

⁶⁹⁴ zükā: zekā MY s. 179

Gör nice çarha uyar kûtb-ı rehâ döne döne

12. Talebiyle⁶⁹⁵ irişür maṭlaba⁶⁹⁶ her ṭālib olan

Şuvarur bāġı ṭolablarile mā döne döne

13. Ḥavl-i ‘arşı ṭolanur berr ü baḥir gibi müdām

Zikr ü tesbīḥ-i melek ḥamd ü senā döne döne

14. Sübhaveş Ka‘be-i hüccāc u menār üzre ezān

Oқınur itmek için ḥalka nidā döne döne

15. Ma‘rifet ehli şühūd itdi cihān gerdişini

Bildi her şey’i ider ḥizmet edā döne döne

16. Dāyimā Ḥakk[ı] añar ḳalbile erbāb-ı ḳulüb

Dil ağız içre ider zikr-i Ḥudā döne [döne]

17. Dīn yolında baş açup çarḥda cevlan ider

Zikr-i Hū’yile ider ġāzī ġazā döne döne

38a 18. Dönmeden dönmedi devr içre cihānda şūfīler⁶⁹⁷

⁶⁹⁵ Talebiyle: Taleb-ile MY s. 179

⁶⁹⁶ maṭlaba: maṭluba MY s. 179

⁶⁹⁷ ى 'nin noktaları unutulmuş.

Gerçi çok men' idegördi fuḫahā döne döne

19. Şūfiye itmeyelüm yoḫ yire bir ṭa' n-ı güzāf
Şāf olup bulur ola zevḫ ü şafā [döne döne]
20. Ğarāz-ı fāsidi dilden giderür Mevlev' olan
Hoş şafā içre ider cānı fedā döne [döne]
21. Çevrilür bişmek için āteşüñ öñinde kebāb
Gör nice puḫte olur laḫm-ı şifā döne döne
22. Āşiyānında müdāmī çevirür beyzaların
Her ṭayır feyz ola rūḫ⁶⁹⁸ tā ki aña döne [döne]
23. Taş iseñ daḫı Müderris n'ola ger kösre gibi
Āhenin dilleri pāk eyle ḫoma döne döne

⁶⁹⁸ Her ṭayır feyz ola rūḫ: Tayr-ı feyz olar ruḫı MY s. 180

Gazel 91

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ehl-i sünnet emrũñüze diriken baş üstine
Leşker-i⁶⁹⁹ İslām'ı⁷⁰⁰ çek şāhā Kızılbaş üstine
2. Hān Selīm ceddũñ⁷⁰¹ gibi ol tīg-zen bir şeh-süvār
Dinile⁷⁰² tā haşre⁷⁰³ dek şabaş şabaş üstine
3. Çaldıran'da kūs-ı harbi⁷⁰⁴ çaldırup qanlar döken
Ġayretile eyledi savaş savaş üstine
4. Dest-i kudret variken fırsatdur ey⁷⁰⁵ şāh-ı cihān
Leşker-i⁷⁰⁶ Sünnīyi çek Rafz ehli⁷⁰⁷ qallāş üstine
5. Mülk-i 'Osmān'a bugün andan 'adüvv bir kimse yoq

⁶⁹⁹ Leşker-i MD 12b: Leşkeri

⁷⁰⁰ İslām'ı MD 12b: İslām

⁷⁰¹ ceddũñ: anuñ MD 12b

⁷⁰² Dinile: Dîn-ile MY s. 180

⁷⁰³ haşre MD 12b: haşr

⁷⁰⁴ harbi: harbî MY s. 180

⁷⁰⁵ fırsatdur ey: farz dur eyā MD 12b

⁷⁰⁶ Leşker-i: 'Asker-i MD 12b

⁷⁰⁷ ehli MD 12b: ehl / Rafz ehli: Rafz-ehl-i MY s. 180

Bulcağ fırsat kımaz bir taş⁷⁰⁸ bir taş [üstine]

6. Salṭanat ehlinde olsa ʿār u nāmūs u vaḳār

ʿ Askeri⁷⁰⁹ cān oynadur yoldaş yoldaş [üstine]

7. Feth-i Şark'a kıpusından olsa hikmetle⁷¹⁰ şürūʿ

Dir Müderris heft kışver feth ola baş [üstine]

38b

Gazel 92

Velehu

Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilün

1. Kerem idüp⁷¹¹ kiremid itdünüz⁷¹² ihsān bize

İki ʿ ālemde ire rahmet-i⁷¹³ Raḥmān size

2. Yapılan meskene ol cāme ola eskimeye

Zahmete girmeyesiz⁷¹⁴ dikmege kıaftān bize

⁷⁰⁸ taş^ı MD 12b: taş

⁷⁰⁹ ʿ Askeri MD 12b: ʿ Asker

⁷¹⁰ hikmetle: himmetle MY s. 181

⁷¹¹ idüp: itseñ MD 45a

⁷¹² itdünüz: eyleseñ MD 45a

⁷¹³ ire rahmet-i: ide rahmeti MD 45a

⁷¹⁴ girmeyesiz: girmeyesin MD 45a

3. Kış u yazda geyeler anı niçe ehl-i du‘ā
Ola hem kūşeleri⁷¹⁵ ravza-i Rıdvān size
4. Gice gündüz ideler medh ü şenā hazretüñe
Hubbu li ‘llāh ideler zümre-i ‘ irfān size
5. Ey Müderris yapagör sen Hāk için hücreleri
Yapmağñ emrini çün eyledi Kur‘ān bize

Gazel 93⁷¹⁶

Velehu

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Ne müdārādur şehā bu bir şeh-i muhtācıla
Sürh-serdür el alup reng virmek ister tācıla
2. Ğayret-i İslām’ı yok mı ehl-i sünnet olanuñ
Rāfizi’yle şulh ide⁷¹⁷ ceng eylemekden kaçıla
3. Ardılñ ardılmadan ‘ Ādil şuyına ulaşup

⁷¹⁵ • unutulmuş.

⁷¹⁶ 33b’deki 78. Gazel’in bir benzeri. Menakıpta bu iki şiir, tek bir şiir olarak geçiyor. Bkz. Ek G3

⁷¹⁷ ide: ola MD 12a

Ḳulzūme dāḥil oluñ ḳadırgadan birḳaçıla

4. Üstine atlar sürüp eṭrāfi fīl-bend eyleñüz
Ruḥların baydaḳların pā-māl idüñ tārācıla
5. Sırrı⁷¹⁸ fāş eylemeden Fāş ırmaḡına girilüp
Vān gibi Şirvān daḡı feth ü⁷¹⁹ zaferle açıla
6. Ey Müderris⁷²⁰ er odur ki Erdebil'e ura nār⁷²¹
Naḥcivān'da tā ' adüvv ḳalbine odlar şaçıla

39a

Gazel 94⁷²²

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Bugün meydān-ı ḥüsn içre senüñle kim dutar pençe
Bu sevdāda ṭolanursa düşer mihrile meh rence
2. Bulınmaz ' aşık u ma' şük içinde mülk-i dünyāda
Cefā ḳılmaḡda bir'since belā çekmekde bir'since⁷²³

⁷¹⁸ Sırrı MD 12a: Sır

⁷¹⁹ feth ü MD 12a: feth-i

⁷²⁰ Ey Müderris: Padişāhā MD 12a

⁷²¹ nār: bāz MD 12a

⁷²² Bu şiirin ikinci ve üçüncü beytleri arasında boşluk var. "Velehu" ibaresinin olmaması, baş tarafının da eksik olduğunu düşündürüyor.

3. Müderris bunca ʿömriyle tevānin⁷²⁴ olsa ʿaṣn mıdur
Göñül bir gitdi bir p̄ir olası neṽ-civān [u] gence

Gazel 95

Velehu

Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

1. Dostlar nʼoldı bu devr içinde dīvān ehline
Kim virilmez oldı gitdi ḥükm dīvān ehline
2. ʿİlmiyle ʿāmil olmaz oldı ʿālimler meger
İltifāt olmaz anuñçün şimdi ʿirfān [ehline]
3. Añlamaz ḥāfız kelāmu ʾllāhdan maʿ nā nedür
İʿ tibār eylemez oldı kimse Ḳurʾān [ehline]
4. Ḳalmadı mı bilmez in ʿālemde ṭabʿ-ı müstaḳīm
Olmez olmışdur naẓar ḥayfā ki mizān [ehline]
5. Döndüre bir barmağıyla⁷²⁵ şimdi ʿarḥı Ḥān Selīm

⁷²³ birʼsince: yirince MY s. 182

⁷²⁴ tevānin: tevānâ MY s. 182

⁷²⁵ barmağıyla: barmağ-ıla MY s. 182

Dönerek düşmiş ola mühr-i Süleymān ehline⁷²⁶

- 39b 6. Bākī'yā hūzni gider sizüñle⁷²⁷ şöhet bākīdür⁷²⁸
Kalmadı bākī çü gördük⁷²⁹ çetr ü eyvān ehline
7. Ey Müderris ğam yime şā' ir olsa pāy-māl
Gitdi revnaķ kalmadı şi' rile⁷³⁰ dīvān [ehline]

Mesnevi 2

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. Ayağıñuz tozında Gāzī-zāde
Umar himmet ki kalmaya piyāde
2. Ola kadirġanuñ bu yıl süvārı
Anuñla se[y]r ide niçe diyārı
3. Çü gāzī oġlı gāzīdür arada

⁷²⁶ Redif yanlışlıkla “üstine” şeklinde yazılmış.

⁷²⁷ gider sizüñle: gidersiz diñle MY s. 182

⁷²⁸ ى harfi yazılmamış.

⁷²⁹ gördük: gördüñ MY s. 182

⁷³⁰ şi' rile: şi' riyle MY s. 182

Sa‘y kıla gāzī ile cihāda⁷³¹

4. Firengistānuñ olmışdur esīri
Anuñ fetħin diler dāyim zamīri
5. Felek peyker kamer lenger gemiyle
Savaşa var(a) niçe muħħ ādemile⁷³²
6. İki ‘ālem murādın devletüñde
Bula ‘ömrüm zamān-ı şevketüñde
7. Niçeler ber-murād ola dem-ā-dem
Du‘ācuñ ola cümle ibn-i Ādem
8. Diye āmīn aña cümle melekler
Murāduñ üzre devr ide felekler

⁷³¹ Bu mısradā vezin bozuluyor. “Kıla sa‘y gāzīler ile cihāda” şeklinde okunursa vezin düzelebilir.

⁷³² Savaşa var(a) niçe muħħ ādemile: Savaşa vara niçe kaç ādemiyle MY s. 119

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Geh sürüp bahre dil ider beni deryā delüsi
Geh çeker tağlara ider geh[ī]⁷³³ şahrā⁷³⁴ delüsi
2. Gerçi çokdur bu ilün vālih ü hayrān⁷³⁵ delüsi
Olmaya bencileyin bir dağı rüsvā⁷³⁶ delüsi
3. Yā İlähī kuluñam emrüñe *sem'en ve aṭā*⁷³⁷
N'eyleyiseñ beni it eyleme dünyā delüsi
4. Baḥş-i elfāz u şuver kıldı heyülāmı hebā
Dağı vaqt olmadı mı olmağa ma' nā d[elüsi]
5. Sūhtedür gerçi Müderris velī şol sūhte degül
Me'kel-i çarḥuñ içinde ola gavgā delüsi

⁷³³ geh[ī] MD 37a: gāhī

⁷³⁴ س ile yazılmış.

⁷³⁵ vālih ü hayrān MD 37a: vālih hayrān

⁷³⁶ rüsvā: rüsvāy MD 37a

⁷³⁷ Semi'nā ve ata'nā: Dinledik, boyun eğdik! (Bakara suresi, 285. ayet)

Gazel 97

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Her iki sâ' atde bir gözler gözüm bir rāhatı

Ey dirīgā bulmadı bulmayısar ol sâ' atı

2. Dest-i kudret sâ' at-i eflâki durmaz döndürür

Ḥālī olmaz dönmeden yolınca yevm [ü]⁷³⁸ sâ' atı

3. Esfel[i] a' lâ⁷³⁹ idüp a' laları esfel ider

Sâ' at-i çarḥuñ budur her sâ' at içre ḥāleti

4. Gelmeyince sâ' atı bir kumı geçmez sâ' atüñ

Nevbet-i sâ' atledür her şaḥşa ' izz ü āfeti

5. Sen gözün açup yuminca sâ' at-i ' ömrün geçer

Ey Müderris zāyī' itme yok yire bir sâ' atı

⁷³⁸ yolınca yevm [ü]: bulınca yevm-i MY s. 183

⁷³⁹ a' lâ: i' lâ MY s. 183

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ey mülāzım kıaddüñi yay itdi aqrān ğayreti
 'Aynuña gelmez 'acebdür ehl-i 'irfān ğayreti
2. Eyleyüp terk-i hevā Hakk'a mülāzım olmaduñ
 Başdı Qur'an ğayretin hayfā ki aqrān [ğayreti]
3. Varise şadruñda imān baqma dünyā şadrına
 Mü'min oldur ki ola şadrında imān [ğayreti]
4. Dünyāñı ta'mir için dīnūñı yıqma yoq yire
 Dīn ü dünyāñı harāb eyler bu virān [ğayreti]
5. Raħmet-i Raħmān umarsın eyle inşāf yol mıdur
 Ğālib olmaq ğayret-i Raħmān'a şeytān [ğayreti]
6. Ādemī iseñ Müderris añla 'ilm-i Ādem'i
 Çün ħalīfe-zādesin kanı o sultān [ğayreti]

Gazel 99

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Gün t̄lunduđınca⁷⁴⁰ dilden t̄luna⁷⁴¹ d̄nyā işi
Did̄ḡümce t̄ğma t̄ğar⁷⁴² niçe biñ ğavġā işi
2. Gice gündüz ay u ğün iner çıkar kılmaı k̄ar̄
Kām-yāb olmaı d̄kenmez zirile bālā işi
3. Mübtelā-yı devlet-i d̄nyā olan bulmaı h̄z̄r
Baŝma alup ȳr̄r her biri bir sevdā işi
4. K̄ul olup nefse segirdirsin murādın virmege
N'eyled̄ñ n'itd̄ñ k̄anı yā H̄zret-i Mevlā işi
5. Kār-ı d̄nyā başa çıkmadan kişi başdan çıkar
Ey M̄derris başa dir 'aqluñ k̄anı 'uqbā işi

⁷⁴⁰ t̄lunduğınca: t̄landuğınca MY s. 184

⁷⁴¹ t̄luna: t̄lana MY s. 184

⁷⁴² t̄ğar: t̄ğrı MY s. 184

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

1. Bu gönlüm zıkr-i Hū'dan yana düşdi
Aña Hū düşmedi pes yana⁷⁴³ düşdi
2. Nazar kıldı meger kim şem' -i Hū'ya
Ki cān atup aña pervāne düşdi
3. Diyüp Hū virdi Hū yolında cānın
Şükür kıldı ki cān cānāna düşdi
4. Dem-ā-dem şöhet-i Hū'da virüp cān
Şunuñ kim 'aqlı var dīvāne düşdi
5. Yemem ben cān gamın yolında Hū'nuñ
Bi-ħamdi 'llāh k'aña ħurbāna düşdi
6. Şunuñ kim ħalbi Hū'dan yanmamışdur
Aña bu nazm-ı Hū efsāne düşdi
7. Şular kim zıkr-i Hū'dan⁷⁴⁴ lezzet almaz

⁷⁴³ yana: yā ne MY s. 184

⁷⁴⁴ Hū'dan: Hū'da MY s. 185

Olar Hū bezmine bīgāne düşdi

8. Açuḡ dut Hū gibi çeşmüñ Müderris
Ki Hū'da göz yuman yābāna düşdi

Gazel 101

Velehu

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Şubḥ-dem iki ğanem menzile mihmān geldi
Her görenler didiler⁷⁴⁵ tekyeye ḡurbān geldi
2. Ḳurd tabī' atludan anı şaḡınuñ luḡ eyleñ
Haẓm idüp dirler aña ni' met-i Sübhān geldi
3. Yolda çoḡdur çalıcı anları çaylaḡ gibi
Her aç olan aña dir derdüme dermān geldi
4. Bir ḡoyuna şıḡurur iki ḡoyunı niçeler
Çeküp avurda yudar dir bize ihsān [geldi]
5. Yiticek arayu gider ḡolanur ḡaḡ u daşı
Ḳaḡınup dir bu araya nice⁷⁴⁶ şeyḡān [geldi]

⁷⁴⁵ didiler MD 31b: didler

- 42a 6. Ey Müderris olıgör⁷⁴⁷ rā'ī bugün bunlara sen
Enbiyā zümresi hep 'āleme çübān geldi

Gazel 102

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. Sükütü ehl-i 'irfānuñ bugün irdi şuña rāhı
Ki 'Osmān illeri üzre çeri dikdi 'Acem şāhı
2. Kōmadı cünd-i İslām'a ide meskenlerinde 'id
Ba' id işler qarīb olmağ revā mı şöyle⁷⁴⁸ bi'llāhı
3. Muqarrer perde-i ğaybuñ verāsında 'acāyib çok
Ki bu resme hücüm itdürdi Rūm üzre o güm-rāhı
4. Re' āyā nice mer' idür ki mer' i olmaya mazbūt
Anuñ hıfzında rā' iler nazār kılmayalar gāhı

⁷⁴⁶ nice: niçe MD 32a

⁷⁴⁷ olıgör: olagör MD 32a

⁷⁴⁸ şöyle: şey'le MY s. 186

5. Müderris yok yire yanup yaqılma sözi diñler yok
Du'ā eyle ki şaklaya h̄alelden Haq bu dergāhı

Gazel 103

Velehu

Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün Müstef ilün

1. Ey ten reh-i ' ışık içre gel h̄akile yeksān ol yüri
'İd-i vişāl-i yār içün ey cān kurbān ol yüri
2. Bildüñ fenāsın dünyenüñ şağın tavaṭṭun eyleme
Her gicede bir menzile seyr eyle mihmān ol yüri
3. Bir kūşe eyle ihtiyār tā kim olasın baḥtiyār
Dergāh-ı Haqq'a ṭut yüzüñ dā' i-i yārān [ol yüri]
- 42b 4. Her olur olmaz nesneden kalbüñ mükedder eyleme
Şāf ol Müderris fāriğ ol 'ālemde 'ummān [ol yüri]

Gazel 104

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Halk içinde yürürüz zühdile 'ālimler gibi
Bulduğumuz yırtaruz tenhāda zālimler gibi
2. Uzaduruz el du'āya umaruz ecr-i cezīl
Müzd-i a' māl isterüz hizmetde kāyimler gibi
3. Gice gündüz uykuyıla yimege gitdi 'ömür
Yine cennet umaruz kāyimle şāyimler gibi
4. Şimdiye dek niçe zevk [ü] niçe miḥnet görmişüz
Düşde gördük gördüğümüz şanki nāyimler [gibi]
5. Manşib-ı bākī gerekse gözle Hāk dergāhını
Kādī- ' asker kapusın bekler mülāzımlar gibi
6. Halkile bāzārı terk it Hāk' a döndür qalbūñi
Her nefesde zākir ol virdinde dāyimler [gibi]
7. Ey Müderris aç gözün 'ucb u riyādan key şağın
Kıl melāmet sen seni hicveyle lāyimler [gibi]

Gazel 105

Velehu

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Dostlar oldu bu dīvāne gönül tağ delüsi
Hadden aşdı delülügi olımaz bāğ delüsi
2. Niçe bir bāğçe vü bāğ bendiyile bağlana ol
Yiter oldu bu cihān içre yiter bāğ delüsi
3. Bir dürüst sözlü dürüst er bulmam hizmet idem
Bu cihānuñ uluları olalı lāğ delüsi
- 43a 4. Ten kabağın biline bağlayup uşaklar⁷⁴⁹ gibi⁷⁵⁰
Ulılar⁷⁵¹ ili tolanur olayın bağ [delüsi]
5. Tekye-i çarhuñ içi tıbtolu abdāl olmış
Sūhtelerden bu Müderris mi kopa sağ delüsi

⁷⁴⁹ uşaklar: ışıklar MY s. 188

⁷⁵⁰ Bu mısraın vezni bozuk.

⁷⁵¹ Ulılar: Evliyâ MY s. 188

Gazel 106⁷⁵²

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Alma ğavġā başuña evlenme sultān ol yüri
Aġu katma aşıña evlenme sultān ol yüri
2. Gez mücerred gözüñ aç olsun saña taġ üsti bāġ
Ĥabse şalma sen seni evlenme sultān [ol yüri]
3. Uyma nefsuñe şaķın kim kıl ider bir ' avrete
Pādişāh ol olma kıl evlenme sultān ol [yüri]
4. Evlenen bahre düşer evlādı olan ġarķ olur
Sen kenār-ı bahri tüt evlenme sultān ol [yüri]
5. Etini it gevdesin bit yir diseler ergenüñ⁷⁵³
Sen seni yime hemān⁷⁵⁴ evlenme sultān ol [yüri]
6. Yañılup ger evlenürsem baña yārān uymasun
Yine virdümdür⁷⁵⁵ dirüm evlenme sultān ol [yüri]

⁷⁵² Bu şiir farklı bir el yazısıyla 25a'da da geçiyor.

⁷⁵³ diseler ergenüñ: désünler erkegüñ MY s. 189

⁷⁵⁴ hemān: amān MY s. 189

⁷⁵⁵ ويرد şeklinde yazılmış.

7. Ey Müderris Hâk seni luṭfindan āzād eyledi
Gel yeñile olma ḳul evlenme sulṭān ol yūri

Gazel 107

Velehu

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

1. Sa' ādet ol durur ola ḥaḳīḳī
Fenā bulmaḳ durur anuñ ṭariḳī
2. Delü gönüm bu dünyā devletine
Didi Hâkḳ' uñ budur nār [u]⁷⁵⁶ ḥariḳī
- 43b 3. Aña yaḳın olan yanar yaḳılır
Sa' irüñ gevrek⁷⁵⁷ olmaz mı ferīḳī
4. Olursa kesb ile fānī sa' ādet
Velī ulı⁷⁵⁸ budur ola selīḳī
5. Cihān elvānına baḳma Müderris
Olasın şıbgatu 'llāhuñ ḥaḳīḳī⁷⁵⁹

⁷⁵⁶ nār [u]: nār-ı MY s. 189

⁷⁵⁷ gevrek: görüñ MY s. 190

⁷⁵⁸ ulı: evvel MY s. 190

Gazel 108

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Mevce gir ey dil gine cüş eyle deryâlar gibi
Yâre karşı yaşuñ aqıt cüy-ı şahrâlar gibi
2. Kend[ü] başdan çıqduğı gibi hayâl-i zülf-i dost
Beni de başdan çıkaram dir o sevdâlar gibi
3. Himmeti 'ulyâ olanuñ maṭlabı a' lâ olur
Ṭālib-i ednâ olamaz ehl-i dünyâlar gibi⁷⁶⁰
4. Bulan ebkâr-ı ma' āniye Müderris dest-res
Muḥtefî olur yürür bulduğı ma' nâlar gibi

44a

Gazel 109

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ḥamruñ evvel şābit idi ḥürmeti
Pādişāh nehy itdi artdı ḥürmeti

⁷⁵⁹ ḥaḳīḳi: ḥaḳīḳî MY s. 190

⁷⁶⁰ Bu beyitten sonra yazmada boşluk var. Beyt sayısı da gazelin eksik olduğuna işaret ediyor.

2. Yiryüzinden hamr kalkmaqdur muhāl
Variken dünyāda iblīs şöhreti
3. Evvel iblīs[i] helāk itmek gerek
Tā cihāndan kalğa hamruñ ‘ izzeti
4. Hamrı şah yasağı şalsa ayaga
Def̄ ī çıkar başa bulur rif̄ ati
5. Geçdi peygām-berler aşhāb-ı güzīn
Tābi‘ īn itmedi ref̄ e diqqati
6. Niçeler kıldı harābāt ihtiyār
Didi her gören olara nekbetī
7. Niçeler hamrile olmışdur sirişt
Her nefesde ider aña rağbeti
8. ‘ Add olurd’evvel⁷⁶¹ şehirde mey-fürüş
Şimdi bī-ḥadd olup artdı devleti
9. Kāfir içse maldur aña helāl
Müslimīnden her içen yirdi leti

⁷⁶¹ olurd’evvel: olurdı ol MY s. 191

10. Çünkü hâdden geçdi şâhuñ yaşağı
Havf idüp hammâr oldı halveti
11. Rûzda mâni' se şürbe muhtesib
Şebde kimdür men' idenler şöhet
12. Mümteni' dür hamrı götürmek şehâ
Bitmez işe sa' yuñ olmaz lezzeti
13. Mest midür bilmem Müderris n'oldı ki
Hak sözi söylemege yok kudreti
14. Varise esrâr[1]⁷⁶² Hak hayrânıdur
İhtiyâr ider anuñçün 'uzleti

44b

Gazel 110

Velehu

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1. Görđi vâ' iz câmi' içre bir yüce yir minberi
Taht-ı⁷⁶³ şahîveş kurulmuş başı üzre efseri

⁷⁶² esrâr[1]: esrâr-ı MY s. 191

⁷⁶³ ح ile yazılmış.

2. Zühd ü takvâdan geyindi egnine kat kat vez⁷⁶⁴
Naşş-ı kâfî⁶ dan biline takdı çifte hançeri
3. Qalbini mü'minlerüñ⁶ ilmiyle pür-nür eyledi
Ol belâgat bahrinüñ gavvâş-ı kâmil mefhari
4. Gerçi hoş va⁶ z itdi lîk taṭvîl eyledi⁷⁶⁵
Tâze âb-deste diyü cavdı cemâ⁶ at ekşeri⁷⁶⁶
5. Vâ⁶ izâ lâf eyleme⁶ ilm-i va⁶ zdan vâz gel
Ha eşik⁷⁶⁷ ha nerdübân lâzım degüldür kayşeri⁷
6. Kesb idimez ey Müderris kimse dünyâda⁶ ilm
Terk-i⁷⁶⁸ (ü) baş u cân idüp tâ olmayınca serseri⁷

⁷⁶⁴ vez⁶: zer⁶ MY s. 192

⁷⁶⁵ Mısraın vezni bozuk. Muhtemelen müstensih hatası olarak sözcükler eksik yazılmış. “Lîk” yerine “lâkin lâfi” eklendiğinde vezin düzelebilir.

⁷⁶⁶ ekşeri⁷: ekşeri MY s. 192

⁷⁶⁷ eşik: eşek MY s. 192

⁷⁶⁸ Terk-i: Terk u MY s. 192

Gazel 111⁷⁶⁹

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Devlet olmaz şūfiye bir kūşe-i ḥalvet gibi
Māni' olur yok şafāsına anuñ keşret gibi
2. Kesb-i ' ilme t̄alib olana gerek tecrīd-i ḳalb
Ḳābil-i feyz ola tā āyine-i şafvet [gibi]
3. Ādemīnūñ her biri bir nesneye ' aşık durur
İztırābın def' ider var mı anuñ vuşlat [gibi]
4. Her murāda irmege bir yol ḳomışdur Zü'l-celāl
Saltanat ehline yok tahrik ider gayret [gibi]
5. Vaktüni tahşil-i ' irfān itmege şarf it şehā
Ger bilürsüñ tiz geçer ' ömr-i ' aziz fırsat [gibi]
6. Şark u garbuñ fitnesin hikmetle yā Rab def' kııl
İntizām-ı ' āleme olmaz sebep hikmet gibi

⁷⁶⁹ Bu gazel 25a'da 7 ve 8. beytleri eksik olarak geçmekte.

- 45a 7. Nūr-ı ‘adlile cihānı kı̄l mūnevver yā İ̄lāh⁷⁷⁰
Zūlmile rūz olmaya tā gicede zūlmet gibi
8. Olma mağrūr bu cihān ārāyişine kı̄l hāzer
Āfet olmaz ādeme bī-fāyide şöhret [gibi]
9. Devletūñ ger āh̄iri let olmayaydı şehā
Diridūñ⁷⁷¹ yoğdur sa‘ ādet dūnyede devlet [gibi]
10. Ey Mūderris herkesūñ maṭlūbı taḥşīl-i merām
Saña maḫşūd emn-i ‘ālem ḥastaya şih̄hat gibi

Gazel 112

Velehu

Mefā‘ ilūn Mefāilūn Mefā‘ ilūn Mefā‘ ilūn

1. Özige yār itinürse mini dil-ber bu dem n’olğay
Yāhūd ḫapusına çevre⁷⁷² itinürse mini n’olğay⁷⁷³

⁷⁷⁰ لآل şeklinde yazılmış.

⁷⁷¹ Diridūñ: Dér [i]dük MY s. 193

⁷⁷² çevre: çora MY s. 193

⁷⁷³ O gönül alan, beni kendine sevgili edinirse ne olacak? Yahud kapısına layık biri olarak kabul etse ne olacak?

2. N'olıgör yoğise mende liyākat aña kulluqçün
Büter gider⁷⁷⁴ ki beglernüñ katında niçe bed turgay⁷⁷⁵
3. Şu resme şādī tabğaydum maña kelsem dise ol yār
Şununı tıg kapuda kullar yigindin bir nazār⁷⁷⁶ bolğay⁷⁷⁷
4. Nigārā kim ğarīb bolsa anuñ düşmānı köp bolur
Kime kim hālūmi şorsam cevābın cümle zem̄ birgey⁷⁷⁸
5. Müderris çün ğarīb bolğay sezāvār sizge budur kim
Olar kör bolmağıçün kel qolıñı boynuma tolğay⁷⁷⁹

⁷⁷⁴ Büter gider: Bu türkîdür MY s. 193

⁷⁷⁵ Ben ona kulluk etmeye layık değılsem ne olur? Beylerinin katında kötü olan (kullar) duramaz, tükenir gider.

⁷⁷⁶ kullar yigindin bir nazār: kullarınıñgdın ber-nazār MY s. 193

⁷⁷⁷ O sevgili bana gelmemi söylese o kadar mutluluk bulurdum ki bir nazarla kapısındaki kullardan üstün gelirdim.

⁷⁷⁸ Ey güzel yüzlü sevgili, kim garip olsa onun düşmanı çok olur. Kime halimi sorsam cevabı hepten kınama olarak verecektir.

⁷⁷⁹ Müderris o kadar gariptir ki size layık olan, onlar görsün diye gelip boynuma kollarınızı dolamanızdır.

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. 'İlmi taḥṣīl eylemeñ⁷⁸¹ dünyā için

Terk idüp gider kişi dünyā için

2. Hāḫ şifātıdur anuñ 'ilm-i kadīm

'Ālim ol 'ālemde olasın kerīm

3. Mañşib-ı bākīye irüp bul beḳā

Hāṣā ki 'āḳil bu fenāya baḳa

4. Ehl-i 'ilme dāyimā taḡ üsti bāḡ

Cāhil olan bāḡ içinde miṣl-i zāḡ

5. Yaz u kıṣ dime çalısup oḳı yaz

Oḳı atup yay[1] yaş u oḳı yaz

⁷⁸⁰ Bu şiir farklı bir el yazısıyla 25a'da da geçiyor.

⁷⁸¹ eylemeñ: eylemek MY s. 119

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

Sitanbulü mekânin leyse fihā

Sivā vaḥlü 'ş-şitā ve 'l-heycü şayfā⁷⁸²

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Döşegüm toprak [u] yaşduğum 'aşā

Bu riyā yiter gerekmez būriyā

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

'Ālim olanlar bilürler kīmyā

Anı 'ālim bilmeyicek kim yā

⁷⁸² İstanbul'da, kışın çamursuz, yazın da tozsuz bir mekân yoktur.

⁷⁸³ Bu beyt, 5b'deki 5. Gazel'in matlarıdır.

Gazel 113

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ey bisāt[1] şem' şem' üñ rüşen⁷⁸⁴ olsun dāyimā
Meclisüñ gül yüzlülerle gülşen olsun dāyimā
2. Şofra-i çarhuñ sirācı olduğınca nūr-bağş
Şem' a-dān-ı şāh⁷⁸⁵ şadruñ mesken olsun [dāyimā]
3. Meclisüñde yanmağičün giceler tā şubha dek
Yüregi yağı ' adüvvüñ revgan olsun [dāyimā]

Beyt 4

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Şamer nerdür güneş māde yakın olduğça ol aña

Erür cismi hilāl olur Müderris gör ne dir saña

⁷⁸⁴ ش' in noktaları unutulmuş.

⁷⁸⁵ Şem' a-dān-ı şāh: Şem' adān[a] şāh-ı MY s. 205

Beyt 5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Biz du' ācından size lāyık degül illā du' ā
Umaruz dergāh-ı Hāk'da bu du' ā ola revā

47a

Müfred 1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Tatlu ballu süresiz durduķça dünyā devletin
İller oruç tutuban yidüklerince baķlava

Beyt 6

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Kış kıyāmet yağmur āfet fitne yil balçuk belā
Yaz cennet uyķu ni' met gölge rāhat ten belā⁷⁸⁶

⁷⁸⁶ belā: bula MY s. 206

‘ An kelām-ı Yahyā Efendi berāy-ı Sultān Selīm Hān *halleda’ llāhu izzetehu*⁷⁸⁷

Beyt 7

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

‘ Irz-ı dīn ü⁷⁸⁸ ‘ irz-ı mezheb birle ‘ irz-ı saltanat

Saklamağile olur dāyim nizām-ı memleket

Beyt 8

Mefā’ ilün Mefā’ ilün Mefā’ ilün Mefā’ ilün

Eyü tebdīrile olur kamu düşvārlar āsān

Yā İlāhī āl-i ‘ Osmān eyü tebdīr kıl ihsān

Beyt 9⁷⁸⁹

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

Hüb millet hüb mezheb çün tarīk-i⁷⁹⁰ ‘ İsevi

Hem cünüb maħmūr mest est der kilisā mī-revī

⁷⁸⁷ “Allah yüceliğini daim ve baki eylesin.” Bu başlıktan sonraki iki beytte mürekkep değişiyor, yazı biraz büyüyor.

⁷⁸⁸ dīn ü MD 40b: dīnī

⁷⁸⁹ Bu beyt farklı el yazısıyla çaprazlama olarak sayfanın sonuna eklenmiş.

⁷⁹⁰ İzafet ı ile yazılmış.

Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün
 ' Āşık ciger kanıyla eylemedin tahāret
 Vaşl-ı cānān istemek zī-cehl zī-ḥamākat⁷⁹¹

Beyt 11

Mef' ūlü Fā' ilātün Mef' ūlü Fā' ilātün
 Efkāra yoḡ nihāyet ' ömrise buldı ḡāyet
 ' Uḡbāsını añanuñ cānına ola raḡmet

Nazm 1

- Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ūlün
1. ' İlimden gitdi ḡalmanı ' alāmet
 ' İmāretden görünmez hiç ' imāret
 2. Yüzüñ döndür cihāndan küşe-ḡir ol
 Dilerseñ kim ola ' işüñ selāmet

⁷⁹¹ Vezin bozuk.

Beyt 12

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün
Hevâ dest-erresiyile şu bıçkusın çeküp bu çarh
Çıkarur rızkını taşdan aña cārī degüldür narh

Beyt 13

Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilātün Fâ' ilün
Herkesüñ var bir murādı olmağ ister ber-murād
Bī-murād olmağ durur miskīn⁷⁹² Müderris'çün murād

48a

Beyt 14⁷⁹³

Çün tavāf itdi tūfān halkı ser-ā-ser
Kimse ağlamasun oldı harīfāne ber-ā-ber

⁷⁹² مسكن şeklinde yazılmış.

⁷⁹³ Bu beytin vezni bozuk.

Beyt 15

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Hū di cānum Hū di dervīş Hū'ya Hū'dan hū gelür

Hū di dervīş Hū di cānum yāre Hū hoş hū gelür

Beyt 16

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

İhtiyārsuz ehl-i 'ışqdan her zamān kim hū gelür

Ḥazret-i Zāt'a o hūdan misk gibi hoş bū gelür

Beyt 17

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Felek durmaz döner göñlüm gibi dāyim beķāsuzdur

Yiler oñmaz benüm gibi o daḫı bir yaķasuzdur

Nazm 2

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. ' Işık harf-i ' ayn u şın u kâfdur

' İlet ü şiddetle kurb-ı şāfdur

2. ' İletile şiddeti çekdün tamām

Vaqt-i kurb irdi ola inşāfdur

Makta 3⁷⁹⁴

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Müderriş gibi bulunmaz bu dünyāda ğarīb kalmış

Ne hālını bilür vardur ne hōd dilinden añlar var

Beyt 18

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Cān ğıdāsı zıkr ü tesbīh ü du' ā Kur'āndur

Ten ğıdāsı hoş hevā vü āb u āteş nāndur⁷⁹⁵

⁷⁹⁴ Bu beyt, 13b'deki 23. Gazel'in matlarıdır.

⁷⁹⁵ nāndur: nārdur MY s. 208

Mef' ulü Fā' ilātün Mef' ulü Fā' ilātün

Şanmañ fuḥūl şahını kılmaz bize nazarlar

Erkek eşek kuduğ'na döger⁷⁹⁶ gibi bakarlar

Beyt 20

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Ehl-i 'ālem taḥşil-i⁷⁹⁷ dünyāya düşmişdür bugün

'Ārifiseñ ey Müderris taḥşil-i 'uqbāyı gör

Nazm 3

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1. Oturanuñ işi yatur yatanuñ işi uyur

Uyuyanuñ işi ölür uyanuğuñ (iş) uyanur

2. Kalkānuñ kalkar işi yürüyenüñ işi yürür⁷⁹⁸

Bilece çalışānuñ hem işi daḥı (anuñ) tām⁷⁹⁹ olur

⁷⁹⁶ döger: diger MY s. 208

⁷⁹⁷ عى'nin noktaları unutulmuş.

⁷⁹⁸ Yazmada "Kalkānuñ işi kalkar" diye geçmekte. Vezin bozulduğu için "kalkar işi" şeklinde değiştirildi.

⁷⁹⁹ tām: temâm MY s. 203

Beyt 21

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Ey Müderris'den şoranlar kisvetüñ kıandan durur

Bā'ımıdur Mevlevî vü zāhiri hāndan durur

Beyt 22

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Ğullanayın diyü her kim yañılur ol ħul alur

Şanmasun ki ħul alur belki ħulma ħul olur

Beyt 23

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Şimdi ħudsīnüñ elinde sübhā ser-gerdān durur

Sīnesinde nār-ı ışkı kendüsi ħayrān durur

Beyt 24⁸⁰⁰

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Bu Müderris şanmañuz tağı keser bostān düzer

Belki Hakk'ın sırrıdır taşu keser insān düzer

49a

Beyt 25

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Hakk yolında ehl-i himmet⁸⁰¹ birbirinün yārıdır

Kimseye teklif yokdur belki ' ışk bāzār[ı]dur

Beyt 26

Mef' ulü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

Dime cihānda baña hemīn būriyā yiter

Ehl-i riyāya añlariseñ bu riyā yiter

⁸⁰⁰ Bu beyt menakıpta da mevcut. MD 16a

⁸⁰¹ himmet: Sünnet MY s. 209

Beyt 27

Meʃ ülü Fāʻ ilätü Mefāʻ ilü Fāʻ ilün
Şanup dimeñ ki kaçdı seferden cayır cayır
Görsün bu yirde hıdmeti gezsün çayır çayır

Müfred 2

Mefāʻ ilün Mefāʻ ilün Feʻ ülün
Muḥālifdür Müderris çün kıyāsa
Anuñiçün görünür illere şāzz

Beyt 28

Fāʻ ilätün Fāʻ ilätün Fāʻ ilün
Dār-ı dünyā bir müsāfir-hānedür
Göç yarağın görmeyen divānedür

Beyt 29

Mefāʻ ilün Mefāʻ ilün Feʻ ülün
Çü ʻavn-i Hāqʻla fetḥ oldı Siketvār
Selīmʻüm sen de küffārı sekit var

Müfred 3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Bir çekürdeklî⁸⁰² bir üzümdür zemīn ü āsumān

Bāğ-ı Hāğ'da on sekiz biñ dānelü çok hūşe⁸⁰³ var

49b

Müfred 4

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Berr-i 'ālemdür Müderris ten gönül deryāsıdur

Bahre gir dilden geçüp terk it boğaz sevdāsını

Beyt 30

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

İki kapulu bir evdür bu mesken misl-i dünyādur

Çarār eyleme gir çık tiz bunı şanma ki me'vādur

⁸⁰² çekürdeklî: çeker deñlü MY s. 210

⁸⁰³ خ'nın noktası unutulmuş.

Müfred 5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Sevmesün mi dār-ı dünyāda Müderris hūbları
Âhîretde her kişi çün sevdügiyle haşr olur

Müfred 6

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Ruĥlaruñda dāne dāne şol 'araĥ neñdür didüm
Gül gibi güldi didi güldür gül-âb andan çıkar

Beyt 31

Me' ūlü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ūlün
Herkes ki kılr kendözini ĥāke ber-ā-ber
Ĥaĥĥ ider anuñ ĥadrini eflāke ber-ā-ber

Beyt 32

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Şark u ĥarbı fetĥ idigör Çin' ile Māçin nedür
Fetĥ-i Efrenc eyleyigör şayd-ı bildircin nedür

Beyt 33

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Bilmeyenler arasında bilgölüler beg durur

Bilmezün yılduzı yoğdur bil ki bilmek yig durur

Gazel 1⁸⁰⁴

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

1. N'idem bu mülk-i dünyâyı uşandum cümle varından
Çü bildüm bî-bekâdur bu çevirdüm yüz diyârından
2. Tecellîyyâtı bî-ḥaddür şu gibi bî-ḳarârdur çün
Odur 'arîf ki seyr ide aḳarşuyı kenârından
3. Kimini cāh u manşıbla ider maḡrūr ḳılır şādān
Kimisinüñ il uyumaz dün ü⁸⁰⁵ gün āh u zârından
4. Cihāna aldanup bülbül gibi yaşdanma ḥārını
Yüze gülicilerün geç güli yanınca ḥârından
5. Gehî ıssılara yanup gehî şovuḳlara toñma
Güzār it var ise gözün güzi ile bahârından
6. Şonı çün devletün letdür gerekmez bize ol devlet
Şafā-yı bādesinden geç ḥalās ol var ḥumârından

⁸⁰⁴ MD 11a

⁸⁰⁵ “düni” şeklinde yazılmış.

7. İriş dergāh-ı bākīye bekā bul geç bu fānīden
Kıvāmsuz fān[ī]nūñ tiz geç şehinden şehriyārından
8. Nedür ʿörf ü izāfetler nedür zevk ü ziyāfetler
Müderris sūhte iseñ geç halāş ol nūr [u] nārından

Nazm⁸⁰⁶

Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

1. Pādişāhā bu cihānuñ mülkini gözler gerek
İki göz yitmez buña haylice çok gözler gerek
2. İki göz ʿavretde de var düli göz emiriken⁸⁰⁷
Er gerek server gerek gözler gerek gözler gerek

⁸⁰⁶ MD 12a

⁸⁰⁷ de var düli göz emiriken: dağı bulunur gerçi velī Mehmed Dâî, *a.g.e.*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 4592, 13a.

Beyt 1⁸⁰⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
İşde saña tereyağı mumlı bal u tāze nān
Dileriseñ yağa ban sen dileriseñ bala ban

Beyt 2⁸⁰⁹

Mef' ūlü Mefā' ĩlü Mefā' ĩlü Fe' ūlün
Sancağ çeküben geldi yine Mĩr-i Livāĩ
Vir bāde behāyı a Mũderris ço du' āyı

Nazm 2⁸¹⁰

Mefā' ĩlün Mefā' ĩlün Fe' ūlün

1. Gelüp bu tağda biz yapduk şıgırlıķ
Bozar iseñ sizũñ olsun şıgırlıķ
2. Sizũñ şıgırlıķuñuz cümleden yig
' Aceb mi ger ola bizde şıgırlıķ

⁸⁰⁸ Mehmed Dâi, *a.g.e.*, 36b.

⁸⁰⁹ MD 24a-25b

⁸¹⁰ MD 39a

Tarih⁸¹¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

1. Sebîl üzre binā itdüm bu 'aynı
Ola ki selsebîlün ola 'aynı
2. Tārîk üzre kemer içinde bu āb
Cihānuñ gencine fetḥ eyledi bāb
3. Gelen ārām kılsun bu kemerde
Açup 'ibret gözin baqsun⁸¹² kimerde
4. Binā tārîhi bu inşalar olsun
Konup içenlere şihhalar olsun (H. 945/M. 1538-1539)

Kıta⁸¹³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

1. Cihānuñ zuḥrufina aldanup ḥalk
Kızıl yaşılca⁸¹⁴ yaprağ ile oynar

⁸¹¹ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 797.

⁸¹² baqsun: çeşmenin H.1321/M.1903'te yenilenen kitabesinde "baçup" şeklinde geçiyor.

⁸¹³ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 797.

2. Faḳîri tıfla dönmişdür arada⁸¹⁵

Beşiktaş'ında toprağ ile oynar

Gazel 2⁸¹⁶

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Çekme zaḥmet 'ālem içre kıılma kesb ü iktisāb

Bir vezîre n'eyler iseñ eyle tek kııl intisāb

2. İntisāb eyle segirt her ayda bir manşıba⁸¹⁷

Kîse arıklar diyeler hay efendi yap yap

3. Pütesinde bu mevālinün yanup sızmağ nedür

Çün bilürsin manşıba 'ilm ile olmaz fetḥ-i bāb

⁸¹⁴ Kıızıl yaşılca: Yeşil kızılca Atâî, *a.g.e.*, s. 149.

⁸¹⁵ Faḳîri tıfla dönmişdür arada: Huzūr-ı tıflı bulmağ isteyüp dil Atâî, *a.g.e.*, s. 149; Müderris şimdi oğlancık olupdur Beyânî, *a.g.e.*, s. 258.

⁸¹⁶ Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 798-799.

⁸¹⁷ Vezin gereği hece eksik kalıyor.

Gazel 3⁸¹⁸

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Ne müdürdür şehā bu bir şeh-i muhtācıla
Sürh-serdür el alup reng virmek ister tācıla
2. Ger alaylar bağlaya nat' -ı zemīnde mekrile
Anı şah-māt eyleñüz siz şan' at-ı Leclāc' ıla
3. Üstine atlar sürüp etrafı fıl-bend eyleñüz
Ruhların baydağların pā-māl idüñ tārācıla
4. Ferz-bend[ler fıl-bend-i] sedd-i İskender olup
Toğa garbdan şems-i āteş şarka odlar saçıla
5. Bir taraftan kudret-i pençeyle Efrenc bula renc
Bir taraftan Hind ü Sind İrān u Tūrān açıla
6. Ardıluñ ardılmadan 'Ādil şuyına ulaşup
Kulzūme dāhıl oluñ kadırgadan birkaçıla
7. Sırrı fāş eylemeden Fāş ırmağına girilüp
Vān gibi Şirvān dağı feth ü zaferle açıla

⁸¹⁸ Divan'da iki parça hâlinde (78 ve 93. gazeller) geçen şiirin menakıptaki tek parça hâlindeki versiyonu. MD 12a-b

8. Padişāhā er odur ki Erdebil'e ura nār
Naḥcivān'da tā 'adüvv ḳalbine odlar şaçıla
9. Ğayret-i İslām'ı yok mı ehl-i sünnet olanuñ
Rāfiẓi'yle şulḥ ola ceng eylemekden ḳaçıla
10. Ehl-i İslām'ı İlähî ḥvāb-ı ğafletden uyar
Sünnet ihyāsıyla 'arşa çıḳalar mi' rācıla
11. Bir du'ā eyle Müderris ḳudsiyān āmīn diye
Ehl-i imān şād ola dünyāya raḥmet saçıla

Beyt 3⁸¹⁹

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
Hep gelenler yana yana geldi gitdi dünyeden
Şimdi nevbet baña geldi döne döne yanayum

⁸¹⁹ “Bu fakir kendülerden *kankı şî'rinüz kitaba derc ideyüm* didüğümde kendü hatları ile bu beyti gönderdiler.” Âşık Çelebi, *a.g.e.*, s. 799-800.

Beyt 4⁸²⁰

Meʃ ũlü Fāʻ ilātü Mefāʻ ilü Fāʻ ilün

Ferhād kimdürür ki külüngüm şala benüm

ʻ Āşık içinde bencileyin taş dögen mi var

⁸²⁰ Atâî, *a.g.e.*, s. 149; Kınalızade, *a.g.e.*, s. 884; Beyânî, *a.g.e.*, s. 258.

ASIL METİN

آمده عیارها گیسو الهام

د

- می توخت علی بر تنگوری با نادن کا
- بابل و لنگر که علی جان اندر
- ساینه دیوار جانان بر صوفی پشت
- بختک او و پرک کلورادک سندر کز کوفه
- کوزک لاجورد نظر علی خیر با نادن کا
- سن خوقار کنگ نظر خور که غامدان
- اشعشع او اشعش
- بود سس سوزش
- طما غلام در سیران دن

د

- بر یکا تینسا اولورالالسا ن کا
- توبه تلمتد که زوم نوری عانی در مان
- حقیق کجی خرم ایبر با نادن
- سوز کی چم ن او رسا اول اولر اغان
- در سخی تم اوله بن و نانا اوله بن
- کوستر در لو عبا جی کر شیلان
- بنده و فرزند اولی دنیا لجه
- قول اولر کسانا لک کوزال اولر کمان
- مکنار زنجی تم اسرا خلیق شان
- بر و کونک کی کوشن چر انا سر کردان
- فتنه آفرینانه بیغ الدنیه الفتنه
- ابر کس کوفه طریسیر انا و دره دران
- بو عداس سوختن اسیرا بعشتمه چوم
- اولک بیبیر که کوزونو میر و کور کیکان

۱۷۳۳
 هرگاه ده قطع منزل بسبب فرزند اول • هم سواران اوله شکرست فرزند اول
 نیش بند شربز بود بسبب بی بی کریم اول
 عدل قاروم ایملکه و عجم محمود اول
 وارث ملک و اراضی اوله که با اوله
 نورایان اربشوب کیده طلاع مشیدین
 بر بود و قیامه مات اوله شایسته
 عدل ایله اوله
 قیوم جوش مع از اوله قیامه ملک عداب
 قیوم خردین طلاع اوله شایسته
 ایله صده صغی سبب ایله بود قیوم
 عدل ایله اوله
 خا نوز تقصیل کشین ایلی عثمانیدر • اعتقاد دی کیک بی رحمت برقرار
 حجب حیدر بلرجه و منسوب نمائیدر • عدل ایله اوله
 اوله اوقاقه جانده حجاب اوله نکاح • بعضی احباب بیجا بزرگواران نکاح
 بچکه عثمانیدر کجه طالع و من و القار • عدل ایله اوله
 قارم قیوم دار بیضا ایله و من • با مال اوله کس بیرون و قران شریف شام
 جابا کس شایسته خود اوله طالع سلم • عدل ایله اوله
 معی و نیک علایق چون ایله کس کس شام • اول خراب کایه عجم اوله و من محمود
 ایله و من خراب اوله دار السلام • عدل ایله اوله
 لکره کس کس بیلی علی بنی رحمت خزار • قیوم عیوب بسبب کس کس اوله قیامه خزار

۱۷۳۳
 عالم در اوله بود کیمیا • اوله عالم بی بی کیم
 نیش و کس بکس و کس کیمیا • فالخ اوله شکله ایله با
 انقلاب کیمی کیده ریاضت اوله • اوله سون طایب اوله کس شایسته
 بوکسوز کس کس نور خدا • طبع اوله بی شمس اوله بر اوله شایسته
 نوره دور نوره اوله کس قنار اوله • اوله اوله بر اوله کس اوله ما سوا
 کیم حوسب اوله کس کس کس • ایشی شون ایله بر اوله رده
 قانک کس کس اوله اوله قانی قوی • بو نزه عزیزت دور اوله کس شایسته
 طبعی جکس کس • مدلس اوله
 بولوس کس کس • ششای کیمی

برده عالم ایله مین دین مشهور اوله • لکر حضرت شمس کس کس کس مشهور اوله
 مشهور اوله روه افغن زوجه مشهور • عدل قاروم ایملکه و عجم محمود اوله
 کس کس کس کس کس کس کس کس • معی و نیک کس کس کس کس کس کس کس کس
 قیوم بر کس کس کس کس کس کس • عدل ایله اوله

Sat. Bakalar Kuruhanı Fırfı
10 Eylül 1976. Sayı: 715810

Fahri Bilge Verisel İhtidarı

د

- اور دانی بن مرهانک
- ایدک خشین بیلور بوند
- مکر آرنه دانی کاسی
- جمع آتیند بیلش
- جمع اینیا ایچر مجید
- شنج آرنک ان غلقه آرنه
- اکان آت اولان نونون صفا
- سلج اولکلک جانیند رشت
- شاق اولوجیت آتینده
- جنون تیش اولور اولور نونون
- اکانت اولور اولور کسکسک
- کرک فخلص اولور اولور نونون

FAHRI BILGE
KÜTÜPHANESİ

F.B.210

2545

435
1976

مردم سیم التشارفیه
مردم سیم التشارفیه

- چوب اولور اولور اولور اولور
- ان خیر یونیم ایسک رالده
- قلدن کورسک انم الویج
- شفا صفا یو قیور اولور
- کرا طلاه اولور اولور اولور
- دنی ام یور اولور اولور
- دنی یو بر جنته ان ام یو یوق
- اککم جود موح ایدر کاسی
- کچک ارا یور کاسی
- کچک ارا یور کاسی
- کچک ارا یور کاسی

بکار در طبیعت در بود و دوری • صوفی و برجام صافی دور بود
 دم و صوفی که سودا و بلغم • و برادر در دست خردن با بلغم
 بوغله در نیم اوان یک جام • سواد و جمل دور و بلغم
 شیم الطلوع نشتم جام • کوز اوست از نهند بوقار
 بکار این یک جامی از ارقا لدر • انی تلدر برین نوبله طلوع
 بجای است خدا عزت بجم • بر بخت بر خردن کچر صغ بجم
 بود هر تدبیریم اوان یک جام • اگر دروغ اول خوش کردیم
 یونان بخورد که از کسسته لطیفه • ابر ششم اول بر سولم لطیفه
 کیم اوان یک جامی براراده • غلامی منسوی طویله بودارده
 طبع صوفت ابرو ناظر سوره • مقام روح ایدوست حضوره
 و رای مطلعیدر مسطغانک • صلوة روح ایدوق و صفغانک
 کوز اوان جامی پر خیا لی • تماشا ایدو لوم بودره جامی
 مستطیل بود جامی اول صاف • متاجی کاشن حوری او کاشف
 غنی در بومنتای و کیم بجز • بر کاشن زشتی بیلک ارا لدر
 کرسید ارا رس با که حضرت • حیضت در مقام اولایو غیبت

۸
 کیمی بر غریب نقل غنایت • جنابک و صفتیادیت هدایت
 پنجه دهمر جاده شدم توکلان • بر در بود دور اولوم طیلوکلان
 دو شرک شطوطا نوزم عطشه • امیدوارم که دورم ایز غرض
 فلککلیک کبر دان اولوم • بتورم زبانی حیران اولوم
 کواکب کی طوطب طونوم • یونان برادر سوردب طونوم
 کشتن کیمی ارام سر زوچی • بولانم خلق خالص بر اوجی
 قریب طول نوزم منازل • اولوم بولوغ منزله منازل
 بنام کچیکو نوزم آتش • بودوم خلق ایزد بشکیر کن
 عظام بیلشانی کچیکو بیلدر • کوز کیکو لایو دور میر بیلدر
 یونان صوبکی سوادم نوزم • ارام بود ای دل غینه
 ایا غینه اولوم سرک کاک • غلامی و بر کسکی غنای پاک
 غلامی ایدم کند و فی نوزن • کم اول کیکو در شسته بر نوزن
 سکنه بر شیت چون نقل غنای • بنجمین سفینای ایدول شاد
 کتو بارب ارا بردن جام • مواد اش آب و زرابی

جوده قلب در ترک بن شسته • نصیب آنک جزا بر کوه درک شسته
 بی ه لونا اچره نقش یک خالی • کندر باب سنگ کا میان
 قیودیه شخ صک کتدی لونی • بورا ده سا کونک بوغ او کونی
 دخی قها دی بوغ اراده الوان • نعل ابدی اول ارات شان
 قام اولی بولی سلطرتک • دورش ادریش بوکا جیور
 سزایه نرورک سر مویک • ایشی کور سور ایشیور ویک
 ابرود دولت برور متصف کای • کیده تنک قونوری اله
 اورک عاشق او کسن بو عنام • کو اکک اشک ابره نام
 صحن الیه برینا دو لینه • اولیچ کتدی قانی دولتی
 درمشک دور ایشیور ادرک • دورک کوک چوک راه اولک
 سما کونر او کونک کاک فکرک • ملان دان لال اولر کاک فکرک
 شکر کده بر اورک وار سماک • کنش اولور دی کک کاک زرداک
 طوغ کک کوجو کک کاک • دورک نر کاک اول غایب
 طوغ کک کونور هالی جهامک • کونک اچ خایه و پرده زاناک
 بو نفس کشفه و بر قناعت • هم اولانی هر قدر کایت

بوخ عک واکرن بو کله باغا ارشیا • بولدی مینو باغ منسوب الای قرانی
 بوخلانیه دور ایشیور قافی عسک اولدی • کیک ککلی طبله ارمق اولون تورده
 شنگل معدن کک کورینور آناج • دیسر مرآت کاک اقصی اولور کک
 صدق کک عوغل بیلا آنا اولور ادرک • کور قردون کسک فن و غنیه بر
 عارنیک هر سمایه ویرور کک کک کنی • بخشه دریا کک کور کک کک کک کک
 عاشق تاناش او کک اولور ایشیور کک • کور کک کک کک کک کک کک کک کک
 سزایه سلی اولور ایشیور کک سزایه • کک کک کک کک کک کک کک کک کک
 دولت نانا اولرک • ان مد کسین باغ مال
 کند اول کیم خیات • بقیل الله بانی

کشت زار طبع سترگ سوده ابرو جان و رنگ
• ویرانی جانگرمه نو اولنده عاشق زان نو
• این صبر کوهی رنگ
• ایستال بر سر دوشی

کوه خیزد و دره برش

• هوی و بوی پروانه لر

لادن عینی به خیلک همان صومال بیلد
• سب که اولاد شرفی فی ضلالت بیلد
• کوه خیزد کوه کوهی به بیلد با بیلد
• درون دره دریا می تیره و با بیلد
• عروج زوق رانی عیالی اول بیلد لر
• بجز دانه نی که غیبی بیلد لر
• باغ شامل نظیر ابره در کلک بیلد لر

مدرسه خفته در او کوه

• مالک سب با بیلد بیلد

• میان او را سونک

دردا که کله کلکین شمع جلالی نماند
• آبی تریخ آبلک غم کشتی جانغور
• انگار و سکر تو سون قره کله کلکین
• کسکه بو طالع طوس این دار ایلد
• انهار جمع ایون کج روی اعجاز
• یازدن سوزا یا غمده اولنده بر ایلد

کوه کلک صحنی خندان ایا غزالیدر
• سوزده جیرو مویو چو کله کلک صحنه
• شنه کیمک هم او هم انقن دوا
• کلکین غن خشت بود در کج برانده
• تیره قلم بالایی بر تیره غمده کرد
• سن ستر ایلد غوال رنگی کشتی ایلد
• قول غمده کلک کله سب خانی طریقت
• کم آبی در کله کلک کوه انکله ایلد
• قول غمده مسطین به روز خشت غمده شیع
• بن قول کوه اول تیره ستر کله کلک ایلد
• غم یک لاین اولدی کله ارجان
• شکل کله کلک بر ایلدی کله کلک ایلد

غده غمده کلکله اولدی

• چو کله کلک ایلد

مشکو اوسو و سبیکه عاشق اولدی لر
• با بیلد زور اولدی کله کلک صحنی ایلد لر

• بر طبع نوش لوله کلک کلک ایلد لر
• هوی و هوی اولدی لر چو مویو کله کلک ایلد

• سوزدیندن ابروی کله کلک ایلد لر
• نگار ابرو کله کلک ایلد لر چو کله کلک ایلد

• باغ غزال صحنی کله کلک ایلد لر
• کوه ستر ایلدی کله کلک ایلد لر

• چو کله کلک ایلد لر
• کله کلک ایلد لر چو کله کلک ایلد لر

حقایق و غایب کس که در حق است
بزرگش با علم از جمله ما در
بچه که کس که در حق است
اگرین حق برین بود و حق
علاجه ای با حق که در حق است
سوره در حق که در حق است
سوال کس که در حق است

مدرسه که در حق است
روغ جوی که در حق است
کتاب که در حق است
دکتر که در حق است
مردی که در حق است
کلام که در حق است
سوال که در حق است

سوال که در حق است
مدرسه که در حق است
روغ جوی که در حق است
کتاب که در حق است
دکتر که در حق است
مردی که در حق است
کلام که در حق است

غدا است کس که در حق است
بها که در حق است
سوال که در حق است
سوال که در حق است

سوال که در حق است
مدرسه که در حق است
روغ جوی که در حق است
کتاب که در حق است
دکتر که در حق است
مردی که در حق است
کلام که در حق است

سوال که در حق است
مدرسه که در حق است
روغ جوی که در حق است
کتاب که در حق است
دکتر که در حق است
مردی که در حق است
کلام که در حق است

شرح و طریقی که مستحق قبول است • ادا نمی گویند تمیم ابراهیم یزدانی •
 گفته که هر علم تکلیف برین طبیعت • بوسیله پروردگار و حق تعالی است •
 اعلیٰ که است و در این است علم • کتب او مستقیمت کان بیوسلیمند •
 علم اعلیٰ در درجه پروردگار نام ابر • تعلیم حق بی طریقی باینست سوسند •
 نوعی کل بر اساس • بران بر عقلی کم •
 اوست که کوردگی • شایان ناله طلسم •

حقایق چه می توانی نام ببر که • منتقل نظر کن که در کوردگی و در آن کوردگی •
 کوردگی او که کوردگی او را نشانه دوزخ • بهانی حقه عدت برین حق و در آن کوردگی •
 شکست و بی خبری او را نشان بگوید • بویاناره و در تمام تفکر که چاکلوار •
 و اگر این دوست غریک که کوردگی او را کوردگی • دو شغلان غایت برین کوردگی و کوردگی •
 مدد کسی بکنی بکنی • بوعالده غیب نشانی •
 نه خانه بی کوردگی • نه خود و نه نشانی کوردگی •

این آنگه که چه سخن سیم نورد • دل بر آرزوی منفعت سر •
 پیش او اولی صفت اول آرزوی • کوردگی آرزوی جانی خنجر •
 سوزنده را چون عالم آنچه • سوزنده را شکستید چون سوزنده •
 آنگاه جان بر سر جانی عالم • که کلکس حج بوقلمندن خبر •
 درخش علی و بر عریان عالم • که میوه صویبا اولین خورشید نورد •
 هر چه غرق آنگه که جسم جانی • اولی که در کوردگی که پیوسته •
 چنانک خلعش کوردگی آنگه کوردگی • کوردگی که در کوردگی آنگه آرز •
 آرزوی آنکه که دارد موز • نظر بر این کوردگی که آرزوی •
 بوشو که که مکن • این طاعت •
 رواد و ریسل • نظم در •

سینه جان مصلحت از من سخن آرزوی • دارست کلین تا لا یسکان برین آرزوی •
 علی کوردگی آرزوی خورشید برین خورشید • بویاناره در کوردگی آرزوی آرزوی •
 چه با کوردگی آرزوی بویاناره • بویاناره اولی کوردگی آرزوی آرزوی •
 مزاجه تقویت بر سر سوزنده آرزوی • یکسکه که چوری در آرزوی آرزوی آرزوی •

سایح اول در دیلم بود که در کتب معتبره است
در دیلم بود که در کتب معتبره است

و

تختی آبی اوله دنیا در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است

و

بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است

بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است

و

بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است
بیشتر است که در کتب معتبره است

صلوة

کشتیت کلید کشت بهشتی الی
فرا رسیده صبح الفک با عینا
کنند صبح ادر کبیر آنها بایم

الله الا الله

- عازم توجیه و فعل علی السطح چون
- عطف دریا ده الا تکلفات تا تکلف
- تکلف سخن تا سخن با هر دست نوع الی
- سطح اکوسته غرض تا ثانی نوعی
- یعنی توجیه او تاس توجیه اولی بر قرار
- جمع الی با اولی تا اولی کلام مخم دار
- جمع الی با اولی تا اولی کلام مخم دار
- فهم الی در فضیلتی که اولی با اعتبار
- کوسه تکلف کی بود تکلف غرض ظاهر
- هر چه جمع تکلفه تکلفه اولی مثل دار
- نفاذ ایرین اولی فیصل علی و اولی
- اولی بود تکلفه مواد و اولی بر سر در دیار
- با ده اولی نظر در اکثر شکر شکر

الم

آدم کبیر دارم

- از سر بود رس
- اختیار کور کورک
- سکا فانا قاتی
- خوبی بر جان اولی

دل

در دنیا و دنیا را بر دارا قه شکر
هر چه هست است نصیب است سلطان
که چه جام چشمه دل که بود کون
دار کس خج ابر صوم او را کمال شکر

ب

انفک کور کور کور خج بیکور
بر کور بیکور خج دنیا فی الزر
نوست کور کور احد انکالیم
بر کور بیکور خج کور بیکور

یا نام مستتر اولاد
ارتباط در خانه
ایب مطهر

اولشور

• همزمان که بگویند بر دست خیران
• بود باقی نام و نگارون و سنان
• موز و طوطی در غنچه کشنده از آفتاب
• چونکه موز بر بند و بر زنجیر کفکشان
• اولشور
• دغز میزدان بود و نام اولشور
• سبز زرد زین غنچه بود و قرآن
• نام اولشور
• ماسی و کبک کبک
• مود و مای و برای
• دیم یسن یاره
• تا دود بیه بالان
• اولشور

اولشور

• قاصد بر دلان که میگردن سواکلی جانان
• من صوفی الدردی جفا طوطی نور جانان
• بوئی بجای و بوی بولید در قونی
• چینه که قادی نوزده صاع و دوازده
• بود فضایی تن عاکنده طعم نامان
• ملک با کبک کبک شکر که سوزان
• صاع اسر قالیجی جهای بر دانه جانان

اولشور

• در سوغاتی زلفا نخله کیمیل کشور
• صانکند سیرا ناسید قصیل کشور
• سخته ارباب ساقی قنای طبله بچیل
• ماکلی در او جوغم کسینی قیل کشور
• سده غلام اولشور سراسر برین
• موفد در کمان کسین و قان اولشور
• بود قاصد سقا یا تو جود سبای
• چه ذوق و ذوق و ذوق سب اولشور
• که نای جان اولشور و جاره تنصیر
• صغی زانده بود شهباشی قنای
• ای مای زنده بر سق قنای سلام
• بر کون اولاد و کسین سبای
• منصبا اولی دور
• قاصد کبک کبک
• ای نه تفصیل کشور

اولشور

• در کسرت حایت خطه سلام ز کویان
• کر خنیت سنی البسج کجی ز کویان
• عشق شیرین کسرت سنی البسج
• بود ایا اولاد کسرت کسرت
• اولشور دین سینی کسرت کسرت
• غایب اولشور بر نفس اولشور
• اولشور سنی البسج کجی ز کویان
• اشرف جاک که کسرت کسرت
• نندرت کسرت کسرت کسرت

کل در سر سوزنا اول
 عشق با ناز و موعظ
 بر آغوش گشته منی
 مشغول اولیای ناز

و

دیندار بد و بد فکر کنیز
 دین تو کجی کنی بر نشانه اول آیین
 دولتی جنگ چنگ شکر آفرین کهور
 عجبی با جنگ اندک در یک
 بر یک رخ دلی صید میاید بطور
 دو کسند ز پیوستن بکوی کتک برون
 ای در سر سوزنا کس حاج
 نوزادند ز نخل
 بول بول و بوی از دونه بوی لایزال
 اخلت و دود بر غریب جوی کمال
 سلی بر اندازد با قلعه آه قایل
 کرسوی با که با نرخی استوار
 پای ملک قوربند و نرخی کار کار
 علم اولی کس می حکم کردن با نرخی
 کاکه ناز او کور
 ان با نرخی صاع لعل

چمن فصل نشاء بره بنه جا با آتش
 کسه اندامه بنجر او رسر کجا آتش
 نم که که که با فرج با غنا نشاء
 مشا که سره سزا با راوی بی بی در خان
 نشا قهوه بره قهوه ز طرت دروغ
 ان کوه که کوه بنوروم ای که نشا
 غار مانده در کوه که در زلفی ابر
 سمندر طبع او بوم ای که نشا آتش
 نکوز او که در زلف سینه و وضع نشاء
 رخ جانان او رسر که بر بوم نهان
 نشا کما فیع از نه سخن تو ز کجا نشاء
 ان کوه که نشا کوه که او ز کجا
 مسموم و در کجا بن
 مهیا ای که نشا کوه
 ان کوه که در کجا آتش
 بلوند در کجا آتش

ان الله الله

ارباب الملک خدمت و برکت تشریح
 ققدم را کنی بر حیدر قدوس
 غنی ابر و بنده صلوات جان
 کوه جارد دکله در کج تفسیر
 بو روز فدا نظم اولان ابات قرآن
 کنجی تا که ابلد کجی تا آتش
 بچکه بر نفس دور او از بوم
 در قیب بدلت غلی سه کس
 حشک کج بنا
 ماسک کوه علی
 کینه سوخته آتش
 اولوی که کج تفسیر

ذره مدلس انی
الزوات الزواتی
الفراق

برکون کورف

عالم لایق آوری حق خلقه صفتی
 حق بود حکم جهان خلقی کما لکون
 اکلی برکت لدرانی کورک یوق
 هر که بقیه که ذوق عبادت از اول
 ذات حق که بتوسر بولده عالم
 برافش و نقد در کس
 قدح کس کسک

بلورینه سنگه سنگه کور کور دین
 عمالی ساک و ستاده باج کس کسک
 کنگه از کنگه رکب کس کس هم لان
 بپای خنده او بوش کما مع ملا صدق
 قلم بر متکرم بوسه زاید کور کمال بیام

طوقه مایطکند انخرجه باواج
 دیم بچکود نشق در نشق فی شید
 کورب اجنده بر باغین دیم امهانی

یو کده ای صوره اراکله باج
 دیشمیر اصل چه دکلمی کسیر بون
 ناسات نشق کیه دورنا خنکرا وانی
 بر شق و سنگ چند کمال باغی زین

البحر صریح

علمی تحصیل بنگر دنیا اجون
 • توکل ایوب لیدر حسن دنیا استن
 • علمی و صفاتی که علم یوم
 • عالم اول عالمه اولاسن کونم
 • منصب باغ به ارب یول بقا
 • عاشق که عاقل یونفا به بقا
 • اصل علمه دایما طالع اوترب باغ
 • جاهل اولان باغ اجنده متزلزل
 • یازدیش وجه جانانیا اوترب باغ

اولوغ باغ ایش اولی سلطان اولور
 • اغوغه آشور اولی سلطان اولور
 • کونج کونج اولی اولی سلطان اولور
 • جسمه صله منیر اولی سلطان اولور
 • بادش اول اول اولی سلطان اولور
 • اولی خرم و دشر اولی اولی سلطان اولور
 • سن بی بی بی سلطان اولی سلطان اولور
 • سلطان اولی سلطان اولی سلطان اولور
 • سلطان اولی سلطان اولی سلطان اولور

ای مدد حسن سنی لطفدن ازا اولور
 • کل یکلر اولور اولی سلطان اولور
 • دولتی اولی سلطان اولی سلطان اولور
 • کسب علی لالی اولی سلطان اولور
 • آدیمک همی برمشه عاشق دور
 • هر اده ایدر یول قوشور اولی سلطان اولور
 • و تنگ قصلر مان اولی سلطان اولور
 • شرف و عیون حسن حکم باغ دفع اولی سلطان اولور
 • اولی سلطان اولی سلطان اولی سلطان اولور

• بیجک که کلمی نرنگی کوکلک
 • سیر برکن برکن استا و در بر سیر
 • کرانه دایره اوسر جبهه کای بلور
 • صدق و که صدق اوسر عاشقی
 • بود رسر کس کراوا
 • غم و اولورک
 • شنده جان اولورک

• غافق اولی سلطان اولی سلطان اولور
 • کی اولور دنیا کی کومیدیم اوترب
 • فضل لمان اولی سلطان اولی سلطان اولور
 • و بر اولور سکی لک و دینی اولی سلطان اولور
 • و کدر که کلمی کوسر یونو
 • باغ و شکر باغ اولی سلطان اولور

دوق بوق در کس
 کس قیت انرا کس
 دوسه هفت روزی بوق
 الی بالان ایلی کس

دالک قوس سید اطراف سطر کس
 مرید ایریندوسه مسک خنک اولسون اول
 برور غیر هم بن باک کس اولسون اول
 بن آکده ایسیم صایغ و اسنا اولسون
 کس کس صوی او کس کس سهر جن
 برور جمله نظم ایسک
 اول
 سوز کس اولسون

جب الی او یقین کس نبی
 شش الی کس لاس لاس وجود
 برور کس دیکه مملکت برور
 الی سوز برور او ترو الی
 کس روزم تنبلی غالب الی
 برور هم کس مملکت
 کس روز کس لاریش

بین خرد برور کس کس کس
 دوق کس کس الی الی الی
 سوز الی الی الی الی الی
 برنظر الی الی الی الی الی
 سوز الی الی الی الی الی
 کس کس کس کس کس کس کس
 کس کس کس کس کس کس کس

بر حاتم نکت شیکش جام • جان وینا مال ادوی حاتم
 کور عارف کوزن اکبر جهان • بو حاتم نظارت ایل اقدام
 فصول اربعه درج افلاک برده • کوزک ج کوزه خوشی هم نام
 کور بنویزنده جنگه جهنم • شب دره توخ و قیلا اقسام
 بخارای به بودیا مثالی • کلن کور کور کور جیهر هر ایام
 او در عارف قفا غنی جیهر پاک • جفا ناپاک اورغش ده بیام

آدم آرم با به عشقه بسله ن ظلم • همه کور کوزن دورا یوب اورغش جمع
 عشق شیخی کوزا کوز مبدوم بوزن بر • من خطره مشکله اخلو کوزا کوز
 عید سر سنج

بو عام تنگ خستین بوزن کور بوزن • قفا کوزا کوز طوطی صفت جیهر کوز
 نمان ایله طوطی نثر نمانیت نوق نمانینه • اول انغلا دارا کوزا کوز طوطی کوز بوزن
 کوز کوز ج عالم عبرت کوز سیاه نظر • کلا بوزن کوزا کوز طوطی کوزا کوز بوزن
 نکلکسی نمانی خندان بر خورده مع • جیهر کوزی خور کوز کوز کوز بوزن
 مولایه خورده عرف نکل کوز کوز کوز • نه جزا کوزن اکلا کوز کوزا کوز بوزن
 کلکوز نثر نمانینه بوزن جمع ابرعائل • جیهر کوزی در لوز نکل کوز کوز بوزن
 مودت کوز کوز کوز کوز کوز • کوز کوز کوز کوز کوز کوز
 مودت کوز کوز کوز کوز کوز • جیهر کوزی کوز کوز کوز کوز

اکلا کوزا کوز ادریب دارا اولی • کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز
 هر خصیته واقع ادره عرض اوله بوزن • کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز
 غافل کوز جزه جمیل خستین کوز • دولت ستر کوز کوز کوز کوز کوز
 مودت ادره صفت اول مل دیوانه کوز • قاضیه کوز کوز کوز کوز کوز کوز
 نکلک کوز مودت کوز کوز کوز کوز • بنام حق صفتی کوز کوز کوز کوز کوز

همه بوزن کوز کوز کوز

چون فانی است بر قافه در پیش

• ایشا در خنجره ادرکس یادون

• دورت دیا دن ال

• حصه الکه در سن

• جتن حق بو تک هر چه بودی

• هر دو کله طوبه در راه ارزین

• بو تک تعلیم فانه در سکا تعلیم این

• ویران صحنون ال حق بر ال

• ای میر سحر ضعیف

• حاصل بو مالک

• عرقان دیر عارفا

• کسین کچه اولد جلد هوا دن

• کورت دایم ایا مستعینی

• تکسائی حقدن اکل مالوات

• کوزل معرب ایلمه مانی در لاف

• کلن جادی اولور جلا قوادن

• سیمیاک ایله کله قلب و فاک

• لطیف اولد فطایح کسلی نظم

• مدرسه کرج

• نخ عذی اوچر

• بر اکه در ساس

• در صبح

• بو جمله

• بر ایشنه قور بوی طلق

• کون و شکر دیزیت باغی رومده

• الشی اور زین قور بوی زانان

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

• در صبح

مرشد بود این گوی که کلامی مکتوب • عاشق سزاوار است که مورد ذکر بود
 الیگت یا او شایسته بود از همه بیرونی • شایسته بود که در کلامی که بود ذکر
 عام صحت کرد که در نزد بزرگان • عام معنی آنکه فکر بود ذکر
 پیشه شایسته بود در عالمی • عام بود شایسته فکر بود ذکر
 قدمه در کلامی • مویزانه ترک شان
 عارف موانع • چه فکر بود ذکر بود

اول در کلامی که در کلامی مکتوب • سرند کم اکلده عاشقانی که بود
 باغ بود و عمل است در بری شایسته • کم با بر او برین تا آنکه عشق
 غیر بود که گاه بود در هر شایسته • اگر که تا ترا بود نه کسی از کار بود
 احسن شایسته از شایسته عاشقانی که بود • عشق ذکر و نام دوم و در نزد هر که بود
 قاشق رطوبت را مکتوب • فلک در کلامی مکتوب
 ایکنه بین چینی که بود • اکلده قاشقانی بود

صخره خراگ که در کوشی دریا بماند •
 آرد مرغی در سینه بود بریزند به کلنی •
 طالبین غمخواران شش را با سیاه خرنه •
 صورتش غمناکین لوح هوس کاسه •
 اختلال را ضایعی قوی •
 ای مدرسه کس کی آید •
 شغل ایوا خفا عاید •
 او را کوی بر کوه السلام •
 مبدع عن یزید فرج الله دریا بماند •

بوال شیبخت دشمن را کی فرج قوی •
 طبعش من حیثین علم طایفه در علم •
 دانش تو هم نه چو کوهی ملک عدوم •
 دانش جاه جهان در کوه طایفه •
 بخیر یاریم با بخیر یاریدیم •
 دام دنیا در مدحش •
 آنکه کور حیرت زایش •
 المدی آدم و ده •

الهی غمخیز به قل هدایه •
 مکار درونی غی سس المومنین •
 چنگدن خیره قلده قلبی ختم حاج •
 هراسشوی اشک لایق ایله •
 مدرسه کس چک •
 قوه لاکسی •
 سبلم ایته خدایه •
 الکی ماسواون •

شفا طالب که ایدر قهقر غمناک •
 اریله علم مبدال معاد •
 بخیر بود نظر اعدای بیس •
 وی نه حسنه اند و کنی نام •
 مدرسه حق •
 جهانی که ایله •
 اولاد در راه •

چاب کا بی طے تصدق و کفالت • موسیٰ ارا و زوی کریم بنی صدیق
 خورشید جلی و ششم کورس • محمد کا کریم و کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 صبر ایوانی کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 اعلیٰ ان مدرسین • خیر عالم انجمن
 جلالہ صبور انجمن • چون اشد و شریف
 حق نصیحت از سیم و ستم در راه • انشا الله اولو الطور و اولو کبریا
 خوبان را بی کفالتی بخیر و ملک • بود و در بنام هم اولی نظری جزو
 اوقات شکر و شکر کیم کیم کیم • دیکم نور لطف کیم کیم کیم کیم کیم
 و چه کفالت عا شکر کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 ای مدرسین • سوگند کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 در کمال منتفی اینکیم • فانیب مهر راه
 پرستونم دارم برین ای کیم کیم کیم • هائلم طوبت توان کیم کیم کیم کیم کیم
 علم غیبی قیوم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

علم طب چون کیم کیم کیم • کتومت لازم اولو مدرس
 حق بولنده بار اولو صدق • کیمی قوت فرج ابوعبکی
 جان شیرین ششمنه فرادگر • کاه هاشم دانشیه کاه طایف
 جسمی علائق بی شمع آئین • نچوانا اولو کیم کیم کیم کیم کیم
 اولک بنیادنی قدر قوه حق • صکیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 طالب حرکت مہم صرف فل • یلمه جرائیمی اولو مدرس
 یولمدر اسلام اعلیٰ بقیت • اولو ارجحاج جمودنا کیم
 ای مدرسین • اولو کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 باقی اخوان چون • کیم مدرس

تمام آنچه در آنک بر آنک تقدیر باشد • باشن بی جزوقی اولو مدرس تراشد
 کوز قید و قی کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 باشن کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
 کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

صباح

۷۰
 کرم ایست که عدالت و کز احسان بره
 سلطان مسکن او جامه او اسکینه
 تیش و باد و کلبه لای خاها و ما
 کجکون نازیده لر مع و فتنه هفتک
 ای مکر سچ کور سنه
 ۷۱
 بیدوک امری چون
 ایلدی قرآن بره
 صحنه ایچون چوران
 ایلدی قرآن بره

نه مدارا در نهها بو رفته قضا ط
 غیرت اسلمی یوقی اوست او کتک
 اهدکله اولمکن عا و اوصیوه الطیق
 اکتکته آرسوبه اطراف فی سینه کتک
 سرفاش ایلدن فاشی بره کتک
 ای مکر سچ کور سنه

۷۲
 کجکون عدالت حسن بو کله کله
 اولمکن غاشق و مسخوف و چند کتک
 ۷۳
 کتک برکتدی بره
 ایلدی قرآن بره

مدرسه باغی غیر ایلوان
 کتک برکتدی بره
 ایلدی قرآن بره

د

که سورت بخدا دل برین دریا کرد
که چه بود بر کف البحران داری
بالی تو کلمه امر که ستم و الطبع
سخت ان تا صورت کله میوه ای
سخته در کوه بر سن
ما که ترکب اینجده
اول غوغا دلوی

ر

هر کی با غده بر کوه کرم برانی
دست قدرت ساعت املک دور
اسفل غلا ایوب غلا را اسفل میر
کله خیر سخی بر لوی کرم ساعک
سین کوه کرم چوب
ای هر سخته ضایع تو
یون کرم بر کرم سخی

د

ای ملامت کنی با ما کنی قرآن غریق
ایبب کرگت و احد ملامت املاک
و ایسه صوره که این بود و یا صوره
دین کی تو بر کنی دین کی تو بود
رحمت رحمت او بر سینه املاک
ادهی یکت بر سن
چون خینه را در سن
تانی از کس طمان

ر

کون طماند و خینی دین طمان دنیا
کجه که غازی کوهنا بر جبهه کرم
میشالی دولت و باوان کوه صفر
قول دلایه سخته کله کرم
کله کرم با هم چمانا
ای هر سخته با هم سخته
چنگ کرم سخته

بگویم ذکر سودون یا نه و شرفی • اکا سودون پس یا نه و شرفی
 نظر قدری کمک شمع موی • کپان انوب اکا پروانه دست
 ویرب موردی سوبولند جان • شکر قدری که جان یا نه و شرفی
 دام محبت مورد ویرب جان • شوکم عقل دار و روانه و شرفی
 بلم یا جان غمی بولند شوکم • بخدا که که قرانه و شرفی ه
 شوکم طبعی موردن یا شرفی • اکا بر نظم احواف نه و شرفی
 شوکر که ذکر موردن لذت الز • اولر موردن شرفی که نه و شرفی

اچوق دوست بهر • کجی شکم مکیس
 که سود و کوز یوزان • یا با نه و شرفی
 شمع دم کلمی غم منزلت سما کلمی • هرگز نکره ویرا که سیه بر زبان کلمی
 قود طیبندون انی شمسک لک • هم ایب در کاکا شمسک کلمی
 بولر چه قدر عالی انی جهان کج • مزاج اولر ان کادر در دم در کلمی
 برقیون سوز کلمی تیبی نی کج • کلوب اوره یوره ویرب زده احه
 شمسک ایوب کلمی طبعی و شرفی • قاصوب دیر بار ایه بر شمسک

ای در سس او کیدور • ای بو کوز بولور سس
 انیا زهره عجب • عالمه جوبان کلمی
 سکونی اویون کیم ایزی کاکاری • کشتان لایله ازه جوی ده کیم عجب
 قوما دن جنه سلا سلا و کلمه زو عید • عید لایله قریب ایلدی و ایزدی بلای
 سوز برده عینک را سنده و عجب • که بو سوجوم اوردی ایم از ایزدی
 نایا بجز مرغی در کیم عی ای بیضا • آتک خنطه رایع نظر قلم ایزدی
 در سس یان بره یانوب • یا فک سوزی کلمی بوق
 دعا ایله کلمه ایه رسم • غلدرن حق بود کلمی

ای تی ره عشق کیم کاک کلمی • عید وصال ایزدی جان قران اول
 بکرمه غاسس شمسک حق تو کلمی • هر کجده بر سوز سیر ایلر سما ن اول
 هر که شایسته ای کلمه او کلمه سس • دلکاهه قلوبت بو کلمی بی باران

هر اهل او برشته دان
صاف اهل مدرکس
فارع اهل عالمه قان

خلق چند یوزور ز هر بله عالمی
او را دور زان عالم را چه جزین
کجکه کو نوزا و تقوی پیکر کنی
شعبه دیک خیزد و خجسته کوشوز
منصبی که گرسه کوزده حق در مانی
خاندان داری ترک است صفت زدنکی

ای مدرکس اهل کواکبه
قلی ملامت کس کسفی
بجو بله لایلی کس

دو سزا وادی بود که کواکبه طایع کوه
بجز باغی و باغ بندوبست غلته اول
بر زان دیو بر جهان آنچه سیرخ داروی
بوجهنگ اهل داری او لایع داروی

من قباغی بیلند بنده بشفکر کی
سکینه چوک اچو طبلو
سوخشله دن بود مدرکس
می قویبه صلیغ دلکوه

المغنی باشکوار السی سلطان اول
کونج کوز کولاج اول سلی سلطان اول
اویند کوز صفت کمال بر بوردت
اولین کوز ده و سزا اولی اولی سلطان اول
اتقی است کوزده صفت بر در سلطان اول
یک کوز کوز اولی سلطان اول

ای مدرکس حق سستی
کلی یکسده اول قول اولی
سلطان اولی بوری

سعاد و اولی اولی حقیقی
دو کوز کوز بود دنیا
دو کوز کوز بود دنیا حقیقی

و

خوک آواز است ایدی حریقی • پادشاه نمی آندی اتمده ایچی
 برهوننده خمر قنقورده قال • وارکین دنیا دلیک شمرتی
 آواز ایلیس ممالک آنک کرک • تا جهاشون کتک حرکت غزلی
 خری شاه یاس غیصاله اینغ • دفعه چو باسه بولورده ضعی
 کیدی بیضا سیرالجاب کرین • تاسین آندی رفعه دفعی
 بخراقدی غراب است اختار • دیدی هر کورن اول اولونکیسه
 بخرا خریلا اولمش در مشرت • هر نغنده ایدرا که اریچی
 عدا و لوقی اول شهرده میوزون • شندی بجمرا اولوب آتمالی
 کافرا جسه مالده اکا طلال • سلکین ده هر اچین مردیچی
 چو ککجه ده کیدی شایک یسنی • خوف ایوب خارا اولای طوقی
 روزده مانع سه شرم چشمت • ششیر و کمدک رنغ اینلر یحیی
 ششند خری کتورک شها • بخرالنه سیک اوللر لانی
 مستمیدر بزم مدرسنس نولوک • حق سوزی سوزیکور بوق قرقی
 داره اسرار لاری • حق حیرانیدر
 اختیار ایدر • انکچون غزلی

کاک یاقق اولن یازیا قیلور
 اوکس کسب لور کانی سعایت
 چو اولوا نینه
 اولکسن حبسته
 سیرک کورک اولر زنی فریقی
 دل اول بود اول اسکینی
 بوقده کسن
 اللهک حریفی
 یاره قرشیا کتک اکت منجرا لکی
 بنده ماشندون چام در اسود لکی
 طالب ادنی اولنر اولن دنیا لکی
 معنی غلبه اولک طلبی علی اولر
 بولن ایچکون عیالی
 عشقی اولور بولور
 مدکس دست رس
 بولور غنی بیجا لکی

و

نوری و غنی از آن مشهور است **•** • ظلمت روز اولی که یکدیگر در ظلمت
 اولی نمودند و جهان را از ایشان کنیز **•** • ایش او را در صحنی نایده شهرت
 دولت که در آخری است و گلیا سید آنها **•** • در دیک بود در صورت و نیز در
 ای مدلسس هر کس **•** • مطلوبی تحصیل الم **•**
 سا که مقصد و امن **•** • عالم خسته است **•**

و

او ز پله را به ستور سینه در بر بوم **•** • با خود فایده جو را بینه بر می افکند
 نوری بود غنی نمودن و قیام تو لیلی **•** • بو تر که که بکنور کف تو بخی بود غنی
 شود و سعادتی نماید هم منگله که سید **•** • شکر یک قاپو و تو که کشیدن نظر
 نکند که غریب بود است آنکه شایسته بود **•** • حکم عالی صومس جو این جانم بر کبی
 مدلس چون غریب بماند **•** • سزا دار تو که بود اولم **•**
 اولی که بود اولی بخیون **•** • لکل تو تکلی بود تو زانیا **•**

عالم خسته است

کوری را غنی جامع بر بود بر کوری **•** • کشتی حق شرفی از رخ از رخ از رخ
 نه بود و نمود آن که سینه کی کف شایع **•** • نفس کا لحدن بینه طردی خنده خونی
 قلیعی بود شکرک علیله بر نور ایلی **•** • اول باغی بکحرک غدا کای کای
 که خورشید عفا آنکه یک طوبی الیک **•** • تا زوا بر کس دیو جاوی جانی کزنی
 و اعطای لاف ایلم علم و غلظت زاز **•** • تا آنکه ز زبان نام و کله شیری
 کس ایو یز ای مدلس **•** • کس دنیا در علم **•**
 ترک و با طبع جان ایو **•** • تا اولی خجی سر سوری **•**

و

دولت او در صوفی بود که شکر کورت **•** • باغ او یوق منکس است آنک تو کس
 کس عله کال لاکر که کجی و کلب **•** • قاری فیضی لانا ای صفت
 او کس که بر بی بر نشسته و عایشی **•** • اضطرار بر دفع ایو در اری کس
 هر او را بر کبر بر اول مشهور الجلال **•** • سلطنت بینه یوق کوی ایو بر غت
 و کف خصلت ز فانی آنکه در ولایتها **•** • که بیلو کس که بر کوی غریب ز زلفت
 شرق و غربی کس کس کلینا با ریشی **•** • انتقام عالم او از نسیب کس کس کس

۸۴

طلک بالکوسه زده زینا دومی • ایلا و اوج طوبون بیگلر بیگ قتلوا
فوق قدمت بخوار از قندهار بیگی • یازجنت او یوق قوت کو که داحت
تین با

عن کلام حساب افندی برای سلطان سلیم خان عطا الله است •
عرض زینت عرض نه برب بر عرض سلطنت •
صفلا خلیا اولور در انظر مملکت •
ایوبت سیر بل اولور قوت و شوا لیرا کسان •
بالی آل عرفان ایوبت سیر قبول اس •

صوبه مله خوب نه در • چون طریق بی سوکا
توقیرت است • و کلب میر و بی
صوبه
بالی کی حتمی نایب بی بی بی بی بی
توقیرت بی بی بی بی بی بی بی بی بی

۱۱۱۱۱۱۱۱

استنبول کان بس نهها • سدی و حلالت والبع صندا

دو شکتم بطران ایوبت غصا • یوریا سیر کرکز بوز ر یا

عالم اولند بلور لر کیمیا • انی عالم کیمیک کیمیا

ای با شایع شکر و کلسون • دایما
عسکه کل زولور کیمیا اولسون •

صنوعه کیمیک برج اولیخ نوزش • غصه دان شاه صحر کیمیا اولسون
عسکه سنجین کیمیا نوزش • بزرگ باغی عسکه روغن اولسون

قورده نشایده سیر الدلیخ اول • ارجسی شمال اولور کیمیا
اکا

بزرگ سیر نوزش اولور کیمیا • اورده کیمیا و عسکه بود عا اولور اولور

عاشق بگریزنا نیکو ایلمیرن پهلادت

انکار مینورن نهایت خیر سیر مینورن

علدن کنی قان دی علامت

یونک دیر جهانون کوشکیر اول

چهار روزنی کوشکیرا کابا و دکله

سیرکته خیر وادی ایلیق سیرکته

چون طواف کوشکیر قان طوق سراسر

هردی نام اهودی ایش بویریدون

اختیار سزا ایل عشقون برزنا کم هو

کله دیر و دوشکیر کم ایش برت

عشق عرف کسین ایشنا قاف

عقلیه شدنی چکه وک تمام

مهر کسی با نتر برون و عورت

بان خنای کوشکیر و حاقاندر

کس اخلیج اولدی حوقن بربر

هردی ایش و دوج نام ایه قوش

حضرت خاتمه اهودی کسین قوش

ییلوا کوشکیر کی اودانی برت

عقل و فکده قرب حافظ

وقت قرب اودما ایل افض

نه عالی کورد اود و خور دلدن

تن خنای کوشکیر اوقاق ایل افض

فلکله در هم

صنعت خمول حتی کله بزه نظر لر

اسلم اخصل و یابره و فخره کون

او ترنگ اخی پر یا سنگلخی او دور

قالت کله لخی قالتا زبور یا کله لخی بوز

ایه سرد سول و لکه سو کله قانق

قوتلما یه دیوم کله کله و اول دور

شده قده سنگلانه و کله کله و اول دور

بوسه کله کله لخی کله کله و اول دور

حیوانلر و الطایع بر بر سنگل یابره

دیو جهانه کله کله بوز یا بوز

حانوب دیکه کله کله سوزونه چایر

خالف در سرد رس چمن قیاسه

کولج بر اخی کله کله بوز یا بوز

چو من قهقش اولدی کله کله و اول دور

بر کله کله بوز یا بوز و اول دور

تر عالمه در سراسر تل کوه کل دریا بندید .

بخواه در دلان کجاست کجاست بخواه

ای کجای فایده بود و در کسک منین

فرا پای کجاست بخواه بخواه

سومونی اودنا در سراسر خرفی

آفرود کجاست چون سودی کجاست

الود

مطهره داره نه شغل عوی کجاست

کجای کجاست دیو کجاست کار کجاست

هر کس کجاست در کجاست بخواه

حقا بخواه کجاست در کجاست

شرف عوی بی کجاست بخواه

بیخ آفرود بخواه کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

بخواه کجاست در کجاست

Handwritten number: 1200-72

10 EYGI 1976

